Coperta şi viziunea grafică
Doina DUMITRESCU

Foto copertă:
Teofan Grecul - Iisus Pantocrator (Catedrala Schimbarea la Faţă din Novgorod

DUMITRU STĂNILOAE

Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului

Îngrijirea ediției
Monica DUMITRESCU

EDITURA ANASTASIA

1993

1 Lumina creată şi cea necreată

Sfînta Scriptură vede pe Dumnezeu în El Însuşi ca lumina prin Sine, adică fără început şi fără sfîrşit, dar şi ca izvor al acesteia. Dar, mai ales în Vechiul Testament, Dumnezeu este văzut în unele texte şi ca Cel ce crează lumina din lume. Lumina fizică iradiază în mod deosebit din soare ca dintr-un astru aprins sau ca materie subţiată ce se răspîndeşte pe partea pămîntului întors spre el şi în văzul oamenilor, ca suflete îmbrăcate în trupuri. Dar lumina aceasta face posibil ca raţiunea omului, ca lumină conştientă, să sesizeze organizarea raţională a componentelor naturii fizice, a armoniei dintre ele, deci, ca o lumină spirituală. Astfel, şi lumina fizică e făcută pentru folosul vederii spirituale a omului, ca cea de a doua treaptă a luminii. Şi amîndouă sînt create.

Omul vede în această lumină a universului fizic că toate au o raţionalitate pe măsura lui şi potrivită lui. Vede aerul şi apa în componenţa lor chimică, date spre folosul vieţii lui, vede ierburile întreţinute de solul pămîntului şi pomii cu roadele lor spre întreţinerea lui, vede fiecare soi al animalelor, peştilor, păsărilor iarăşi prin diferite foloase ale lui. Dar omul poate prin raţiune aduce şi contribuţia proprie pentru a-şi face folositoare raţionalităţile diferitelor părţi ale naturii.

Dar dacă omul rămîne la cunoaşterea simplă a lucrurilor şi la adaptarea raţionalităţii lor la trebuinţele trupeşti ale sale, încă nu înţelege rostul lor deplin, lumina lor. El îşi pune şi întrebarea: pentru ce există el, ca existenţă cunoscătoare şi componentele naturii, ca raţionalităţi pe măsura cunoaşterii lui şi adaptabile, prin raţiune, trebuinţelor lui? Dacă nu vede un rost al existenţei lui pămînteşti, rămîne el însuşi cu raţiunea lui sesizantă şi cu raţionalitatea lucrărilor sesizabile în întuneric.

Omul e făcut cu o aspiraţie spre viaţa veşnică. Spre aceasta se pregăteşte în viaţa lui pămîntească prin raţiunea sau lumina lui sesizantă şi prin raţiunile naturii materiale sau prin lumina lor, sesizată de raţiunea lui. Cu raţiunea sau cu lumina lui, el vede în raţionalitatea naturii şi transparenţa unui Autor şi Susţinător al său şi al naturii, un Autor care l-a făcut şi pe sine şi natura, spre pregătirea sa pentru o viaţă veşnică în unire cu El. Dar în această vedere, omul are nevoie şi de o lumină necreată, venită de la Creatorul lumii, care îl ţine într-o legătură cu El. Fără acel Autor care se dă de văzut în acelaşi timp şi ca ţinta luminii sesizante a omului şi a naturii, omul şi lumea şi relaţia dintre el şi ea sînt luminate numai în parte; şi, deci, privită ca singura realitate, sînt înconjurate de întuneric. El şi ea se arată deplin luminate numai prin Autorul lor mai presus de ele.

Dacă lumina sesizată a naturii şi lumina sesizantă a omului n-ar decurge din izvorul de lumină superioară, ar fi supuse unei legi, care, ea, ar trebui văzută ca lumina supremă. Dar cine ar fi făcut acea lege? Căci

ea, neavînd în ea o libertate, ar trebui să fie supusă unei existenţe superioare libere. Şi pînă la urmă trebuie să existe o existenţă liberă şi supremă, din care vine orice lumină dependentă şi care este ţinta supremă a tuturor. Lumina din care vine lumina sesizabilă a lumii, făcută pentru lumina sesizantă a omului, trebuie să aibă un alt motiv al producerii acestor două lumini, decît cea a unei necesităţi. Căci în acest caz ar trebui să fie supusă şi aceea unei existenţe superioare. Acest motiv nu poate fi decît iubirea aceleia faţă de omul adus de ea la existenţă. Din iubirea faţă de om trebuie să fi fost făcută şi lumea. Ea şi-a arătat, prin faptul că a făcut pe om nu numai ca raţiune, ci ca raţiune îmbrăcată cu trup şi, ca atare, avînd nevoie şi de o natură materială, că a voit să dea fiinţă nu numai unei lumi spirituale, ci şi uneia materiale, dar capabile să se umple de lumina spiritului uman şi, prin om, chiar de o lumină superioară. Psalmistul afirma direct că lumina lumii e venită chiar de la Dumnezeu: „A Ta este ziua şi a Ta este noaptea. Tu ai făcut lumina şi soarele" (Ps. 73, 17). Aceasta face ca lumina supremă să aibă în ea şi iubirea. Căci n-ar crea oameni care să cunoască prin lumina raţiunii lor lumina raţională a lumii, dacă n-ar avea iubirea prin care să vrea ca oamenii să se ridice, prin lumina fizică a lumii, la cunoaşterea Lui ca lumină. N-ar face-o aceasta fără iubirea Lui faţă de ei şi fără să le insufle totodată, prin lumina de care le face parte, iubirea faţă de El.

Dar aceasta înseamnă că însăşi existenţa supremă face capabili pe oameni să-L cunoască şi să-L iubeas-

că pe El, folosindu-se de lume ca de un mijloc străveziu al luminii şi iubirii Lui. Din iubirea aceasta deducem, ca primă concluzie, faptul că omul şi lumea sînt creaturi din nimic şi, ca o a doua concluzie, că existenţa supremă are capacitatea de iubire necreată sau veşnică, deci e o structură care, în unitatea ei de fiinţă dumnezeiască, este nu numai o Persoană, ci două sau trei Persoane din veci, care se iubesc.

Concluzia primă, că lumea şi omul sînt aduse la existenţă nu prin emanaţie involuntară, ci printr-un act de creaţie voită, din nimic, rezultă din faptul că, dacă lumea şi omul ar emana din fiinţa zisă divină, în mod necesar, ele n-ar mai fi rezultatul unui act de iubire a lui Dumnezeu cel în Treime, ci ar fi ele însele veşnice, produse în mod necesar de o esenţă veşnică. Căci dacă omul şi lumea ar fi emanaţii din acea esenţă, nici ea n-ar fi liberă, nici omul nu s-ar bucura de o libertate în relaţie cu lumea şi chiar cu acea esenţă. În acest caz, răul, făcut de om în sine şi în lume, ar rezulta din aşa zisul dumnezeu. Pe de altă parte, omul şi lumea n-ar putea scăpa de răul din ele. Nici omul, nici lumea n-ar putea înainta în infinitatea bunătăţii lui Dumnezeu. Acel dumnezeu ar fi el însuşi limitat, căci n-ar putea depăşi răul. Numai un Dumnezeu liber este un Dumnezeu infinit în planul moral, iar omul şi lumea pot înainta, spiritual, la infinit în El. Cei ce neagă creaţia lumii de către un Dumnezeu absolut liber şi o declară emanată fără voie din el, socotesc că prin aceasta pot salva ideea că lumea este infinită sau se poate dezvolta la infinit.

Dar ce infinitate este aceea care e împiedicată mereu de rău să înainteze la infinit în iubire? Chiar faptul că omul şi, prin el, lumea pot fi împiedicate prin libertatea omului să înainteze la infinit în bine, arată mărginirea lor ce ţine de creaţie, dar poate fi depăşită prin unirea cu Dumnezeu, Creatorul necreat, Creatorul liber. Numai aşa se explică faptul că omul, cînd rămîne prin libertatea lui în rău, sfîrşeşte în moarte, putrezind şi lucrurile ce le foloseşte. Dar într-o lume şi într-un om creat de Dumnezeu, chiar moartea e biruită prin Dumnezeu, care o primeşte ca om. Omul şi lumea nu mai sînt oprite de rău şi de moarte să înainteze în infinitatea lui Dumnezeu cel adevărat, decît de voia lor. Răul nu e, prin amăgitoarea afirmare a înaintării în viaţă, decît o mărginire continuă a vieţii sau o închidere în mărginirea stării create, o mărginire a existenţei, identică în extremitatea ei cu moartea, ca extrema sărăcire a vieţii. Răul e o închidere in mărginirea creatului, care devine, de aceea, monoton şi chinuitor şi nu poate da o mulţumire printr-o creştere spirituală nesfîrşită.

Concluzia a doua implică faptul că din veci Dumnezeu nu este o existenţă monopersonală. În acest caz, de unde ar exista iubirea care explică crearea lumii? A dobîndit-o Dumnezeu prin apariţia lumii? Dacă lumea a apărut, din necesitate, din aşa zisul dumnezeu, înseamnă că a fost necesară în el o virtualitate a iubirii. Deci lumea a fost necesară pentru El ca să ajungă la iubire. Dar mai este aceasta iubire? Şi în acest caz, cum ar fi apărut lumea mai tîrziu decît

este Dumnezeu? Şi mai este ea creată? Iar de nu e creată, nu ţine de esenţa din care a apărut imperfecţiunea ei, deci atîtea fenomene ale neiubirii?

Negarea ambelor concluzii de mai sus duce la panteismul care confundă lumea cu Dumnezeu şi duce la negarea caracterului personal al lui Dumnezeu şi a deosebirii Lui de lume. În plus, acest panteism nu poate explica existenţa ca forţă superioară, nerecunoscînd o existenţă superioară unor legi oarbe; prin aceasta, el este un temei al morţii absurde şi tragice, care învinge mereu viaţa.

S-ar putea obiecta faţă de aceste concluzii, că, dacă lumea şi omul ca creaturi nu pot fi decît opera iubirii lui Dumnezeu, atunci iubirea nu poate explica existenţa Fiului şi Duhului din veci din fiinţa Tatălui. Dar Fiul şi Duhul Sfînt nu vin la existenţă după Tatăl, ci există împreună din veci, dintr-o iubire reciprocă. Tatăl naşte pe Fiul şi purcede pe Duhul Sfînt, dar şi Fiul se naşte şi Duhul purcede din veci din Tatăl. Ei nu pot fi decît împreună din veci. Iubirea nu e înainte de ei şi nici ei înaintea iubirii. Ei sînt structura veşnică a iubirii. Iubirea este una cu însăşi existenţa. De unde ar fi altfel iubirea peste tot în existenţă? Ea este taina eternă a existenţei desăvîrşite. Combinînd ambele concluzii, rezultă tocmai faptul că Dumnezeu este o fiinţă comună într-o Treime de Persoane, face posibil ca El să creeze din iubire o lume din nimic, pusă în slujba unor oameni, creaţi şi ei din nimic, pentru comuniune iubitoare între ei şi în iubire faţă de Dumnezeu. Creaţia din nimic arată şi atotputernicia şi libertatea Lui, dar, tot prin aceasta, se explică şi

posibilitatea făpturilor umane de a se manifesta împotriva Lui şi în duşmănie între ele, fără ca El să le desfiinţeze pe ele şi lumea, ca urmare a fricii de ele.

Dacă o aşa zisă divinitate impersonală n-ar putea aduce la existenţă lumea şi pe om, decît ca o emanaţie din sine, ea n-ar fi, de fapt, nici atotputernică şi nici liberă şi n-ar avea nici făpturile umane o libertate. Sau, lipsa de atotputernicie a aşa zisei divinităţi s-ar arăta şi în nevoia ei de o substanţă, existentă alături de ea, pentru a o organiza ca lume. Cele două feluri de existenţe s-ar limita în acest caz reciproc. Sau răul din om şi insuficienţele lumii ar fi produse în mod necesar de substanţa lor proprie, neputîndu-l depăşi. Aceeaşi limitare reciprocă necesară şi imposibilitate de depăşire a răului s-ar dovedi şi în cazul cînd omul şi lumea ar emana dintr-un principiu al răului, deosebit de aşa zisa divinitate, ca un principiu al binelui.

Numai o lume creată din nimic în slujba omului, creat şi el din nimic, dovedeşte existenţa unui Dumnezeu adevărat, adică atotputernic şi liber, care poate da şi făpturii umane, create de El, putinţa unei libere folosiri a lumii, create de El în slujba omului, iar, ca urmare, putinţa de a fi fericit în folosirea lumii, create de El şi aflate în dependenţă de El, spre înaintarea omului, prin ea, spre El, sau putinţa nefericirii lui, prin folosirea ei într-un mod care nu vrea să ţină seama de legătura ei cu El.

Lumea şi omul, create din nimic, n-au nimic de la ele, ci totul de la Dumnezeu. Prin ele sînt nimic. Faptul este, însă, şi o ispită pentru aproape toate filosofiile, de a socoti lumea şi pe om provenite din

esenţa aşa zisei divinităţi. Această gîndire, care confundă puterea lumii cu esenţa divină, degradează, însă, esenţa aşa zisă divină, făcînd răul de nedesfiinţat. De fapt, altceva este fiinţa divină şi altceva puterea divină. De puterea Sa, deci şi de puterea creatoare, Dumnezeu dispune în mod liber. Dacă n-ar putea dispune în mod liber de ea prin voinţă, Dumnezeu n-ar fi de fapt atotputernic, ci ar fi supus şi El unei legi, în baza căreia lumea emană din El, ceea ce ar răpi şi făpturii umane putinţa de a se opune aşa zisei divinităţi. Căci, în acest caz, omul ar face răul ca provenind din însăşi esenţa divină, fapt care o limitează şi pe ea. Numai faptul că Dumnezeu aduce la existenţă lumea şi pe om nu din fiinţa Lui, ci din nimic, în baza puterii Lui, folosite cum voieşte prin voia lui personală, poate lăsa omului puterea să I se opună. Şi numai faptul că Dumnezeu poate dispune de puterea Lui cum voieşte, Îl face, pe de altă parte, atotputernic şi nu supus unei legi şi poate da şi omului putinţa de a I se opune. Pentru înţelegerea lui Dumnezeu cel *adevărat* şi *atotputernic* şi, deci, şi liber, este nevoie, în baza celor spuse, de recunoaşterea unei voinţe în Dumnezeu. *Un dumnezeu fără voinţă nu e Dumnezeu* adevărat, pentru că nu e Dumnezeu atotputernic. El nici nu poate crea din nimic o făptură umană, înzestrată şi ea cu voinţă: Dumnezeu dispune prin voinţă de puterea Sa, aşa cum voieşte şi, tot prin ea, dă şi omului creat putinţa să I se opună Lui în gîndurile şi faptele lui.

Dumnezeu, dînd omului voinţa să dispună el însuşi de modul relaţiei cu El, a făcut dependentă feri-

cirea omului de folosirea firii lui, a voinţei lui în conformitate cu voinţa Sa. Aici intervine o necesitate. Omul nu poate fi fericit decît deschizîndu-se, prin voinţa lui, voinţei lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu vrea altceva decît să-şi comunice viaţa Sa, prin iubire, omului, voind prin aceasta binele omului. Căci binele nu poate voi altceva decît dăruirea de sine a Celui ce are şi dă prin fire, celui care are nevoie de El, ca izvor al vieţii. De aceea, în toată literatura ascetică ortodoxă, se cere, ca o condiţie a fericirii veşnice a omului prin comuniunea cu Dumnezeu, izvorul vieţii, ca omul „să-şi taie voia sa", împlinind voia lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă să-şi pună de acord voia lui cu voia lui Dumnezeu, care nu vrea decît să dăruiască din viaţa sa tot mai multă viaţă omului. Pentru a ajuta pe om să se conformeze cu voia Sa dumnezeiască, s-a făcut Fiul Său om în Hristos, ca să dea omului, prin comuniunea cu El după firea asumată şi prin modelul vieţii Lui ca om, putere să realizeze această conformitate. Acest fapt s-a realizat în Hristos. În El a arătat drumul omului spre fericirea veşnică şi i-a dat acestuia putere să înainteze în viaţa sa pămîntească pe drumul spre ea. Hristos este, astfel, lumina deplină a omului, lumină care arată nu numai ţinta spre care e făcut, ci-i dă şi puterea să înainteze spre ea.

Aceasta arată că omul a primit, prin creaţia însăşi, o fire care are în ea lumină, unită cu lumina naturii cu care are o unitate prin trupul lui. Căci firea omenească, asumată în Hristos şi înălţată la fericire în unire cu cea dumnezeiască, este firea care s-a dat

omului la început şi care ar fi putut ajunge, prin ascultare de voia divină, la acea fericire veşnică. Deci, în Hristos s-a restabilit adevărata fire a omului. Dar lumina aceasta, a unei naturi create, este numai o treaptă prin care se poate înălţa la lumina firii necreate, comunicată omului de Persoanele Sfintei Treimi şi, în mod special, prin Fiul cel întrupat al Tatălui. Firea omenească este creată, deci, pentru a spori în unirea cu Dumnezeu. Dar, dacă nu se deschide prin voinţa acestei lumini depline ce i se dăruieşte de Dumnezeu prin Fiul lui Dumnezeu, în mod nedeplin înainte de întrupare, iar deplin după întrupare, omul nu rămîne numai într-o lumină mărginită, ci cade într-o lumină strîmbată, socotind că lumina nu vine de dincolo de lume, ci e o lege imanentă lumii, care ar fi ultima putere şi care, de fapt, nu dă un sens adevărat lumii şi omului. Aceasta arată iarăşi rolul voinţei lui Dumnezeu ca Creator şi al omului creat de Dumnezeu, în ajungerea acestuia la adevărata lumină.

Neprimirea luminii dumnezeieşti nu e numai o mărginire a luminii, ci şi o strîmbare a luminii. Căci aceasta înseamnă a rămîne în cadrul unor legi care opresc înaintarea în iubirea lui Dumnezeu, cel mai presus de legile care închid pe om în lume. Ea înseamnă rămînerea omului în cele ale lumii, supuse pieirii formelor individualizate, materiale. Numai în iubirea între persoane, alimentată de iubirea lui Dumnezeu, e libertatea de dezvoltare fără sfîrşit a persoanelor şi posibilitatea înaintării la infinit în viaţa lor.

Taina adevărată a omului şi a lumii stă în faptul de a înainta în Dumnezeu cel liber şi etern, în comuniune adevărată cu El.

Dar voinţa lui Dumnezeu şi a omului, în relaţia între ei pentru înălţarea deplină a omului la lumina necreată, deci veşnică şi infinită, pune de fapt în relief caracterul lor de persoane conştiente. Căci numai conştiinţa lui Dumnezeu poate întemeia iubirea faţă de om şi numai conştiinţa omului poate întemeia voinţa de veşnicie a omului şi de înaintare în lumina infinită şi eternă a lui Dumnezeu. Numai un Dumnezeu conştient poate preţui pe om şi numai un om conştient poate preţui pe Dumnezeu. Şi numai conştiinţa omului poate strîmba voinţa lui de a dobîndi viaţa adevărată, veşnică, de la Dumnezeu, în ideea că o poate avea în egoismul său.

2 Omul şi lumea, existenţe fără sens cînd sînt văzute ca ultima realitate, dar mistere şi lumini nesfîrşite cînd sînt văzute în unire cu Dumnezeu

Omul e o unitate a unor multiple şi variate alternative, în nesfîrşită înălţare a acestei calităţi. Vom da cîteva din formele ei:

a. Omul e, în general, o persoană unitară şi, în acelaşi timp, nespus de complexă. Unitatea persoanei umane şi, în acelaşi timp, complexitatea ei se arată în faptul că un sine unitar se manifestă într-o multiplicitate nesfîrşită de gînduri, de simţiri, de acte, prin care vrea să ajungă la realizarea şi exprimarea sa integrală, dar niciodată nu reuşeşte. El tinde prin aceasta la o plenitudine, dar ştie că nu este în puterea lui să ajungă la ea, că ea e dincolo de puterile sale. Nu se poate surprinde pe sine şi, în acelaşi timp, îşi vede insuficienţa.

b. Omul îşi apare, prin aceasta, ca unul ce e cu neputinţă să fie cuprins, dar, în acelaşi timp, îşi dă seama că e ţinut într-un cadru din care nu poate ieşi. Atît prin aspectul de la punctul „a" cît şi prin cel de la punctul „b", îşi dă seama că participă la infinit, dar

nu este el însuşi infinit. Îşi trăieşte mereu insuficienţa, relativitatea, dar într-o aspiraţie după absolut, după infinit, de care se simte legat, cu care comunică în deosebite feluri.

c. El sporeşte, prin amîndouă aspectele amintite, cunoaşterea de sine, dar şi în cunoaşterea că sinea sa este un mister niciodată epuizabil, însă un mister care nu stă de sine, ci e unit cu misterul cu adevărat infinit. Din ce ştie mai mult despre sine, ştie că e un abis din care scoate mereu cunoştinţa altor şi altor sensuri. În experienţa abisului insondabil, concret, al sinei mele, marcat în acelaşi timp de insuficienţa mea, îmi trăiesc dependenţa de un alt abis mai adînc, de un abis superior, care cred că nu mai e marcat de insuficienţa abisului meu. Tind spre el neîncetat, dar nu-l voi cuprinde în veci.

d. În legătură cu conştiinţa misterului propriu, trăiesc şi misterul în parte cognoscibil al lumii. Căci nu pot despărţi între experienţa sinei mele şi a lumii. Dar, totuşi, mă deosebesc de ea. În căutarea misterului meu mă întorc cînd spre mine, cînd spre lume. Am nevoie de ea, dar mă disting de ea. Misterul lumii îl văd, de asemenea, pe de o parte cognoscibil, pe de o parte incognoscibil, inepuizabil. Dar îl cunosc ca mister ce nu ştie de sine, ce nu e preocupat de sine. Iar, prin aceasta, misterul lumii îmi apare, pe de altă parte, şi mai insuficient în sine, dar neprodus de mine, deci dependent de un mister mai înalt. Totuşi am nevoie şi eu de lume.

e. Albert Camus înlocuieşte termenul mister cu acela de absurd. El atribuie, mai ales lumii, caracterul absurdului. Mai precis, el vede absurdul în rapor-

tul dintre conştiinţă şi iraţionalitatea lumii. El atribuie conştiinţei omului o anumită raţiune. Dar absurdul îl vede în faptul că raţiunea conştiinţei nu vede în lume raţiunea pe care o caută, precum nici în viaţa noastră din lume, care sfîrşeşte cu moartea, ca tot ce e mai absurd. Orice încercare de a depăşi acest absurd al raportului între conştiinţa care caută raţionalul şi lumea iraţională, Camus o vede ca o simplificare „iraţională" (sinuciderea, uciderea altui om, iluzia în valoarea organizării raţionale a vieţii, credinţa în Dumnezeu). Dar noi socotim că, dacă omul s-ar împiedica pur şi simplu cu conştiinţa că lumea e absurdă, nu şi-ar mai pune nici o întrebare despre sensul ei. Însă Camus crede că trebuie să ne împăcăm cu conştiinţa lipsei de sens a lumii şi a vieţii noastre. Dar aceasta ar însemna să nu ne mai întrebăm despre sensul existenţei noastre şi al lumii. Însă aceasta nu o putem face. Aceasta ar însemna să nu mai acceptăm nici raţiunea conştiinţei sau să o socotim o iluzie. Dar prin ce poate ajunge cineva la conştiinţa că lumea e absurdă, dacă nu prin faptul că o priveşte de pe o poziţie a raţiunii sau că o vede contrazicînd setea raţională a omului după un sens? Credem că din acest impas sau din această contradicţie totală, care ar trebui să paralizeze orice gîndire umană, ne scoate, fără să ne fixeze în platitudinea unor prea uşoare şi unilaterale treceri peste problemele existenţei, considerarea sinei proprii şi a lumii ca mistere, care ne descoperă, în acelaşi timp, nişte sensuri ale existenţei. Astfel, existenţa uneşte în ea, ca alte două alternative, misterul şi sensul.

De altfel, chiar în renunţarea celor ce consideră existenţa ca absurdă, la orice încercare de a ne spune în ce constă absurditatea ei, e implicată recunoaşterea ei ca mister, care nu ne dă voie de a spune în mod sigur nici măcar că este absurdă. Recunoaşterea ei ca mister se arată şi în trebuinţa de a depăşi mereu cunoaşterea ei.

Din caracterul ei de mister scoatem, cum nu scoatem din caracterul ei de realitate, considerată absurdă, unele sensuri. Dar aceste sensuri nu epuizează misterul existenţei. Ele sînt pentru noi sensuri, dar sensuri insuficiente. De aceea, chiar în aceste sensuri luceşte misterul ei. Trăim acest mister ca un nucleu spiritual de nedescompus, închis în pereţii săi, dar iradiind lumina unor sensuri şi puteri prin porii lui.

Existenţa lumii ca mister ne permite, de exemplu, să constatăm, totuşi, că în lume există persoane conştiente, deosebite de lucruri. Iar acestea sînt sensuri sau cel puţin căutătoare de sensuri şi, în acelaşi timp, mistere inepuizabile în cunoaştere şi trăire. Trăirea existenţei ca mister ne permite să recunoaştem ca o mare valoare, cu un adînc inepuizabil de sensuri, între altele, jertfa persoanei pentru altă persoană. Deci, în acelaşi timp, atît persoana cît şi jertfa ne apar ca mistere şi nu ca manifestări absurde. În general, însuşi faptul de a fi al lumii, al omului dotat cu conştiinţă, ascunde nişte sensuri care sînt, în acelaşi timp, mistere inepuizabile, nu simplu nişte absurdităţi opace, din care nu izvorăsc sensuri. Sau chiar opacitatea, pe care unii o identifică cu absurdul, pune omului o mulţime de întrebări. Dacă întrebările sînt fără rost

sau absurde, de ce să le mai punem? Sau de ce nu putem să nu le punem? Şi, trebuind să le punem, trebuie să deducem că însăşi fiinţa noastră şi existenţa lumii, cu toată opacitatea ce le-am atribui-o, ascund în ele nişte sensuri care se cer căutate şi descoperite. Chiar moartea, socotită ca absurdă, nu se poate concilia cu vreun sens, dar socotită ca mister, se poate. Ba chiar cere să i se caute sensul.

Aspectul de absurd al realităţii ni se impune, la urma urmelor, cînd ne oprim la ceea ce este superficial, opac şi pur material în lume şi în om, cînd nu vedem dimensiunea spirituală a omului şi un sens al lumii, care răspunde acestei dimensiuni. Existenţa omului şi a lumii apare absurdă, cînd omul şi lumea nu există decît pentru ca omul să-şi hrănească şi să-şi satisfacă trupul din ea, pînă la o moarte definitivă a sa. Absurdul apare în necunoaşterea unui sens şi anume al unui sens profund, inepuizabil, care suscită mereu căutări ale lui. Absurdul e reducerea existenţei umane la satisfacerea unor patimi ale trupului trecător. De părerea că existenţa omului şi a lumii e absurdă, ne scapă numai conştiinţa inevitabilă că în ea este un sens, dar nu un sens limitat, superficial, nu un sens în existenţa ei închisă în ea însăşi. Cînd Camus vede absurdul în reducerea existenţei la un sens, el se gîndeşte la sensul limitat, opac, superficial al unei existenţe materiale. De fapt, reducerea existenţei la un astfel de „sens", ne-o vădeşte ca absurdă.

Dimpotrivă, misterul vădeşte caracterul spiritual, profund, indefinibil, inepuizabil al existenţei. Tocmai căutarea nesfîrşită a lui dă existenţei un sens. În con-

siderarea existenţei ca realitate absurdă, aceasta nu e văzută ca unitate a contrariilor, ci e redusă la o unitate simplistă, de caracter inferior, în ceea ce se arată o simplificare şi o superficializare a gîndirii însăşi, pînă la resemnarea cu atitudinea simplistă de a renunţa la orice înţelegere a existenţei, prin declararea ei ca absurditate, în care nu se poate găsi vreun sens. Avem aici ultima concluzie la care ajunge reducerea realităţii la lumea simţurilor, reducere care nu vede unitatea atotcuprinzătoare a contrariilor, din care nu poate lipsi legătura cu Absolutul personal.

Acest Absolut e misterul insondabil. A nu-L vedea pe El, ci a vedea totul ca absurd, e a renunţa la efortul exercitării demnităţii umane de fiinţă gînditoare, făcută să tindă spre unirea cu Absolutul, spre transfigurarea a tot ce există în maxima trăire a misterului, văzut ca izvor de sensuri infinite şi de puteri capabile să asigure omului o existenţă fericită, fără sfîrşit.

Gîndirea din ultimele secole a căutat să vadă în existenţă numai raţionalul, care o reduce la un aspect superficial. Recent, a trecut la cealaltă extremă - vede existenţa numai ca absurdă, care, de asemenea, reduce realitatea la o opacitate superficială. Numai în faptul mereu adeverit că în tot ce cunoaştem e, pe de o parte, un sens raţional, pe de alta, unul revelator ca mister, care niciodată nu poate fi terminat de a fi cunoscut, se arată că existenţa e un mister insondabil, dar, în acelaşi timp, un sîn nesfîrşit de sensuri.

f. Faptul că omul e o existenţă unitară, dar complexă, ce înaintează în cunoştinţa de sine, dar rămîne, totuşi, mereu un mister, se explică prin aceea că

are, ca vîrful cel mai înalt al ființei sale, mintea gînditoare și înțelegătoare, care înțelege mereu ceva, dar caută să înțeleagă și mai mult, înaintînd în misterul unei lumini absolute, la al cărei capăt nu poate ajunge niciodată. Dar aceasta se explică și prin faptul că omul e, prin trupul unit cu sufletul, unit cu lumea întreagă, care îl atrage la nesfîrșit în ambianța lumii infinite a Absolutului personal sau a lui Dumnezeu, în care înaintează și din a cărui lumină și taină se explică. Prin aceasta, atît omul cît și lumea, își îmbogățesc și-și reveleaza tot mai mult sensurile lor și acestea se arată tot mai adînci în misterul lor.

g. Omul e dat astfel sieși ca ființă înțelegătoare, dar trăiește, totodată, trebuința să se cunoască, nu ca ființă izolată, ci în relație cu lumea și cu Creatorul său și al ei, continuu izvorîtor al luminii în mintea sa, aflată în relație cu lumea. El vrea să se cunoască pe sine și nu se poate cunoaște pe sine fără să cunoască lumea; însă nu poate ajunge niciodată la capătul acestei cunoașteri a lui și a lumii. Dar omul este dator, avînd și libertatea în acest scop, să se conducă pe sine și să conducă lumea; e dator nu numai să se cunoască și să cunoască toate cu care este legat, ci și să se desăvîrșească pe sine continuu. Preocuparea de sine și de lume nu e, deci, numai teoretică. Creștinismul spune că omul e adus la existență, împreună cu lumea, din nimic, dar ca să se facă pe sine mai departe, facere unită cu cunoașterea de sine, cu ajutorul lui Dumnezeu și a semenilor săi, pînă la treapta de Dumnezeu, nu prin fire, ci prin împărtășire cu Dumnezeu sau prin har.

h. Omul se arată astfel, şi în setea de cunoaştere şi în cea de a se desăvîrşi, însetat de Absolut, dar neajungînd niciodată la identitatea cu El. El e un pelerin sau un meteor spiritual, în continuă mişcare între lume şi Dumnezeu, meteor conştient şi liber, mereu pe drum. E în lume şi vrea să fie mai presus; are nevoie de lume, dar ca de un drum în care nu se fixează niciodată definitiv într-o etapă, ci urcă spiritual mereu mai sus. Trebuie să depăşească lipirea egoistă la ea, dar neanulînd-o, ci făcînd-o transparentă şi sfinţind-o pe ea şi pe sine prin despătimirea de ea şi prin folosirea, ca dar, pentru alţii şi ca mijloc de pătrundere şi de vedere prin ea a Absolutului, mijloc tot mai penetrat de Duhul Sfînt prin duhul propriu, căci în măsura despătimirii de ea ne devine tot mai transparentă.

i. În sensul aceasta, omului îi este dat în grijă trupul, dar nu numai în grija de a-l întreţine, ci şi de a nu-l socoti ca singura realitate. El trebuie să-l facă tot mai slujitor al spiritului său, să-l pregătească pentru a fi, după înviere, deplin supus spiritului şi transparent spiritului şi, prin spirit, lui Dumnezeu. Spiritul nu vrea să excludă din unitatea alternativelor, care e fiinţa omului, trupul şi legătura cu lumea. Numai trupul tinde la aceasta, cînd e lăsat de sine. Omul, trebuind să rămînă o unitate a alternativelor, trebuie să se nevoiască să oprească trupul şi lumea în tendinţa lor de a-l domina exclusiv, de a-l anula ca unitate a alternativelor în unirea cu absolutul.

j. O altă unitate a contrastelor în om stă în faptul că, pe cît e preocupat omul de veşnicia sa, pe atîta

trebuie să fie o pîine spirituală pentru alţii. El trebuie să alterneze meditaţia la sinea sa, sau preocuparea de ea, cu dăruirea de sine. Nu e vorba de un echilibru static, care trebuie păstrat între cele două preocupări. Ci omul se îmbogăţeşte prin sine, nu numai dăruindu-se ca pîine spirituală altora, ci şi primind, cu o preţuire neumbrită, pe alţii ca pîine spirituală. Unitatea alternativelor constă aici în întărirea componentei care e viaţa proprie, prin promovarea componentei care e viaţa altuia şi prin promovarea mea de către altul. Unitatea alternativelor înseamnă, deci, unitatea între doi sau mai mulţi. Mai bine zis, unitatea alternativelor implică, aşa cum s-a văzut din unele puncte anterioare, relaţia cu Absolutul, ca cel care ne-a făcut în legătură cu alţii. Cu cît te apropii mai mult de Absolut, cu atît îţi promovezi propria existenţă prin existenţa altora sau viceversa.

Faptul de a mă hrăni spiritual pe mine, hrănind pe altul, se explică între oameni prin unitatea lor de fiinţă. Dar nu numai prin aceasta, ci şi prin faptul că, prin unirea noastră ca persoane, ne menţinem şi sporim în legătura fiinţei noastre cu fiinţa Persoanelor Sfintei Treimi, din a căror desăvîrşită unitate în fiinţă se adînceşte unitatea de fiinţă între oameni, prin Cuvîntul creator, susţinător şi mîntuitor.

k. Omul vorbeşte altora ca să le spună ce gîndeşte, dar şi ca să-i facă să-i spună ce gîndesc ei. Nu poate fi fără ei, dar se caută în ei pe sine. Vorbeşte altora pentru că are nevoie ca ei să-i vorbească. Vorbeşte pentru că e o fiinţă care gîndeşte. Dar n-ar putea gîndi dacă n-ar învăţa din gîndirea lor; n-ar putea

gîndi numai din sine, ci din lumea care îi este dată să o gîndească în comuniune cu alţii şi, prin aceasta, învăţînd de la Cel ce le-a dat-o în comun. E fiinţă gînditoare, cuvîntătoare, dar împreună-gînditoare cu cei de o fiinţă cu el şi din puterea Celui după al cărui chip sînt ei şi prin Care este gîndită şi creată lumea.

l. În general se poate spune că lumea şi omul sînt absurde, cînd sînt considerate ultima realitate, în sensul panteist în care le concep toate filosofiile. Ele îşi au sensul, dar sînt şi pline de mister inepuizabil, cînd sînt văzute avîndu-şi existenţa în Dumnezeu şi înaintînd în bogăţia Lui de viaţă, ca ţintă, cînd deci au pe Dumnezeu ca lumină. Altfel, cu toată raţiunea aflată în ele, sînt absurde, cum spune şi Eugen Ionescu, lipsite de sens, cum spune Emil Cioran.

m. Aceasta arată că nu raţiunea, ca cugetare consecventă formală sau ca mod de organizare al lucrurilor, descoperă lumina lor, ci raţiunile prin care oamenii se folosesc de raţiunile lucrurilor, spre iubirea între ei, în scopul pregătirii pentru viaţa fericită în veşnica comuniune. Iar aceasta arată că toate sînt făcute de un Creator care le-a făcut pe toate într-o unitate raţională din bunătate sau iubire, pentru a se împărtăşi de bunătatea şi de iubirea Lui, practicînd bunătatea şi între ei. O raţiune care nu se pune în slujba binelui devine absurdă.

3 Prima cunoaştere a luminii prin conştiinţa mea, îmbinată cu conştiinţa semenilor şi în dependenţă de conştiinţa sau de comuniunea cu conştiinţa supremă

Întreg universul este o lumină. Dar lumina lui n-ar fi cunoscută, dacă n-ar exista conştiinţa umană. Lumea ar fi, în acest caz, o lumină fără rost. Trebuie să existe conştiinţele oamenilor, ca să cunoască lumina universului. Trebuie să-l cunosc eu, prin conştiinţa mea. Dar conştiinţa mea are nevoie şi de conştiinţa semenilor mei. Conştiinţa lor dă siguranţă cunoaşterii conştiinţei mele şi o îmbogăţeşte pe aceasta. De la început copilul începe să se cunoască pe sine, ajutat de conştiinţa celor din jurul lui, iar în toată viaţa omul e întipărit şi îmbogăţit în cunoaşterea lumii, prin tot mai mulţi semeni cunoscuţi de el în mod oral sau în mod scris, de semeni depărtaţi sau din trecut. Fiecare se cunoaşte chiar pe sine însuşi, cunoscînd şi pe alţii sau primind şi cunoştinţa de la ei şi cunoscînd tot mai mult universul cu ajutorul altora. Un sens al cuvîntului con-ştiinţă este şi acesta: ştiu de mine şi comunicîndu-mi ştiinţa lor despre ei şi despre mine. În ce-mi spune altul despre sine, găsesc şi ceea ce trăiesc eu în mine sau o completare în ceea ce ştiu eu despre mine. Sau prin amîndouă mă com-

pletez şi mă corectez pe mine. Prin spusele mele către altul şi ale altuia către mine actualizăm, descoperim şi dezvoltăm firea umană comună. Sînt nedespărţit de alţii, deşi nu mă confund cu ei şi nu ne identificăm deplin în felul de a vedea totul. Faptul acesta arată, şi el, că sîntem de o fire toţi oamenii şi că universul fizic ne este comun şi hrăneşte material şi spiritual firea noastră. Dar conştiinţa fiecăruia e deosebită de a altuia şi de universul fizic comun. De aceea, nu ajunge să ne sesizăm reciproc unii pe alţii şi nici să sesizăm în comun universul fizic, pentru ca să ştim unii de alţii şi de raţiunile lucrurilor, ci trebuie să ne comunicăm unii altora gîndurile şi înţelegerea universului, cu contribuţii deosebite, ca să ne cunoaştem real unii pe alţii şi să înţelegem mai bine raţiunile universului şi sensul lor comun, dar de o negrăită bogăţie. Am tot ce e în mine şi în lume comun cu semenii mei, dar şi într-un mod deosebit, ca persoană, cum are fiecare semen al meu, îmbogăţindu-ne, dar neconfundîndu-ne.

Conştiinţa fiecăruia e proprie sufletului lui, deşi sufletele lor sînt şi ele de o fire comună, ca şi trupurile, şi comunicativă prin trupuri şi, într-un fel, prin universul fizic.

Tot ce există are în sine o raţionalitate sau o lumină, dar ea se arată concret în bogăţia ei prin individuaţiuni şi prin persoane şi se sesizează şi se comunică prin conştiinţe personale.

Faptul, că fiecare conştiinţă aparţine unei persoane, se arată în aceea că fiecare conştiinţă se cere după altă conştiinţă, după o conştiinţă care, pe de o parte, e deosebită de cea proprie, pe de alta, o îmbo-

găţeşte pe a sa. Conştiinţa este a unui eu, care se adresează conştiinţei unui tu, care nu lasă eul să fie singur, deci nici nu-l ţine într-o mărginire şi sărăcie, ci-i face posibilă îmbogăţirea. Conştiinţa celuilalt îmi este ca o poartă deschisă, nu ca o poartă închisă. Chiar prin faptul că fiecare eu are în faţa sa altă conştiinţă, ca o poartă, arată că el nu e închis într-o monotonie.

Dar conştiinţele personale îşi dau seama că lumea cu lumina ei şi persoanele cărora aparţine, oricît sînt de îmbogăţite prin aceasta, nu sînt unica realitate, deci nici lumină avută prin ele, că au existenţa de la o existenţă supremă, deci şi lumina de la o lumină supremă. Căci acea realitate şi lumină supremă trebuie să fie şi ea, nu numai o putere din care iradiază lumea şi umanitatea care sesizează lumina şi omul, ci şi o conştiinţă care comunică şi cunoaşte în mod desăvîrşit lumina, sau sensul, sau restul lumii şi al omului. Căci, altfel, lumina lumii şi conştiinţa umană, care o sesizează, ar rămîne în ele însele prea puţin înţelese. Iar conştiinţa umană, observînd că nu sesizează deplin lumina lumii şi a sa proprie, îşi dă seama că ele nu depind în existenţa lor de ele înseşi. De aceea cugetă, pe drept cuvînt, că această conştiinţă deplină despre lume şi om e a unui Subiect suprem, care le-a şi creat din nimic şi le susţine în existenţă.

Iar conştiinţa aceea creatoare trebuie să aibă şi în ea însăşi o pluritate ipostatică sau personală, căci, altfel, n-ar avea în ea din veci iubirea, care poate explica creaţia sau dă lumina lumii şi umanităţii create.

Aceasta ne-o spune învăţătura creştină despre Dumnezeu cel în Treime. În Dumnezeu este din veci

o bogăţie de viaţă nemărginită dar, tocmai de aceea, o bogăţie a iubirii desăvîrşite. Fiecare Persoană divină e deschisă celorlalte două cu infinitatea iubirii ei, pentru că fiecare e dăruită total celorlalte. Fiul are infinitatea Lui totală de la Tatăl şi şi-o dăruieşte la rîndul Lui Tatălui. Şi Duhul Sfînt, la fel îşi are infinitatea de la Tatăl, fiind dăruită Fiului şi împreună cu Fiul dăruindu-Se, prin întoarcere, Tatălui, iar cînd e creată lumea, dăruindu-Se de Tatăl împreună cu Fiul, omului, care se deschide Fiului. Tatăl cunoaşte în Sine aceeaşi fiinţă ca în Fiul, dar, ca unul ce o dăruieşte şi în Fiul, cunoaşte aceeaşi fiinţă în Sine, dar ca Unul ce Îşi dăruieşte, prin întoarcere, Tatălui. Se cunosc, deci, avînd aceeaşi fire, dar de fiecare trăită cu altă simţire personală. Aceasta face posibil ca şi oamenii să se cunoască unul în legătură cu altul.

Un Dumnezeu al iubirii veşnice şi, deci, desăvîrşite nu poate fi decît un Dumnezeu al unei Treimi de Persoane. Iubirea nu poate fi decît între Persoane. Şi o iubire desăvîrşită nu poate fi decît între trei Persoane. Un Tată care ar avea mulţi fii nu şi-ar îndrepta iubirea infinită spre mai mulţi fii diferiţi, căci, dacă aceştia ar fi feluriţi, ar fi şi mărginiţi şi n-ar putea primi toată iubirea Tatălui. Iar iubirea aceasta îşi arată desăvîrşirea în Duhul Sfînt, care se bucură cu fiecare de celălalt. Astfel şi în Dumnezeu sînt trei Persoane, dintre care fiecare se bucură de toată fiinţa împreună cu celelalte, ca şi oamenii, dar într-un mod desăvîrşit.

Acest Dumnezeu al iubirii nemărginite îşi dăruieşte iubirea Sa, îndreptată spre o lume îngerească şi spre o umanitate care pot înainta spre o unică comu-

nitate, în iubirea întreolaltă şi faţă de Dumnezeul unic al iubirii Treimice. Iar lumea materială nu poate fi, nici ea, decît o lume unică, în serviciul unei umanităţi unice, ajutată să înainteze spre Dumnezeu cel unic al Treimii printr-o unică lume îngerească, mai apropiată de oameni şi de lume, ca un fel de ordine mai apropiată de Dumnezeu, dar şi de lume şi umanitate. Numai aşa e realizată şi se desăvîrşeşte o mare varietate de existenţe în unitatea iubirii.

Astfel, toată existenţa, de la Dumnezeu cel necreat şi Creator şi pînă la universul fizic, este o existenţă unită în iubirea între persoane şi, prin aceasta, o existenţă ce se bucură de toate, e lumină ce izvorăşte din Dumnezeu, dar comunicîndu-se întregii existenţe. Toată existenţa e făcută spre a fi atrasă sau spre a înainta, ajutată de Dumnezeul iubirii, spre unirea tot mai mare şi mai fericită a ei în El. Lumea fizică, deşi nu e conştientă sau nu poate fi ea însăşi conştientă de iubirea lui Dumnezeu, este făcută, şi ea, ca mijloc al iubirii Lui faţă de oameni şi, ca atare, să se arate tot mai străveziu El, cu iubirea Lui prin ea sau ca oamenii să vadă în ea iubirea lui Dumnezeu, iradiind prin ea lumina dumnezeiască de care se umplu, văzînd-o coborîtă chiar în cele ale lumii fizice. Alt sens nu poate avea o lume atît de minunat orînduită pentru oameni şi o umanitate atît de însetată de lumină prin vederea iubirii sau de o iubire care se arată prin lumina fizică şi prin marea bogăţie de sensuri spirituale care fericesc făpturile conştiente.

Am spus că tot ce există e lumină. Şi, ca atare, orice şi oricine iradiază spre celelalte. Căci fiecare are un sens în cadrul celorlalte şi pentru celelalte.

Deci, tot universul e o lumină. Dar o lumină dependentă de o lumină supremă, deci o lumină creată în relaţie cu o existenţă, care e lumina necreată şi creatoare. Căci, chiar dacă nu toate cele create sînt conştiente de sensul lor, deci nu se întreabă despre acest sens, pun conştiinţelor umane întrebarea despre sensul lor, care nu-l găsesc cu adevărat decît în dependenţă de o existenţă sau de o lumină supremă şi conştientă prin ea însăşi. La definirea ce-am dat-o conştiinţei, ca împreună-ştire a fiecărei persoane umane sau divine despre sine, unită cu ştirea despre alte persoane sau cu ştirea îmbinată despre fiecare, mai putem adăuga că termenul conştiinţă mai indică şi faptul că existenţa conştientă uneşte în conştiinţa sa calitatea de subiect ştiutor şi de conţinut ştiut, fără să poată fi despărţite între ele. Eu ştiu ca subiect despre eul propriu făcut totodată obiect. Eu însumi devin, prin conştiinţă, o dualitate.

În aceasta se reflectă, de asemenea, unitatea deplină între fiinţa divină şi Persoanele ei. Fiecare Persoană divină, ştiindu-se pe Sine, le ştie în Sine şi pe celelalte două. Amintita dualitate este în fiecare Persoană divină cu mult mai accentuată decît la oameni. Tatăl, cunoscîndu-Se pe Sine ca Tată, cunoaşte în fiinţa Sa totodată pe Fiul şi pe Duhul Sfînt, şi acestea la fel.

4 Lumina şi cuvîntul

Am remarcat că fiecare existenţă mărginită este o lumină, are un sens şi, cînd e conştientă, îşi pune ea însăşi întrebarea despre sensul ei, iar, în cazul individuaţiunilor pur fizice, punînd existenţelor umane conştiente întrebarea despre sensul lor. Iar răspunsul, dat de persoanele umane conştiente la întrebarea despre sensul tuturor existenţelor, deci şi al individuaţiunilor fizice, se exprimă prin cuvinte. În cuvinte, persoanele conştiente exprimă raţiunile existenţelor proprii şi ale individuaţiunilor fizice şi ale legăturilor dintre aceste raţiuni, căci există o armonie de raţiuni în fiecare individualitate sau persoană şi, la fel, o armonie între raţiunea sau raţiunile persoanelor întreolaltă şi cu raţiunile lucrurilor inconştiente. Cuvintele se înmulţesc pe măsura sporirii cunoaşterii diferitelor raţiuni ale lucrurilor şi persoanelor şi a relaţiilor între ele şi pe măsura unor modificări produse între ele. Exprimarea acestor relaţii se face în propoziţii sau în cuvîntări mai dezvoltate, în care omul face eforturi de a exprima relaţiile între raţiunile întregului univers între ele şi cu ele, dar şi de a explica dependenţa lor de cauza personală supremă, care se impune judecăţii omului, cînd merge pînă la capăt în voinţa de a explica existenţa şi armonia tuturor.

Totalitatea armonioasă a raţiunilor, pe care tinde raţiunea oamenilor să o cuprindă, prin comunicarea lor între ei, pe măsura eforturilor ce le fac ajutîndu-se

reciproc, impune concluzia cauzei lor într-o Raţiune eternă conştientă, mai presus de toate raţiunile conştiente şi a lucrurilor inconştiente ce se mărginesc şi se întregesc reciproc. El este Logosul care are toate raţiunile (logoi) lumii din eternitate prin El Însuşi. La această concluzie omul nu ajunge prin vreun efort, ci printr-o judecată care caută lumina, sensul existenţei.

Acea Raţiune le dă tuturor raţiunilor ce le are în ea şi o realitate exterioară, plasticizîndu-le în lucruri şi în persoane, dar prin puterea Lui le ţine pe acestea şi într-o legătură cu Sine.

Ca oamenii să poată să exprime în cuvinte comunicabile raţiunile amintite, ca să înainteze fiecare prin aceasta spre cuprinderea şi spre prezenţa tot mai adîncă a lor în Creatorul lor, le-a dat trupuri care pot sluji exprimării lor în cuvinte. El a făcut, prin aceasta, pe oameni ca făpturi cuvîntătoare şi, prin aceasta, ca făpturi sociale ce au nevoie să comunice întreolaltă. El îi uneşte, prin aceasta, pe toţi cu Sine Însuşi, chiar dacă ei nu simt aceasta. Întrucît nu sînt existenţe singulare, sînt existenţe cuvîntătoare. Aceasta arată unirea lor în fiinţă, în continuă şi veşnică îmbogăţire în Dumnezeu, care trebuie să se manifeste şi să se dezvolte prin comunicare reciprocă în sens larg, care are, mai ales, forma cuvîntului. Omul nu e o existenţă închisă în ea însăşi, statică, nici nu se comunică numai în mod neclar, prin fapte sau prin alte mişcări. El este în mişcare continuă de autodescoperire şi de căutare sau întrebare, în modul cel mai inteligibil al cuvintelor şi, în acest sens, este făptură cuvîntătoare, fiindcă niciodată nu sfîrşeşte de a se autodescoperi

deplin. E mereu în mişcare spirituală de autodescoperire şi îmbogăţire prin căutare, pentru că e mereu o taină inepuizabilă şi în aspiraţia de a se îmbogăţi în cunoaştere, în înălţare morală şi în taină.

Toate felurile firilor create sînt inepuizabile, prin revelare a lui Dumnezeu prin ele, dar ipostasurile conştiente create rămîn aceleaşi, inepuizabile chiar în existenţa lor, datorită puterii lui Dumnezeu care le-a creat şi le susţine astfel. Dar numai persoanele umane vorbesc, pentru că numai ele trăiesc în mod conştient interesul între ele, prin simţuri trupeşti şi au nevoie de universul material comun. Şi aceasta ne impune să credem că, în vîrful suprem al existenţei, este o comuniune de Persoane într-o iubire eternă şi desăvîrşită.

Persoanele umane îşi comunică astfel şi prin cuvinte lumina inepuizabilă sau, mai ales prin cuvinte, raţiuni comune în care adună lumina raţiunilor lucrurilor şi persoanelor cunoscute de ele, care şi ele îşi au un izvor, niciodată deplin definibil în Dumnezeu.

Aceasta înseamnă că chiar în Dumnezeu, Creatorul persoanelor umane, se află, potenţial, cuvintele sonore ale acestora, ca mod de exprimare a raţiunilor tuturor existenţelor. Chiar Creatorul lumii şi al oamenilor a dat oamenilor puterea să exprime prin cuvinte viaţa lor legată de lume şi raţionalitatea celor din lume, iar, într-o măsură oarecare sau analogică, şi pe Dumnezeu, Creatorul lor. Aceasta o exprimă Evanghelistul Ioan, declarînd că Fiul lui Dumnezeu este Cuvîntul fără de început şi prin El s-au creat toate. Fiind Fiul la început în calitate de Cuvîntul, El exista cînd

au fost aduse la existenţă cele ce au un început. Deci El era înainte de toate cele ce au un început, termenul „era" nedînd nici un început al existenţei Lui.

Iar spunînd Evanghelistul mai departe că toate „printr-însul s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut din cele ce s-au făcut" (Io. 1, 3), arată că lumea şi omul nu sînt emanaţii ale unei esenţe, ci creaturi ale unei Persoane care vorbeşte din veci spiritual şi dă şi lor puterea să fie exprimate şi de a exprima cele făcute prin cuvintele către oameni. Dar, declarînd că toate au fost create prin ipostasul dumnezeiesc care e Cuvîntul din veci, arată că acest ipostas al Cuvîntului nu le-a creat fără Tatăl şi fără Duhul Sfînt, cu care vorbeşte din veci. Prin El vorbea cu putere Tatăl şi în crearea tuturor era unit cu Duhul, care lucra şi El şi, prin aceasta, punea asupra tuturor pecetea armoniei între ele şi aspiraţia spre unirea cu Fiul şi cu Tatăl. Căci dacă Fiul, prin care s-au făcut, este Cuvîntul, iar Duhul este o Persoană prin care Fiul este unit cu Tatăl, atunci Treimea este o pecete a unirii între toate. Această unire a Fiului sau Cuvîntului cu Tatăl şi cu Duhul în crearea tuturor, dar şi înainte de această faptă, este exprimată prin forma greacă a termenului „la început", care este „en arhe", întru început, care poate fi tradus nu numai ca exprimînd relaţia Cuvîntului cu lumea creată, ci şi cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt, cum îl înţelege Sfîntul Chiril din Alexandria. Fiul „era la începutul" tuturor, sau în Tatăl şi în Duhul Sfînt, pentru că Ei erau în El. Căci termenul „era" arată şi faptul că Fiul era fără de început în Tatăl (împreună cu Duhul), căci nu se dă un termen de cînd era în

Tatăl (cu Duhul) începutul tuturor. Deci, aceste două înţelesuri ale termenului „început" trebuie unite. Ambele din aceste înţelesuri se reflectă în toate cele create, care sînt produse ale unei Persoane cuvîntătoare din veci, dîndu-le şi lor putinţa de a fi exprimate prin cuvînt, datorită raţionalităţii lor, dar dînd făpturilor raţionale şi conştiente şi putinţa de a le exprima prin cuvînt existenţa tuturor, dar şi iubirea între ele şi de a năzui spre tot mai deplina revelare a Creatorului lor. Deci, alt înţeles este că, descoperind armonia lor odată cu dependenţa lor de Cuvîntul Creator, reflectă în armonia lor unitatea într-o fiinţă a celor trei Persoane dumnezeieşti.

Dacă Fiul şi Cuvîntul le-ar fi făcut singur, s-ar fi arătat în aceasta putinţa Lui de a fi separat în această faptă, deci n-ar fi în toate o Persoană care vorbeşte cu celelalte Persoane dumnezeieşti şi, deci, nici omul cu lumea care-l ajută să se apropie de Dumnezeu nu e o operă a puterii dumnezeieşti. Iar aceasta s-ar reflecta în lipsa de armonie a lucrurilor şi de trebuinţa de comunicare între oameni.

Iată cum Evanghelistul Ioan uneşte considerarea Fiului drept Cuvîntul cu iubirea ce e proprie lui Dumnezeu în toate, deci se arată şi în armonia între cele create. Iată cum acest Evanghelist întăreşte, şi prin acest nume dat Fiului, învăţătura despre Dumnezeu ca Dumnezeu al iubirii, calitate pe care Fiul lui Dumnezeu a arătat-o în întruparea, în jertfa, în învierea Lui, toate fapte de negrăită iubire pentru oameni, aceasta arătînd şi efectul mîntuirii, aduse de El, referindu-Se la toate, la întărirea armoniei între toate.

Dar în calitatea de Cuvînt al Fiului lui Dumnezeu şi în iubirea dumnezeiască, care este unită cu ea şi dovedită prin toate faptele mîntuitoare ale Fiului lui Dumnezeu întrupat, jertfit şi înviat, se arată şi caracterul de lumină al lui Dumnezeu, caracter ce l-a afirmat şi ni l-a arătat prin tot ce a făcut şi învăţat El. Căci Cuvîntul are, în primul rînd, acest rost: să arate lumina, să arate sensul lucrurilor şi faptelor, dar să explice şi sensul adevărat al existenţei omului, care nu poate fi aflat decît în comuniunea de iubire cu Dumnezeu cel de oameni iubitor. Fără cuvinte nu există înălţarea comună a oamenilor spre Dumnezeu. Cuvîntul dă de înţeles, chiar prin el, că face evidentă nu numai persoana cuvîntătoare şi înţelegerea altor persoane şi a lui Dumnezeu - comuniunea supremă de Persoane -, ci şi taina lor. În cuvînt e lumina şi taina.

Mai clar, cuvîntul exprimă mai ales faptele de iubire ale lui Dumnezeu faţă de noi, ca apoi să mărturisească şi faptele de iubire ale unui om faţă de ceilalţi, fapte care, dacă lipsesc, cuvintele nu pot lega cu adevărat pe oameni, nu-i mai ajută să-şi comunice viaţa.

Iată de ce Evanghelistul Ioan, după ce a numit pe Fiul lui Dumnezeu Cuvînt şi a spus că prin El toate s-au făcut, dînd de înţeles că El va face şi toate cele necesare pentru mîntuirea şi viaţa lor veşnică, adaugă: „Întru El era viaţa şi viaţa era lumina oamenilor" (Io. 1, 4).

Căci cuvîntul care îmi luminează cu adevărat sensul vieţii este cel care mă duce la veşnica viaţă fericită în comuniune cu Dumnezeu. Şi ce îmi luminează

mai mult pe altul decît cuvîntul lui, şi ce cuvînt îmi arată mai mult iubirea faţă de mine, iubire care îmi luminează ţinta spre care trebuie să înaintez spre fericirea veşnică, şi mă scoate din nesiguranţa rostului existenţei mele, decît Cuvîntul dumnezeiesc? De aceea, orice cuvînt, care îmi arată iubirea adevărată şi mă îndrumează spre viaţa deplină şi veşnică, este cuvînt al luminii supreme. Dar cuvîntul, care este cu adevărat aşa, este Cuvîntul Celui ce este prin fire Cuvîntul adevărat sau izvorul cuvintelor. El este Cuvîntul suprem ipostasiat, ipostasul vieţii depline comunicate în forma înţeleasă de noi. Ca atare, El este Lumina prin excelenţă, Lumina prin Sine din eternitate. Şi dacă este peste tot viaţa fericită, comunicată prin Cuvînt, nu poate să nu existe un izvor suprem al vieţii, care se comunică prin Cuvîntul prin excelenţă. Şi El nu este singur, ci este cu alte ipostase din veci. Misterul de ultimă adîncime al existenţei nu poate fi fără cuvînt. Deci Dumnezeu nu este numai ultimul adînc abisal, de neajuns, al existenţei, ci are în Sine şi puterea comunicării Sale prin cuvînt. Şi Cuvîntul prin care se comunică este Fiul Său, născut din Sine din eternitate. El este de aceeaşi fire, avînd aceeaşi adîncime şi revelînd pe Cel comunicat, fără să se confunde între ele.

Prin acest Revelator, sau prin această lumină ipostatică iradiată din Tatăl, a creat Tatăl lumea. Prin El ca Cuvînt vorbea Dumnezeu lumii, înainte de întruparea Cuvîntului şi, deplin, după întruparea Lui. Căci prin ea a luat o formă sesizabilă de către om. Şi prin aceasta le aduce şi viaţa veşnică, fiind Lumina iubirii.

E viaţa dumnezeiască revelatoare şi comunicată, care prelungeşte Viaţa Sa şi în trupul omenesc asumat şi, prin el, în toţi oamenii purtători de trup, care se deschid Lui.

Este o mare taină, cum este Fiul Cuvînt spiritual în Tatăl sau al Tatălui şi către Tatăl. Poate o oarecare analogie avem în faptul că proorocii au în ei, în mod spiritual, cuvintele lui Dumnezeu, cuvinte pe care le traduc în cuvinte sonore. Tatăl trăieşte cu un fel de cuvinte simţirile iubitoare ale Sale către Fiul şi ale Fiului către Sine, precum şi Fiul trăieşte astfel simţirile iubitoare ale Tatălui în Sine şi ale Sale către Tatăl ca Fiu. Dar cuvintele Cuvîntului pot fi folosite de oameni nu numai spre luminarea lor şi spre viaţă, ci şi spre întuneric şi moarte, cînd le refuză.

Căci Tatăl, creînd prin Fiul pe oameni pentru o relaţie iubitoare, nu le impune oamenilor iubirea cu sila, ci ca un răspuns liber al lor. Iar aceasta înseamnă că ei pot să şi refuze iubirea lor către Dumnezeu, ca Tatăl şi ca Fiul care i-a creat, iar după refuzul iubirii prin care au fost creaţi, le-a arătat iarăşi o iubire care merge pînă la jertfa răstignirii aduse pentru ei de Fiul Tatălui ca Frate al lor. Şi acest refuz al Cuvîntului iubirii Fiului către ei se manifestă şi în nefolosirea cuvintelor de iubire ce li s-au dat de către Dumnezeu Tatăl şi Fiul, dar şi între ei, sau în folosirea vicleană, mincinoasă a cuvintelor de iubire în relaţiile lor reciproce. Cuvintele de iubire, comunicate lor prin prooroci de către Dumnezeu Cuvîntul neîntrupat, nu le mai socotesc că vin de la El, şi, ca urmare, nesocotesc îndemnul de a folosi cuvintele spre iubire, pus în firea

lor prin unitatea ei, folosindu-se de cuvinte mincinoase, înşelătoare. Astfel păcatul, ca nesocotire a vieţii lui Dumnezeu, devine şi o slăbire a unităţii firii lor, ba chiar prilej de naştere şi dezvoltare, între ei şi în sînul firii lor, de porniri reciproc duşmănoase, datorită cuvintelor neiubitoare ce şi le spun. Această slăbire a unităţii şi pornire duşmănoasă ce se dezvoltă în firea umană, trăită concret în persoanele ei, are la bază egoismul sau iubirea de sine a acestora, egoism care e contrar unităţii firii lor. Această sfîşiere a firii prin voia proprie, egoistă, a oamenilor, ca urmare a ieşirii lor din unitatea în Dumnezeu, a descris-o Sfîntul Maxim Mărturisitorul. Dăm din aceste descrieri următoarele propoziţii: „Iubirea convinge socotinţa noastră să procedeze potrivit firii, neopunîndu-se raţiunii firii, prin care toţi, precum avem o unică fire, aşa cum putem avea şi o unică socotinţă (liberul arbitru) şi o unică voinţa cu Dumnezeu şi între noi, nu avem nici o despărţire de Dumnezeu şi între noi, cînd prin legea harului înnoim legea firii în socotinţa noastră şi o alegem ca regulă de viaţă. Dar e cu neputinţă ca cei ce nu s-au unit mai înainte cu Dumnezeu prin buna înţelegere şi prin cuget drept să poată conveni între ei prin liberul arbitru. Căci la început înşelătorul diavol l-a înşelat pe om prin răutatea vicleniei, îmbiindu-l prin momeala plăcerii înfăţişată cu iubire de sine, iar, prin aceasta, l-a despărţit pe om de Dumnezeu şi pe noi întreolaltă, făcîndu-ne, prin alegerea socotinţei proprii, să părăsim cugetul drept **şi să împărţim în felul acesta firea, tăind-o în multe opinii şi închipuiri**".

Această dezordine în firea aflată în persoana mea şi în unitatea firii, purtată de noi împreună, constă „într-o greşită folosire a puterilor ei", iar aceasta îşi are una din cauze şi în necunoaşterea lui Dumnezeu sau, mai bine zis, în refuzul de a primi învăţătura adevărată despre El. „Căci din neştiinţă răsare iubirea de sine. Iar din aceasta răsare voinţa de stăpînire asupra celui înrudit după fire. Şi din aceasta, reaua folosire a puterilor firii" (Epistola către Ioan Cubicularul, Despre iubire, în vol.: „Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Scrieri, trad. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae", 1990, p. 29, 30, 31).

Această lipsă de cunoştinţă a lui Dumnezeu şi a voii Lui echivalează cu o lipsă a primirii luminii venite de la Dumnezeu, îndeosebi prin cuvintele Lui dinainte de întruparea Cuvîntului, prin prooroci, după aceea prin cele folosite de către Însuşi Cuvîntul lui Dumnezeu, prin însuşirea firii noastre.

Dar nu numai prin cuvintele noastre însuşite direct a căutat Dumnezeu Cuvîntul întrupat să tămăduiască şi să scape firea noastră îmbolnăvită de dezordinea şi, ca urmare, de moartea venită în ea, prin despărţirea ei de Dumnezeu, izvorul vieţii, ci şi prin ridicarea ei din păcat, prin asumarea ei de către El Însuşi, din Fecioara, şi prin biruinţa morţii, ca unul ce a primit-o fără să se afle vinovat de păcat. Această stare mîntuită n-a putut fi primită de firea omenească din celelalte persoane, fără comunicarea cu Cuvîntul întrupat, prin lumina adusă de El prin faptele mîntuitoare, prin pilda, prin puterea şi cuvintele Lui.

Dar însăşi starea înălţată din păcat a firii noastre şi scăparea ei de moarte în El Însuşi, este totodată o sta-

re de lumină. Căci în starea de înviere fericită pentru veci se descoperă sensul existenţei oamenilor şi al lumii, cu care sînt legaţi.

Despre aceasta urmează, însă, să vorbim în alt capitol. Dar mai înainte trebuie să vorbim despre legătura între moarte şi întuneric ca opuse luminii. Iar în legătură cu acestea şi despre faptul că scăparea de primele a fost adusă omenirii de Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu prin întrupare, dar pe baza capacitătii şi demnităţii date omului de Dumnezeu prin creaţie de a se face însuşi Fiul lui Dumnezeu om şi de a pătimi pentru oameni. Dumnezeu Însuşi i-a dat omului calitatea de a-i plăcea Lui să se facă om şi să scape umanitatea de moarte, rămînînd şi El ca om viu, nemuritor în veci şi într-o comuniune veşnică cu oamenii, dar, ca să poată face El aceasta, a trebuit să se nască din Fecioară.

5 Cuvîntul lui Dumnezeu Cel întrupat, lumina şi viaţa, opuse întunericului şi morţii

Am văzut că Evanghelistul Ioan identifică Cuvîntul nu numai cu iubirea şi lumina, ci şi cu Viaţa. Dar şi Însuşi Iisus Hristos spune „Eu sînt lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii" (Io. 8, 12).

După declaraţia aceasta a lui Iisus Hristos, Cuvîntul cel întrupat, între cele trei este o strînsă legătură. Cuvîntul şi lumina au între ele şi comunică viaţa, pentru că Cuvîntul şi Lumina au între ele iubirea şi bunătatea. Cuvîntul, ca Fiul lui Dumnezeu, iubeşte pe Tatăl şi pe Duhul Sfînt, iar, ca atare, poate arăta iubirea şi bunătatea către oameni. Iubirea şi bunătatea unui om se reflectă pe faţa lui ca lumină, pentru că e deschis celorlalţi, pentru că se dăruieşte lor. Bunătatea e şi la voinţa persoanei de a se dărui, ca şi lumina. De aceea, cel ce-şi trăieşte firea adevărată e fericit el însuşi, dîndu-se şi ca lumină, ca sens altora. Dacă iubirea şi bunătatea iradiază din om ca lumină, cu atît mai mult iradiază din Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu cel întrupat, devenit Cuvîntul comunicat, revelator, luminător şi iubitor, în mod accesibil, oa-

menilor. Iubirea Lui, văzută ca Lumina şi pe faţa trupească a Lui, arată că materia poate deveni mediu comunicabil al stării spirituale, poate fi transfigurată de spirit. Între materie şi spirit nu se menţine o opoziţie sau o despărţire de nedepăşit. Dacă lumina este existenţă comunicativă prin sine, iar această comunicare o face din iubire şi bunătate, însăşi existenţa conştientă are în ea bunătatea comunicativă ca lumină, sau ca o pornire luminoasă produsă şi susţinută de iubire. Iar Dionisie Areopagitul spune despre Dumnezeu că, prin infinitate, e într-o posibilitate continuă a revărsării vieţii Sale, deşi aceasta o poate activa în afară numai prin voinţă. Cel unit cu Dumnezeu se comunică şi el şi, deci, luminează din iubire, dăruieşte celui, căruia se comunică, viaţă din viaţa sa. Egoistul, însă, nu comunică nimic din sine altuia, de aceea nu e nici lumină, nici viaţă pentru altul. El este o existenţă încremenită în sine, lipsită de mişcare, o existenţă „moartă". Ca atare, nu comunică viaţă altora, şi-i lasă, de aceea, în ceea ce au ei înşişi, ceea ce se întîmplă şi lor, dacă se închid în ei înşişi, neprimind nici de la alţii nimic. Iar această închidere, nemişcată în sine însăşi, este contrară firii omului şi chiar îngerului creat. Ei se pot opri din comunicarea vieţii, normală firii lor, şi se pot închide în ei prin dorinţa amăgitoare de a se afirma numai pe ei, spre a depăşi mărginirea lor, în ceea ce nu poate face Dumnezeu, care nu e mărginit, ci nemărginitul prin fire, şi nu are trebuinţa de a spori în Sine, pe care socoteşte că o poate satisface prin afirmarea ei de sine, în exclusivitate.

De aceea, viaţa în deplinătate şi fără sfîrşit nu poate veni celor create decît de la Dumnezeu cel in-

finit în viaţă. Deci, după întruparea Fiului Lui, vine de la Iisus Hristos, prin cuvîntul, faptele şi orice dăruire şi comunicare a Lui. Şi tocmai prin faptul că dă viaţă deplină lumii, îi dă ei şi lumina sau viceversa. Lumina adevărată e viaţă, viaţa adevărată e lumină. De unde nu e viaţă, nu vine nici lumina, sau de unde nu vine lumină, se arată ca fiind întuneric şi moarte. Aceasta o spune Iisus cînd declară că cel, ce urmează Lui, va vedea lumina vieţii, precum cel, ce nu urmează Lui, rămîne în întunericul lipsei de viaţă.

Întunericul nu e numai lipsa de lumină, deci şi ca sens, ci şi lipsa de viaţă în fericire sau în plinătate. Căci existenţa făpturilor în „moarte", aflate în izolarea chinuitoare extremă, e cea mai mare lipsă de sens. Pentru ce trăiesc, dacă nu am bucuria vieţii în comuniune cu alţii? Pentru ce trăiesc, dacă trăiesc numai pentru mine, fără să pot spori în viaţă, fără să mă mişc în cineva şi fără ca altul să se mişte spre mine? Putinţa de a dori să trăiască cineva, chiar şi în extremul chin al izolării şi monotoniei totale, proprie diavolului, dorinţa pe care Sfîntul Ioan Damaschin o numeşte, totuşi, un rest de bine, vine din faptul că Dumnezeu, care a dat existenţa, o menţine chiar în această sărăcie extremă, într-o moarte conştientă; şi ea are legată de ea, în făpturile conştiente, voinţa de a rămîne în ea sau voirea ei.

Am spus că lumina vieţii e una cu bunătatea, deci cu comunicarea. Aceasta înseamnă că sporirea în viaţă nu o are numai cel ce o primeşte de la altul, ci şi cel ce o dă. Aceasta se explică din faptul că el primeşte bunătatea, cea una cu viaţa, de la Dumnezeu, primind lumina Lui. Chiar pornirea de a da din bună-

tate e o pornire de la Dumnezeu cel bun şi infinit în viaţă.

În declaraţia de la începutul acestui capitol (Io. 8, 12), Hristos afirmă legătura între lumină şi viaţă, dar şi cea opusă, între întuneric şi lipsa vieţii, deci moartea. Iar în ultima rămîne omul, cînd nu urmează lui Hristos, sau nu are în sine ca lumină pe Hristos. Spunînd deci, indirect, că acel om nu are lumina vieţii, Hristos arată că viaţa este lumină, iar această lumină este El. De aceea, cel ce nu urmează lui Hristos, nu are lumina, deci viaţa, ci rămîne în întuneric sau în moarte. Nu e vorba de un întuneric care acoperă viaţa, cum acoperă noaptea, în mod temporal, lumina zilei, ci de un întuneric care lipseşte viaţa de un sens, şi, prin aceasta, de conţinutul ei esenţial. Dacă nu mai e trăit în ea Hristos, sau dacă nu se mai face străveziu în ea Hristos, dacă nu mai vedem ca ţintă a ei, sau a vieţii noastre în lume, pe Hristos, nu mai ştim pentru ce trăim. Căci, fără Hristos, ca Cel ce ne asigură viaţa veşnică, dacă nu mai vedem viaţa din lume ca o cale ce ne duce spre veşnicia în Hristos şi nici ca un mediu prin care trăim o legătură actuală cu Hristos, în care viaţa noastră se adînceşte şi din care se hrăneşte cu un conţinut mai presus de cel trecător, totul devine monoton şi trecător şi, deci, trăit ca o moarte.

Lumea nu e anulată prin lipsa lui Hristos din ea, nici viaţa din ea, dar devine „moartă". Lumea şi viaţa din ea rămîn ca un mediu posibil pentru a face pe Hristos străveziu; şi prin ele se poate comunica omului, care crede în El, „Lumina lumii", sens al lumii; ele rămîn cale posibilă spre unirea deplină cu El. Pentru acel om, Hristos devine lumină a lumii şi a

vieţii, descoperind valoarea reală a lumii şi a vieţii în ea, dar numai pentru că Hristos aduce lumii şi vieţii omului în ea o valoare pe care nici lumea, nici omul nu o au în ele înseşi, ci sînt doar capabile să o primească. Pentru omul care crede în Hristos, lumea şi viaţa omului nu mai rămîn în întuneric. Pentru acel om, Hristos alungă întunericul din ea, adică din viaţa omului în ea, sau face ca viaţa omului în lume să fie o pregătire pentru viaţa veşnică în El, pregătire ajutată de Hristos Însuşi. Pentru că, în afară de lume, nu mai există nimic, fără Hristos e o lume a întunericului şi a morţii. Deci dacă lumea, în care nu e văzut Hristos, apare întunecată, fără sens, cînd Hristos e văzut în ea, aşa cum e normal, arată că e capabilă să fie cunoscut Hristos prin ea, ca Hristos să devină lumina ei. Ea a fost făcută capabilă de a se face Hristos cunoscut prin ea de Cuvîntul lui Dumnezeu prin creaţie. Cuvîntul lui Dumnezeu care a creat-o o ţine mai departe cu puterea Lui în existenţă, dar fără o comunicare vie cu El, ea e, în cazul acesta, şi „moarte".

Şi dacă într-o lume în care nu aş avea împreună cu mine şi alţi oameni conştienţi, nu aş putea trăi pentru a-i ajuta pe alţii, ca să mă bucur de alţii şi alţii de mine sau ca, ajutat de alţii, să înţeleg ceva din ea, sau să fiu iubit în mod conştient de ei, cu atît mai mult dacă n-aş cunoaşte pe Hristos, n-aş putea avea o viaţă deplină, sau o lumină care să mă facă să înţeleg rostul ei, nearătîndu-mi cineva că prin ea mă pot pregăti pentru o viaţă veşnică în El.

Dumnezeu a creat lumea prin Fiul Său din nimic, ca să o umple prin om de fericirea relaţiei cu El, să o înveşnicească, îndumnezeind-o. Dacă un om refuză

acest rost ce i L-a dat Fiul lui Dumnezeu şi i-l uşurează, făcîndu-Se şi El om, pentru el lumea rămîne fără sens. Dacă lumea ar fi din esenţă divină, sau ultima realitate, cu mizeriile şi cu moartea ei, în baza unei legi intrinsece care-l stăpîneşte, el nu s-ar putea ridica din această existenţă fără sens, spre moarte. Numai dacă Dumnezeu este un Dumnezeu personal al iubirii, de o fiinţă deosebită de a lumii - deci nemărginită - şi l-a făcut pe om ca pe cel care, prin iubirea lui, de asemenea voită, deci liberă, să se unească cu El şi să se folosească şi de lumea făcută la nivelul lui, spre aceasta, poate fi şi omul şi lumea scăpată de mizeriile care îi vin şi ei şi lui, prin refuzul unirii cu Dumnezeu. Putinţa ce a dat-o Dumnezeu lumii de a vedea omul prin ea, pe Dumnezeu întrupat în viaţa veşnică, nu se realizează cînd omul nu vede pe Dumnezeu şi aici prin ea. El rămîne atunci în moarte, dar totuşi dezvoltă o gîndire „ştiinţifică" ce îl poate amăgi ca o falsă lumină.

Şi pe Dumnezeu, Care dă omului asigurarea vieţii veşnice, Îl vede cel mai uşor prin Hristos. Căci Hristos este nu o lumină mărginită, ci lumina prin excelenţă, dar venită ca binele vieţii veşnice în lume, prin faptul că e atît Dumnezeu, care ne asigură viaţa veşnică, cît şi om, care a biruit moartea umanităţii Sale şi biruieşte prin aceasta şi moartea noastră, a tuturor oamenilor. El este lumina lumii, pentru că a venit în lume ca unul ce nu face parte exclusiv din ea, ci a venit de deasupra ei, aducînd în ea puterea care ne ajută să scăpăm de moartea spre care lumea ne duce. El nu face parte numai din lume, ca ceilalţi oameni,

căci în acest caz ar umbla şi El în întunericul ei. El este Dumnezeu care vine în lume, dar vine în ea ca om şi, chiar ca atare, El nu e răpus de mizeriile şi de moartea ei, ci le suportă cu voia, biruindu-le.

Fără Hristos, lumea n-ar fi pentru om decît cea care-i aduce puţine plăceri trecătoare, urmate de greutăţi, de boli greu de suportat şi, la urmă, moartea totală. Hristos e Dumnezeu care vine în lume ca om, rămînînd şi Dumnezeu şi, ca atare, nu pofteşte plăcerile trecătoare, dar suportă greutăţile ei (foamea, oboseala etc.) şi moartea, ca să treacă prin ele El Însuşi ca om şi să ne treacă şi pe noi la viaţa veşnică.

Fără Hristos, ca Dumnezeu venit ca om în lume, dar rămînînd şi Dumnezeu, lumea este întuneric, pentru că nu ne-ar pregăti pentru viaţa veşnică, plină de bucuria veşniciei comuniunii cu El, ci moartea, sau totala îngustime, în veşnica monotonie şi în nesfîrşitul chin. Căci e făcută din nimic, nu din fiinţa lui Dumnezeu. De aceea, numai în legătură cu El se umple de lumină, se face străvezie pentru adîncirea noastră nesfîrşită în cunoaşterea Lui şi pentru comuniunea cu El şi, de aceea, şi pentru comuniunea între noi. Numai de ni se face transparent Dumnezeu cel întrupat, prin lucruri şi prin semeni, descoperindu-ni-se prin aceasta lucrurile ca stăpînite de El, iar oamenii putîndu-se scufunda în înţelegerea şi în simţirea lui Dumnezeu, lucrurile ne ajută să înaintăm tot mai mult în infinitatea lui Dumnezeu, iar oamenii în iubirea Lui; numai aşa toate se umplu de lumina Lui. Prin iubire şi comunicare cu El, Hristos ni S-a făcut atît cale spre El, cît şi ţintă. Ni s-a făcut cale şi ţintă ca om apropiat

şi adevărat, dar şi ca Dumnezeu care ne dă puterea să înaintăm spre El, deşi sîntem numai oameni. Căci ni Se dă, nu numai ca model de om, ci ne şi atrage spre unirea cu Sine ca Dumnezeu şi ne îndumnezeieşte, sau ne umple de puterile dumnezeieşti în acest scop.

Ni s-a făcut ca om, rămas ca Dumnezeu, cale şi ţintă, nu numai prin cuvintele omeneşti, dar pline de învăţătura dreaptă şi de îndemnuri dumnezeieşti, ci şi prin modelul de om ce ni l-a dat şi prin puterea de a-i urma ca model. Ni s-a făcut astfel de model, iubind pe oameni. El ne-a descoperit, prin aceasta, valoarea oamenilor şi ne-a dat puterea, nouă şi semenilor noştri, să-i urmăm pilda vieţuirii în El ca Dumnezeu făcut om. Prin toate acestea a luminat valoarea şi ne-a întărit capacitatea pe care sîntem chemaţi să o actualizăm în El.

Propriu zis, faptul de a nu crede cineva în Hristos ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat şi venit în lume, nu înseamnă că lumea s-a golit obiectiv de Hristos, sau că Hristos încetează de a fi prezent în ea, ci că acela nu mai vede pe Hristos în ea, ca lumină, pentru că ochii lui spirituali au orbit. Şi, de aceea, nu mai vede nici valoarea oamenilor ca făpturi vrednice de iubit şi iubitoare, deşi ei au acea valoare. Aceasta nu înseamnă că lumea nu mai e mediu prin care oamenii ar putea să se ajute din iubire imitînd pe Hristos ca model. Astfel, lipsa de credinţă în Hristos şi de cunoaştere a Lui ca lumină se vede şi în lipsa de iubire a omului faţă de semenii săi, precum cunoaşterea lui Hristos ca cel ce pune în lumină valoarea oamenilor şi dă putere spre iubirea lor, se vede şi în iubirea unuia faţă de altul. Dacă însuşi Fiul lui Dumnezeu s-a făcut

om, ca să ne iubească, cum nu trebuie să iubim şi noi pe oameni şi să nu vedem, în iubirea lor lucrătoare, iubirea lui Hristos? Aceasta o spune Apostolul Ioan într-una din Epistolele sale, explicînd cuvintele lui Hristos din Evanghelia Sa: „Cine iubeşte pe fratele său, rămîne în lumină. Iar cel ce urăşte pe fratele său, umblă în întuneric şi nu ştie încotro se duce, pentru că întunericul a orbit ochii lui" (I Io. 2, 10-11). Aceasta o spusese Însuşi Iisus: „Cel ce umblă în întuneric, nu ştie unde merge" (Io. 12, 35).

În aceste cuvinte se precizează întunericul necunoaşterii de către om a lui Hristos şi ca o necunoaştere de către om a unei ţinte a vieţii lui. Hristos, ca Dumnezeu făcut om, e model ca om, iar, înviat ca atare din morţi la viaţa veşnică, ne-a arătat şi că avem în El o ţintă a vieţii pămînteşti, cînd o trăim după modelul Lui şi cînd o dăruim ca jertfă lui Dumnezeu pentru semeni. Atunci ajungem la înviere, la viaţa veşnică întru fericire.

Întrucît din cele anterioare am văzut că Hristos se afirmă pe Sine, ca Cel ce e Calea şi ca Adevărul, să vedem ce înseamnă şi aceasta. Dar înainte de aceasta, să vedem cum ni s-a făcut Fiul lui Dumnezeu lumină, prin însăşi întruparea Sa, arătîndu-ni-se, pe de o parte, pilda de smerenie, iar, pe de alta, evidenţiind valoarea dată omului prin creaţie şi cum, prin naşterea din Fecioară, ni s-a făcut iarăşi lumină, arătîndu-ne, pe de o parte, că e Dumnezeu făcut om şi, ca atare, nu suportă crucea pentru vina Sa, pe de alta că umanitatea Sa nu e închisă fatal prin legea naşterii obişnuite în ordinea lumii acesteia.

6 Fiul lui Dumnezeu S-a arătat în lume ca pildă de smerenie, din iubire şi ca dovadă a valorii acordate omului, deşi acesta a fost creat din nimic

Fiul lui Dumnezeu, făcîndu-Se om, a dat oamenilor cea mai mare pildă de smerenie din iubire, arătînd că iubirea e atenţie la altul, pînă la uitarea deplină a importanţei proprii. Dar caracterul paradoxal al iubirii l-a evidenţiat în faptul că tocmai în uitarea cuiva de sine, din preţuire a altuia, se arată mărimea spirituală a lui. Fiul lui Dumnezeu, Care e viaţa şi puterea nemărginită, arată celui creat prin El Însuşi din nimic, atîta iubire, că se coboară la nivelul lui, ba merge chiar pînă la moarte pentru el, iar, prin aceasta, dă o valoare nemăsurată celui creat prin El din nimic, arătînd chiar prin aceasta că El poate investi, din iubirea Lui, chiar pe cel ce n-are nimic de la sine, cu importanţă, de a-l ridica la nivelul Său. Dă omului o importanţă egală cu a Sa, fără ca aceasta să-i fie impusă de fiinţa omului, sau de vreo substanţă din care ar fi trebuit să-l producă. Aceasta e iubirea supremă: să nu fie impusă cuiva de nimic. În aceasta se arată, însă, şi valoarea dată omului de Dumnezeu prin creaţie; deşi l-a făcut din nimic, l-a făcut în aşa fel, că

vede în el o făptură demnă de a o trata ca pe un egal. Mărimea atotputerniciei lui Dumnezeu se arată, în primul rînd, în faptul că poate crea existenţe din nimic. Dacă n-ar putea crea existenţe din nimic, n-ar fi Dumnezeu, căci n-ar fi atotputernic. Dar Dumnezeu Îşi arată atotputernicia sau însuşirea atotputerniciei nu numai în faptul că aduce la existenţă ceva din nimic, ci şi că dă unor făpturi create din nimic atîta valoare, încît să le facă partenere în iubire cu El, dar nu din necesitate, ci din voia Lui. Nici o esenţă panteistă, supusă unor legi emanaţioniste, sau evoluţiei, nu are asemenea putere. S-ar putea obiecta că Dumnezeu iubeşte în creatura Sa ceva ce a dat El, ceva ce vine de la El, deci ceva al Său. Dar făptura conştientă creată nu are existenţa prin El, fără voia Lui, deci ca o necesitate, ci prin voia Lui, deci nu are în sine, ca necesitate virtuală, pe Cel ce-l place să-l iubească. Fiului şi Cuvîntului lui Dumnezeu îi place să iubească pe om pentru că l-a făcut exclusiv cu voia Lui (deci din nimic) vrednic de iubire. Deci lui Dumnezeu nu-I place să iubească ceva ce-şi primeşte existenţa exclusiv al voii Lui libere. Vrea să le facă parte unor alte existenţe de iubirea Lui pentru ele, nu pentru El. Dar îşi face totuşi, din voinţa de a le face fericite prin iubirea Lui, şi o plăcere a Lui, o bucurie a Lui. Îi place să le iubească, pentru că le-a făcut ca să se bucure de iubirea Lui. De aceea Îi place să simtă şi ele bucuria şi, deci, trebuinţa de a-L iubi pentru fericirea lor. Cînd s-a hotărît să creeze existenţe conştiente, deosebite de Sine, Dumnezeu S-a hotărît să le creeze şi dornice de a tinde spre nemărginire, pentru că tot ce există ne-

mărginit şi creat de El, Cel nemărginit, tinde numai să crească în existenţă. Dar e mare taină că existenţele create de El pot, prin libertatea lor, şi să nu tindă spre El, ci să-şi închipuie că pot spori într-o nemărginire a fiinţei lor proprii. Iar Dumnezeu, voindu-le liber, dar şi pe ele libere, a hotărît să le creeze, contînd şi pe această eventualitate.

Mai concret vorbind, Fiul lui Dumnezeu l-a creat pe om în stare să se poată bucura în mod conştient de iubirea şi viaţa Lui dumnezeiască nemărginită şi să răspundă iubirii Lui cu iubirea sa liberă; a făcut firea omenească capabilă ca Persoana Lui să poată manifesta prin ea iubirea Lui faţă de Tatăl şi faţă de oameni. A făcut-o cu voinţa ce aspiră să exprime, prin limbajul ei conştient, iubirea Lui faţă de oameni şi să săvîrşească prin firea omenească actele de iubire, pînă la jertfă faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni. A făcut omenescul în stare să simtă iubirea Fiului lui Dumnezeu faţă de Dumnezeu Tatăl şi faţă de oameni în forma omenească. În toate acestea se arată că a făcut-o după chipul Lui. În toate se luminează că omul este făcut pentru legătura strînsă cu Dumnezeu, cu capacitatea Lui de a fi îndumnezeit după har, pentru orizontul supralumesc, deşi este unit cu lumea.

Prin întrupare, Fiul lui Dumnezeu S-a arătat ca lumină deplină omului, arătîndu-l capabil să fie făcut fiu al lui Dumnezeu şi frate al său, ca Fiul lui Dumnezeu, şi în stare să se înalţe, prin Duhul Sfînt al Fiului, la viaţa neînchisă în lumea aceasta. L-a arătat făcut pentru o vieţuire de comuniune cu Sfînta Treime, pentru o vieţuire de intimitate cu Sfînta Treime, pen-

tru o fericire veşnică în această comuniune. Creaţia, în general, s-a arătat prin întruparea Fiului făcută pentru o unitate a ei în Dumnezeu, - pentru o viaţă comună cu viaţa nemărginită a lui Dumnezeu.

Însăşi partea materială a creaţiei este ridicată la umplerea ei de spiritualitatea divină prin omul constătător din suflet conştient şi trup. Dacă sufletul preface materia în trup şi face din trup un mediu al lucrărilor Sale, în mare parte conştiente, şi poate cuprinde, în vederea Sa conştientă, o uriaşă parte din lumea materială, iar, prin sufletul conştient, omul cheamă puterile dumnezeieşti să lucreze prin el asupra materiei, prin suflet poate lucra şi Dumnezeu, ca Spirit suprem asupra trupului şi asupra universului material, pe lîngă faptul că El a creat acest univers şi-l susţine. Planul material al existenţei nu e despărţit de Dumnezeu şi de lucrarea Lui.

7 Hristos venit în lume ca lumină, mai presus de lume şi ca Creator al lumii prin naşterea din Fecioară

Capacitatea dată omului de Fiul lui Dumnezeu Creatorul de a se uni cu el, pînă a se face şi El Însuşi om, S-a arătat în modul cel mai ridicat în faptul că S-a făcut şi om, sau persoană a firii omeneşti, dintr-o reprezentantă a neamului omenesc, ca Fecioara (Mt. 1, 2-3; Is. 7, 14; Lc. 1, 35).

a. Dacă nu s-ar fi născut Hristos ca om din Fecioară, nu ar fi fost Dumnezeu şi n-ar fi adus lumii o lumină mai presus de ea, arătînd pe om destinat veşniciei, ci ar fi lăsat lumea şi omenirea închise în grăuntele ei. S-ar fi dovedit încadrat în legile acestei lumi şi n-ar fi putut ridica omenirea într-un plan superior de veşnică viaţă fericită. Născut ca orice om, ar fi şi murit ca orice om, fără să poată învia nici El şi fără să poată învia nici pe oamenii a căror fire a asumat-o. Crucea Lui n-ar fi fost mîntuitoare, dacă s-ar fi născut cu păcatul care l-ar fi supus morţii ca pe toţi oamenii, deci n-ar fi acceptat moartea de bună voie pentru ceilalţi oameni, ca să o poată birui, ci ar fi suportat-o, fără voie, pentru vina lui, ca o lege căreia i-ar fi fost şi El supus. N-ar fi adus nimic nou în lume. Grupările neoprotestante sînt consecvente cînd, respingînd naşterea lui Hristos din Fecioară, resping şi crucea Lui,

ca suportată pentru oameni cu puterea de a învinge moartea primită prin ea. Numai aşa Hristos S-a arătat prin cruce mîntuitor, deci ca lumină ce ne ridică din întunericul morţii, pentru că s-a arătat ca Dumnezeu Mîntuitor prin naşterea din Fecioară. Numai aşa Îi putem cere lui Hristos la Liturghie: „Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici, cu cinstit sîngele Tău". Numai aşa putem spune, tot în Sfînta Liturghie: „Iată a venit prin cruce bucurie la toată lumea". Am spus înainte că Fiul lui Dumnezeu s-a coborît la om, înălţîndu-l la nivelul Său prin har. Cel mai mult a făcut-o aceasta cu Cea pe care a făcut-o Născătoare a Sa, Născătoare de Dumnezeu sau, prin ea, ne-a ridicat pe toţi la El, care credem în El ca Dumnezeu şi în ea ca Născătoare de Dumnezeu, din legea morţii definitive, fără sens. Aceasta s-a făcut prin faptul că s-a născut din Ea ca Fecioară, desigur ţinînd seama şi de cuvîntul ei: „pod care ne trece cu adevărat de la moarte la viaţă" (Acatistul Maicii Domnului). Numai născîndu-Se din ea ca Fecioară, ea a fost făcută „scară cerească prin care S-a pogorît la noi Domnul". Ea a fost făcută „Maica luminii". Că Fiul lui Dumnezeu a adus lumii lumina prin naşterea Sa ca om din Fecioara, o arată prin lumina care li s-a făcut văzută păstorilor înconjurînd mulţime de îngeri (Lc. 2, 9). Iar că Fiul lui Dumnezeu S-a smerit făcîndu-Se om, S-a arătat şi în faptul că S-a născut în iesle.

În faptul că Hristos se naşte din Fecioară, se arată că El îşi afirmă, prin naştere ca om, atît calitatea de Creator al umanităţii, cît şi voinţa de a o mîntui pe aceasta, adică de a scăpa de moarte şi de a asigura

oamenilor, ce voiesc să se unească cu El, viaţa fericită de după moarte şi fără de moarte.

b. El se face om, dar rămîne şi Dumnezeu. Numai prin aceste două calităţi îşi arată deplina apropiere de oameni şi calitatea de Mîntuitor. Numai coborîndu-Se la calitatea de om, dar înălţînd pe om la calitatea personală de Dumnezeu, ridică pe oameni la egalitatea cu Sine, fără să confunde dumnezeirea cu umanitatea. El Îşi afirmă în naşterea din Fecioară atît calitatea de Creator, de Dumnezeu, făcîndu-Se om într-un chip mai presus de fire, cît şi pe cea de om, născîndu-Se dintr-o reprezentantă a neamului omenesc. Nu se naşte ca om numai din oameni, dar nici nu se naşte ca om, fără să se folosească de firea omenească, născîndu-Se din Fecioară. Nu se face om numai creîndu-Se ca om, fără legătura cu umanitatea existentă şi în afara legăturii cu ea, căci aceasta n-ar fi arătat preţuirea dată omenirii create, la început, ci se naşte ca om din umanitate, dar folosindu-se şi de puterea Sa creatoare, ca să arate recrearea omenirii create la început. Numai aşa se ridică pe Sine ca om mai presus de om, dar rămînînd totuşi şi în unire de fiinţă cu oamenii. Şi în aceasta se arată cît de mult a fost creat omul în stare să fie unit cu Dumnezeu. Îl face pe om în stare să devină, dar nu prin sine, ci prin El, şi Dumnezeu, sau fire a Persoanei dumnezeieşti, prin naşterea din Fecioară. A făcut umanitatea mai mare, capabilă să-L nască pe Dumnezeu ca om, dar nu fără puterea Lui. O mai mare apropiere a umanităţii de Dumnezeu nu se putea realiza şi, totuşi, aceasta nu înseamnă o identificare panteistă a lui

Dumnezeu, în apropierea maximă prin iubire a Creatorului rămas, ca atare, deosebit de creatură. El se face persoană a creaţiei (creaturii), dar rămîne şi Creator. În aceasta se arată marea cinste dată creaturii. El face dintr-o creatură o Maică a Sa, dar o face fără să înceteze să rămînă Dumnezeu. Intră în relaţia de Fiu cu ea ca Maică, dar fără să înceteze să fie şi Creator al ei. Căci, în acest caz, n-ar fi fost decît o existenţă supusă legilor naturii generale create, neridicînd, de fapt, pe Născătoarea Lui creată la nivelul de Maică a Creatorului. De aceea, ea e pusă în apropierea cea mai înaltă de El, sau e ridicată la poziţia cea mai proprie de adevărată Mijlocitoare între toţi şi El, dar e totuşi numai rugătoare. De aceea se spune: „Bucură-te, mijlocitoarea tuturor către Dumnezeu. Bucură-te, împăcarea tuturor cu Dumnezeu. Bucură-te, cea ce izbăveşti lumea de necazuri, prin mijlocirile tale". Îi spunem în mod hotărît: „Bucură-te, cea ce pe Dumnezeu cu oamenii i-ai împreunat". Dar a făcut-o aceasta prin voia Lui, pentru că a creat umanitatea în stare să fie împreunată cu Dumnezeu şi, de aceea, în mod special i-a dat ei un rol deosebit în realizarea unirii Lui cu oamenii, ţinînd seama şi de credinţa şi curăţia ei deosebită.

E o mare minune şi, deci, o putere exclusiv dumnezeiască, să facă o Fecioară Maică, dar o putere care se poate folosi şi de calitatea dată femeii de a fi mamă în general. Creatorul a dat omului prin creaţie o valoare şi o capacitate atît de mare de a se face Frate cu omul, de a vorbi şi lucra prin firea omenească. Acesta e misterul cel mare al omului: că Dumnezeu

se poate face El Însuşi Fiu al Omului, dar necoborînd total în graniţele omeneşti - căci aceasta ar fi una cu panteismul - arătînd o slăbiciune a lui Dumnezeu, ci rămînînd şi Dumnezeu, mai presus de graniţele omenescului. În naşterea ca om din Fecioară se arată atît mărirea lui Dumnezeu, cît şi mărirea dată omului de partener al Lui, de fire a Persoanei Lui.

c. El se face Fiul Omului prin excelenţă, căci ridică pe om la starea Lui de om cu firea neîmbolnăvită. Se face noul început, sănătos, al omenirii. Cei ce rămîn în El nu mai cad din umanitatea adevărată. Iar umanitatea adevărată nu e decît cea întărită de Dumnezeu. El ni s-a făcut lumină şi în sensul că ne-a arătat şi s-a făcut iarăşi începutul omenirii adevărate, care restabileşte ca oameni adevăraţi şi le dă puterea să nu mai cadă din această stare pe cei ce se nasc din El prin Duhul Lui cel Sfînt. Şi numai aceştia moştenesc Împărăţia lui Dumnezeu şi nestricăciunea. Dacă cei născuţi din primul Adam sînt supuşi morţii definitive, cei născuţi din al doilea Adam pot moşteni veşnica viaţă fericită (I Cor. 15, 17, 50).

d. Lumina, sau sensul deplin adus omului în Hristos, este viaţa lui fericită fără sfîrşit. Şi aceasta n-ar fi putut-o aduce El, dacă nu s-ar fi născut, fără de păcat, din Fecioară. El S-a făcut în scopul acesta Fiul Omului adevărat. Dar S-a făcut Fiul Omului, după ce era Fiul lui Dumnezeu Tatăl şi datorită faptului că era Fiul lui Dumnezeu. Numai pentru că avea pe Dumnezeu ca Tată din veci, s-a putut face şi Fiu al unei Maici omeneşti Fecioară. Numai fiindcă era Fiu al unui Tată ceresc, n-avea nevoie de un tată pămîntesc, sau s-a

putut face fiu omenesc al unei Maici Fecioară şi, ca atare, ne-a putut mîntui. Fiind Fiul Tatălui ceresc, dar făcîndu-Se şi fiu al unei Maici Fecioară, ne-a putut face şi pe noi fii prin har ai Tatălui ceresc, dîndu-ne pe Duhul ce-L are El de la Tatăl ca Fiu al lui Dumnezeu din veci şi ca om născut din Fecioară, de la naştere.

El se naşte întîi din Tatăl ceresc, ca Fiul lui Dumnezeu, apoi în trup se face şi Fiul Omului din Fecioara, ca noi, care sîntem născuţi întîi dintr-un tată şi o mamă pămîntească, spre a fi născuţi apoi, prin Duhul Lui de Fiu al Tatălui, fii ai Tatălui ceresc. Toţi trebuie să ne naştem din Tatăl ceresc, ca să ne mîntuim. Dar noi putem deveni fii ai Tatălui ceresc prin Cel ce este din veci Fiu al Tatălui ceresc, iar pe urmă se naşte şi Fiul Omului, născut din Fecioară.

e. Puterea de a naşte prunci este în fond de la Dumnezeu. Dar ea naşte în urma păcatului, prin unirea pătimaşă cu bărbatul.

Era, pe de altă parte, firesc ca omul, care nu e supus cu totul legilor rigide ale materiei şi e, prin sufletul ei, creat, prin suflarea dumnezeiască, după chipul lui Dumnezeu, putînd folosi pînă la un anumit grad, în mod liber, aceste legi şi aspirînd spre o viaţă dincolo de cea istorică, chiar după căderea în păcat rămînînd într-o anumită lumină conştientă, să fie ridicat pînă la capăt în această libertate faţă de legile materiale şi să i se vadă împlinită aspiraţia de lumină, ca fiinţă doritoare de sens, putînd dobîndi viaţa veşnică.

Această împlinire s-a restabilit prin Fiul lui Dumnezeu făcut om. Învingînd stricăciunea naşterii, El a

învins şi sfîrşitul stricăciunii prin moarte. Prin aceasta a lărgit în deplinătatea ei libertatea şi aspiraţia, sau caracterul de lumină al omului, prin deschiderea spre viaţa de veci, întîi în Sine ca om, apoi în toţi oamenii ce, unindu-se cu El prin credinţă, primesc naşterea a doua, contrară stricăciunii, prin Duhul Sfînt, prin care înaintează spre învingerea stricăciunii prin moarte, hrănindu-se şi cu trupul Lui cel înviat şi prin imitarea vieţii Lui, opuse patimilor păcătoase.

Fără această împlinire a omului ca lumină, această calitate a lui n-ar avea nici un rost, sau ar fi mai mult un motiv de chin, prin forma lui de existenţă contradictorie.

f. Dacă n-ar fi intervenit păcatul strămoşesc, persoanele umane succesive s-ar fi născut dintr-o unire între bărbat şi femeie nestăpînită de patimă, ci copleşită de spiritualitatea conştiinţei că Dumnezeu Însuşi creează, prin suflare, un suflet nou, care organizează materia într-un trup nou. Prin unirea lor pătimaşă au slăbit sau pierdut această conştiinţă. Deci, e de cugetat că Dumnezeu n-a creat prin suflarea Sa numai sufletul lui Adam, unindu-l cu trupul lui alcătuit din ţărînă, făcîndu-l după chipul Său, ci a arătat că va face aceasta cu fiecare persoană nouă, punînd pe chipul comun al Cuvîntului o pecete deosebită, nerepetată. El crează sufletul deosebit al fiecărei persoane, deodată cu începutul de formare a trupului ei din unirea sămînţei bărbăteşti cu capacitatea formatoare a femeii. Căci, altfel, e greu de înţeles că deodată cu formarea unui trup nou, din unirea trupească a bărbatului cu femeia, se iveşte din unirea

acestora şi sufletul persoanei noi, din unirea sufletelor lor aflate în acela. Nu e de cugetat că Dumnezeu e absent din formarea unui om nou. El crează un suflet nou de la începutul formării unui trup nou din unirea trupească a bărbatului şi femeii, deşi acest suflet nou poartă şi unele trăsături ale sufletelor celor doi care se resimt de trupurile celor doi, concentrate în sămînţa bărbatului şi puterea formatoare a femeii.

Deşi cei doi au un aport în alcătuirea persoanei celei noi, prin formarea trupului omului nou, Cel ce face ca din unirea lor să înceapă, de fapt, formarea persoanei celei noi este sufletul lui, creat prin suflarea lui Dumnezeu în această alcătuire de la începutul formării ei. Dumnezeu a dat şi perechii de oameni o răspundere în conceperea persoanelor noi, dar Cel ce le crează propriu zis pe acestea este Dumnezeu. Această contribuţie o lasă Dumnezeu perechii omeneşti şi după căderea în păcat, deci şi după ce unirea lor trupească se săvîrşeşte într-un chip pătimaş. De aceea, nunta este sfinţită şi după ce oamenii se resimt de plăcerea pătimaşă a unirii lor de după căderea în păcat. Desigur, pe măsura conştiinţei răspunderii lor pentru alcătuirea unei persoane noi, actul unirii lor trupeşti se imprimă de spiritualitate.

Faptul că unirea lor trupească este prilejul folosit de Dumnezeu pentru a da existenţă unei persoane noi, după chipul Lui, imprimat de o pecete specială, evidenţiază păcatul perechii care se foloseşte de plăcerea unirii, dar îşi nesocoteşte răspunderea de a o folosi cu rostul cu care a fost lăsată de Dumnezeu, ca prilej pentru El de a aduce la existenţă o nouă persoană, ca un nou chip al Lui.

Dar dacă Dumnezeu Cuvîntul îşi continuă lucrarea de Creator de persoane omeneşti prin sufletul pus de El în alcătuirea lor prin unirea perechilor de oameni, desigur că El se poate folosi de puterea creatoare şi pentru a-şi forma El Însuşi în mod direct, şi numai din femeie, alcătuirea unui trup propriu, căruia îi suflă de la început un suflet propriu.

Puterea creatoare de oameni şi-o exercită acum în mod mai deplin, creînd un suflet şi un trup purtate de Persoana Sa proprie şi anume sufletul creîndu-şi-l prin suflarea Sa, ca la ceilaţi oameni, dar într-un trup alcătuit, prin puterea Lui, din femeie, ca participantă la firea omenească. Cuvîntul Creator se încadrează astfel între oameni, dar se face şi Creator al unei umanităţi proprii pentru legarea cît mai strînsă a Sa cu oamenii şi, prin aceasta, se face izvor permanent al înnoirii umanităţii.

Altfel omenirea ar fi rămas permanent bolnavă spiritual şi supusă morţii, deci cu o existenţă lipsită de sens, ceea ce ar fi fost contrar firii date de Cuvîntul Creator oamenilor.

Despre punerea sufletului în trup de către Dumnezeu chiar de la începutul alcătuirii lui prin „plăcerea murdară" a unirii între bărbat şi femeie, spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul în următorul fel, combătînd pe cei ce susţineau că sufletul e adus în trup ulterior: „Iar dacă spuneţi că nu e drept ca ceea ce e după chipul lui Dumnezeu şi dumnezeiesc (aşa numiţi sufletul mintal) să subziste odată cu curgerea şi cu plăcerea murdară şi că e mai convingător a socoti că trebuie spus că intră după patruzeci de zile de la zămislire, vă dovediţi învinuind în mod deschis pe Fă-

cătorul firii şi vă expuneţi, pe drept cuvînt, primejdiei înfricoşate a blasfemiei ce răsare de aici. Căci dacă e rea nunta, e vădit că e rea şi naşterea după lege. Iar dacă e rea această lege a naşterii după fire, cu drept cuvînt va fi învinovăţit Cel ce a făcut firea şi i-a dat legea naşterii". (Ambigua, trad. rom. de Preot D. Stăniloae, Bucureşti 1983, pag. 289).

Iar despre naşterea ca om din Fecioară a lui Iisus Hristos, tot Sfîntul Maxim spune, făcînd o deosebire între zămislirea trupului şi suflet: „Domnul Însuşi şi Dumnezeu-Cuvîntul S-a unit cu trupul la zămislire fără nici o trecere de timp, prin mijlocirea sufletului raţional şi nu a primit prin mijlocirea trupului neînsufleţit un suflet raţional venit după aceea" (Op. c. p. 290).

Iar despre păstrarea firii omeneşti în componenţa ei din trupul venit din alt trup şi din sufletul adus la existenţă de la începutul formării trupului, chiar după căderea firii omeneşti, deşi în Hristos trupul nu s-a mai conceput din sămînţa bărbatului şi nu s-a născut prin stricăciune, tot Sfîntul Maxim spune: „El n-a făcut altceva decît a înnoit firea, adică a schimbat zămislirea prin sămînţă şi naşterea prin stricăciune, pe care firea şi le-a atras după neascultare, căzînd de la dumnezeiasca şi duhovniceasca înmulţire, dar n-a înnoit raţiunea firii, după care este şi se naşte, subzistînd (în El) de la însăşi venirea la existenţa din suflet raţional şi din trup" (Op. c. p. c.).

Iar înfăţişînd modul în care Fiul lui Dumnezeu s-a făcut şi om din Fecioară, tot Sfîntul Maxim zice: „Cuvîntul lui Dumnezeu fiind întreg fiinţă deplină (căci era Dumnezeu) şi întreg ipostas neştirbit (căci era

Fiu), golindu-Se, S-a făcut sămînţă a propriului trup şi, compunîndu-se prin zămislire negrăită, s-a făcut ipostas al trupului pe care l-a luat; şi prin această taină făcîndu-se cu adevărat om întreg, în chip neschimbat. A fost acelaşi ipostas al celor două firi şi a devenit compus după ipostas prin asumarea trupului, ca să nu fie socotit om simplu. Căci trupul era al Lui şi după trup era cu adevărat Dumnezeu pătimitor împotriva păcatului. Dar Cuvîntul, chiar întrupîndu-se, a rămas simplu şi întreg ipostas, însă, prin asumarea trupului, s-a făcut compus şi a vieţuit în vederea mîntuirii ca Dumnezeu pătimitor" (Op. c. p. 48). Hristos, chiar întrupat, este Acelaşi ipostas unic dumnezeiesc, dar, asumînd trupul, Se face compus, fără a pierde unitatea. Căci Acelaşi suportă pătimirile omeneşti şi moartea, dar le suportă ca să le învingă. Acelaşi suferă moartea şi Acelaşi o învinge. Acelaşi trăieşte ca Creator mîntuitor şi ca creatură mîntuită. Acelaşi se coboară făcîndu-se om şi înalţă umanitatea la slava Sa dumnezeiască, spre a dărui aceste bunătăţi tuturor oamenilor ce se unesc cu El prin credinţă.

8 Cuvîntul lui Dumnezeu Cel întrupat, cale spre viaţă şi, prin aceasta, lumina şi adevărul descoperit nouă (Io. 14, 20)

Am spus înainte că Hristos e cale văzută spre ţinta care este tot El, prin faptul că e omul model, dar şi Dumnezeu, ca viaţa deplină a omului, prin unirea deplină a firii Lui omeneşti cu firea Lui dumnezeiască. Căci, precum am afirmat, în persoană este viaţa concretă a unei firi. Iar în Hristos, viaţa umanităţii este realizată în însăşi Persoana dumnezeiască. Şi, dacă în Persoana altuia are şi persoana mea completarea *vieţii, în* Hristos avem în Persoana altuia nu numai viaţa mărginită a omului, ci şi firea nemărginită a Fiului lui Dumnezeu, care ne pune în comuniune cu alte Persoane dumnezeieşti: cu Tatăl şi cu Duhul Sfînt.

În apropiere de această Persoană înaintăm tot mai mult, mergînd pe calea unirii desăvîrşite a firii omeneşti cu dumnezeirea în El, fără să ajungem vreodată să fim asemenea cu acea ţintă. Hristos ne este cale, ajutîndu-ne să facem şi noi din umanitatea noastră un mediu tot mai străveziu al dumnezeirii, cum e firea Lui omenească, şi un mijloc tot mai adecvat lu-

crării dumnezeirii, cum este umanitatea asumată de El, fără să ajungem niciodată la această calitate a Lui. El este, în alţi termeni, calea spre îndumnezeirea noastră prin har. Şi El ne este cale, nu numai pentru că voim noi să-i urmăm Lui, apropiindu-ne tot mai mult de El, ci şi pentru că El Însuşi se face în noi cale a noastră, dîndu-ne puterea să ne însuşim viaţa Lui. În acest scop, El Se sălăşluieşte în noi la Botez, sau noi ne sălăşluim în El. Astfel, Sfîntul Apostol Pavel spune: „Cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat" (Gal. 3, 27), sau: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" (Gal. 2, 20). Totuşi trebuie să voim şi noi să fim în El şi El în noi. Şi voirea aceasta a noastră se arată în faptele noastre, ca împlinire a poruncilor, sau a voii Lui, în ceea ce se arată răspunsul iubirii noastre la iubirea Lui. Astfel, Însuşi Iisus Hristos a spus: „De veţi păzi cuvintele Mele, rămîn în voi... şi voi veţi rămîne în iubirea Mea. Şi cel ce rămîne în Mine şi Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără de Mine nu puteţi face nimic" (Io. 15, 5, 7, 10).

Cel ce crede este în Hristos, sau are pe Hristos în sine de la Botez, aflîndu-se ca o mlădiţă în viţă şi împărtăşindu-se de viaţa Lui roditoare. Dar trebuie să sporească tot mai mult în împărtăşirea de viaţa Lui, de puterea Lui roditoare, ca să aducă şi el roadă tot mai multă. Acela are în Sine pe Hristos în calitate de calea spre tot mai multă viaţă, în unire cu viaţa Lui, dar trebuie să înainteze tot mai mult în El spre El. De aceea, atît Hristos, cît şi Apostolul Ioan vorbesc nu de stăruire nemişcată în Hristos, ci de o „umblare" în El (Io. 8, 12; I Io. 2, 11). Hristos, după ce a înviat, ne-a

născut la Botez din nou, dar spre „nădejde vie" în tot mai multă viaţă adevărată (I Petru 1, 3). Fără Hristos, trăind în monotonia şi îngustimea unei existenţe sărace, nu cunoaştem o cale şi o ţintă spre care să înaintăm (I Io. 2, 19). Căci numai în El, ca în Cel ce este viaţa nemărginită şi nesfîrşită, de care ne poate face parte şi nouă, înaintăm în viaţa fără sfîrşit. Neînaintînd în El ca Persoană care ne comunică viaţa nemărginită, nu putem înainta în nimeni spre a le împărtăşi dintr-o astfel de viaţă. Numai înaintînd în El, împărtăşindu-ne tot mai mult de iubirea desăvîrşită şi de viaţa înviată ce ne-o comunică El, putem înainta şi noi în iubirea sau viaţa altora. Altfel, rămînem în egoismul nostru, în dispreţul faţă de alţii, căci n-avem puterea să ne mişcăm spre unirea cu ei prin iubire, dacă nu înaintăm în unirea cu Hristos şi în viaţa fără sfîrşit în El. Neiubirea lui Hristos, unită cu neiubirea semenilor, ne ţine într-o agitaţie care nu ne scoate din noi, deci din întuneric. „Cel ce urăşte pe fratele său, umblă în întuneric şi nu ştie încotro se duce, că întunericul a orbit ochii lui" (I Io. 2, 11). Deci, a înainta în Hristos înseamnă a înainta pe calea care ne duce spre viaţă, care se arată şi în comunicarea cu alţii. Căci Hristos este calea spre viaţă. Pentru acela Hristos, arătîndu-Se drept calea adevărată spre viaţa adevărată, este lumina adevărată. El a venit în lume ca lumină, în sensul de cale adevărată spre viaţa adevărată. Împărtăşindu-ne tot mai mult de El, sau de viaţă, nu mai umblăm în întuneric, ci în lumină. Hristos e lumina adevărată, pentru că e Viaţă. El este, şi în calitatea de lumină, şi calea spre viaţa adevărată : „Şi

Viaţa s-a arătat şi am văzut-o şi mărturisim şi vă vestim Viaţa de veci, care era la Tatăl şi s-a arătat nouă... Şi aceasta era solia pe care am auzit-o de la El şi v-o vestim: că Dumnezeu este lumină şi nici un întuneric nu este întru El. Dacă zicem că avem împărtăşire cu El, şi umblăm în întuneric, minţim şi nu săvîrşim adevărul" (I Io. 1, 2, 5-6).

Avînd pe Hristos în sine, omul care crede în El ajunge să fie tot mai mult un mediu prin care lucrează Hristos, aşa cum lucrează sufletul prin trup. Căci lucrînd sufletul lui în trupul lui, prin sufletul lui umplut de darul lui Hristos, lucrează în trupul lui un suflet umplut de Dumnezeu. Toate actele acelui om devin curate, pentru că sufletul lui a devenit curat, sau plin tot mai mult de lucrarea dumnezeiască a lui Hristos cel din el. Ba s-ar putea spune că şi în trupul acelui om lucrează Hristos, odată ce Acesta se află în om şi cu trupul Lui, unindu-se cu trupul omului. Aceasta nu înseamnă că sufletul şi trupul omului sînt puse într-o stare pasivă. Hristos lucrează de fapt prin lucrările sufletului şi trupului. Aşa cum Hristos atingea, prin mîna Sa, ochii orbului, ca prin această mişcare a mîinii să transmită puterea Lui dumnezeiască, aşa transmite şi prin mîinile unei persoane credincioase puterea dumnezeiască aflată în trupul Său, aflat şi acesta înlăuntrul acelei persoane. Hristos este în credincios o cale interioară care îl apropie pe om tot mai mult de Sine şi îl face tot mai mult mediu al puterilor Sale.

Dar întrucît puterea înaintării spre Hristos nu se comunică omului numai de către Hristos ca Dumnezeu, ci vine şi de la El în om, Hristos ni S-a făcut cale şi

prin pilda faptelor Lui. El era, ca om, mediu desăvîrşit al puterilor Sale dumnezeieşti, de la început, dar, ca să ne arate aceasta prin faptele Sale concrete, a făcut din umanitatea Sa un astfel de mediu vizibil şi succesiv prin viaţa Sa desfăşurată în asemenea fapte, ca să poată şi omul credincios să-L imite. Se arată parcurgînd şi El o cale omenească concretă. Ne-a dat putinţa să-L vedem ca o cale străbătută concret cu umanitatea Sa plină de dumnezeire, ca să imităm şi noi faptele Sale, chipul bunătăţii şi curăţiei Lui în asemenea fapte, ca o cale străbătută din copilăria Sa pînă la jertfa pe cruce. Ne-a arătat cum să ne manifestăm blîndeţea, curăţia de patimi, răbdarea, iubirea, prin faptele Sale concrete. Toată viaţa Lui e o lumină concretă. Dar Hristos ne este, în calitate de cale, lumină sau invers. Însă El ne este o cale nesfîrşită, pentru că este nu numai om, ci şi Dumnezeu. Şi ne este o cale nesfîrşită chiar ca Persoană, dat fiind că însăşi Persoana omenească este totodată o taină niciodată epuizabilă. Chiar persoana umană este, pe de o parte, o lumină şi o cale pentru voinţa noastră de-a înainta în comuniunea şi iubirea faţă de ea la nesfîrşit, neputîndu-se confunda cu ea niciodată. Persoana umană este şi ea o cale nesfîrşită, pentru că niciodată nu sfîrşeşte în a ne comunica ceva. Trăieşte mereu altceva din ea şi trăiesc mereu în altă stare în legătură cu ea; doreşte mereu să se comunice altei persoane. Înaintez în a o cunoaşte, căci mai am mereu multe de cunoscut în ea. Dar în această comunicare fără sfîrşit este totuşi ceva finit, ceva definit, sau un indefinit mărginit. Hristos, însă, ca Persoană în acelaşi timp

umană şi divină, este la nesfîrşit într-o comunicare a infinităţii Sale. E mereu Lumină, mai presus de orice lumină şi taină, veşnic mai presus de definibilul uman. E taină infinită în ceea ce ne comunică şi taină infinită în ceea ce rămîne mereu încă necomunicat. Cu cît comunică mai multă lumină, cu atît se vădeşte mai mare taina. Hristos e lumina şi taina nesfîrşită chiar în umanitatea Sa, pentru că este o umanitate prin care se comunică Persoana dumnezeiască.

Urmînd pe această cale, prin credinţa în Hristos vom ajunge şi noi la înviere, ca la viaţa neîngustată, în veşnică fericire, cum a ajuns Hristos ca om. Fiindcă ne vom arăta şi noi fii ai Tatălui ceresc şi fraţi ai Lui după har. Şi cel făcut fiu al Tatălui ceresc şi frate al Fiului Său nu mai e lăsat să moară cu totul şi definitiv. De aceea Sfîntul Apostol Pavel spune că cel născut prin har din Hristos cel înviat, la Botez, e ridicat la calitatea de fiu al Tatălui Său, desigur dacă urmează calitatea de fiu exemplul Fiului născut din Tatăl după fiinţă. „Iar înainte de venirea credinţei în Hristos, noi eram păziţi sub Lege, fiind închişi pentru credinţa care avea să se descopere. Astfel că Legea ne-a fost pedagog spre Hristos, pentru ca să ne îndreptăm din credinţă. Iar dacă a venit credinţa (în Hristos), nu mai sînteţi sub pedagog. Căci toţi sînteţi fii ai lui Dumnezeu prin credinţa în Hristos. Căci cîţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi îmbrăcat" (Gal. 3, 25-27). Întîi Hristos ne-a născut din nou, „după învierea Lui" (I Petru 1, 3), apoi „fiindcă sînteţi fii a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului său în inimile voastre, care strigă: Avva Părinte" (Gal. 4, 6). De aceea,

după Botez primim prin Taina Mirului pe Duhul Sfînt: „Şi ungerea Lui vă va învăţa despre toate" (I Io. 2, 27). Căci după învierea lui Hristos şi după înălţarea Lui ni s-a cerut să ne purtăm ca nişte fii, împlinind cu iubire voia Lui şi imitînd pe Fiul lui Dumnezeu, Cel prin fire, primind putere şi căldură în aceasta de la Duhul Fiului. Căci strigarea Duhului Fiului ca Duh de fiu din inimile noastre, pune înseşi inimile noastre în simţirea de fii iubitori faţă de Tatăl, asemenea Fiului. Deci nu mai sîntem robi, ci fii. „Iar de eşti fiu, eşti şi moştenitor al lui Dumnezeu prin Iisus Hristos" (Gal. 4, 7). Şi, ca atare, putem să nu slujim celor ale lumii, socotindu-le suprema realitate (Ibid. 9). Am devenit posesorii puterilor dumnezeieşti.

Înainte de venirea în trup, Cuvîntul lui Dumnezeu nu ni se descoperise deplin ca Fiu al lui Dumnezeu, deci nici Dumnezeu deplin ca Tată. Cuvîntul lui Dumnezeu ne apare încă în calitate de Pedagog spre Dumnezeu, deci ca un fel de Stăpîn poruncitor. Deci nu ni se arătase în maximă apropiere şi comunicare spirituală, ca Frate în umanitate, făcîndu-ne şi pe noi împreună cu El fii ai lui Dumnezeu, ca Tată. Aceasta se arată în faptul că ne vorbea indirect prin prooroci. Nu ne da, deci, nici „porunca nouă" a iubirii, pentru că nici El nu ne arătase că ne-a iubit pe noi, făcîndu-se Frate cu noi (Io. 13, 14). Lumina de Fiu al lui Dumnezeu, de unul din Treime, nu strălucea încă în deplină claritate. Se vedea mai mult prin diferite chipuri. Mai ales se arată puterea lui Dumnezeu prin nourul ce acoperea cortul şi mergea înaintea lui, arătînd cortul plin de slava Domnului (Ieş. 40, 32-35). Prin nor, în cort

era o anumită prezenţă a puterii Cuvîntului lui Dumnezeu, dar El nu se revela în mod clar. O anumită prezenţă a puterii Lui în nor era şi în jertfele de animale ce se aduceau în cort, şi mai ales în mielul pascal, dar această prezenţă a puterii Lui, prin chipuri, va deveni o prezenţă personală clară şi directă a Lui, cînd se va întrupa El Însuşi ca om. Toate aceste chipuri erau ca o „făgăduială" a venirii Fiului lui Dumnezeu ca Frate şi Mîntuitor al nostru, ca să ne ridice şi pe noi la calitatea de fii ai Tatălui ceresc.

Acum se arată clar ca Lumină şi ca sensul cel mai adevărat al existenţei noastre, făcîndu-ni-se, ca Frate, cale ca să ne unim cît mai mult cu El, ca fraţi ai Lui şi fii ai Tatălui Său, nemăginit şi fără de început. Acum se lămuresc şi se adeveresc toate chipurile din Lege, arătîndu-ni-se totodată înălţimea maximă ce ni se făgăduise prin ele. Omul creat din nimic e ridicat la înălţimea de fiu al lui Dumnezeu. În aceasta se arată al doilea mod al atotputerniciei lui Dumnezeu. Nimicnicia omului, pe de altă parte, e compensată prin calitatea de fiu al lui Dumnezeu, căruia i se face Frate şi Tată. De fapt, numai acesta poate fi adevărul. Căci dacă există un Dumnezeu, şi anume un Dumnezeu al iubirii, ca modul cel mai înalt al existenţei - şi în realitate El trebuie să fie ca explicare a existenţei - El nu poate, dacă vrea să mai existe şi altceva, să nu creeze acel altceva din nimic, dar şi să nu-l ridice la o unire cu Sine, pentru a fi în toate o unitate, fără să-l desfiinţeze pe acel altceva ca creaţie.

Şi această treaptă la care e ridicat creatul, este aceea de fiu al Său. Numai la această supremă apro-

piere înţelegem că vrea să poată ridica Creatorul iubitor pe cel creat. Numai făcut fiu, cunoaşte pe Tatăl său necreat şi Creator la maximum, precum îl poate şi imita în viaţa sa. Iar această cunoaştere şi imitare nu poate să nu înainteze la nesfîrşit, dată fiind infinitatea Aceluia şi finitudinea firii celui creat. N-a creat Dumnezeu din iubire o făptură conştientă ca s-o ţină cu dispreţ într-o separaţie de nedepăşit faţă de Sine.

Dar nu se poate face creatul fiu al necreatului, dacă nu are, pe de altă parte, Necreatul un Fiu şi acest Fiu nu e într-un fel model al creatului şi nu se face El Însuşi Frate cu creatul, adică om.

Prin aceasta, Fiul lui Dumnezeu ni se face calea clară şi eficientă a oamenilor spre calitatea de fii în Hristos. Acum ne ajută să-I urmăm Lui ca Fiu făcut om prin Duhul Său de Fiu. Astfel, sîntem introduşi în relaţiile treimice sau făcuţi moştenitori ale celor ce le are Fiul de la Tatăl. Nu mai sîntem stăpîniţi de poftele ce ni le trezesc lucrurile atît de mici ale lumii, chiar prin valoarea dată cărnii animalelor ca jertfe, ci le vedem pe acestea ca mediu străveziu al lui Dumnezeu, ca mijloace prin care ne arătăm iubirea ajutătoare unii faţă de alţii.

În felul acesta am cunoscut **Adevărul**. Nu mai socotim ca adevăr ultim lumea, ci pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Creatorul lumii şi al oamenilor, Mîntuitorul acestora de sub puterea morţii şi de perspectiva întunericului iadului. Am cunoscut pe Hristos ca Lumină, sau ca sensul pozitiv suprem al lumii şi al oamenilor. Am cunoscut că El este Adevărul din care sînt şi spre care sînt duse toate. Am cunoscut că cei ce so-

cotesc lumea ca ultimul adevăr sînt într-o minciună, luînd întunericul unei „culturi" atee drept lumină. Am cunoscut că cei ce nu cunosc pe Hristos ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat şi, deci, ca lumina lumii, ci o socotesc pe aceasta ca unica realitate, se află într-o mare minciună. Am cunoscut că toate cuvintele prin care susţin această părere mincinoasă sînt minciuni. Am cunoscut că, avîndu-le numai pe ele, vom fi într-o veşnică sărăcie sau moarte.

Singur Hristos este Adevărul, fiindcă singur El, ca Dumnezeu cel venit la noi în trup, este calea care ne duce la viaţă nesfîrşită. El este „Calea, Adevărul şi Viaţa". El este Calea, pentru că este Adevărul şi Viaţa; El este Viaţa, pentru că este Adevărul. El este Singurul în care avem viaţa adevărată, în care creaţia se uneşte cu Creatorul. Cei ce-L neagă pe El ca Viaţă adevărată, cei ce neagă că El este singura cale spre viaţa adevărată, afirmă minciuna şi moartea drept adevăr. Şi cel care ispiteşte pe oameni spre această minciună, cel ce e cel dintîi care a susţinut această minciună şi continuă să o susţină, este diavolul. El afirmă lumea aceasta ca ultima realitate, nearătînd o cale spre Dumnezeu, ca deosebit de lume, ci conduce, prin minciuna lui, spre moarte, în care cei ce-i slujesc lui se află, în parte, încă de acum, dar pot să scape de ea înainte de a muri cu trupul, fapt prin care îşi pot arăta imitarea lui Hristos. Cei ce nu recunosc pe Hristos drept cale spre Dumnezeu mai presus de lume, ci socotesc că lumea aceasta e singura realitate, nu cunosc nici o cale de scăpare de moartea din ea. Dumnezeu Cuvîntul ajută pe oameni să urmeze Lui înain-

te de întrupare prin Cuvîntul Lui. Dar lumea era încă în întuneric. Prin întrupare, însă, a venit în lume, risipind întunericul pentru cei ce au primit credinţa în El. Cei ce nu cred în El, ca Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu, venit să ne arate că Dumnezeu este iubire, consideră că totul este stăpînit de întuneric, de lipsa de sens, şi-şi îngăduie să facă răul ca formă a egoismului. Aceştia îşi vor lua osînda pentru veci, spre deosebire de cei ce, crezînd că Dumnezeu este iubire şi Hristos este Fiul întrupat, ca o dovadă a acestei iubiri şi imită pe Hristos prin fapte de iubire, nu vor fi osîndiţi, ci se vor bucura de comuniunea veşnică şi fericită cu Dumnezeul iubirii: „Cel ce crede întru El, nu se judecă. Iar cel ce nu crede, este judecat că n-a crezut întru numele Fiului Unuia Născut al lui Dumnezeu. Iar judecata este aceasta, că Lumina a venit în lume şi oamenii au iubit întunericul mai mult ca lumina. Căci faptele lor erau rele. Căci oricine face rele, iubeşte întunericul şi nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească. Iar cel care lucrează adevărul vine la Lumină, ca să se cunoască faptele lui că sînt săvîrşite în Dumnezeu" (Io. 3, 18). Dar cei ce nu cred în El, nu iau cuvintele Lui ca adevărate, ci pe cele ale diavolului, care foloseşte cuvintele ce ni s-au dat de Dumnezeu prin creare, în chip mincinos, îndemnîndu-i prin ele să nu creadă în Hristos, Adevărul şi Viaţa, şi să nu meargă spre El pe calea arătată prin pilda Lui. Ei ascultă de diavolul care dă, drept viaţă, ceea ce nu e viaţă şi, drept adevăr, ceea ce nu e adevăr, sau drept viaţă, moartea: „Voi sînteţi din Tatăl vostru diavolul şi vreţi

să faceţi faptele Tatălui vostru. El, de la început, a fost înşelător de oameni şi nu a stat întru adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Cînd grăieşte minciuna, grăieşte dintru ale sale, căci este mincinos şi tatăl minciunii" (Io. 8, 44).

Iisus Hristos este Adevărul sau viaţa adevărată, pentru că este Fiul Tatălui. Dacă Dumnezeu nu are Fiu, nu este iubire în El şi nici oamenii nu sînt creaţi de un Dumnezeu al iubirii, pentru a fi făcuţi, prin Fiul Său, fii ai Săi. În acest sens afirmă Hristos că El este Adevărul, pentru că este Fiul prin fire al unui Tată suprem. Deci, cei care cred în El ca în Fiul Tatălui, cred în Dumnezeu cel adevărat.

Aceia cred că pot avea şi ei pe Dumnezeu ca Tată. „Dacă Dumnezeu ar fi Tatăl vostru, M-aţi iubi pe Mine, căci de la Dumnezeu am ieşit. Pentru că n-am venit de la Mine însumi, ci El M-a trimis" (Io. 8, 42). Dacă Hristos n-ar fi de la un Tată dumnezeiesc, ci ar fi ca oricare om singur de sine, n-ar fi Dumnezeu. Şi dacă n-ar fi Fiul lui Dumnezeu, ar fi îndreptăţiţi să nu creadă în El. În credinţa în Hristos este implicată credinţa în Sfînta Treime. Un Dumnezeu care nu e în Treime nu e Dumnezeu. În acest caz lumea e singura realitate.

Iisus Hristos este Adevărul, şi ca atare sensul vieţii noastre, întrucît cel ce este viaţa în Sine, întrupîndu-se ca om, i-a dat şi omului viaţă veşnică, scăpîndu-l de moarte. Fără Hristos, adică fără Fiul lui Dumnezeu întrupat ca om, lumea întreagă şi existenţa oamenilor în ea ar fi fără sens. El s-a făcut prin întrupare „Lumina lumii", sensul ei. Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu este, în calitate de Dumnezeu în Sine, însuşi lumina.

Dar înainte de întrupare lumina numai în parte sensul existenţei, prin cuvintele Lui relevate prin prooroci. Adevărul, binele, viaţa şi lumina sînt una. Răul, moartea, întunericul şi minciuna la fel. Şi toate au caracter personal. Minciuna înşeală, dînd morţii spirituale aparenţa de viaţă, şi răului - aparenţa de bine a persoanei, în sens egoist, şi întunericului - aparenţă de lumină. Minciuna le prezintă pe toate acestea ca adevăr.

9 Făgăduinţa dată omului de a se ridica din întunericul păcatului în lumina lui Dumnezeu, prin jertfele poruncite de Legea dinainte de Hristos

Păcatul ca împlinire a poftelor egoiste, cu uitarea lui Dumnezeu, este întuneric. Dăruirea de sine a omului lui Dumnezeu, sau jertfa, este deschidere spre izvorul luminii şi spre primirea vieţii nemărginite şi nesfîrşite a lui Dumnezeu, deci a descoperirii sensului existenţei proprii şi a trăirii în El. Încă jetfele Legii sînt acestea, atît prin ele, cît şi prin faptul că se săvîrşesc la porunca lui Dumnezeu, sau în temeiul Revelaţiunii Lui.

a. Omul, odată căzut prin Adam, nu se va mai putea dărui deplin sau aduce jertfă curată lui Dumnezeu. Aceasta se arată în faptul că Dumnezeu îi cere omului să aducă în locul lui animale care nu păcătuiesc, însă nici nu au conştiinţă că se pot aduce ele înseşi lui Dumnezeu. Dar ca să se arate că Dumnezeu vrea o jertfă curată, nestăpînită deloc de pofta egoistă, cere să se împlinească aceasta măcar simbolic, poruncind ca animalele aduse jertfă să fie animale tinere. Aceasta a arătat-o Dumnezeu şi prin prilejul dat lui Avraam de a aduce ca jertfă lui Dumne-

zeu, în locul fiului său Isaac, un berbec, după ce i-a văzut capacitatea de a asculta pe Dumnezeu pînă la a-şi dărui tot ce avea mai scump, adică pe însuşi fiul său, întîiul şi noul născut. Cu această jertfă înlocuitoare a jertfirii de sine, sau a fiilor întîi născuţi, ca cei mai iubiţi ai lor, s-a mulţumit Dumnezeu prin Legea dinainte de venirea Fiului Său în trup, cerînd, în locul lor, jertfa unui miel de un an.

Dar Dumnezeu a lăsat totuşi, după păcatul în care au căzut oamenii, cu toată jertfirea simbolică a întîiului dintre ei, moartea, ca să se vadă că jertfa mielului şi, în general, jertfa de animale nu-i scapă cu adevărat de moarte. Dar a lăsat moartea şi ca putinţă pentru Fiul Său ce avea să vină să Se facă om, să primească moartea ca jertfă fără de păcat, cu totul nevinovată şi voluntară, lui Dumnezeu pentru oameni, şi ca prin aceasta să devină, şi pentru cei ce cred în Hristos, mijloc de trecere a vieţii lor la viaţa întru fericirea celor mai depline comuniuni cu Dumnezeu.

Trebuia, deci, să apară Omul fără de păcat, de o valoare mai mare şi mai mult decît egală cu a tuturor oamenilor, ca să se aducă jertfă lui Dumnezeu pentru toţi oamenii, ca Mielul adevărat care să înlocuiască cu deplină eficienţă mielul animalic. În jertfirea mielului Legii se arată profetic nădejdea trecerii omenirii prin moarte la viaţă. Era, în acest sens, o lumină, dar mai mult o lumină ca nădejde în venirea la oameni a adevăratei lumini, echivalentă cu ridicarea lor din „întunericul morţii", în lumina vieţii.

Moartea a fost lăsată, deci, de Dumnezeu pentru oameni, nu numai ca pedeapsă pentru păcat, ci şi ca

mijloc de a se aduce lui Dumnezeu ca jertfă viaţa, pentru scăparea de moarte. Aceasta s-a petrecut prin Hristos, care a învins prin puterea Sa moartea, jertfindu-Se El, Cel fără păcat, pentru păcatul lumii întregi.

b. Există o strînsă legătură între naşterea din Fecioară şi între jertfa eficientă a lui Hristos, ca dovadă a iubirii lui Dumnezeu, deci a descoperirii luminii lui către oameni.

Transformarea morţii, din pedeapsă pentru păcat, în mijloc de trecere la viaţa în Dumnezeu, a făcut-o Hristos prin faptul că, fiind Fiul lui Dumnezeu, S-a făcut om din Fecioara, ca să Se aducă jertfă pentru oameni. Dacă n-ar fi fost făcut fără unirea bărbatului cu femeia, ar fi moştenit păcatul strămoşesc şi, ca atare, ar fi suportat moartea ca o urmare necesară a păcatului moştenit, deci pentru păcatul propriu, nu pentru păcatul oamenilor, ba chiar n-ar fi fost naşterea ca om a lui Dumnezeu. Naşterea Lui ca om din Fecioară a fost un act al lui Dumnezeu din iubire liberă, deci o manifestare a puterii şi iubirii lui Dumnezeu.

10 Ieşirea de fapt a omului din întunericul păcatului, prin naşterea Fiului lui Dumnezeu făcut om, spre a Se jertfi pentru oameni şi a învia

a. Naşterea Fiului lui Dumnezeu ca om din Fecioară, este începutul şi condiţia primă a ridicării omului din întunericul păcatului şi a înălţării lui în lumina lui Dumnezeu prin jertfă şi înviere. De aceea s-a făcut Fiul lui Dumnezeu om din Fecioară, pentru a ridica pe om din această stare.

Încă naşterea Fiului lui Dumnezeu ca om din Fecioară este un act de creaţie decisivă a lui Dumnezeu pentru oameni, un act de iubire şi atotputernicie. Numai ea a făcut posibile alte acte de creaţie, între care jertfirea Lui ca om pentru oameni, şi prin aceasta, biruirea morţii şi asigurarea comuniunii depline ale Sale cu oamenii şi veşnica fericire a acestora. Dacă nu s-ar fi făcut om, dar nu din necesitate naturală, ci din iubire liberă, deci din Fecioară, n-ar fi făcut posibile nici unul din actele mîntuitoare eterne ale luminii dumnezeieşti. Naşterea din Fecioară este un act al voinţei conştiente şi al atotputerniciei lui Dumnezeu ca pricină de ridicare a existenţei omeneşti din întunericul păcatului, la lumina vieţii veşnice în Dumne-

zeu. Chiar actul naşterii sale ca om, a scos umanitatea asumată de El de sub legea unei necesităţi a naturii căzute în păcat, putînd comunica, drept urmare, şi oamenilor, prin credinţa în El, o naştere nouă, din voinţa lor, în Taina Botezului. În general, născîndu-Se din Fecioară, a arătat că omenirea poate fi ridicată de sub legea fatală a naşterii spre moartea definitivă. Prin aceasta a arătat că, nefiind El născut din păcat, fără voia Lui, n-a fost supus nici legii morţii fără voie pentru păcatul Său, ci a primit-o de bună voie, din iubire pentru oameni. Aceasta ca să-i poată ridica şi pe ei, după înviere, la naşterea din nou prin Duhul Său, pentru pregătirea spre biruirea morţii, sau ca mijloc de trecere prin ea la unirea cu El, Cel înviat pentru veci. Naşterea din Fecioară este actul iniţial al ridicării umanităţii din legea naturală a naşterii spre moarte, deci a naşterii fără sens. Omenirea a fost scoasă de sub dogmele naturii supuse necesităţii totale, formulate ca dogme ale ştiinţei. Fără această eliberare de ele prin Dumnezeu făcut om, toată existenţa ar fi inexplicabilă. Ele sînt biruite, prin actele iubirii, de libertatea lui Dumnezeu, sînt înlocuite de dogme ale libertăţii, prin iubirea lui Dumnezeu. Toate sînt din iubire şi iubirea este libertate. Fiul Lui s-a făcut, din iubirea care este între Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh, om în deplină libertate, nesupus păcatului şi morţii, dar în stare să-şi asume, din iubire, vina oamenilor şi să primească în mod liber moartea pentru ei. În acest act s-a făcut străvezie dumnezeirea Lui, sau lumina ei. Formaţiile neoprotestante, neadmiţînd naşterea lui Hristos din Fecioară, nu dau însemnătate

nici crucii. Dar acest Iisus nu mai primeşte moartea pentru alţii, deci de bună voie, ci din necesitate, de aceea El nu mai este Mîntuitor, nici Hristos, sau Dumnezeu, ci simplu om sau prooroc omenesc. După ele, nu există un Dumnezeu mai presus de legile naturii. Şi, de aceea, acele formaţii nu mai prea vorbesc nici de Învierea Lui. Numai o moarte primită de bună voie poate fi mîntuitoare. Căci numai această moarte nu e a omului păcătos obişnuit, ci a Fiului lui Dumnezeu făcut om. Ele nu corespund trebuinţei de a se fi împlinit chipurile din Legea revelată şi nici aspiraţiei omeneşti de a se împlini prin întîlnirea directă a Fiului lui Dumnezeu cu oamenii.

b. E o mare taină faptul că însuşi Persoana Fiului lui Dumnezeu s-a făcut Persoană a firii omeneşti şi, de aceea, s-a putut naşte din Fecioara şi a putut primi moartea de bună voie. Dar această taină înseamnă că nu legile oarbe şi fatale sînt totul, căci ele, prin ele, nu explică nimic.

Persoana Fiului lui Dumnezeu a putut să se facă Persoană a firii omeneşti, pentru că El a creat-o. Şi aceasta explică mai bine lumea, decît legile oarbe.

Putinţa Fiului lui Dumnezeu de a se face Persoană a firii omeneşti arată şi ce calităţi mari a dat El, prin creare, firii omeneşti. El S-a putut coborî la ceea ce a creat El Însuşi din nimic, pentru că a dat acestuia o valoare mare. Dar, ca să se arate că o face aceasta chiar El, prin puterea Lui, nu se supune naşterii obişnuite a celorlalţi oameni, căci aceasta ar însemna a nu avea existenţa prin Sine Însuşi. Ci El Însuşi se face om, nedespărţit de Sine; nu e făcut om de o pe-

reche de oameni. Ci se face El Însuşi om, împlinind El Însuşi rolul de formare a Sa ca om, dintr-o femeie Fecioară. Aceasta înseamnă că s-a făcut El Însuşi om, în deplină libertate. Dar nu S-a făcut om din nimic, alături de oamenii existenţi, ci Şi-a luat firea omenească din firea omenească comună, existentă şi în Fecioara din care S-a născut.

11 Viaţa lui Dumnezeu dată nouă prin jertfa ca om a Fiului Său

Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om între ei, ca să se poată dărui lui Dumnezeu ca jertfă cu adevărat mîntuitoare pentru ei, ca să se împlinească ceea ce se făgăduia prin chipul jertfelor de animale şi, îndeosebi, al mielului animalic din Lege. Făgăduiala, dată în Lege prin mielul animalic, ca chip care scapă pe întîiul născut al fiecărei familii de moarte şi deci pe fiii viitori ai tuturor familiilor, deci pe toţi oamenii, nu-i scapă decît de moartea pentru un timp. Acum ni s-a făcut Fiul lui Dumnezeu Mielul conştient, Dumnezeu şi om, care îi scapă pe toţi oamenii de moarte, pentru veci. El nu e numai întîiul născut, ca om, ci este întîiul născut al Fecioarei, dar şi pentru că e şi Unul Născut al Tatălui ceresc. Ca atare, El Se aduce jertfă lui Dumnezeu, fiind întîiul şi Unul născut om, nevinovat, al tuturor oamenilor, dar şi Unul Născut al lui Dumnezeu.

Dacă în Lege Isaac, care reprezenta pe toţi urmaşii lui Avraam, a fost scăpat de moarte pentru un timp printr-un miel animalic, acum Mielul adevărat, reprezentînd pe toţi, îi scapă de moartea definitivă, mai ales că nu e supus prin păcat morţii, fiind şi Dumnezeu făcut om. Jertfa Lui mulţumeşte acum în mod real pe Dumnezeu, reprezentînd în mod real pe

toţi oamenii, atrăgîndu-i spre El, iar, pe de altă parte, fiind şi jertfa Fiului Tatălui atotputernic şi iubitor. Ea e, de aceea, jertfă mîntuitoare de moartea veşnică şi cauzatoare a vieţii veşnice, fiind jertfa Fiului adusă Tatălui ceresc. Prin aceasta, jertfa lui Hristos este jertfa plină de toată Lumina, sau aduce umanităţii toată lumina lui Dumnezeu. În Hristos se vede că omul nu e produsul fără sens al naturii, ci e adus la existenţă de Dumnezeu ca să fie mîntuit după căderea în păcat tot de către Dumnezeu, căci tot prin El e identificat cu Persoana Fiului lui Dumnezeu. Omul e readus la viaţa veşnică prin jertfa adusă lui Dumnezeu de Fiul lui Dumnezeu Însuşi, care e, totodată, şi jertfa omului făcut fiu, adusă Tatălui.

În jertfa lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, e jertfa Fiului lui Dumnezeu adusă lui Dumnezeu Tatăl ca om. În ea se străvede toată Lumina iubirii mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu, sau toată iubirea mîntuitoare a Sfintei Treimi. Sau Însuşi Tatăl trimite pe Fiul Său să se facă om şi să se jertfească Lui pentru a face, prin Duhul Său de Fiu, fii iubiţi pe oamenii pentru care se jertfeşte Fiul Său făcut om. Nu e vorba aici de o satisfacţie dată onoarei jignite a lui Dumnezeu, prin jertfa de valoare egală sau mai mare cu a păcatului omenesc a Fiului Său făcut om, ci de iubirea nemărginită a unui Tată care-şi trimite pe Fiul Său să se aducă jertfă ca om pentru oameni, ca să se vadă în jertfa Lui, jertfa iubitoare pînă la moarte a oamenilor ce-şi însuşesc de la Fiul Său şi de la ei, în mod treptat, jertfa Lui în vecii vecilor.

Acest mare sens al jertfei lui Hristos, ca lumina supremă a iubirii Fiului lui Dumnezeu făcut om, arătată oamenilor pentru a şi-o însuşi şi ei ca valoare şi rost al existenţei lor, o exprimă Mîntuitorul Însuşi prin cuvintele prin care întemeiază taina împărtăşirii de trupul şi sîngele Său, jertfite pentru noi.

El S-a jertfit pentru ca să ne însuşim şi noi iubirea şi lumina Lui, manifestată în jertfa Lui pentru noi. Aceasta o spune prin cuvintele: „Luaţi, mîncaţi, acesta este trupul meu, care se frînge pentru voi spre iertarea păcatelor" şi : „Beţi dintru acesta toţi, acesta este sîngele meu, al legii celei noi, care pentru voi şi mulţi se varsă spre iertarea păcatelor". Am dat aceste cuvinte aşa cum au fost reţinute în Sfînta Liturghie, ca tradiţie a Bisericii. Ele sînt completate în actul împărtăşirii prin cuvintele: „Şi spre viaţa de veci".

Dacă trupul s-ar fi frînt spre iertarea păcatelor oamenilor în sens juridic, nu ar fi trebuit să li se mai dea lor. Dîndu-se fiecărui credincios spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci acesta face ca să se unească trupul omului cu trupul şi cu sîngele jertfit al Său şi, prin aceasta, să-şi însuşească starea lui Hristos, în care s-au iertat păcatele noastre ale tuturor şi s-a instaurat viaţa de veci pentru noi toţi. Dar aceasta înseamnă să ne însuşim şi noi starea Lui de jertfă din iubire faţă de Tatăl ceresc şi de oameni.

Iisus instituie actul Sfintei Împărtăşanii de trupul şi sîngele Său jertfit ca să explice jertfa pe care o va aduce a doua zi. El anticipează în mod tainic, la Cina cea de Taină, aducerea Sa reală ca jertfă a doua zi.

De aceea le spune Apostolilor ca această împărtăşire să o săvîrşească şi ei „spre pomenirea Lui", repetînd împărtăşirea de jertfa Lui, ce-o va aduce a doua zi şi a cărei împărtăşire le-a făcut-o posibilă, în mod tainic, pînă mai era cu ei în trupul Lui dinainte. El a făcut aceasta ca să putem înţelege că El se va jertfi pentru ca ei să se împărtăşească de trupul şi sîngele Său ce se va jertfi.

Nemaivorbind de Sine ca Miel, ci spunîndu-le direct că le dă trupul şi sîngele său de Dumnezeu făcut om şi jertfit, vrea să arate că chipul a fost împlinit de realitate, că ceea ce li se făgăduise oamenilor prin chipul Mielului se împlineşte acum prin Mielul suprem. Sinodul VI ecumenic a dispus să nu se mai folosească în iconografie chipul lui Hristos ca Miel, spre a se arăta că acum nu se mai aduce un miel ca chip general, ci însuşi trupul Lui ca trup real şi unic al Fiului lui Dumnezeu. Trupul şi sîngele Lui aduc în noi asemănarea cu El, prin unirea cu ele. Aceeaşi unică Persoană dumnezeiască, devenită totodată şi o unică Persoană omenească, se uneşte cu noi toţi, adunîndu-ne pe noi toţi ca persoane unice cu El.

Se mai foloseşte termenul de Miel pentru Hristos doar la pregătirea pîinii şi vinului, spre a fi prefăcute în trupul şi sîngele lui Hristos, la Proscomidie, dar precizîndu-se că Însuşi Hristos e Cel în al cărui trup şi sînge se vor preface pîinea şi vinul, dar că el se va aduce jertfă „ca o oaie". Prin aceasta se accentuează că Cel ce Se aduce jertfă e Iisus Hristos Însuşi.

Şi se mai foloseşte termenul Miel cînd preotul împarte chipurile pîinii şi vinului, care au rămas după

prefacerea lor în trupul şi sîngele lui Hristos: „Se sfărîmă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu" etc. Dar cînd are loc împărtăşirea de fapt a persoanelor, foloseşte direct termenii: „trupul şi sîngele Domnului".

Trupul şi sîngele jertfite ale lui Hristos nu mai sînt un trup şi sînge ca al oricărui om, ci trupul şi sîngele Persoanei lui Dumnezeu-Cuvîntul, care S-a jertfit şi ni Se împărtăşeşte prin ele. Ele sînt trupul şi sîngele Persoanei dumnezeieşti a Fiului lui Dumnezeu, care Şi le-a făcut proprii. Prin ele lucrează în noi Persoana Lui. Ele aduc în noi iertarea Tatălui, Căruia S-a adus El jertfă ca Fiul Lui făcut om, arătînd Tatălui iubirea Sa de om şi întipărind-o şi în noi, ca să cîştige şi pentru noi iubirea Tatălui ceresc. De aceea, prin trupul şi sîngele Lui sîntem sfinţiţi şi noi, ca jertfă primită cu bucurie de Tatăl ceresc. Jertfa adusă de Hristos Tatălui ca om, care este totodată Acelaşi şi Fiul Unul Născut al Lui, cu iubirea de Fiu al Său, ne aduce şi pe noi Tatălui, prin faptul că ni se întipăreşte şi nouă, ca să ni se întipărească şi răspunsul de Tată iubitor al Tatălui Lui. În acest înţeles, jertfa lui Hristos de care ne împărtăşim ne îmbracă în lumina de Fiu a lui Hristos şi, deci, în lumina Tatălui în care este îmbrăcat El. Dar Hristos dă cu anticipaţie, cît este încă între ucenicii săi în formă sigură, trupul Său, nu numai în stare de jertfă, ci ca trupul cel înviat din moartea primită ca jertfă. Şi acest trup este deplin luminat şi luminător. Sfîntul Grigorie Palama zice: „Strălucirea acestei lumini (în care se unesc îngerii) peste oameni a preînchipuit-o Dumnezeu în cursul celor patruzeci de ani din pustiu, trimiţînd mana din cer şi a

împlinit-o Hristos, dînd lumina Duhului şi dăruind trupul Său luminător spre mîncare celor ce cred tare în El şi dovedesc credinţa prin fapte" (Al treilea cuvînt din cele dintîi privind lumina şi luminarea dumnezeiască, la Pr. Dr. D. Stăniloae, **Viaţa şi învăţătura Sfîntului Grigorie Palama**, Sibiu, 1938, p. XXXVI).

Şi Iisus Hristos înlocuieşte Mielul, ca chip al trupului Său, sau al său însuşi, cu pîinea, căci a spus mai înainte că El este „Pîinea cea vie, care s-a pogorît din cer", pîinea care e „viaţa (spirituală) a lumii, precum pîinea de pe pămînt e viaţa ei materială, ca chip al vieţii ei spirituale". De aceea, El e şi „Pîinea îngerilor", pentru că îngerii se hrănesc în cer cu El, ca lumină a vieţii lor.

Legea nu a putut să scape pe oameni din păcat, căci, cerîndu-le să nu-l săvîrşească, nu le dădea şi puterea pentru aceasta. De aceea, Hristos le-a dat harul, sau puterea iubirii trăite în jertfa Lui pentru ei, ca, aşa cum a omorît El moartea prin moarte suportată din iubire pentru oameni, fiind nevinovat, să le comunice şi lor această iubire sau harul Lui, prin care să omoare moartea. „Dar Dumnezeu învederează dragostea Lui faţă de noi prin aceea că, pentru noi, Hristos a murit cînd eram încă păcătoşi" (Rom. 5, 8)... „Căci dacă prin greşeala unuia mulţi au murit, cu mult mai mult harul lui Dumnezeu şi darul Lui au prisosit asupra celor mulţi prin harul unui singur Om, Iisus Hristos... Fiindcă, dacă prin greşeala unuia singur moartea a împărăţit printr-unul, cu mult mai mult cei ce primesc prisosinţa harului şi a darului dreptăţii vor împărăţi în viaţă prin Unul Iisus Hristos. Deci, precum

prin greşeala unuia a venit osînda pentru toţi oamenii, aşa, prin dreptatea unuia, a venit pentru toţi oamenii îndreptarea care dă viaţă. Căci, precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, tot aşa prin ascultarea Unuia se vor face drepţi cei mulţi" (Rom. 5, 15, 17-19). Dacă urmarea greşelii unui om, trecută la cei născuţi din el, a putut face păcătoşi pe aceştia, cu mult mai mult puterea curăţiei unui om, care e şi Fiul lui Dumnezeu, poate face pe cei ce se nasc din El duhovniceşte şi rămîn în El şi El în ei permanent, se vor face drepţi prin El. Harul iubirii dumnezeieşti din Hristos are puterea să facă iubitori de Dumnezeu şi de oameni, deci drepţi, pe cei ce se deschid Lui. El îi eliberează pe aceştia de moartea spirituală a egoismului, prin comuniunea în care intră El cu ei. El aduce omului lumina deplină a sensului existenţei sau viaţa veşnică, scoţîndu-l din întunericul lipsei de sens. Dacă Legea nu ne putea elibera de întunericul şi moartea susţinute în noi de păcatul moştenit din Adam, harul iubirii lui Hristos poate face aceasta.

12 Învierea lui Hristos, sensul istoriei sau depăşirea ei

Dacă Fiul lui Dumnezeu a deplasat, prin naşterea ca om din Fecioară, legea rigidă adusă de păcat, iar prin înviere s-a ridicat peste puterea morţii, ca altă formă a legii rigide a materiei trupului, în viaţa de după înviere a Sa şi a noastră, ne ridică deplin la libertatea faţă de legile materiei, de sub robia lor. O spune aceasta Sfîntul Apostol Pavel în Epistola către Romani: „Fiul lui Dumnezeu a primit ca om patimile vremii de acum, sau ale morţii de bună voie, pentru a se ridica la slava, sau biruirea acestora. Iar de ne însuşim şi noi, cu răbdarea şi cu credinţă în El, pătimirile Lui, ne vom împărtăşi şi noi de slava Lui în veşnicia viitoare. Căci, prin această pătimire cu Hristos devenim şi noi fii ai lui Dumnezeu împreună cu El, deci şi moştenitori ai puterii Lui, nemaifiind robi. Şi aceste pătimiri sînt prea mici faţă de marea slavă la care vom ajunge prin ele. Şi, dacă sîntem fii, sîntem şi moştenitori ai lui Dumnezeu şi împreună ne şi slăvim. Căci socotesc că pătimirile vremii de acum nu sînt vrednice de slava care ni se va descoperi" (Rom. 8, 17-18). Şi acea slavă o păstrează firea noastră ca o nădejde, chiar dacă a pierdut-o prin păcat. Căci nu

numai că nu se simte bine în robia ce-i este impusă de legile materiei şi nu se poate împăca cu gîndul că ea îl va aduce la moartea definitivă, dar chiar natura universului, prin faptul că rămîne cu toate descompunerile ce se produc în ea, arată că e făcută pentru a nu pieri, sau pentru nestricăciune, ca să se arate şi în slava nepieritoare a oamenilor, cînd se vor descoperi ca fii liberi şi nemuritori ai lui Dumnezeu, aşa cum o cere şi aspiraţia lor. „Pentru că nădejdea cea dornică a zidirii (inconştiente) aşteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu" (Rom. 8, 19), ca o slavă maximă şi ca o veşnică fericire. Aspiraţia oamenilor după această fericire este, după Sfîntul Apostol Pavel, una cu aşteptarea de a deveni fii ai lui Dumnezeu şi aceasta prin unire cu Fiul lui Dumnezeu prin fiinţă făcut om, deci nu numai la o relaţie de pace, prin simpla satisfacţie a onoarei lui Dumnezeu de către o Persoană care e şi Dumnezeu şi om. Ei aspiră, deci, să ajungă în maxima relaţie iubitoare cu Dumnezeu. Aceasta implică unirea cu ei a Fiului lui Dumnezeu făcut Frate al lor prin întrupare. Prin calitatea de fii ai lui Dumnezeu şi fraţi ai Fiului Lui, ei dobîndesc şi slava maximă. Aceasta implică şi capacitatea lor de a folosi în mod liber voinţa lor, căci deplin liberi devin abia prin dobîndirea slavei de fii ai lui Dumnezeu. Nici natura nu are acum în ea descoperită toată înălţimea ei, căci a fost supusă coruptibilităţii din pricina căderii omului, sau a slăbirii spiritului lui. Ea a fost coborîtă prin aceasta la nivelul unei mişcări deşarte, spre a antrena o descompunere a trupurilor care sînt supuse unui astfel de proces deşert. „Căci zidirea a fost

supusă deşărtăciunii nu de voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o cu nădejde" (Rom. 8, 20). Ea a fost supusă unei slujiri care nu-l scapă pe om de moarte şi nu-i descoperă slava vieţii veşnice în Dumnezeu, ci îl pregăteşte pentru moarte. Dar această slujire deşartă n-a desfiinţat nici în om, nici în zidire, nădejdea revenirii omului la slava lui în Dumnezeu în ea, cît şi la bine. E nădejdea că în ea se va arăta omului prezenţa lui Dumnezeu, că ea poate fi un mijloc prin care omul va cunoaşte tot mai mult pe Dumnezeu şi că se va umple cu slava Lui, arătîndu-se şi prin ea cu slava libertăţii lui, iar, prin aceasta, scăpînd şi ea de robia legilor stricăciunii. Căci numai o liberă folosire a ei poate scoate la iveală toate posibilităţile ei nesfîrşite în unirea lor cu puterile dumnezeieşti şi cu cele omeneşti, dezvoltate de cele dumnezeieşti. Căci natura n-a putut fi creată de Dumnezeu pentru un proces monoton şi zadarnic, căruia îi este supusă acum. Şi posibilităţile ei se înmulţesc, prin sporirea puterilor spiritului omenesc de a le cunoaşte şi folosi, prin adîncirea lui în unirea cu Dumnezeu. „Pentru că şi zidirea însăşi se va izbăvi din robia stricăciunii (monotoniei, descompunerii şi recompunerii, n.n.), ca să se bucure de libertatea slavei (măririi) fiilor lui Dumnezeu" (Rom. 8, 21). Aşteaptă şi ea să fie eliberată de robia căreia-i este supusă prin legile stricăciunii împreună cu trupul omenesc, ca să se bucure şi ea de libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu, recîştigînd şi ea actualizarea posibilităţilor ei din libertatea cu care va fi folosită de oameni: „Căci ştim că toată zidirea împreună suspină şi împreună are dureri pînă acum" (Rom.

8, 22). De aceste dureri suferă, împreună cu omul, mai ales animalele, pe care le vînează, le taie, le ţine sub stăpînire cu sila, pentru că are trebuinţă de ele şi ele i se opun. Dar chiar cei ce au primit în Hristos pîrga Duhului, se află doar într-o nădejde întărită a viitoarei lor libertăţi de fii, încă neavînd înfierea în posesie deplină. De aceea suspinăm încă şi noi, în aşteptarea înfierii ca adevărată mîntuire de sub robia stricăciunii, ca adevărată libertate. „Şi nu numai atît, ci şi noi, care avem pîrga Duhului, suspinăm aşteptînd înfierea (ca mîntuire), a trupului nostru (de moarte)" (Ro. 8, 22). Noi murim încă cu trupul, deşi prin pîrga Duhului avem nădejdea că vom scăpa de moartea cu trupul. Numai înfierea deplină ne aduce libertatea de legile stricăciunii şi numai în acestea vom trăi cu adevărat mîntuirea trupului de moarte.

Precum natura e făcută pentru a fi folosită liber de om, spre slava lui şi a ei, aşa şi omul e făcut spre slava Lui, deci spre folosirea liberă a naturii, nesupus stricăciunii şi morţii pe care a adus-o şi în ea. Dar libertatea aceasta faţă de legile rigide ale materiei, care duc trupul lui la moarte, nu o poate cîştiga omul decît prin Duhul lui Hristos, care a scăpat, ca Dumnezeu, umanitatea Lui de moarte, redîndu-i libertate. Însă pînă sîntem în viaţa pămîntească, n-avem decît nădejdea în libertatea sau mîntuirea trupului nostru de moarte, nu avem încă puterea de a fi fii deplini ai lui Dumnezeu. Ba mai mult, Duhul lui Hristos strigă în noi către Tatăl: „Avva Părinte". Acest strigăt al Lui în noi, susţine, pe de o parte, în noi nădejdea că vom deveni cu adevărat fii, pe de alta, suspinul de a nu

avea încă deplin puterea filiaţiei şi a libertăţii, şi că Duhul, ca altul decît eul nostru, susţine în noi această nădejde. Nu sîntem încă fii în mod deplin şi, deci, n-avem libertatea faţă de materie, întrucît n-avem încă nici puterea să ne adresăm noi înşine lui Dumnezeu ca Tată, deşi rugăciunea, Duhul, exprimă şi dorirea noastră: „Şi Duhul vine în ajutor slăbiciunii noastre, căci nu ştim să ne rugăm cum trebuie, ci însuşi Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite".

Deplin vom avea Duhul lui Hristos în noi, deci şi libertatea deplină fată de legile materiei şi scăparea de moarte, la învierea de obşte şi în viaţa viitoare. Căci atunci vom fi deplin uniţi cu Hristos cel care, ca Dumnezeu, a scăpat deplin umanitatea asumată de moarte, ca să ne transmită şi nouă această eliberare, dar şi puterile dumnezeieşti comunicate firii Lui omeneşti, pentru a ne descoperi mereu alte şi alte sensuri şi posibilităţi în creaţia văzută tot mai înaintată în Dumnezeu şi a le pune în lucrare. Precum Hristos a putut folosi orice atingere prin trup ca natură pentru a săvîrşi în ea minuni, aşa şi oamenii vor putea folosi toată materia înduhovnicită a universului prin trupurile lor înduhovnicite spre a împlini binele voit, după ce unii dintre ei au folosit ca anticipări excepţionale unele lucrări ale lor spre acest scop în viaţa de aici prin Duhul Sfînt. Căci în ei se extinde puterea sau lucrarea lui Hristos mai puţin pe pămînt şi mai mult în viaţa de veci. Iar minunile Sale le făcea Hristos, pentru că le săvîrşea prin mişcările trupului Său, dar nu le săvîrşea numai prin acestea. Nimic omenesc nu făcea numai omeneşte, pentru că era la temelie El

ca Dumnezeu, care susţinea omenescul, şi nimic dumnezeiesc nu săvîrşea numai dumnezeieşte şi nu trăia numai dumnezeieşte, pentru că îl săvîrşea prin trup şi îl simţea şi omeneşte. Umanitatea lui Hristos era pusă în valoare neîntrerupt în tot ce făcea Hristos, ca Dumnezeu. Tot ce era omenesc era al Lui ca Dumnezeu. Şi tot ce era dumnezeiesc, era al Celui făcut om. Aceasta se poate spune şi de fiecare om îndumnezeit în viaţa viitoare. Pentru că în ei va fi Hristos cu libertatea Lui faţă de materia trupului şi a universului transfigurat.

Dar fără învierea lui Hristos, fără prefacerea trupului Lui în trup deplin înduhovnicit, nu s-ar întemeia viaţa înduhovnicită şi pentru ceilalţi oameni după învierea de obşte.

Prin învierea lui Hristos s-a arătat anticipat că lumea aceasta şi istoria ei nu e închisă în ea însăşi, ci e o pregătire pentru viaţa de veci, copleşită duhovniceşte. S-a arătat că stăpînirea liberă a materiei nu se arată numai în nişte fapte minunate, excepţionale.

Ceea ce a afirmat Sfîntul Apostol Pavel, că universul va scăpa, prin învierea lui Hristos, în mod deplin de stricăciune, arătînd slava omului, în puterea lui de a-l folosi liber, scăpat şi el de stricăciune, o afirmă şi Sfîntul Maxim Mărturisitorul, explicînd faptul acesta şi în alt mod. El completează explicarea trecerii lumii şi a omului, prin învierea lui Hristos, de la stricăciune la slavă şi la libertatea omului, cu tema legăturii între plăcere şi durere.

Prin păcat s-a introdus în firea omenească naşterea persoanelor prin plăcere, ceea ce a însemnat o slăbire a spiritului şi o robire a lui celor materiale, iar aceasta a adus şi durerile trupului prin procesul des-

compunerii. Aşa s-a născut istoria, ca un lanţ al trecerii de la plăceri la dureri, şi viceversa, ca lanţ susţinut prin extrema slăbire a sufletului şi descompunerea trupului în moarte. Dar într-o astfel de istorie, sau timp ca o astfel de trecere a altor şi a altor oameni de la plăceri la durerile sfîrşite în moarte, însuşi Fiul lui Dumnezeu se face om, ca să învingă moartea oamenilor. Dar se face om în istorie, printr-o faptă nesupusă plăcerii, însă îşi însuşeşte durerile oamenilor din ea, fără de care nu putea ajunge la moarte, deci nici la biruirea ei. Dacă s-ar fi născut numai ca om în istorie, şi nu printr-un act mai presus de naşterea din plăcere, n-ar fi învins moartea ca urmare a păcatului, devenită lege necesară. Deci nu s-ar vedea scopul pentru care a biruit legea naşterii din plăcere. Căci dacă s-ar fi născut în mod natural, deci din plăcerea de pe urma păcatului, n-ar fi avut puterea de a se arăta în stare de a învinge moartea definitivă, deci nu s-ar fi văzut rostul întrupării Fiului lui Dumnezeu ca om. Şi cum s-ar fi făcut Fiul lui Dumnezeu păcătos? În acest caz n-ar fi învins cu adevărat legile naturale de pe urma păcatului. Dar, dacă ar fi învins moartea fără răbdarea durerilor care duc pe oameni la moarte, nu s-ar fi văzut nici pentru ce Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om în istorie, arătîndu-se sensul istoriei ca pregătire pentru viaţa de veci. Toate acestea Îl arată pe Hristos dînd un sens istoriei, dar şi ridicarea deasuprea legilor ei. A fost necesar ca Fiul lui Dumnezeu să se nască în istorie şi să trăiască în ea, dar ca să învie, prin faptul că s-a născut fără de păcat în ea şi a răbdat de bună voie durerile şi moartea aduse în ea de păcat. Astfel Fiul lui Dumnezeu, făcîndu-Se om în istorie, prin naşte-

rea din Fecioară, a dat istoriei sensul de loc, pe care oamenii se pregătesc, din puterea Lui, pentru veşnicie, suportînd durerile, dar reducînd cît mai mult plăcerile şi, anume, numai la împlinirea trebuinţei de a se arăta în istorie ca cei ce suportă durerile, şi nu le socotesc pe acestea ca un îndemn de căutare a plăcerilor.

Însuşi faptul că omul caută mereu să scape de durere, arată, în fond, că omul nu e făcut pentru moarte. Dar tot aceasta o arată şi faptul că plăcerea nu durează necontenit. Aceasta arată că omul nu e făcut numai pentru viaţa aceasta.

Deoarece moartea stăpînea peste oamenii din istorie, fiindcă se năşteau din plăcere, prin lanţul de plăceri şi dureri sfîrşind în moarte, se arată că istoria, dacă ar dura la nesfîrşit, n-ar avea nici un sens. Pentru a rupe acest lanţ al trecerii fără sfîrşit de la plăceri la dureri şi viceversa, deci pentru a da istoriei un sens, s-a făcut Fiul lui Dumnezeu om, nenăscut din plăcere, deci nesupus peste tot plăcerii, dar asumînd şi suportînd cu voie durerea, inclusiv moartea, ca să o învingă pe aceasta. Făcînd-o aceasta în istorie, a dat un sens istoriei, făcînd-o un stadiu de pregătire pentru viaţa de veci, lipsită nu numai de plăceri trupeşti, ci şi de dureri. De fapt, dacă istoria ar rămîne la nesfîrşit fără acest sens de pregătire în ea pentru viaţa veşnică fără plăceri şi dureri trupeşti, n-ar avea nici un sens. Astfel, naşterea din Fecioară, fără de păcat, crucea, ca ultimă durere şi moarte pentru noi şi învierea Lui, sînt faptele prin care Iisus Hristos, sau Cuvîntul lui Dumnezeu cel întrupat şi numai El singur dă sens istoriei, sau e lumină a ei, ca drum spre veşnicie.

Iată unele citate din această explicare a Sfîntului Maxim, referitoare la plăcerea, durerea şi moartea produse de păcat şi la scăparea de ele, adusă de Hristos: „Astfel, datorită plăcerii potrivnice raţiunii, care a pătruns în fire, a pătruns, ca un antidot, şi durerea conformă cu raţiunea. Aceasta e pricinuită de multe pătimiri, între care este şi moartea, şi are rostul să înlăture plăcerea care e potrivnică firii, ba chiar să o desfiinţeze cu desăvîrşire... Căci toată durerea, avînd drept cauză a naşterii sale fapta unei plăceri care îi premerge, e o datorie pe care trebuie să o plătească în chip natural, în virtutea cauzalităţii, toţi cei ce sînt părtaşi de firea omenească. Fiindcă plăcerea potrivnică firii e urmată, în chip firesc, de durere, în toţi cei a căror naştere a fost anticipată de legea plăcerii fără cauză. Iar fără cauză numesc plăcerea primei greşeli, întrucît nu a fost urmarea unei dureri premergătoare" (Răspunsuri către Talasie 61; Filocalia rom., III, p. 334). „... Deci Domnul, făcîndu-se om şi dînd o altă obîrşie firii, prin o a doua naştere din Duhul Sfînt şi primind moartea atotcuvenită din durere a lui Adam, devenită în El atotnecuvenită, întrucît nu-şi avea, ca obîrşie a naşterii Sale, plăcerea atotnecuvenită de pe urma neascultării protopărintelui, - a adus desfiinţarea ambelor extreme: a obîrşiei şi a sfîrşitului făpturii omeneşti după chipul lui Adam, ca unele ce nu au fost date de la început de Dumnezeu" (Op. c., p. 337. A se vedea şi reflecţiile privitoare la acestea din studiul Pr. D. Stăniloae, Hristologia Sfîntului Maxim Mărturisitorul, în vol. „Studii de Teologie dogmatică ortodoxă, Craiova, 1991, p. 40-43").

13 Lumina adusă creaturilor conştiente prin judecata lui Hristos

Oamenii sînt înşelaţi adeseori în părerile lor asupra faptelor semenilor contemporani, sau din cursul istoriei. Cunoaşterea sigură a adevărului faptelor tuturor li se dăruieşte oamenilor prin judecata lui Hristos de la sfîrşitul istoriei sau al chipului actual al lumii. Şi o astfel de cunoaştere a adevărului faptelor omeneşti trebuie să aibă cîndva loc, şi anume la sfîrşitul lor, care coincide cu sfîrşitul istoriei, sau cu sfîrşitul lucrării oamenilor, prin care îşi pregătesc o veşnică răsplată fericită sau nefericită pentru ele. Trebuie să înceteze odată puterea minciunii multora de a-i înşela pe alţii şi de a se înşela pe ei înşişi. Trebuie să înceteze odată amăgirea voită a unor oameni, sau impusă lor de alţii, prin care iau răul drept bine sau binele drept rău. Amăgirea aceasta nu poate dura veşnic. Ar fi şi ea un lucru contrar sensului existenţei. După Mîntuitorul, minciuna are pe diavolul ca tată, care o născoceşte şi o susţine, ca să susţină răul. El nu poate avea această putere în veci. El nu poate, ca „tată al minciunii", duce la moartea spirituală în veci alţi şi alţi oameni (Io. 8, 44). Trebuie să se despartă odată minciuna de adevăr. Şi e de remarcat că numai cre-

dinţa creştină are învăţătura despre o astfel de punere în lumină a adevărului tuturor faptelor omeneşti la sfîrşitul posibilităţilor oamenilor de a lucra pentru modul veşniciei lor, în care nu va mai fi o posibilitate de schimbare, care ar echivala cu continuarea timpului şi a grijilor contrare bucuriei odihnei neîncetate. Aceasta ar însemna iarăşi o lipsă de sens a existenţei. Lipsa unei judecăţi finale a faptelor omeneşti în alte religii şi filosofii echivalează cu o lipsă a veşniciei, sau cu o nesfîrşită continuare a timpului, fie pentru alte şi alte persoane ce mor definitiv, fie pentru reîncarnarea lor în tot felul de alte individuaţiuni. Iar aceasta echivalează, totodată, cu o eternă neevidenţiere a adevărului faptelor omeneşti, deci cu o depreciere a valorii persoanelor umane. Şi aceasta înseamnă rămînerea întregii existenţe într-o absenţă a luminii sau într-un întuneric şi lipsă de sens. Nu s-ar mai şti peste tot de un adevăr. Fără o judecată finală a lui Dumnezeu cel de deasupra lumii, deasupra tuturor faptelor, care distinge ce e bun în gîndurile, cuvintele, faptele omeneşti de ce este mai rău, nu se ţine seama de libertatea persoanelor umane, ci rămîne totul sub o lege în care sînt amestecate toate, la nesfîrşit. Ideea de dreptate, de responsabilitate, de bine şi de rău nu mai are nici un rost.

Pentru precizarea importanţei ce are o judecată finală pentru îmbrăcarea tuturor în lumină, mai sînt de remarcat două însuşiri ale acestei judecăţi: a. ea se face de către Dumnezeu Cuvîntul, prin care s-au creat toate şi care, întrupîndu-se ca om, a făcut totul pentru mîntuirea oamenilor de moarte şi pentru stră-

mutarea lor la viaţa veşnică. El ştie ce importanţă a dat omului prin amîndouă; b. această judecată o face Dumnezeu Cuvîntul, cel întrupat ca om, avînd în toţi oamenii şi îngerii, care au şi ei un rost în existenţa oamenilor adunaţi în faţa Lui. Valoarea deosebită acordată oamenilor, ca făpturi ce concentrează în jurul lor toată viaţa, se arată în întruparea Fiului lui Dumnezeu, în jertfa şi învierea Lui pentru ei, cît şi în judecata Lui ca om.

Dumnezeu Cuvîntul cel întrupat este îndreptăţit să facă această judecată, deci să proiecteze lumina deplină asupra faptelor creaturilor umane, ca cel ce poate să judece, de au rămas toate făpturile libere în acord cu modelul lor după care au fost create şi care se află în El Însuşi. Dar e drept să judece El pe oameni, nu numai ca Cel ce i-a învăţat şi le-a dat prin jertfă şi înviere puterea să se mîntuiască, ci şi ca Cel ce, om fiind, înţelege slăbiciunile oamenilor, necerîndu-le ceea ce nu ar fi putut da nici cu ajutorul Lui. Fiul Omul judecă pe oameni. Dar la această judecată, Hristos se arată nu numai ca Cel ce înţelege pe oameni, întrucît S-a făcut om, ci şi ca Cel ce S-a făcut Frate al nostru şi se bucură de binele ce s-a făcut fraţilor Săi, sau dezaprobă răul suferit în viaţă de unii oameni de la alţi oameni, pe cei dintîi răsplătindu-i cu fericirea veşnicei comuniuni cu Sine, pe ceilalţi lăsîndu-i aşa cum s-au făcut, în starea lor contrară comuniunii. E un motiv principal pentru care cei ce s-ar pregăti pentru comuniune, ajutînd pe unii, se vor bucura de comuniunea cu toţi. Astfel dreptatea lui Hristos se va arăta şi în faptul că oamenii se vor judeca pentru

aceasta pe ei înşişi. Şi Însuşi Hristos le-a adus lor modelul şi puterea pentru a cîştiga această comuniune dintre ei. Ei vor fi adunaţi împreună la judecată, pentru ca fiecare să se bucure de laudă din partea tuturor pentru binele făcut unora sau să sufere de răul făcut altora. Sfîntul Simeon Noul Teolog spune: „Cinstea ta stă în a cinsti pe toţi şi înainte de toţi, pe Dumnezeu" (Imnul 48, în vol. nostru: „Studii de Teologie Dogmatică, p. 630"). Fiecare, fiind văzut de toţi pentru binele făcut, se va bucura de cinstirea tuturor. Pe de altă parte, cine poate să le spună oamenilor de şi-au păstrat sau nu fidelitatea faţă de modelul lor în purtarea lor faţă de El şi faţă de alţii, de au preţuit, în semenii lor, modelul lor în Dumnezeu Cuvîntul, dacă nu Dumnezeu Cuvîntul Însuşi? Căci nu poate să nu fie El Însuşi ca Dumnezeu lîngă şi în cei ce se dezvoltă potrivit modelului lor aflat în El Însuşi, care se bucură de cei ce preţuiesc pe cei creaţi după modelul lor, aflat în El şi-i ajută să se dezvolte potrivit cu El. Mai ales Hristos este lîngă cei împiedicaţi în tot felul să se dezvolte conform modelului lor aflat în El, deci conform cu El însuşi, aflător în chipurile lor. Şi toţi sînt datori să contribuie la dezvoltarea tuturor, după modelul lor din Hristos, deci conform cu El Însuşi, mai ales cînd unii din ei sînt împiedicaţi în dezvoltarea lor după modelul lor din Hristos, sau după modelul Hristos. Şi toţi se bucură să vadă cum toţi semenii lor au lucrat pentru dezvoltarea în alţii a modelului lor în Hristos. Toţi vor să vadă pe Hristos luminînd ca model în toţi; toţi se luminează prin Hristos, Care luminează în toţi, datorită faptelor săvîrşite de ei. Dar

toţi îşi întorc spatele de la cei în care nu luminează Hristos, pentru că nu au ajutat pe semenii lor să se umple în viaţa pămîntească de lumina lui Hristos, prin faptele lor. Toţi cei ce iubesc pe Hristos voiesc să vadă pe Hristos întreg, în toată bogăţia Lui, în toţi cei ce luminează El. Toţi vor să se bucure împreună de Acelaşi Hristos luminînd cu bogăţie în toţi. Toate acestea se cuprind în spusa lui Hristos: „Cînd va veni Fiul Omului întru slava Sa şi toţi îngerii împreună cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale. Şi se vor aduna înaintea Lui toate neamurile şi-i va despărţi pe unii de alţii, precum desparte păstorul oile de capre. Atunci va spune Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniţi, binecuvîntaţii Tatălui Meu, de moşteniţi Împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost şi Mi-aţi dat să mănînc, însetat am fost şi Mi-aţi dat să beau; străin am fost şi M-aţi primit; gol am fost şi M-aţi îmbrăcat, bolnav am fost şi M-aţi cercetat; în temniţă am fost şi aţi venit la Mine". Iar la întrebarea drepţilor, cînd L-au văzut în aceste situaţii şi L-au ajutat, El va răspunde: „Adevărat vă zic vouă, întrucît aţi făcut unuia din aceşti fraţi ai mei prea mici, Mie aţi făcut" (Mt. 25, 31-40).

Faptul că fiecare se va bucura la Judecata de Apoi de tot ce-au folosit generaţiile următoare din faptele lui, şi aceasta se va vedea în bucuria generală de fiecare, e un motiv pentru care Biserica Ortodoxă socoteşte că fericirea întreagă o vor avea toţi numai la judecata comună finală, spre deosebire de învăţătura Bisericii Catolice, care nu socoteşte că toată fericirea, deci toată lumina sau sensul vieţii, le va primi omul

numai împreună cu toţi la Judecata de Apoi. Lumina întreagă a iubirii se arată în preţuirea acestei lumini de către mine în toţi şi în iubirea tuturor faţă de mine, pentru descoperirea iubirii lui Dumnezeu şi de toţi, care a lucrat în toţi.

Dar la judecata Sa, Domnul Hristos nu va ţine seama numai de dreptate, ci şi de milă. Însă nu o va arăta aceasta celor ce nu se roagă de milă. Dar mila lui Dumnezeu nu o poate cere cineva numai la Judecata de Apoi. Căci atunci el nu se mai poate schimba din ceea ce a fost. De aceea îndeamnă Sfîntul Simeon pe oameni să se roage lui Hristos, să le fie milostiv la judecata din urmă, înainte de a muri. De se vor ruga de aici pentru mila Lui, vor putea să o facă şi la acea judecată. Căci s-au obişnuit să o aibă în suflet. De aceea, numai cei ce s-au căit pentru faptele lor nesatisfăcătoare încă în viaţa de aici, deşi poate nu deplin, se vor folosi în general de rugăciunile ce se fac pentru ei. Despre mila cerută de cei ce au păcătuit în viaţa de acum, spune Sfîntul Simeon: „Deci Tu, Cel prin fire milostiv, singurul iubitor de oameni, Domnul cel prea îndurat, să mă miluieşti atunci şi să-Ţi aduci aminte de răutatea mea. Să nu mă părăseşti, să nu mă laşi pe seama vrăjmaşului şi vicleanului" (Imn 42, Op. c. p. 596).

Dar în cererea milei lui Dumnezeu este activă atît o lumină, care vrea să-l trezească pe om din păcatele lui, cît şi una care îndeamnă pe om spre îndreptare. De aceea, Sfîntul Simeon vorbeşte de un dialog al omului cu Dumnezeu, care are loc în toată lucrarea de îndreptare a omului. Omul cere lui Dumnezeu să

nu-şi ascundă lumina Lui de sine, iar Dumnezeu îi răspunde omului că nu El Îşi ascunde faţa de la om, ci omul se ascunde de ea, ca la faţa lui Dumnezeu (Imn 53, Op. c. p. 672).

Iar după păcatul lui Adam, toţi oamenii s-au ascuns de Dumnezeu. De aceea a venit Fiul lui Dumnezeu în trup la ei, din milă. Însă şi acum nu toţi I se deschid. Dar El de toţi Şi-a arătat mila, căci altfel n-ar fi venit în trup la ei. Dar în cadrul milei, care înseamnă venirea în trup la ei şi oferirea harului, se exercită şi dreptatea Lui, prin faptul că nu toţi primesc mila Lui. Şi pe cei ce nu primesc mila Lui, nu-i poate mîntui. În aceasta stă dreptatea. Iar dintre cei ce se deschid milei Lui, nu toţi o fac mai curînd, ci unii mai tîrziu. Dar adeseori aceştia sînt ajutaţi de o pocăinţă mai mare. De aceea şi acestora le ajută Hristos cu harul Lui. Astfel, faţă de toţi cei ce se mîntuiesc se exercită atît dreptatea, cît şi mila lui Hristos.

În general, cel ce începe să se roage încă de pe pămînt lui Hristos, ca să aibă milă de el la judecata din urmă, o face dintr-o pocăinţă pentru păcatele sale. Aceasta înseamnă, de aceea, un început de luminare a sa încă de aici. Dar îşi dă seama că numai prin mila ce-o va avea Hristos faţă de el îi va veni lumina sau viaţa veşnică. De aceea, Avva Isaia pustnicul, din secolul al IV-lea, vede în pocăinţa cuiva pentru păcatele sale începutul luminării lui. Fiindcă acela îşi dă seama că numai prin iertarea ce i-o va da Hristos se va realiza sensul vieţii lui. Aceasta s-a întîmplat şi la Cincizecime cu primii membri ai Bisericii. Dar lumina ce-o are omul prin pocăinţă nu e numai de la el,

ci şi de la Dumnezeu. Însă pînă ce e pe pămînt, neputinţele trupului de acum nu-i mai permit să primească toată lumina ce-o va primi prin Judecata de Apoi pentru viaţa veşnică, cînd o va primi în trupul schimbat la faţă. De aceea, Sfîntul Simeon spune că prin Judecata de Apoi omul va trece la lumina desăvîrşită. De fapt, în sufletul singur dinainte de învierea de obşte nu se arată toată lumina ce o va primi omul întreg după judecata universală. De aceea, Biserica Ortodoxă învaţă că toată fericirea şi, deci, lumina o va primi omul numai la Judecata de Apoi, nu îndată după moarte. O va primi întreagă, pentru că se va bucura în faţa tuturor şi văzut de toţi cu preţuire pentru cele bine făcute în viaţa lui şi neştiute înainte de toţi. Ba şi pentru pocăinţa lui. Lumina sau bucuria întreagă nu o poate avea insul decît împreună cu toţi, în comuniune cu toţi.

14 Veşnicia sigură adusă oamenilor prin învierea lui Hristos şi lumina deplină prin învierea de obşte

Ieşirea deplină din întunericul morţii şi intrarea deplină în lumina vieţii se arată în Iisus Hristos ca în pîrga umanităţii şi ea se va arăta în toţi cei ce cred în El, la învierea de obşte. Dar ea începe să lucreze în ei încă în cursul vieţii lor pămînteşti, arătîndu-se, în parte, în sufletul lor şi prelungindu-se din suflet chiar în trupul lor.

La învierea de obşte, lumina dumnezeiască sau chiar Dumnezeu se va face deplin străveziu în trupul însuşi.

Dar, ca să înţelegem lumina ce va iradia din trupul nostru, trebuie să încercăm să înţelegem lumina din trupul înviat al lui Hristos. Am menţionat că, prin învierea din morţi, Hristos aduce umanităţii o nouă scăpare de legile naturale, socotite fatale, cărora le era supus. Hristos Se arată în actul învierii din nou deplin ca Dumnezeu, mai presus de aceste legi, chiar în umanitatea Sa. Dacă Fiul lui Dumnezeu ar fi biruit legile naturii numai în venirea Sa ca om în istorie, dar ar fi rămas, ca om, prin moarte, supus acestor legi, ar fi fost oarecum inutilă biruirea lor prin naştere. Dar El învinge aceste legi şi prin faptul că nu moare definitiv, ci învinge şi moartea înviind. Şi da-

că, prin naştere, biruie legea naşterii naturale numai pentru Sine, prin înviere o învinge pentru toţi, desigur prin faptul că le dă tuturor celor ce cred în El Duhul Sfînt, de care s-a umplut deplin umanitatea Sa înviată, pentru că prin acest Duh, prin care sînt ei născuţi din nou, să se pregătească şi ei pentru învierea cu trupul. Numai aşa istoria este arătată ca biruită de Hristos, ca primind de la El un sens. Dacă toţi oamenii ar muri definitiv şi total, pentru ce S-ar mai fi născut Hristos din Fecioară? Pentru ce ar fi biruit legea naturală a naşterii, dacă ar fi rămas în vigoare legea naturală a morţii definitive şi totale? Naşterea din Fecioară are ca urmare nu numai faptul de a fi murit Hristos pentru noi şi nu pentru El, ci şi fapta învierii Lui, şi anume nu numai pentru El, ci şi pentru noi. Deci şi naşterea Lui din Fecioara are însemnătate pentru noi, chiar dacă nu schimbă şi pentru noi naşterea naturală cu trupul printr-o naştere din fecioară.

Numai prin învierea lui Hristos, care va deveni şi învierea noastră, viaţa omenească nu mai rămîne închisă în istorie, ci e ridicată din ea în viaţa de veci. Dar, prin aceasta, istoria nu-şi pierde însemnătatea ei, căci prin ea omul cîştigă viaţa de veci întru fericire sau nefericire, dar numai întrucît a înviat Hristos şi dă şi oamenilor putinţa învierii. Numai prin învierea lui Hristos viaţa în istorie se umple de lumina unui sens. Aceasta s-a petrecut întîi în Hristos. El a înaintat, prin viaţa curată şi prin jertfă, în istorie pentru alţii, sau spre luminarea desăvîrşită a umanităţii asumate şi, ca urmare, şi celei a noastre, iar noi vom ajunge la lumina deplină a vieţii noastre sau la

durata ei veşnică în fericire, prin credinţa în El şi prin viaţa după modelul Lui şi printr-o iubire faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni, capabilă de jertfă, la învierea fericită în veşnica unire cu El. De aceea Hristos a trăit în istorie, a încheiat viaţa Sa istorică de oameni iubitoare prin jertfa pe cruce şi prin aceasta, învingînd moartea, a asigurat pe ucenicii Săi, trăitori în istorie, despre realitatea ei, arătîndu-Se pentru o vreme în mod văzut în istorie, dar fără să mai revină propriu zis la viaţa supusă istoriei. Faptul că la lumina desăvîrşită a dus umanitatea Sa prin jertfă, Îl arată Biserica în toate rugăciunile ei, unind în viaţa ei crucea cu lumînarea şi cu chemarea Duhului Sfînt. Totul se dobîndeşte de la Hristos prin Duhul Lui cel Sfînt, privindu-Se la cruce spre a o imita şi la lumînarea aprinsă pentru veci prin învierea Lui.

Hristos, ca noul Adam, a adus umanităţii lumina învierii prin supremul act de iubire al crucii şi nouă tot ce ne pregăteşte pentru viaţa fericită a învierii în comuniune cu El, viaţa prin primirea Duhului Său cel Sfînt, de viaţă Făcător.

Crucea, sau moartea pentru iubirea faţă de Dumnezeu şi de alţii, nu a avut de desfiinţat în Hristos egoismul păcatului, căci El nu Şi l-a însuşit acesta prin naşterea din Fecioară, ci s-a arătat capacitatea de a suferi slăbiciunile şi moartea trupească de pe urma păcatului, pentru ca, arătîndu-se astfel, sufletul Său plin de puterea de totală dăruire dumnezeirii, să poată face trupul uşor de covîrşit de lucrarea dumnezeirii şi de lumina nemuririi. Moartea Lui ca jertfă este astfel un mod prin care materia trupului a devenit

transparentă pentru lumina nemuririi. Moartea Lui ca jertfă este astfel un mod prin care materia trupului a devenit transparentă pentru lumina dumnezeirii, cu care este unit în aceeaşi Persoană.

Lumina din trupul înviat al lui Hristos şi din trupul nostru ce va învia, ca şi cea arătată din trupul Lui pe Tabor şi cea mai redusă, ce luminează faţa celor curaţi şi buni - nu poate fi o lumină de caracter fizic, deşi se face transparentă şi prin trup. Pentru înţelegerea acestei lumini trebuie să pornim de la lumina ce se face arătată pe faţa omului bun, sau ca cerc de lumină ce înconjoară capul sfinţilor. În lumina aceasta e văzut înconjurat şi Hristos în inima isihaştrilor. Acest caracter spiritual, dar vizibil doar pentru ochii celor trei Apostoli înduhovniciţi, l-a avut şi lumina ce înconjura pe Hristos pe Tabor, în care învăluia şi pe Moise şi pe Ilie, primul încă trăitor pe pămînt, ultimii doi trecuţi în viaţa viitoare.

Lumina aceasta nu poate fi o lumină de caracter fizic, deşi se face transparentă şi prin trup.

Sfîntul Grigorie Palama vede această lumină ca neputînd iradia oameni stăpîniţi de patimi şi, deci, neputînd fi văzută decît de mintea lipsită de patimi. Iar dacă patimile sînt forme ale egoismului, lumina aceasta este o iradiere a iubirii. El spune: „Dacă lumina... de pe faţa lui Moise ar fi fost o cunoştinţă mai înaltă, atunci şi lumina din inimile noastre ar fi fost o cunoştinţă mai înaltă, ca una ce a primit ceva în plus. Dar odată ce aceea n-a fost cunoştinţă (simplă), ci o strălucire apărută pe faţă, urmează că nici luminarea din noi nu e o cunoştintă, ci o strălucire a sufletului,

ce a apărut în mintea curăţită. Lumina fizică trebuie să o numim sensibilă; pe aceasta, spirituală, ca una ce e arătată ochilor spirituali şi lucrează înlăuntrul nostru. Dar nici lumina de pe faţa lui Moise, deşi a apărut pe faţa proorocului, n-a fost simplu sensibilă, odată ce slava luminii apărută pe faţa lui Moise o primesc şi sfinţii în suflet, cum zice şi Sfîntul Macarie. Ba acelaşi Sfînt o numeşte pe aceea şi slava lui Hristos şi o socoteşte mai presus de simţuri, deşi s-a arătat sensibil. Aceasta o face citînd, cu un mic adaus, următorul text apostolic: „Iar noi toţi, cu faţa descoperită, oglindim slava Domnului, adică lumina spirituală (noeron fos), prefăcîndu-ne spre acelaşi chip din slavă în slavă, se înţelege prin belşugul strălucirii din noi, care devine, sub lumina dumnezeiască, tot mai luminoasă" (Sfîntul Grigorie Palama, Op. c. p. XIX). Iată ce zice, împreună cu Vasile cel Mare şi vestitul Nil: „Stîlpul adevărului, Vasile al Capadociei, spune că cunoştinţa omenească se întăreşte prin studiu şi exerciţiu, iar cea produsă în noi de harul dumnezeiesc o pot obţine prin dreptate şi milostenie, iar că pe cea dintîi o pot obţine şi cei plini de patimi, cei care şi în timpul rugăciunii privesc strălucirea minţii lor cum îi luminează" (Grigorie Palama, Op. c. p. cit.).

În cei curaţi la suflet se află în lucrare şi văzul lor spiritual adevărat, dar, prin el, nu s-ar vedea decît ceea ce au în sufletul lor şi nu ştiu dacă ceea ce văd prin această închidere în ei ar fi o lumină adevărată, deci lumina lui Dumnezeu, prin care se luminează toate: „Precum văzul sensibil nu s-ar pune în lucrare dacă nu l-ar lumina lumina din afară, tot aşa nici mintea n-ar

vedea şi nu s-ar pune de la sine în lucrare prin singurul fapt că posedă simţul spiritual, dacă n-ar lumina-o lumina dumnezeiască" (Sfîntul Grigorie Palama, Op. c. p. XXI). Şi făcînd o deosebire între lumina dumnezeiască, văzută de mintea curată, cît timp se află în trupul de acum, şi cea pe care o va vedea în viaţa viitoare, acelaşi Sfînt zice: „Acum Dumnezeu Se arată în mintea curată ca într-o oglindă, dar ceea ce e în Sine rămîne nevăzut... Atunci însă, cum se spune, Îl vom vedea faţă către faţă (I Cor. 13, 19). Dar cei care nu cred că Dumnezeu poate fi văzut ca o lumină, pentru că n-au experiat şi n-au văzut cele dumnezeieşti, ci afirmă că poate fi gîndit numai raţional, se aseamănă orbilor care, simţind căldura soarelui, nu cred celor cu vedere cînd spun că soarele e şi luminos" (Idem. Op. cit., p. cit.). „Cei ce s-au urcat pînă la această vedere ştiu că văd printr-un simţ spiritual şi că lumina aceasta e Dumnezeu Care luminează prin unirea cu harul Său şi, în chip negrăit, pe cei ce se împărtăşesc de El" (Idem. Op. cit. p. XXXIV).

Animalele n-ar fi văzut lumina lui Hristos de pe Tabor (Idem. Op. cit. p. XXXVII). Apostolii au văzut-o printr-o simţire mintală, dar nu fără să li se arate El Însuşi.

„Vezi că poate fi văzut Cel nevăzut, de cei curaţi cu inima, dar nu sensibil, nici inteligibil, nici prin negaţiune, ci printr-o oarecare putere negrăită" (Idem. Op. cit. p. XXXIX), deci prin puterea dumnezeiască.

Spiritul dumnezeiesc însuşi se poate face simţit spiritual prin iradierea iubirii Sale, iar spiritul omenesc poate simţi această iradiere iubitoare a Lui. Şi

aceasta poate face să se prelungească, ca lumină, prin trupul Său în mod sensibil această iradiere simţită a Lui.

Aceasta ne arată marea taină a legăturii materiei cu spiritul. Chiar în omul pămîntesc se vede această legătură. Se vede cum Dumnezeu Creatorul a făcut materia ca un mediu prin care se comunică cunoştinţa şi simţirile sufletului. Prin limba trupului se rostesc cuvintele pline de înţeles, dar în formă sensibilă, ale spiritului. Prin urechile lui se sesizează aceleaşi, în mod sensibil şi spiritual. Prin ochii materiali ai trupului se comunică şi se văd, în mod sensibil, toate înţelesurile şi simţirile spiritului. Iar cînd trăirea tainică a lui Dumnezeu umple spiritul omenesc de o lumină mai presus de înţelegerea lui, deci şi de sensul vieţii veşnice a omului în relaţia iubitoare cu Dumnezeu, ea se transmite şi prin trup, uneori într-o formă sensibilă atît de puternică, încît învăluie trupul în lumină, ca pe Tabor trupul lui Hristos, al lui Moise şi Ilie, ba uneori îl acoperă, încît nu se mai vede prezenţa trupească a celui care comunică. Aceasta s-a petrecut cu trupul lui Hristos după înviere. Sfîntul Grigorie Palama spune că aceasta se va întîmpla uneori şi cu trupurile celor uniţi cu Hristos, după învierea de obşte, devenind şi aceştia asemănători îngerilor, dar cunoscîndu-şi apropierea prin simţire maximă. Sfîntul Grigorie Palama spune: „Precum acum numai prin deducţie raţională (dar şi prin simţire, am adăuga noi), ne dăm seama că avem un suflet înţelegător (şi au şi alţii, am adăuga noi), incapabil să stea de sine. Căci trupul acesta gros, muritor şi rigid, ascunde, coboară, face să se cunoască numai prin trup şi prin închipui-

re sufletul, motiv pentru care nu cunoaştem nici simţirea înţelegătoare din minte - tot aşa în viaţa fericită din veacul viitor, trupul se va ascunde cumva la fiii învierii, aceştia ajungînd în starea îngerilor, cum zice Evanghelia lui Hristos (Mt. 22, 30). Aşa de mult se va subţia trupul, încît nu va mai părea în general materie, nici nu va mai sta în calea lucrărilor sale mintale; mintea îl va copleşi cu totul. Urmarea va fi că drepţii se vor împărtăşi chiar şi prin simţurile trupeşti de lumina dumnezeiască". Dar ce vorbesc numai de afinitatea trupului de atunci cu natura minţii? Sfîntul Maxim Mărturisitorul zice: „Sufletul devine Dumnezeu, încetînd, prin participarea la harul dumnezeiesc, toate mişcările Sale mintale şi sensibile şi suspendînd, de o dată cu aceasta, toate lucrările naturale ale trupului, care se îndumnezeieşte împreună cu sufletul, potrivit cu participarea lui la Dumnezeu, aşa încît atunci numai Dumnezeu Se va arăta, atît prin suflet cît şi prin trup, atributele naturale fiind biruite de puterea prisositoare a slavei" (Ibid.). Dar e de socotit că trupul lui Hristos nu e făcut inutil nici cînd nu se mai vede. Căci şi cînd este învăluit de lumina divină, ca pe Tabor, sau chiar acoperit cu totul de dumnezeirea lui Hristos, sau de aceea prezentă în cei îndumnezeiţi în viaţa viitoare, în simţirea dumnezeirii se simte că ea trece prin trupul asumat al Lui, căci numai aşa dumnezeirea se poate arăta venită aproape de noi.

Aceasta are loc în trupul lui Hristos încă de la învierea Lui. De aceea, primirea Lui în trupul nostru înseamnă primirea trupului îndumnezeit al lui Hris-

tos, Duhul Său prea Sfînt copleşind cu totul materia Lui. Aşa se explică ascunderea lui Hristos cu trupul în cele patruzeci de zile după înviere şi ieşirea Lui din acest ascuns cînd voieşte, în faţa Apostolilor. Din această prezenţă nevăzută Îşi împlineşte Hristos lucrarea Lui îndumnezeitoare în sufletul şi în trupul nostru. Dar în ochii celui, ce se împărtăşeşte de trupul lui Hristos cu credinţă, se vede curăţia dumnezeiască, în cuvintele Lui se văd înţelesurile pline de taină ale lui Hristos, iar în mîinile Lui – lucrarea de oameni iubitoare a lui Hristos. În general în faţa aceluia se vede lumina lui Hristos.

Caracterul acesta spiritual, dar vizibil şi prin trup şi prin ochii trupului, al lucrării dumnezeieşti, face vădită o tainică legătură şi conformitate între spirit şi materie în general. Acelaşi Creator a făcut materia în stare să fie văzută, luminînd în univers, de către ochii trupului material, dar datorită sufletului din om. Iar prin organele trupului se comunică şi se sesizează de către suflet gîndurile şi simţirile lui conştiente. Trupul se încălzeşte chiar în plăcerile lui de o anumită căldură, care e ca un foc, deşi e produsă şi de anumite gînduri. Dar acesta este un foc care închide, pe de altă parte, mintea, într-o lipsă de sens, ca într-un întuneric. E un foc sesizat prin conştiinţă, dar printr-o conştiinţă îngustă, neluminată de un sens, de o conştiinţă într-un fel inconştientă sau întunecată. Însă un suflet curăţit de patimi trăieşte iubirea faţă de Dumnezeu şi de aproapele ca un foc curat şi plin de lumină sensibilă. De acest foc curat, luminat şi luminos, se spune în unele rugăciuni ale Bisericii că e plin tru-

pul lui Hristos şi că el se comunică şi sufletului, şi chiar capului nostru, prin împărtăşirea de el, curăţindu-l de păcate şi luminîndu-l, dar şi arzîndu-l spre moarte. Astfel, în rugăciunile de dinainte de împărtăşire, preotul se roagă, pe de o parte, să nu fie ars de focul trupului lui Hristos, pe de altă parte, să-i fie arse păcatele şi să fie luminat de focul trupului lui Hristos. În rugăciunea a doua a Sfîntului Ioan Gură de Aur se cere: „Să-mi fie jarul Prea Sfîntului Tău Trup şi a scumpului Tău Sînge spre sfinţire (curăţire de egoismul patimilor) şi spre luminare, spre însănătoşirea (normalizarea) smeritului meu suflet şi trup... spre omorîrea patimilor". În rugăciunea a şaptea a Sfîntului Vasile, preotul cere: „Şi să-mi fie mie Sfintele Tale Taine spre tămăduire şi spre curăţire şi spre luminare şi pază, spre mîntuirea şi sfinţirea sufletului şi a trupului". Răul, de care se cere în aceeaşi rugăciune să fie curăţit preotul şi credinciosul, sau care cere să fie ars de focul iubitor din trupul Domnului, constă şi din nălucirile ce şi le face sub influenţa diavolului, despre cele rele ca bune, adică despre socotirea întunericului şi minciunii ca lumină şi adevăr.

Lumina trupului lui Hristos e primită şi de cei ce, după ce au păcătuit, se pocăiesc, adică ies din voinţa de despărţire de Dumnezeul bunătăţilor şi se deschid Lui, Care li Se dăruieşte prin trupul lui Hristos. Aceasta o spune în rugăciunea a şaptea dinainte de împărtăşire Sfîntul Simeon Noul Teolog: „Dar şi aceasta ştiu... că pe cei ce fierbinte se pocăiesc, cu mila îndurării îi curăţeşti şi îi luminezi şi cu lumina îi uneşti, părtaşii dumnezeirii Tale făcîndu-i". În rugăciunea a doua a

Sfîntului Ioan Damaschin se cere: „Iar eu, ticălosul, întreg trupul Tău cutezînd a-l primi, să nu fiu ars, ci luminează simţirile mele cele sufleteşti, arzînd nelegiuirile păcatelor mele". Acelaşi foc al iubirii lui Hristos poate arde în sens nimicitor pe cel ce îl primeşte fără pocăinţă, nerăspunzînd iubirii Lui şi refuzînd sensul existenţei, dar şi poate arde numai păcatele care-l închid pe cineva între zidurile egoismului, şi-l poate deschide luminii lui Hristos, sau iubirii Lui, umplîndu-l şi pe el de focul iubirii şi luminînd sensul existenţei lui.

Această îndoită ardere posibilă, pricinuită de focul iubirii trupului lui Hristos, e exprimată şi în cuvintele lui Simion Metafrastul, rostite de preot şi de credincios cînd se apropie de Sfînta Împărtăşanie: „Împărtăşindu-mă, Doamne, să nu mă arzi, că Tu eşti foc, şi arzi pe cel nevrednic, ci curăţeşte-mă de toată întinarea". Deşi vine prin trupul lui Hristos, acest foc este nematerial, cum se spune în alte stihuri dinainte de împărtăşire; căci este foc al dragostei: „Schimbatu-m-ai cu dumnezeiasca Ta dragoste. Căci arzi cu focul cel fără de materie păcatele mele". Dar acest foc poate arde nu numai păcatele celui ce primeşte cu trupul cu nevrednicie, ci pe el însuşi, aducîndu-i moartea. „Că foc este, şi arde pe cei nevrednici".

Dar şi cînd curăţeşte pe cei ce au păcătuit pentru pocăinţa lor, acest foc cutremură prin puterea lui curăţitoare, prin puterea iubirii ce-o reprezintă, preschimbînd pe cei ce i se deschid lui Hristos, prin simţirea de prietenie, sau de comuniune cu Sine, pe care le-o produce. „Şi lucru străin de gîndurile în-

gereşti şi omeneşti, vorbeai cu ei de multe ori, ca şi cu nişte prieteni ai Tăi adevăraţi. Acestea mă fac îndrăzneţ, acestea îmi dau aripi, Hristoase al meu, şi punîndu-mi nădejdea în multele Tale binefaceri faţă de noi, bucurîndu-mă şi cutremurîndu-mă, cu focul mă împărtăşesc; iarbă uscată fiind şi - străină minune - mă răcoresc nears, ca rugul de demult, care aprins fiind, nu se mistuia".

Hristos produce, în cei ce se pocăiesc fierbinte, un astfel de foc al prieteniei „prin iubirea lui cea multă de oameni".

Luminarea este una cu curăţirea de gînduri şi simţiri bune. De aceea sfinţii sînt adevărate lumini strălucitoare. Curăţia de gîndurile rele este o haină luminoasă cu care se intră în cămara de nuntă a Mirelui ceresc. Lipsa ei îi aduce aruncarea afară şi lepădarea celui ce n-o are, adică înseamnă totala despărţire de Hristos. „Întru strălucirile sfinţilor Tăi, cum voi intra eu, nevrednicul? Că de voi îndrăzni să intru în cămară, haina mă vădeşte că nu este de nuntă şi voi fi legat şi lepădat de îngeri. Ci curăţeşte, Doamne, întinăciunea sufletului meu şi mă mîntuieşte ca un iubitor de oameni". Haina luminoasă fiind una cu curăţia de păcate adusă celui credincios de Hristos, este totodată una cu comuniunea sau cu unirea cu Hristos, socotită ca o nuntă. Toţi cei ce se află la ospăţul nunţii lui Hristos cu sufletul (în greceşte de genul feminin), sau cu firea omenească, sînt îmbrăcaţi în haină luminoasă şi se bucură împreună cu mirele de această nuntă. Ei nu sînt singuri, ca cei aruncaţi afară, ci într-o bucurie veşnică a comuniunii între ei şi Mirele Hristos şi întreolaltă. Şi aceasta este cel mai îmbucurător sens al existenţei lor.

Dar haina aceasta luminoasă nu este numai a sufletului, ci şi a trupului. Şi curăţia sau lumina aceasta este una cu sfinţenia. Lumina, curăţia, bucuria, comuniunea, sfinţenia sînt unul şi acelaşi lucru. Cei întinaţi, cei egoişti sînt întunecaţi şi nefericiţi.

Dar lumina, curăţia, sfinţenia, bucuria comuniunii se văd şi în trup, nu rămîn închise în suflet. Aceasta arată, de asemenea, că materia, adunată şi organizată de suflet în trup, putînd fi folosită ca sistem maleabil şi unitar de organe ale multelor simţiri variate ale sufletului şi, deci, posibilă şi de a se sfinţi prin sufletul umplut de energiile dumnezeieşti, nu e făcută pentru a rămînea străină şi rigid opusă sufletului şi îndumnezeirii, ci pentru a reda lucrările lor în multe feluri, între care şi în modul luminării fără sfîrşit, arătat în curăţie, sfinţenie, transparenţă.

Cît de mult poate primi materia trupului puterea spirituală a trupului Domnului se arată şi în faptul că, în rugăciunile de dinainte de împărtăşire, se afirmă chiar că puterea Duhului Sfînt din trupul Domnului se poate arăta cînd întîlneşte din partea omului o credinţă puternică, chiar în vindecări ale boalelor trupului. Căci el este Doftorul sufletelor şi al trupurilor noastre". Despre „tămăduirea sufletului şi a trupului" se vorbeşte în rugăciunea a zecea a Sf. Ioan Gură de Aur.

Punerea în legătură a luminii lui Hristos, în care sînt îmbrăcaţi cei credincioşi, în parte în viaţa de aici şi deplin în viaţa viitoare, cu curăţirea de patimi, arată că trăirea acestei mari taine, sau mistica deplinei trăiri în Hristos, trebuie precedată de asceză sau de nevoinţa desprinderii de patimi. Aceasta nu o vede

teologia occidentală. De aceea, pentru ea mistica nu este o trăire în lumina lui Dumnezeu, ci o mistică a întunericului. Aşa este mistica lui Eckhardt. Aşa este mistica lui Jakob Böhme, care rămîne, chiar în trăirea aservită fidel învăţăturii protestante, că omul nu mai poate scăpa de păcate în viaţa pămîntească, ci numai la judecata din urmă, dacă a crezut că Hristos a satisfăcut onoarea jignită a lui Dumnezeu prin păcatul nostru, murind pentru noi. Mistica acestora este mai mult teorie filosofică despre scufundarea omului în esenţa divină impersonală, decît o întîlnire cu Dumnezeu cel personal în iubire. De aceea în Occident nu s-a dezvoltat o învăţătură filocalică a nevoinţei spre eliberarea de patimi, ca produse ale egoismului.

Dar dacă, chiar pînă ce sînt în viaţa pămîntească, credincioşii pot trăi în ei şi pot reflecta lumina dumnezeiască a lui Hristos cel înviat, care nu e numai ceva ce se vede, ci în primul rînd un conţinut şi un mod de gîndire şi simţire spirituală, cu cît mai mult nu se vor umple de o astfel de lumină în viaţa viitoare credincioşii care s-au unit după modelul în Hristos?

Am văzut ce spune Sf. Grigorie Palama despre trupurile celor înviaţi. El le socoteşte acoperite de lumina dumnezeiască ce iradiază prin sufletul lor în aşa fel, că nu se mai vede sufletul prin trup, ci trupul prin sufletul plin de dumnezeire.

Trupul fiecăruia rămîne cu materia lui devenită mediu al luminii dumnezeieşti şi chiar ea va fi dusă la starea de lumină materială, unită de lumina dumnezeiască în care a fost creată, dar din care a căzut prin păcat. Despre starea înnoită a trupurilor ome-

neşti şi a materiei în general sau a universului, după învierea de obşte, am vorbit pe larg în „Teologia Dogmatică ortodoxă", vol. 3, pp. 386-424, semnalînd că starea, în care se vor afla trupurile omeneşti materiale, e o taină greu de înţeles şi de descris. Redăm aici pe scurt cele spuse acolo despre acea stare, unindu-le cu unele noi reflecţii.

Sf. Simeon Noul Teolog zice: „Trupurile oamenilor nu trebuie să învie înainte de înnoirea tuturor creaturilor. Şi precum prima dată s-a creat lumea nestricăcioasă şi pe urmă s-a plăsmuit omul, la fel trebuie să se facă creaţiunea nestricăcioasă ca, împreună cu ea, să înnoiască şi să se facă nestricăcioase şi trupurile oamenilor, ca să se facă iarăşi duhovniceşti şi nemuritoare şi să locuiască într-o locuinţă nestricăcioasă, veşnică şi duhovnicească" (Cuvînt etic I, în: Symeon le Nouveau Théologicien, Traités Théologiques et éthiques, vol I. p. 11).

Dacă tehnica mai nouă a descoperit posibilă prezenţa imaginii unui trup la orice distanţă prin lumina răspîndită de el, lumina dumnezeească ce va copleşi materia trupurilor înviate le va face să fie prezente altora în viaţa viitoare nu numai prin imagine, ci în mod real oriunde, prin voinţă sau iubire, de se află în aceeaşi lumină a lui Hristos, odată ce trupul lui Hristos, înainte de înălţare, apărea în alte şi alte locuri. Putinţa de a fi unele cu altele în acelaşi Hristos însemna şi putinţa fiecăruia de a-şi face tot universul conţinut al eului propriu în Hristos, împreună cu celelalte, deşi fiecare punînd o pecete proprie pe el şi, astfel, bucurîndu-se de ceea ce înseamnă fiecare pen-

tru fiecare, nu numai ca iubire personală, ci ca mod de vedere a universului şi a lui Hristos cel prezent în toate, ca lumină izvorîtoare care se simte sau se vede duhovniceşte ca lumina Lui, ce înalţă şi săvîrşeşte lumina tuturor. Distanţele sînt depăşite de cei ce se află în lumina lui Hristos, deci în Hristos Însuşi, care cuprinde în lumina trupului Său toate. Toţi cei ce se vor îmbrăca deplin în Hristos, vor fi uniţi la judecata din urmă şi după aceea în veci, privindu-L împreună pe Hristos şi privindu-se cu iubire unii pe alţii. Şi lumea, devenită mediu desăvîrşit, un organ transparent al luminii dumnezeieşti, al prezenţei Lui, dar şi al iubirii între oameni şi al înţelegerii lor, îşi va descoperi frumuseţile ei tăinuite, nedespărţite de cele dumnezeieşti şi omeneşti. Lumina dumnezeiască va face arătate toate frumuseţile ei ţinute sub întuneric de patimile omeneşti, întuneric care arată acum în lume mai mult ceea ce satisface poftele trupeşti, egoiste.

Ba se poate spune că, dacă lumina iubirii lui Hristos îi uneşte cu Sine şi între ei pe toţi ce s-au luptat pentru curăţirea de patimile egoiste, cei ce au cultivat aceste patimi vor fi şi ei, după unire, mai uniţi prin ura între ei în viaţa viitoare, prin respingerea lui Hristos ca Dumnezeu, deci ca lumină a iubirii. Ura uneşte şi ea, în parte prin trebuinţa celui ce urăşte de a se gîndi la cel urît. Ea e chin, şi prin faptul că e o comunicare a urii între cel ce, din alt punct de vedere, se află în chinul izolării, sau al necomunicării. Iubirea, ca lumina ce acoperă trupurile celor ce se iubesc, le face şi mai apropiate, cum face mai apropiate spiritual şi ura sau duşmănia celor ce se urăsc. Cei

ce-şi văd feţele întunecate, se simt pe de o parte departe, pe de alta aproape prin ura lor; pe de o parte nu se cunosc şi se iubesc, pe de alta „se cunosc" şi se chinuiesc.

Am spus că persoanele umane vor fi unele lîngă altele, dacă nu unele în altele în Hristos, care cuprinde tot universul în lumina trupului Său, care le cuprinde în lumina Lui pe toate. Lumea îşi va face însă şi ea arătate toate frumuseţile ei, ţinute înainte sub întuneric de patimile omeneşti. Atunci fiecare persoană, eliberată de egoismul îngustat prin faptele trupeşti, îşi va extinde, în lumina lui Hristos, vederea peste tot universul şi şi-o va adînci în bogăţiile lui, puse în evidenţă de lumina lui Hristos. Văzînd, însă, fiecare bogăţia şi adîncimea universului în lumina trupului înviat al Cuvîntului Creator, trăieşte în intimitatea duhovnicească a subiectului propriu, nedespărţită de intimitatea altora, bogăţia universului descoperită de lumina iubitoare a lui Hristos, trăită la fel, dar de fiecare prin Sine, în intimitatea Persoanei Lui, nedespărţită prin iubire de intimitatea subiectivă a celor ce cred. Lumea întreagă va deveni atunci, în Hristos, străvezie, cu sensurile ei mereu îmbogăţite şi importante pentru comuniunea între oameni şi adîncite şi prin Cuvîntul Creator şi Mîntuitor, în sensurile ei care duc în infinitul dumnezeiesc mai deplin decît orice operă de artă actuală. Propriu zis, toate operele de artă geniale create în istorie, nu sînt decît palide presimţiri a ceea ce va apărea lumea întreagă atunci. Lumea întreagă se va arăta duhovnicească, nemaifiind o lume de obiecte exterioare persoanelor, deşi

nu va fi nici o simplă realitate subiectivă. O cîntare, deplin însuşită de o persoană şi îndelung trăită de ea, a devenit un conţinut sufletesc. La fel, orice operă de artă. Atunci lumea întreagă va deveni, incomparabil mai deplin, o uriaşă operă de artă şi, ca atare, un conţinut sufletesc personal de o negrăită frumuseţe pentru fiecare. Iar în ea se vor trăi şi persoanele în apropierea şi comuniunea fericită şi bogăţia reciprocă. Lumea va deveni atunci de o mare frumuseţe şi un conţinut al comuniunii curate, căci trupurile incoruptibile nu vor mai avea nevoie de ea pentru consum şi pentru plăceri trupeşti şi de aceea oamenii nu vor mai lupta pentru a o împărţi şi ea nu le va mai fi pricină de duşmănie şi de simţire pămîntească. Ea va fi prilej de iubire şi de comuniune curată între persoane. Cîtă comuniune curată nu este într-o căutare de aprofundare comună a unui sens al existenţei! Lumea de atunci nu va mai avea nimic care să incite la luptă pentru satisfacerea unor pofte individuale şi a patimilor egoiste, ci se va releva ca mediu de iubire curată şi de lucrare iubitoare a lui Dumnezeu cel personal, ca mijloc de comuniune curată şi fericită între oameni şi Dumnezeu şi între oamenii înşişi, care vor avea lumea deplin asimilată subiectiv şi în iubire interpersonală, în minunăţia ei pură. Lumea întreagă va fi atunci un conţinut mereu mai sporit în bogăţia ei, care descoperă alte şi alte adîncimi ale lui Dumnezeu şi redînd alte şi alte nuanţe ale trăirii ei în El de mulţimea de persoane omeneşti ce înaintează spiritual, prin mijlocirea ei şi prin comuniunea lor în Dumnezeu. De aceea ea va fi veşnic nouă şi oamenii

mereu tineri, mereu într-un început de bucurie şi de cunoaştere, doritori să progreseze în ea. Viaţa lor nu se va plictisi de monotonia ce i se impune prin repetiţia aceloraşi legi rigide, adică nu va îmbătrîni, precum nici trupul lor, plin de spiritualitatea mereu sporită în puterile ei, nu va fi dus spre descompunere. Precum în viaţa de dinainte de păcat şi moarte, trupul era mereu nou în trăirile sale spirituale, aşa se va simţi şi după biruirea în Hristos a acelor legi. Redau aici, ca o completare a acestui efect al învierii lui Hristos şi a învierii de obşte, asupra relaţiei fiecărei persoane în viaţa viitoare cu toate celelalte şi cu cosmosul transfigurat în Hristos, următorul răspuns dat unei întrebări a doamnei Sînziana Pop, într-un interviu cu subsemnatul, publicat în revista „Luceafărul" din 10 aprilie 1991:

Întrebare: Fără excepţie, oamenii vor să fie fericiţi. Dorinţa lor de fericire este infinită. Realitatea în care îşi caută fericirea este însă trecătoare. Înseamnă oare Dumnezeu fericirea?

Răspuns: Prin trupul înviat al lui Hristos iradiază, neîmpiedicată, puterea lui Dumnezeu, conducînd pe toţi cei ce se vor împărtăşi de El la înviere, ba, conducînd întreaga creaţiune la incoruptibilitate şi transparenţă. Starea aceasta înseamnă o biruinţă a făpturii omeneşti asupra sa şi asupra naturii, o biruinţă a comuniunii ei cu Persoana divină, o făptură umană eliberată, care poate suporta moartea de bună voie - moartea, suprema tiranie a naturii robite! Vom vedea „faţă către faţă" pe Dumnezeu, dar ne vom vedea „faţă către faţă" şi între noi, neacoperiţi nici de natura manifestă

în trebuinţe personale, în slăbiciuni trupeşti, în boli, nici de natura devenită exclusivistă, prin tot felul de pasiuni. Trupul nu va înceta, dar el va fi transparent, încît vom vedea prin el, nemijlocit, pe Dumnezeu întru slavă, fiind totul înduhovnicit, tot şi toate, dincolo de împărţirea sa în subiectiv şi obiectiv, dincolo de lanţurile naturii, de lupta pasională pentru a stăpîni natura, de lupta fiecăruia de a se apăra de ceilalţi. Singură învierea ne deschide perspectiva eliberării de sub fatalitatea naturii care duce la moarte, deschizînd un plan demn de noi şi de năzuinţele noastre, iar, odată cu aceasta, perspectiva unei tot mai adînci sensibilităţi şi delicateţi. Numai învierea ne va scăpa de lupta greşită pentru a ne asigura o existenţă efemeră, cu preţul profitării de alţii, cu preţul unor imaginare experienţe de împlinire prin plăceri. Numai perspectiva învierii ne deschide miracolul fericirii cu lupta împotriva pasiunilor, lupta pentru sensibilizare, pentru transparenţă, pentru comuniune, pentru asemănarea cu Hristos, puterea celui care a înviat susţinîndu-ne pe acest drum.

Unii Părinţi ai Bisericii au spus că omul este un microcosmos, o lume care rezumă în sine pe cea mare. Sfîntul Maxim Mărturisitorul a remarcat, însă, că mai drept ar fi ca omul să fie considerat macrocosmos, el fiind menit să cuprindă în el toată lumea, fiind în stare să o cuprindă fără să se piardă, ca unul care e deosebit de ea, realizînd o unitate mai mare decît lumea exterioară lui. Omul este făcut pentru eternitate. El aspiră ca un înăbuşit după infinitate, după absolut. Noi vrem să iubim şi să fim iubiţi tot

mai mult, tinzînd spre iubirea absolută, fără de sfîrşit. Iar aceasta nu o putem afla decît în relaţia cu o Persoană infinită şi absolută. Din comuniunea mereu mai profundă cu Ea, se proiectează în noi, şi prin noi peste toate înfăţişările lumii, noi şi noi înţelesuri ale realităţii, ale frumuseţii, se deschid alte şi alte orizonturi sufleteşti, ne înţelegem rostul în lume, sensul existenţei noastre pe acest pămînt. Dacă acest rost s-ar încheia cu moartea, dacă moartea ar încheia definitiv existenţa noastră, viaţa ar deveni fără sens. Sensul existenţei nu poate fi încoronat decît în lumina nelimitată şi eternă a unei vieţi transcendente, liberă de orice monotonie a repetiţiei şi de orice relativitate. Iar pentru împlinirea acestui sens adevărat spre care tinde fiinţa noastră, nu numai noi urcăm spre comuniunea cu Persoana supremă, ci şi Ea se pogoară în noi, căci iubirea cere mişcarea fiecăruia din cei care se iubesc către celălalt. Dumnezeu se dăruieşte prin toate omului, iar omul lui Dumnezeu. Aceasta este credinţa şi singurul fel al omului de a fi fericit şi e vorba nu de fericire de azi pe mîine, ci de fericirea eternă, prin comuniunea cu Dumnezeu.

Învierea lui Hristos este evenimentul care dă sens şi lumină lumii şi istoriei şi, prin aceasta, şi vieţii noastre. Fără ea, istoria ar fi închisă într-o monotonie şi într-o totală lipsă de sens, ca şi toate componentele lumii şi persoanelor umane.

Varietatea lor e mărginită. „Alte măşti, aceeaşi piesă". Lumea fără învierea lui Hristos dă puţine plăceri şi multe dureri. Iar plăcerile sînt trecătoare, lipsite de sens. Toată viaţa, cu încordările, cu pasiunile ei, de lăcomie, pentru

putere, se mişcă în întuneric. Egoismul care ne stăpîneşte n-are nici un rost. Toate frămîntările ce ne chinuiesc sînt lipsite de temei, caraghioase.

Dacă tot ce facem e lipsit de urmări, pentru ce să ne mai silim să le facem? **Numai perspectiva veşniciei noastre le dă importanţă**. Iar această perspectivă a deschis-o învierea lui Hristos.

Învierea lui Hristos a adus, peste noi şi peste toată lumea, lumina deplină şi sensul integral. Înainte de înviere oamenii nu ştiau în mod sigur pentru ce trăiesc şi nici pentru ce există lumea. Totul era acoperit de întuneric. Bănuiau unii că vor avea parte după moarte de o viaţă veşnică, dar nu aveau o siguranţă despre aceasta. Acum ştiu că după viaţa de pe pămînt vor avea şi o viaţă veşnică, fie fericită, fie nefericită, după cum au folosit lumea aceasta, pentru cunoaşterea măririi lui Dumnezeu şi pentru dovedirea dragostei întreolaltă, sau pentru a-şi satisface plăcerile egoiste, trecătoare, muritoare şi, deci, de la o vreme, plictisitoare.

Căci Iisus n-a înviat cu trupul, pe care l-a asumat ca Dumnezeu, numai pentru Sine, ci pentru ca să ne dea şi nouă, prin trupul Său înviat, puterea să înviem. „Înviind Iisus din mormînt, ne-a dăruit nouă viaţa veşnică" (Catavasiile Învierii).

De aceea învierea este sărbătoarea celei mai mari bucurii, a unei bucurii în stare să ne însoţească în tot cursul vieţii pe măsura credinţei noastre în Hristos cel înviat.

Învierea lui Hristos ne dă această lumină şi bucurie, nu numai prin ceea ce înseamnă ea, ci şi prin siguranţa că ea a avut loc. Celelelte religii dau nişte

idei despre binele făgăduit de ele după moarte. Învierea lui Hristos ne dă siguranţa despre învierea şi fericirea noastră veşnică, pentru că a fost un fapt arătat în istorie, chiar dacă n-a fost produs de niscai factori proprii istoriei sau lumii acesteia. Hristos a trăit în istorie, a primit moartea în istorie şi s-a dovedit înviat în istorie, pentru a arăta că a depăşit-o prin puterea mai presus de ea, manifestată în ea şi prin ţinta arătată de dincolo de ea, făcută evidentă ei. Iar prin această ţintă i-a dat istoriei un sens şi o valoare, a făcut-o drum spre veşnicie.

Iisus cel înviat s-a arătat Apostolilor Săi cu care a convieţuit în istorie şi le-a vorbit, şi în faţa cărora a săvîrşit faptele Sale deosebite, vreme de trei ani. Iar ei au cunoscut că cel înviat este Acela însuşi şi au mărturisit, cu preţul vieţii, convingerea că Învăţătorul lor Însuşi a înviat, cîştigînd lumea cu puterea mărturiei lor. Şi au dovedit că n-au făcut aceasta printr-o lipsă de spirit critic, ci după ce au fugit de frică de lîngă El, cînd a fost dus la moarte, îndoindu-se de puterea Lui de a învia. Arhiereii şi fariseii, văzînd că mormîntul gol e contrar necredinţei lor, au emis afirmaţia, imposibil de susţinut, că Apostolii au furat trupul Lui din mormînt, în vreme ce ostaşii, care îl păzeau, dormeau.

Ei n-au adus în sprijinul necredinţei lor teoria mai nouă, afirmată pînă astăzi de unii necredincioşi, care pretind că vorbesc în numele ştiinţei, dar sînt străini de ştiinţa adevărată, că Apostolii au văzut pe Hristos înviat, graţie unor trăiri parapsihologice (hipnoze, autosugestii, telepatie sau chiar halucinaţii). Nu se vede cîtuşi de puţin că Apostolii au venit la convingerea

despre învierea lui Hristos prin asemenea stări şi acte parapsihologice, odată ce se îndoiau, în preajma răstignirii Lui, atît de mult de învierea Sa, de care le vorbea Hristos, încît au fugit de frică, părăsindu-L. Cît spirit critic a arătat şi Toma, odată ce nu şi-a mărturisit credinţa în Hristos cel înviat, decît după ce i-a pipăit *urmele cuielor în trup*?

Oare s-a putut avea părerea sigură despre o realitate neadevărată prin asemenea stări şi acte parapsihologice? Specialiştii în parapsihologie au demonstrat că aceasta nu poate da convingerea despre realitatea unor fapte ale transcendenţei divine fără ca ele să fie adevărate, ci ele sînt sesizate prin puterea darurilor lui Dumnezeu. A socoti lumea aceasta ca fiind supusă unor legi inexplicabile prin ele însele, care pot fi completate cu unele produse parapsihologice, este ştiinţific? Şi cum ar fi golit mormîntul lui Iisus de trupul Lui un astfel de gînd parapsihologic?

Dar unii susţinători ai teoriei că învierea lui Hristos nu e decît produsul unor astfel de simţuri unesc cu teoria aceasta şi pe aceea că fiecare om are, pe lîngă trupul fizic, şi unul eteric. Iisus ar fi apărut ca înviat lepădînd trupul fizic şi arătîndu-se cu cel eteric. Dar această teorie nu se poate împăca cu cea a simţurilor parapsihologice. În afară de aceasta, de ce nu se văd înviaţi cu acest trup eteric toţi oamenii după moarte, odată ce toţi au, după această teorie, un astfel de trup? Dar această teorie nu poate fi dovedită, nici ea, ştiinţific.

Învierea lui Hristos s-a dovedit un fapt sigur, singurul fapt sigur, care la rîndul lui dovedeşte că, din-

colo de realitatea lipsită de sens, plină de mizerii şi stăpînită de moarte a lumii acesteia, privită în ea însăşi ca unica realitate şi inexplicabilă prin ea, datorită caracterului ei dependent şi imperfect, există realitatea superioară şi desăvîrşită a lui Dumnezeu cel atotputernic şi de oameni iubitor. Istoria unei lumi închisă în ea însăşi nu are nici un sens, fie că durează, fie că nu durează la infinit.

Hristos a înviat dînd un sens vieţii omeneşti şi lumii, aducînd lumină şi transparenţă în ea, fapt pe care îl cerea raţiunea adevărată. El a mers prin istorie spre înviere, arătîndu-ne că istoria este un astfel de drum şi pentru noi, că istoria este un drum spre veşnicie. Învierea lui Hristos este un fapt unic în istorie. Ea demonstrează dumnezeirea Lui. Căci, deşi au mai înviat, după Evanghelii, unele persoane, ele au înviat prin puterea Lui, cît timp era viu, iar cei înviaţi, revenind la viaţa dinainte, nu aduc nici o depăşire a istoriei. Singur El a înviat prin El, după ce a murit, arătînd că n-a murit întreg, ci a rămas cu o putere mai presus de viaţa pămîntească. Şi singur El s-a arătat cu un trup superior celui istoric. Aceasta Îl arată că El este cu adevărat Dumnezeu, venit prin întrupare în istorie, spre depăşirea istoriei.

Hristos manifestă o putere cu mult mai vădit dumnezeiască, sculîndu-Şi trupul Său propriu din groapă, după ce a murit, decît în scularea trupului lui Lazăr sau a fiului văduvei din Nain. În acele cazuri, El era viu cu trupul, manifestîndu-Şi, prin puterea trupului Său, actul de înviere a acelora, pe cînd, în învi-

erea Sa, Şi-a manifestat în mod vădit o putere de dincolo de trupul Său.

Apoi Lazăr şi fiul văduvei din Nain sînt sculaţi din moarte tot la viaţa pămîntească. În acele cazuri, învierea nu deschide perspective veşniciei pentru cei înviaţi. Deci, prin aceste învieri, Hristos nu Se arată trecînd pe cei din istorie la o viaţă de dincolo de istorie. Dar prin învierea Sa se arată mai puternic decît istoria, se arată în stare să ne dea şi nouă o altă viaţă decît cea din istorie, deci nesupuşi total istoriei, ca viaţa în trupul pămîntesc.

Dacă în acele cazuri ar mai fi putut socoti unii că cei morţi nu erau morţi de tot, sau că învierea lor a fost sculare dintr-o moarte părută, sau un produs parapsihologic, învierea Sa nu mai poate fi socotită o sculare dintr-o moarte părută sau o născocire parapsihologică.

Învierea lui Hristos, săvîrşită prin El Însuşi după moartea Sa, şi apariţiile Sale cu un alt trup, înnoit în raport cu cel pămîntesc, dar acelaşi, ne arată un act care nu se înfăptuieşte prin nici o putere a trupului, ci printr-o putere de dincolo de trup şi de viaţa pămîntească, iar ridicarea trupului Său mai presus de starea pămîntească, ridicarea vădită la o viaţă superioară celei de pe pămînt, la o viaţă din alt plan, la o viaţă veşnică, arătîndu-ne că există o astfel de viaţă. Puterea dumnezeiască, manifestată în învierea lui Hristos, dovedeşte, însă, ca adevărate, şi învierile altora, săvîrşite de Hristos, ca şi toate minunile Lui.

Fără învierea lui Hristos, ar fi putut părea că totul e stăpînit de tragedia fără de sens a morţii definitive.

Toate pasiunile egoiste şi eforturile generoase ale omului ar fi părut lipsite de sens.

Învierea lui Hristos a înlăturat, prin lumina vieţii ce urmează morţii, întunericul ei. De aceea, ca creştini, aprindem lumina cînd unul din cei dragi ai noştri e pe cale să moară. El nu merge în nefiinţă, ci la o viaţă veşnică.

Prin învierea lui Hristos se arată că nu ne aşteaptă întunericul nefiinţei, ci mai multă lumină. De aceea, la orice pomenire a lor, o însoţim de o lumînare. Noi ştim că cel mort este viu cu sufletul, deci în lumină, şi putem face, prin rugăciunile pentru el, iubirea arătată lui, să fie în mai multă lumină.

Învierea lui Hristos ne face să însoţim toate slujbele Bisericii de lumînări.

15 Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, lumina lumii, aşteptată şi văzută de raţiunea noastră ca împlinire a fiinţei umane şi a sensului istoriei

Raţiunea umană nu poate fi înţeleasă decît ca una ce caută sensul sau lumina existenţei, în special a fiinţei umane şi a istoriei. Dar sensul şi lumina sa nu le poate vedea fiinţa umană, decît în mulţumirea ei. Iar mulţumirea nu-i poate veni fiinţei umane, decît în iubirea nesfîrşită a altor persoane. Dar persoanele umane nu pot fi veşnice decît în unire cu Persoana divină, făcută şi ea persoană umană, adică în unirea cu Hristos. De aceea era firesc ca această Persoană să învingă moartea prin înviere.

Cunoscutul teolog catolic Karl Rahner a vorbit de o „hristologie transcendentală" sau de o trebuinţă a raţiunii umane de a aştepta venirea Fiului lui Dumnezeu ca om, pentru a completa şi face normală viaţa fiinţei umane. O schiţă a gîndirii lui Rahner despre această hristologie am dat în „Teologia dogmatică ortodoxă", vol. II, pag. 14-16.

Vrem să reluăm argumentele lui Rahner pentru această hristologie, clarificîndu-le printr-o expunere mai largă şi prin completarea lor cu altele.

Caracterul „transcendental” al acestei hristologii o arată impusă raţiunii umane de o putere transcendentă sau superioară lumii. Acest fapt arată raţiunea umană gîndită la un Dumnezeu care se face şi om, pentru a împlini fiinţa umană printr-o strînsă comuniune cu ea. Şi Dumnezeu, care Se va face om, nu poate fi unicul ipostas divin, căci, în acest caz, nu s-ar putea face om care să se afle în comuniune şi El cu alt ipostas dumnezeiesc, deosebit de cel făcut om şi, deci, şi de ceilalţi oameni cu care se află unit ca om.

Cerinţa aceasta a raţiunii şi fiinţei umane, după unirea cu o Persoană divină făcută şi Persoană umană, spre a comunica oamenilor toate bogăţiile firii dumnezeieşti prin firea ei umană, arată că omul nu are întregirea şi fericirea sa decît completîndu-se cu viaţa dumnezeiască transcendentă lui. Omul nu e complet închis în fiinţa lui mărginită, ci numai îmbogăţindu-se cu ceea ce îi vine la nesfîrşit din viaţa nemărginită, ca viaţă divină, fără să se confunde cu ea. Omul nu e om complet, decît unit cu transcendenţa divină. Această împlinire a obţinut-o în întregime firea omenească numai în Fiul lui Dumnezeu, adică în Hristos. Iar în unirea cu El primesc şi oamenii de rînd această împlinire din fiinţa divină, datorită unirii lor cu El prin firea omenească. Orice om unit cu Hristos este astfel omul complet prin unirea sa cu transcendenţa divină, crescînd în acestă deplinătate în veci.

Prin aceasta, Rahner părăseşte vechea teorie catolică formulată de Anselm de Canterbury că omul se mîntuieşte, adică e eliberat de moartea definitivă,

prin decret divin, datorită satisfacţiei dată de Hristos lui Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. Firea umană se restaurează în adevărata umanitate prin comunicarea puterilor dumnezeieşti ale fiinţei divine, sau unită cu transcendenţa divină. Rahner revine astfel la învăţătura lui Hristos şi a Părinţilor bisericeşti din primele secole creştine că mîntuire înseamnă înălţarea omului sau îmbogăţirea lui prin sălăşluirea lui Hristos, prin Duhul Sfînt, în el. „Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvîntul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi, şi vom veni la el şi ne vom face locaş la el" (Ioan 14, 23). Această *învăţătură arată greşeala socotirii lui Hristos* ca plecat definitiv de la noi, lăsîndu-ne înlocuitor al Său pe episcopul Romei şi nefiind prezent El însuşi în Taine, prin energia Sa necreată, ci dîndu-ne în ele doar o graţie creată.

Dar nu numai Rahner, ci, în general, toată teologia catolică începe să revină la învăţătura lui Hristos şi a Părinţilor din primele secole creştine, păstrată în ortodoxie şi, prin aceasta, se deschide ortodoxiei, afară de unii din foştii uniţi, care pun, mai presus de adevărul credinţei, voinţa lor de dezbinare de fraţii români, rămaşi prin ortodoxie la învăţătura de la început a lui Hristos.

Dar învăţătura despre mîntuirea omului, prin unirea cu Dumnezeu, sau despre restaurarea fiinţei lui prin unirea cu Dumnezeu, arată şi eroarea în care se află protestanţii şi neoprotestanţii, care nici ei nu vorbesc despre unirea cu Hristos, ba ultimii se feresc şi de numirea lui Iisus ca Hristos, deci de recunoaşterea lui ca Dumnezeu şi ca născut din Fecioara fără

de păcat. Prin aceasta ei socotesc că Hristos a primit moartea pentru păcatul său, nu pentru păcatele noastre şi, deci, nu a biruit prin moartea Lui moartea noastră, adică n-a înviat.

În general nu vedem la neoprotestanţi nici o învăţătură despre Hristos, mulţumindu-se cu nişte laude ale bunătăţii Lui şi declarîndu-se mîntuiţi printr-un decret dumnezeiesc exterior, fără un efort continuu din unirea cu Hristos. De învăţătura despre mîntuire prin creşterea duhovnicească neîncetată din puterea lui Hristos sînt străine şi toate formele de ateism, care nu cunosc ca realitate decît lumea aceasta cu mizeriile ei, cu moartea definitivă a tuturor oamenilor ce vin pe lume, arătîndu-le pe toate ca lipsite de sens, contrare raţiunii şi stăpînite de un întuneric total. Exerciţiile recomandate de religiile orientale, care confundă pe Dumnezeu cu esenţa lumii, supusă unor legi implacabile şi neexplicabile, cum este yoga, nu pot da nici ele mîntuirea de moarte şi fericirea vieţii personale veşnice.

Rahner vede efortul de restaurare a omului prin Hristos, efort spre care omul se simte îndemnat chiar prin firea lui, în care e înscrisă aşteptarea lui Hristos, întărit de următoarele elemente, pe care le vom vedea cu un plus de explicare şi cu o completare a lor.

Primul element se arată în acela că raţiunea umană aşteaptă pe Hristos şi-L consideră, odată venit, ca împlinitor al fiinţei umane, în faptul că omul simte, pe de o parte, trebuinţa să iubească pe alt om şi să fie iubit de altul în chip nemărginit, dar, pe de altă parte, vede că omul nu are în sine nemărginirea care

să corespundă cerinţei iubirii lui nemărginite. Deci trebuie să apară un om care să fie, în acelaşi timp, şi Fiul lui Dumnezeu, pentru ca să-L poată iubi şi să poată iubi în grad nemărginit, dar totuşi ca pe un om şi ca pe un apropiat. Astfel, dragostea noastră faţă de Hristos şi a Lui faţă de noi ca om apropiat, dar şi Dumnezeu, se poate realiza şi de oamenii cu care se uneşte, îmbrăcîndu-i cu valoarea şi puterea Lui, conform spusei Lui din Matei (25, 32-40).

Din amîndouă aceste aspecte ale iubirii rezultă că omul nu află mulţumire decît completîndu-se cu altul, iubindu-l pe acela şi fiind iubit de el. Fără altul sînt mort spiritual. De comunicarea cu altul depinde viaţa mea spirituală. Dacă nu comunic gîndurile mele altuia, nu sînt viu prin ele. La fel, dacă nu mi se comunică de altul. Viaţa mea nu constă în idei, ci în faptul că în comunicarea lor arăt iubirea mea faţă de el, iar în comunicarea lor de către altul mie, trăiesc iubirea lui faţă de mine. Dar nu pot iubi pe altul la infinit şi nici altul pe mine, decît dacă sîntem uniţi cu Fiul lui Dumnezeu făcut şi om. Din aceasta primesc puterea şi cunosc valoarea omului. Dar ca să ne iubim unul pe altul, trebuie să ne comunicăm gîndurile despre o lume care ni le înspiră. Fără altul şi fără lumea care inspiră gînduri persoanei mele şi alteia, gînduri ce ni le comunicăm, persoana mea şi a altuia ar fi moartă spiritual. Căci în gîndurile comunicate, mă comunic eu însumi altuia şi altul mie.

Dar fără Hristos, eu, ca om mărginit, şi altul, ca om mărginit, nu ne putem comunica decît aceleaşi conţinuturi definite, deci monotone, şi o viaţă care sfîr-

şeşte în moarte. Avem nevoie de o Persoană care are în sine un conţinut spiritual nesfîrşit, pentru că are în Sine realitatea sau viaţa infinită. Iar acea Persoană trebuie să fie în unire cu o Persoană cu aceeaşi viaţa sau fiinţă infinită, comunicînd din veci şi pînă în veci întruolaltă. Numai una din acele Persoane, făcîndu-se din iubirea sa infinită faţă de oameni şi om apropiat de noi, ne poate comunica conţinuturile şi viaţa nesfîrşită şi nouă, dîndu-ne şi nouă puterea să o iubim pe ea şi persoanele umane pe care le iubeşte ea la nesfîrşit.

Al doilea element în sprijinul ideii despre trebuinţa de a aştepta pe Hristos, Dumnezeu-Omul, îl vede Rahner în înţelegerea morţii într-un sens, pe care îl vede împlinit în moartea lui Hristos care, prin moarte, învinge moartea. Dar, pe cînd Rahner vede acest element despărţit de primul, noi credem că ele sînt unite. O iubire nemărginită a unui om faţă de altul îl face capabil să meargă pînă la a muri pentru acela. De o astfel de iubire este capabilă mama pentru copilul ei. În aceasta se implică simţirea că fiul ei este de o valoare veşnică şi că ea, primind moartea pentru el, o va învinge. Dar siguranţa dorită, că fiul are această valoare şi că ea, dovedind o iubire pînă la moarte, va ajunge la înviere, a dat-o Hristos. El ne-a arătat şi ne-a dat capacitatea de primire a morţii şi de biruire a ei nu numai pentru o persoană, ca mama pentru fiul ei, ci de a muri pentru toţi oamenii, din iubire şi de a birui moartea, astfel primită, prin înviere. Căci siguranţa învierii noastre, arătată în învierea Lui, dar şi puterea dată nouă de El ca Dumnezeu prin firea Lui comună cu a noastră, e o siguranţă şi o putere ce ne

ajută să ne însuşim şi noi iubirea Lui pentru orice semen al nostru şi ne dă şi nouă puterea de a merge, prin iubire, pînă la moarte, pentru mîntuirea aceluia şi, deci, de a birui cu Hristos moartea, prin învierea spre o veşnicie fericită. Căci Hristos vrea să aibă şi bucuria de a vedea şi pe oameni iubindu-se atît de mult, încît să fie în stare să moară şi ei unul pentru altul pentru mîntuirea lor. În această direcţie ne cere inima să creştem. Şi ne ajută să creştem în această direcţie avînd puterea Fiului lui Dumnezeu care s-a făcut om şi ne-a iubit pînă la primirea morţii pentru noi.

Al treilea element în care se manifestă, după Rahner, aşteptarea de către fiinţa noastră a lui Hristos şi în care vede împlinită această aşteptare, este speranţa în viitorul nostru nesfîrşit şi în desăvîrşirea noastră. Fără venirea lui Hristos, această speranţă ar fi zadarnică. Firea noastră n-ar putea-o împlini prin ea însăşi. Dar această speranţă, înscrisă în firea noastră, nu ne poate înşela. Ea trebuia să fie împlinită în cineva care are şi firea unui om, dar e şi Dumnezeu şi, prin El, în toţi care voim şi stăm în legătură cu El. Şi ea s-a împlinit în Hristos şi prin El, care este, pe de o parte, Dumnezeu, pe de alta om, s-a atins ţinta spre care tindem toţi. Spre acestă ţîntă, prin unitatea fiinţei Sale umane cu noi, ni se dă şi nouă puterea să înaintăm veşnic, fără să încetăm să rămînem oameni, întăriţi de El în această calitate.

La acest element se mai poate adăuga şi acela, prin care omul priveşte cu nemulţumire spre trecutul său. E vorba de regretul pentru relele făcute altora, sau de lipsa de iubire manifestată de ei, regret îm-

preunat cu o durere ce nu se potoleşte nici în preajma morţii noastre. Numai trăind oamenii, măcar în ultima clipă a morţii lor, unirea cu Hristos, au puterea să ne răspundă la regretul nostru cu toată iertarea lor, asemenea lui Hristos. Socotim că numai prin aceasta ne vom putea vindeca în viaţa viitoare de chinul acestui regret. Dar ei nu vor putea să o facă aceasta, decît dacă vor avea o viaţă veşnică şi vor fi într-o deplină unire cu Hristos şi într-o deplină însuşire a iubirii Lui. Aceasta impune fiinţei şi raţiunii noastre trebuinţa venirii Fiului lui Dumnezeu cel întrupat din iubire faţă de noi, arătîndu-ne cît de mult ne iartă pentru greşelile noastre împotriva Lui ca Dumnezeu, dar şi ca Dumnezeu făcut om, încît a primit şi moartea, pentru a obţine de la Tatăl iertarea şi veşnica fericire a noastră, cu toate greşelile noastre.

Fără împlinirea acestor trebuinţe, existenţa ar rămîne nerealizată şi totul ar fi lipsit de sens şi de raţiune, dar stăpînit de o falsă şi amăgitoare raţiune.

Din cele anterioare rezultă că, nu numai prin tendinţele pozitive raţiunea noastră aşteaptă şi înţelege pe Hristos, ca cel ce împlineşte firea noastră, ci şi prin ceea ce nu putem realiza prin noi înşine. Şi această neputinţă nu ne poate veni de la Dumnezeu care ne-a creat, ci dintr-o neascultare voită de El, sau din păcatul refuzării unirii cu El. Ca urmare a refuzului iubirii lui Dumnezeu, nu iubim nici pe aproapele, alegînd egoismul nostru. De aceea, Dumnezeu, neprivind la acest egoism, se face şi om şi ne iubeşte pînă la moarte, dîndu-ne pildă şi putere pentru învingerea egoismului. Şi noi Îl aşteptăm şi Îl primim din

nemulţumirea cu egoismul care ni se pare, pe de altă parte, că ne bucură, dar nu total şi pentru foarte scurtă vreme.

Căci din pricina acestei egoiste despărţiri de Dumnezeu şi de oameni, am căzut şi sub stăpînirea morţii. Dar moartea ne produce frica. Însă din pricina acestei temeri aşteptăm pe Dumnezeu întrupat ca om, care învinge moartea prin lipsa de păcat şi ne dă şi nouă puterea să o primim şi să o învingem, cu toată frica de ea, păstrată şi de El ca om.

Dumnezeu a făcut astfel şi din neputinţele noastre de pe urma păcatului motive ale aşteptării şi primirii Fiului lui Dumnezeu făcut om.

De pe urma păcatului, ca despărţire de Dumnezeu, i-au venit femeii durerile naşterii, unite cu bucuria de a avea copii şi cu plăcerea concepţiilor. Iar durerile femeilor ce vor naşte copii vor putea face posibilă şi apariţia Fiului lui Dumnezeu ca om dintr-o Fecioară. Şi în primirea durerilor naşterii de către femeile succesive, unite cu bucuria de a avea copii, ele au şi simţirea vagă că, pînă la urmă, acele dureri vor duce la naşterea Fiului lui Dumnezeu ca om, deci ca Mîntuitor. Dumnezeu îi făcuse tainic această făgăduinţă Evei, spunîndu-i şarpelui: „Acela (sămînţa femeii) va păzi capul tău şi tu vei păzi călcîiul Lui" (Gen. 3, 15). Venirea Mîntuitorului care va nimici puterea Satanei, va fi pregătită şi prin lupta pe care mulţi din cei născuţi din femei o vor duce împotriva Satanei. Deci femeia primeşte durerile naşterii de prunci şi din această aşteptare lucrătoare tainic în ea. Dar şi sudorile ce i-au venit bărbatului, din trebuinţa de a

se ajuta de natură pentru întreţinerea lui, a femeii şi a copiilor săi, l-au făcut şi pe el, pe de o parte, să dorească scăparea de ele prin Mîntuitorul ce va veni, pe de alta, să le suporte, ca să se pregătească pentru venirea Lui, care îl va ajuta să se ridice din alipirea prea mare la natură, ca la un izvor de plăceri şi de satisfaceri trupeşti şi să vadă prin ea, mai mult, transparenţa puterii lui Dumnezeu.

Deci, prin urmările dureroase ale păcatului, Cuvîntul lui Dumnezeu a pregătit pe oameni pentru aşteptarea şi primirea Lui.

Dumnezeu a imprimat astfel istoriei sensul de a ne pregăti prin ea pentru aşteptarea şi primirea lui Hristos, ca să ne ajute să ne pregătim în ea spre veşnicia fericită. Dumnezeu a dat tuturor celor din istorie un sens. Numai omul le poate priva de sensurile lor, cînd se desparte de Dumnezeu, persistînd în păcat.

16 Dogmele creştine sau învăţăturile lui Hristos şi în legătură cu Hristos, mărturii ale iubirii şi puterii divine şi ale luminii veşnice la care e chemată fiinţa noastră

Dogmele creştine sînt singurele asigurări că lumea şi persoana umană nu sînt supuse unor legi fără rost, care le duc pe toate la moartea definitvă, ci le arată pe toate în stare să sporească, în sens şi lumină, prin iubirea unui Dumnezeu, liber de astfel de legi fatale şi inexplicabile.

Numai iubirea dă sens şi valoare, deci lumină tuturor. Şi trebuie să fie un astfel de izvor suprem al iubirii sau luminii.

Reflecţiile lui Petre Ţuţea din articolul „Libertatea ca dogmă", publicat în revista „Rezistenţa", an I, nr 1 din 1991, mă îndeamnă să prelungesc precizările din ele în unele gînduri, care văd baza dogmelor şi în iubirea dumnezeiască.

Dogmele se referă la planul spiritual al existenţei, care nu e supus unor legi ce se repetă în mod uniform, ca procesele din planul material. Planul spiritual al vieţii se susţine prin acte de alegere liberă, prin relaţii alese liber şi dezvoltate de persoane prin acte, atitudini, într-o anumită măsură, libere faţă de planul material.

Libertatea trăită în anumite margini de persoanele umane în relaţiile şi în actele lor trebuie să-şi aibă însă originea într-o existenţă supremă, a cărei libertate nu poate fi restrînsă de nimic. Acea existenţa e cugetată de învăţătura creştină ca o unitate în trei Persoane de o singură fiinţă, care are în ea viaţa nemărginită din veci şi fără sfîrşit, Persoane al căror nume le arată ca aflîndu-se între ele într-o relaţie de iubire desăvîrşită şi eternă. Căci una din ele este Unicul Tată, iar alta Unicul Fiu şi cine e mai iubitor şi mai iubit decît un Tată suprem şi unic în relaţie cu un Fiu suprem şi unic şi viceversa? Iar o altă Persoană este Sfîntul Duh care de la Tatăl purcede şi se odihneşte peste Unicul Fiu; Tatăl şi Fiul au astfel pe cel care arată bucuria fiecăruia de celălalt, avîndu-şi plenitudinea şi în participarea la ea şi a unui al Treilea.

Numai acest mod de a fi e un mod cu adevărat de suprem bine şi deplin liber. Orice alt mod ar fi supus unei limitări, deci unei nedepline iubiri sau bunătăţi şi libertăţi. O existenţă, care n-ar fi o existenţă a iubirii total libere, ar fi o existenţă supusă mai mult sau mai puţin legii, a cărei existenţă superioară nu poate fi explicată şi care, prin lipsa ei de bunătate şi libertate conştientă, nu poate fi o existenţă supremă. Deci, în acest caz, n-ar exista nici o realitate supremă, fapt care nu poate fi cugetat. Iar nişte Persoane care n-ar fi eterne, ci provenind de la o lege şi supuse unui sfîrşit sau trebuinţei de a fi urmate de altele, n-ar fi complet libere, nici nemărginite în iubire. Dar, deasupra tuturor, trebuie să fie o libertate, nu o lege de origine inexplicabilă.

Numai modul amintit al existenţei supreme, ca unire a unor Persoane eterne, de o fiinţă nemărginită şi într-o iubire deplin liberă, se impune ca un mod cu adevărat suprem şi explicabil. Orice alt mod ar fi supus unei limitări, deci unei nedepline iubiri şi libertăţi şi, ca atare, presupune o existenţă superioară lui. Astfel, o existenţa supremă, în care există o iubire total liberă este, pe de o parte, conformă gîndirii celei mai raţionale, iar, pe de alta, o întrece, ca o taină. Iar întrucît înţelegerea celor superioare legii stricte întrece înţelegerea celor supuse ei şi cere un efort de depăşire al celor supuse legii, acest efort echivalează cu credinţa. Astfel, modul existenţei supreme se face acceptabil, pe de o parte, prin credinţă, pe de alta, prin raţiune. Acesta e modul de acceptare a dogmei supreme. Ea, fiind o dogmă a iubirii depline şi neimpunîndu-se în mod silit, ne solicită libertatea credinţei, unită cu cea mai raţională acceptare. Cea mai deplină raţionalitate e unită cu credinţa. O raţionalitate sau o lumină supremă fără credinţa în ea nu e raţională.

Dar comuniunea acestor Persoane în suprema fiinţă şi iubire, fiind liberă de orice lege superioară ei, nu e silită nici să producă din ea sau din altceva alte existenţe. Dacă constatăm, însă, modul de a fi al celor din urmă, ele nu pot fi decît produsul libertăţii absolute al existenţei supreme, deci create din nimic. Căci, dacă existenţa supremă ar avea nevoie în producerea lor de ceva existent alături de ea, n-ar fi cu totul liberă, nici producîndu-le acestea exclusiv din iubire. Şi venirea lumii la existenţă ar fi neraţională. Astfel, dogma creaţiei unei lumi din nimic este a do-

ua dogmă, ce rezultă din trebuinţa de a admite, prin raţiune şi credinţă liberă, o existenţă supremă total iubitoare şi liberă. Creaţia acestei lumi din nimic se impune, deci, şi ea ca o faptă, pe de o parte, raţională, pe de alta, liberă. Căci impunerea ei, ca o faptă raţională, nu însemnă că ea decurge în mod necesar din existenţa supremă, odată ce raţionalul deplin trebuie împăcat cu libertatea.

De fapt, un raţional adevărat nu poate fi socotit ca bazîndu-se pe necesitatea unor legi, ca supremă realitate oarbă şi monotonă, inexplicabile în originea lor. De unde ar fi acestea? Cerîndu-ni-se libertatea pentru acceptarea ideii unei astfel de creaţii, aceasta înseamnă că ni se solicită credinţa sau iubirea faţă de existenţa supremă, pentru a o admite. Căci creaţia care nu e efectul unei legi oarbe, e efectul unei libertăţi, iar acest efect apare, pe de o parte, explicabil, deci raţional, pe de alta, un mister, care cere pentru acceptarea lui libertatea credinţei şi, implicit, a iubirii ca pricină a iubirii ei, numai dacă iubirea desăvîrşită a unui for suprem a putut-o produce. Lumea este explicabilă deci, avînd o lumină în ea, ca creată din nimic de o existenţă supremă, iubitoare şi liberă.

Dar o lume, creată din iubire şi prin libertate deplină, nu poate fi creată decît pentru a se răspunde prin ea Creatorului de către unele fiinţe conştiente că fac parte din ea, create tot prin iubire liberă. Dogma creaţiei libere din iubire, solicită, astfel, ca o altă dogmă, folosirea liberă, iubitoare a creaţiei de către unele fiinţe libere şi conştiente, care, pe de altă parte, au nevoie de o lume creată, deci sînt şi ele rod al

creaţiei libere şi iubitoare. Aceasta înseamnă că aceste fiinţe pot să se folosească de creaţia din care fac parte şi într-un mod neiubitor faţă de Creator. Aceasta, însă, le lipseşte de puteri noi, care le pot veni din comuniunea, în continuare, cu Creatorul iubitor. Ele slăbesc, ca urmare, şi în iubirea întreolaltă, ceea ce le aduce scăderea bucuriei reale. Deci o lipsă de putere iubitoare din partea Creatorului şi de putere iubitoare din partea lor faţă de El înseamnă o slăbire a spiritului ultimelor, ca şi o creştere a alipirii trupului lor la lumea materială, ceea ce împuţinează puterea spiritului lor asupra trupului. Ca urmare, intervine destrămarea sau moartea acestuia şi, deci, neputinţa rămînerii omului, prin universul văzut şi prin semenii săi, în legătură cu Dumnezeu.

Omul, nemaicunoscînd o legătură cu Dumnezeu, ca existenţă deosebită de lume, cade sub teama morţii, ca sfîrşit definitiv al omului întreg şi, prin aceasta, nu mai vede nici un sens al existenţei, nici o lumină în ea sau o vede pe aceasta ca absurdă. Părîndu-i-se că această socotinţă e ştiinţifică sau raţională, de fapt ea nu poate fi astfel, căci nu se poate ca toată existenţa să fie lipsită de sens sau de lumină. Acesta e rezultatul încrederii exclusive în nişte legi oarbe, strict materiale ale existenţei. De aceea, pe de altă parte, omul cugetă că moartea nu poate fi înţeleasă astfel şi aşteaptă o scăpare de ea, ca destrămare exclusivă a trupului, care lasă sufletul în existenţă şi cu putinţa de a fi refăcut ca om întreg.

De fapt, iubirea Creatorului faţă de oameni este raţional să fie cugetată atît de mare, că nu-i părăseşte

în această stare, fără să recurgă la o altă lucrare a marei Lui iubiri faţă de oameni, sau la cea mai mare şi mai eficientă folosire a iubirii Lui. Această lucrare constă în a face pe cea mai iubită Persoană egală cu Sine, om, care, menţinîndu-şi calitatea de Fiu, nu poate să nu iubească şi ca om, cu iubirea de fiu, pe Dumnezeu, Tatăl Său şi să comunice şi oamenilor puterea acestei iubiri maxime a Lui. În scopul acesta merge atît de departe în dovedirea iubirii Sale faţă de oameni, ca Dumnezeu, şi faţă de Tatăl, ca om, încît primeşte chiar moartea pentru oameni, ca s-o învingă prin înviere.

E greu de înţeles că Fiul lui Dumnezeu se poate face şi om şi poate accepta moartea trupului omenesc asumat. Dar e mai greu de înţeles că spiritele oamenilor sînt aduse la existenţă de o lege oarbă, pentru a dispare rînd pe rînd. Mai raţional e a cugeta că şi moartea poate fi încadrată într-un sens pozitiv al existenţei, că oamenii nu mor definiv cu fiinţa lor întreagă, ci numai cu trupul, şi pot fi readuşi la existenţa deplină, deci şi cu trupul, prin iubirea lui Dumnezeu.

Şi de ce n-ar putea asuma şi Fiul lui Dumnezeu o fire umană şi un trup muritor, dacă El le-a creat? El a creat firea umană cu un trup, care să se poată destrăma cînd omul slăbeşte legătura, prin spiritul său şi prin voinţa sa, cu Dumnezeu.

Şi de ce n-ar putea arăta Dumnezeu, făcîndu-Se om, o iubire ca aceea prin care a creat pe om? În a fi creat lumea şi pe oameni, a arătat o iubire prin atotputernicie, dar şi prin coborîre la o existenţă produsă din nimic. Dar în a se face om şi a primi moartea în

trupul omenesc asumat pentru a o învinge, arată aceeaşi atotputernicie unită cu pogorîrea din iubire la făptura creată din nimic. Dar, oare, nu este această coborîre creatoare şi mîntuitoare, la fel, faptă a atotputerniciei? De fapt, în omul creat din nimic se vede tot ce poate fi cugetat mai coborît, deci mai iubitor, într-o faptă a lui Dumnezeu, dar şi atotputernicia Lui, care a putut să-l creeze pe om din nimic.

La fel, în asumarea şi biruirea morţii omului se arată aceeaşi negrăită coborîre iubitoare a lui Dumnezeu, dar şi aceeaşi negrăită putere, egală cu cea creatoare din nimic. Şi de ce n-am admite în amîndouă o astfel de putere superioară unor legi, care nu pot fi de la ele? Aceasta ar arăta că nu există nici o existenţă cu adevărat liberă şi deci atotputernică; şi nu ar arăta deasupra tuturor o putere conştientă care vrea să facă şi să mîntuiască fiinţe atît de minunate, prin conştiinţa şi libertatea lor, din iubire faţă de ele, pentru a se bucura de iubirea lor?

Dar biruirea morţii pentru oameni de către Fiul lui Dumnezeu nu are efect fericitor pentru aceştia, decît dacă admit, prin credinţa liberă, că El a făcut de fapt aceasta. Acest fapt e, pe de o parte, plin de sens pentru existenţă, pe de alta, e un mare mister, ce depăşeşte ceea ce se întîmplă prin legile oarbe, dar obişnuite, observate în existenţa exclusivă a oamenilor în bine. Numai admiţînd o existenţă supremă iubitoare faţă de noi şi răspunzîndu-i cu iubirea noastră, ne putem folosi de biruirea morţii ce ne-o oferă spre fericirea noastră veşnică. Fără această credinţă nu se poate obţine decît o înviere spre nefericirea veşnică,

deoarece Dumnezeu nu mai vrea să dispară sau să rămînă incomplete ființele umane create. Prin aceasta arată valoarea mare ce le-o acordă.

E greu să admitem o viață veșnică a noastră după viața de acum, terminată cu moartea văzută. Dar e nesfîrșit mai rațional a admite o asemenea viață, dată fiind dorința noastră după ea, și ideea, cu mult mai rațională, că nu poate să nu fie o existență supremă, care a făcut toate cu un sens și în mod liber, iar pe oameni din iubire, pentru a se bucura ei de iubirea Ei și Ea de iubirea lor. Iar în primirea acestei idei se arată avînd un mare rol credința noastră liberă și iubitoare, care e cu mult mai rațională decît respingerea ei.

Libertatea credinței noastre în Hristos își arată puterea și efectul pozitiv în viața noastră și prin faptul că ea ne face stăpîni peste patimile trupești ce ne pot robi și ne ajută să creștem în calitățile noastre spirituale, în armonie cu semenii noștri și în comuniune cu viața infinită a lui Dumnezeu. Dogmele creștine se arată și în aceasta, ca expresii și mijloace ale puterii spirituale ale libertății noastre adevărate, susținute de libertatea lui Dumnezeu.

Dogmele creștine deschid un orizont nesfîrșit de înălțător în generozitatea veșnic susținută a vieții noastre, contrar închiderii ei în așa zisa „raționalitate", care nu cunoaște decît trăirea îngustă, egoistă și trecătoare în lumea materială văzută, supusă unor legi oarbe și total inexplicabile, dacă nu se admite deasupra lor o existență conștientă și liberă.

Dogmele creștine sînt luminile iubirii oferite lui Dumnezeu oamenilor, arătîndu-le prin Apostoli și ur-

maşii lor că şi ei sînt lumini, putînd creşte ca stare în veci prin iubire. Prin ele se mărturiseşte credinţa că El este Fiul lui Dumnezeu, Tatăl, Care le-a dat lumina credinţei în dumnezeirea Lui, ca temelie a Bisericii şi că El, ca Fiul Tatălui, va zidi neîncetat Biserica, dîndu-i o putere nebiruită de nici o putere vrăjmaşă. Dumnezeu nu desfiinţează cu totul pe vrăjmaşii Bisericii, căci menţinerea ei depinde şi de credinţă, deci de libertatea oamenilor de a crede în El, libertate de care se folosesc vrăjmaşii, dar nici trebuinţa oamenilor de a crede în El nu va dispărea, căci Dumnezeu Duhul le face mereu evidentă dumnezeirea lui Hristos, a Fiului Tatălui Său şi aspiraţia de a fi şi ei fii ai Tatălui prin har, împreună cu Fiul şi de a se sili să convingă şi pe alţi oameni să le urmeze în credinţa în Hristos ca în Fiul cel adevărat al lui Dumnezeu Tatăl, a originii adevărate a tuturor; prin El sau în El e supremul izvor al existenţei, al iubirii nesfîrşite şi a tot binele.

Dar nu numai Apostolii şi urmaşii lor vor comunica oamenilor lumina primită de la Hristos, ci şi toţi cei ce primesc de la ei lumina credinţei în Hristos, deveniţi şi ei lumină. Şi ei luminează, nu numai prin mărturisirea credinţei lor prin cuvînt, ci şi prin viaţa lor trăită mai mult sau mai puţin după modelul lui Hristos, cu ajutorul puterilor lor variate, primite de la Dumnezeu. Căci tot ce e bun, neputîndu-se schimba în rău, nu poate veni decît de la Tatăl prin Fiul: „Căci toată darea cea bună şi tot darul desăvîrşit de sus este, pogorînd de la Tine, Părintele luminilor, la care nu este schimbare, nici umbră de mutare" (Iac. 1, 17).

Lumini deosebite, aprinse şi susţinute de Hristos, sînt sfinţii din cursul istoriei Bisericii. Ei arată în mod accentuat sensul vieţii omeneşti în istorie. Arată că viaţa omenească nu e închisă în această lume, ci e în mare parte trăită mai presus de ea, în comuniune cu Dumnezeu cel veşnic, nemărginit şi de oameni iubitor, arătîndu-ne şi în viaţa lor aceste trăsături. Ei ne arată, în viaţa lor prezentă în lume, lumina iubitoare şi veşnicia lui Dumnezeu. Ne arată veşnicia fericită, prezentă în timpul istoric trecător şi uşor supus schimbărilor, din cauza nedeplinătăţii trăite în el, în zilele şi anii lui ce se succed. Comunitatea bisericească şi, în mod accentuat, sfinţii din ea, trăiesc un timp deschis veşniciei, un timp unit cu veşnicia dumnezeiască, o arvună a veşniciei în timp, un timp ce se umple tot mai mult de veşnicie, înaintînd tot mai mult spre veşnicia deplină. Prin aceasta, Biserica dă un sens timpului. Căci un timp, lipsit de veşnicie şi de înaintarea în ea, ar fi un timp gol de sens, gol de lumină, un timp al întunericului, cu toată pretenţia celor ce-l trăiesc astfel ca o lumină în „cultura" produsă de produsele lor în el.

Cel mai accentuat trăieşte omenirea în Biserică prezenţa veşniciei în timp. În sărbători se trăieşte, de aceea, într-un mare grad, depăşirea succesiunii mişcătoare a timpului. Un timp fără sărbători ar fi un timp în care trecutul aproape că nu mai are ceva neschimbat în el. De aceea, oamenii ştiu de trecut prin sărbători, ştiu de anii trecuţi prin Crăciunurile, prin Paştile trăite în trecut de el. „S-a petrecut cutare lucru

cu noi la Crăciunul anului cutare", zic oamenii. „Vom face cutare lucru la Crăciunul anului viitor".

Sărbătorile dau zilelor timpului o anumită permanenţă sau veşnicie. Căci Hristos rămîne viu în veac şi sfinţii la fel. Anul sărbătorilor rămîne cu acelaşi Cer înstelat, copleşit de acelaşi Soare.

De aceea, în cursul sărbătorilor oamenii uită, într-un anumit grad, de mişcarea timpului. Ei nu mai sînt preocupaţi în ele de grijile legate de timp. Ei se simt la Crăciun în Hristos, care nu s-a născut numai, ci se naşte acum. Ei se simt ridicaţi, într-un anumit grad, cu sfîntul respectiv în veşnicia şi în plinătatea dumnezeiască, într-o lumină a sensului. O lumină deosebită se trăieşte în sărbătorile închinate lui Hristos în mod direct. Şi dacă ţinem seama de faptul că toate zilele sînt închinate sfinţilor, putem considera că pentru Biserică şi pentru membrii ei tot timpul primeşte, într-un anumit grad, în el sensul sau lumina veşniciei; adică nu mai este o succesiune pură, lipsită de sens, supunînd şi omenirea unei treceri lipsite de sens.

Dar sfinţii trăiesc cel mai accentuat timpul plin de lumina lui Hristos.

17 Dogmele creştine şi apostolice, expresii şi asigurări ale binelui celui mai înalt

În capitolul anterior, repetînd cele scrise în „România liberă" din 8 şi 15 iunie 1991, am prezentat dogmele creştine ca expresii ale iubirii divine. Am arătat-o aceasta în faptul că Dumnezeu, suprema existenţă, este o viaţă iubitoare între cele trei Persoane de o unică fiinţă. Aceasta e prima dogmă. A doua este că Dumnezeu, cel în treime, crează din iubire făpturile umane într-o lume folosită în comun, ca să-şi extindă iubirea şi la ele şi să-L iubească şi ele. A treia dogmă este că după ce făpturile umane, refuzînd iubirea lui Dumnezeu, au căzut în moarte, Tatăl ceresc a trimis la ele pe Fiul Său, care a mers în iubirea Lui deplină faţă de ei pînă la moarte, ca să învingă moartea în Sine şi prin Sine şi în ei, dăruindu-le celor ce vor voi viaţa de veşnică fericire în comuniune cu Dumnezeu cel în Treime. Fără un astfel de Dumnezeu iubitor şi fără aceste fapte ale Lui, urmărind un asemenea scop cu oamenii, dacă existenţa ar consta numai din ce dă lumea aceasta, stăpînită de legi oarbe, monotone şi supusă atîtor mizerii, care ar sfîrşi cu moartea definitivă a persoanelor ce apar şi dispar

rînd pe rînd, concepţie proprie mai tuturor filosofiilor şi religiilor panteiste, ea n-ar avea nici un sens. De unde şi spre ce scop ar fi iubirea între oameni şi datoriile faptelor bune, cînd totul decurge fatal, conform legilor oarbe?

Dar mai e de menţionat că Împărăţia fericită a veşniciei comuniunii cu Dumnezeu în Treime, în Hristos, depinde şi de voia noastră de a însuşi această viaţă în comuniune între noi, urmînd pilda lui Hristos, care a mers pînă la jertfă pe cruce pentru noi. Am putea spune că aceasta arată o a patra dogmă, poruncită de Hristos, o dogmă prin care se cere oamenilor să-şi însuşească în mod liber binele pe care ni l-a adus El şi pe care îl vedem realizat din veci în Sfînta Treime. Contribuţia noastră la însuşirea acestui bine a cerut-o Hristos, spunîndu-ne: „Iubiţi-vă unii pe alţii, precum v-am iubit Eu pe voi" (Ioan 13, 14). Numai păzind acest cuvînt al Lui, va veni El şi Tatăl Lui la noi şi-şi vor face lăcaş în noi (Ioan 14, 23). Iar această iubire a noastră între noi, este Biserica. În ea trebuie să fim toţi una cu Hristos între noi, precum este Fiul una cu Tatăl în Duhul Sfînt (Ioan 17, 11).

De aceea a pus Domnul Hristos atîta accent pe Biserică (Matei 16, 16), declarînd că adevărata credinţă în El trebuie să se arate în unitatea celor ce cred în El, în Biserică. Iar Biserica este nu acolo unde se rămîne numai la Evangheliile scrise de doi Apostoli şi doi ucenici ai lor, ci unde se păstrează învăţătura tuturor Apostolilor Săi, păstrată de comunităţile bisericeşti în unire. Din vremea Apostolilor pînă azi se

păstrează acolo unde Apostolii şi-au luat pe ucenicii lor urmaşi succesivi, dîndu-le harul primit de ei la Cincizecime de la Duhul Sfînt, după ce aceştia au învăţat de la ei şi de la urmaşii lor tot ce au învăţat ei de la Hristos. „Te îndemn, zice Sfîntul Apostol Pavel lui Timotei, să ţii aprins harul lui Dumnezeu, cel ce este dat ţie prin punerea mîinilor mele" (II Tim. 1, 6). Că aceşti ucenici pot şi sînt datori să păstreze învăţătura de la Apostoli, nu numai pe cea scrisă de unii din ei, cît şi pe cea predată oral, o spune Sfîntul Apostol Pavel către Timotei: „Ţine dreptarul cuvintelor sănătoase ce le-ai auzit de la mine, cu credinţa şi cu iubirea ce este în Hristos Iisus" (II Tim. 1, 13. Iar corintenilor le scrie: „Fraţilor, vă laud că în toate vă aduceţi aminte de mine şi ţineţi predaniile cum vi le-am dat" (I Cor. 13, 2). Nu-i laudă că citesc Evangheliile şi nu-i îndeamnă să respecte numai ceea ce le scrie în Epistole, ci să ţină toate cîte le-a spus vreme de un an şi jumătate (Fapte 18, 1). El ştie că episcopii şi preoţii sînt cei ce-şi pot împlini datoria de a păstra învăţătura cea sănătoasă şi de a mustra pe cei potrivnici. „Pentru că mulţi sînt cei răzvrătiţi, grăitori în deşert şi înşelători, cărora trebuie să li se închidă gura" (Tit. 1, 11). Dedesubtul multor acestor rătăciri, propovăduite şi azi, stă voinţa celor ce neagă pe Hristos ca Dumnezeu, recunoscîndu-L doar ca un prooroc, asemenea celor din vechiul Testament, un simplu Iisus, născut, ca orice om, din păcat, care, deci, nu a mîntuit pe oameni prin cruce, ci a suferit pentru păcatele sale ca orice om, fiind slujitor cel mult al lui Iehova.

Necunoscînd un bine superior vieţii din lumea aceasta, o astfel de învăţătură, ca şi tot panteismul, nu poate reprezenta adevărul (Tit. 1, 14).

Cum ne mai ridică aceste teorii la cel mai înalt bine, care este unirea cu Dumnezeu în Treime, după ce ne-a scăpat de moarte?

Se spune uneori că trebuie să ne înălţăm peste dogmele, stabilite pe baza Evangheliei de sinoadele ecumenice, la învăţături mai noi, pentru a răspunde omului contemporan. Dar la ce înălţime morală mai mare putem fi ridicaţi, decît la smerenia şi iubirea de oameni, mergînd pînă la jertfă pentru oameni, la care ne-a ridicat Fiul lui Dumnezeu făcîndu-se om şi primind crucea pentru ei? Prin aceasta, dogmele creştine cuprind în ele, totodată, îndemnul spre cele mai mărețe fapte, spre cea mai nobilă umanitate, realizată în comuniunea veşnică de iubire cu Fiul lui Dumnezeu ca Frate şi cu Tatăl ceresc ca Tată al nostru.

Dogmele creştine reprezentînd, astfel, binele real ca treaptă supremă a existenţei la care vor să ridice pe om sînt totodată Adevărul, căci nu pot fi deasupra tuturor, şi cauza, şi ţinta oamenilor, nişte legi oarbe, care duc toate făpturile conştiente la moarte. Dar la acest Adevăr făpturile conştiente create nu se pot ridica decît prin efortul liber al libertăţii lor. De altfel, Însuşi Hristos S-a declarat pe Sine „Adevărul", în calitate de izvor al adevăratei şi veşnicei vieţi în fericire, prin faptul că este unul din suprema Treime iubitoare (Ioan, 14, 6). E Adevărul care explică totul şi dă un rost fericit tuturor, spre deosebire de legile oarbe şi închise în orizontul material îngust. Şi tocmai prin

aceasta e Adevărul spre care făpturile umane nu se pot ridica decît prin Libertate, sporind în viaţă adevărată în El, pe măsură ce sporesc în puterea libertăţii ce li s-a dat, împotriva patimilor ce-i robesc celor materiale. Renunţarea aşa-zişilor „evanghelişti" de azi, de a ajuta pe oameni să se ridice la supremul bine, se arată chiar în faptul că refuză, şi îndeamnă şi pe alţii să refuze, să-şi facă semnul crucii însoţit de mărturisirea Sfintei Treimi, ceea ce dovedeşte că ocolesc atît credinţa în Sfînta Treime, cît şi pe aceea a mîntuirii noastre prin crucea Fiului lui Dumnezeu făcut om, amîndouă afirmări ale iubirii lui Dumnezeu faţă de oameni. Se vede şi în aceasta atît nerecunoaşterea celui numit de ei simplu „Iisus" ca Hristos, sau ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat şi ca Mîntuitor, cît şi nerecunoaşterea Lui ca născut fără de păcat dintr-o Fecioară şi, deci, a puterii mîntuitoare a crucii Lui. Oare nu e străvezie, în aceasta, influenţa celor ce nu voiesc să treacă de la vechiul Testament la cel Nou, care afirmă, de aceea, că Hristos încă n-a venit, sau a celor ce rămîn la Iehova, urmînd celor ce se opuneau lui Hristos ca Dumnezeu în vremea Lui şi a Apostolilor (Tit. 1, 10)?

18 Existenţa, cunoaşterea şi iubirea fără de început a lui Dumnezeu în Treime

Nu ne putem închipui că a fost cîndva cînd n-a existat nimic. De unde ar fi apărut ceea ce este? Existenţa fără de început este un fapt incontestabil. Iar faptul acesta este supremul mister, total inexplicabil.

Dar existenţa fără început n-a putut fi fără să ştie de Sine. Nu s-ar putea răspunde că ea a existat pentru a naşte, cu vremea, din sine o conştiinţă de sine. Oricînd ar fi apărut anterior această conştiinţă de sine, dacă ar fi apărut dintr-o existenţă fără de început, ar însemna că pînă la această apariţie a trebuit să se parcurgă o infinitate de timp. Şi, dacă s-ar spune aceasta, ar însemna că existenţa fără de început a ajuns la conştiinţa de sine , fiind supusă unei legi a evoluţiei, spre o anumită ţintă a evoluţiei unei existenţe fără de început, trebuind să parcurgă un timp infinit, ceea ce apare ca absurdă. Căci, afirmîndu-se ca existenţă fără de început, a ajuns prin evoluţie la o conştiinţă de sine, se afirmă că de fiinţa ei ţine în mod necesar împlinirea prin conştiinţa de sine. Şi atunci, pentru ce ar trebui să treacă un timp infinit pînă la apariţia în ea a conştiinţei de sine? Astfel, recunoaşte-

rea unei existenţe fără început avînd trebuinţa înaintării spre o conştiinţă de sine, care îi aparţine în mod potenţial, trebuie să implice în ea recunoaşterea că conştiinţa de sine aparţine existenţei fără de început.

Dar, trecînd peste absurdul unor afirmaţii ca cele de mai înainte, o existenţă din veci, lipsită o vreme de conştiinţa de sine, apare ca lipsită de sens. La ce-ar fi ea în această formă? Ce rost ar împlini ea? Conştiinţa de sine a ceea ce există în veci, este singura care dă existenţei fără de început un sens. Aceasta o face în stare să cugete şi să fie cugetată, deci să aibă o importanţă pentru ea însăşi, să aibă implicată în ea o semnificaţie. Şi nu se poate închipui o existenţă fără temeiul unor semnificaţii.

Socrate, formulînd dictonul: „Ştiu că nu ştiu nimic", a afirmat o existenţă ce nu poate fi cunoscută. Dar afirmaţia e contradictorie. Căci, declarînd că „ştie că nu ştie", îşi afirmă cel puţin existenţa sa. Dictonul este explicabil, pînă la un punct, pentru omul care n-are o existenţă fără de început, ci o existenţă extrem de mărginită, existenţa întinzîndu-se nemărginit în afara lui.

Aceasta se potriveşte şi afirmaţiei eseistului român Emil Cioran care, aplicînd ideea lui Socrate la poporul român, declară că acest popor se îndoieşte de toate, deci nu ştie nimic sigur.

Amîndoi admit o existenţă care depăşeşte, prin lărgimea şi adîncimea ei, existenţa limitată a subiectului conştient.

Această idee stă într-un alt fel şi la baza dictonului lui Descartes: „Cogito ergo sum", care face o le-

gătură între cugetarea unui subiect, ca existenţă mărginită şi o existenţă care-l depăşeşte prin lărgimea şi adîncimea ei.

Dar ceea ce afirmă aceste subiecte, cu existenţa începută şi mărginită, nu lasă deschisă întrebarea despre relaţia între existenţa fără de început şi nemărginită şi conştiinţa de sine? Şi o astfel de existenţă nu se poate să nu existe. Deci se pune întrebarea: această existenţă fără de început şi nemărginită nu are şi o conştiinţă corespunzătoare cu ea însăşi?

O astfel de existenţă, avînd ea tot ce ţine de existenţă, nu are în ea şi conştiinţa de sine, fără de care nu poate avea o bucurie de existenţă? Se poate cugeta că ea nu-şi dă seama de bogăţia bunătăţilor nenumărate şi nesfîrşite ce ţin de plenitudinea ei? N-ar fi, în acest caz, zadarnice toate bunătăţile ei? N-ar fi aceste bunătăţi lipsite de tot rostul lor?

Lipsa de rost a bunătăţilor nesfîrşite ale existenţei plenare, în cazul lipsei de o bucurie conştientă de ele, ne-ar face să considerăm bunătăţile existenţei plenare ca ireale. Dacă nu simte cineva bunătatea sa sau a altcuiva, e ca şi cînd n-ar exista.

De plenitudinea existenţei, ţinînd deci bunătăţile ei, ea trebuie să se bucure de ele în mod conştient. Sau se poate cugeta plenitudinea existenţei lipsită de valorile spirituale, constînd dintr-o nemărginită inconştienţă, cum o cugetă unii, ca aflîndu-se la baza tuturor individuaţiunilor, între care şi persoana umană?

Cum am spus înainte, dacă se pot dezvolta din acea esenţă asemenea valori ulterior, cum nu le-ar manifesta de la începutul fără de început, ci după un

timp care, în tot cazul, ar fi un timp infinit? Apoi, o esenţă supusă ca un obiect unei legi a dezvoltării, pe cine ar avea deasupra ei? Existenţa supremă nu poate fi lipsită de libertate, odată ce este prin ea însăşi şi nu prin altă putere.

De fapt, existenţa concretă nu poate fi cugetată ca o abstracţiune lipsită de orice calitate. A fi înseamnă numaidecît a fi ceva. Existenţa fără de început şi plenară înseamnă a fi o existenţă a valorilor supreme. Existenţa fără de început este existenţa valorilor spirituale cele mai înalte.

Ea, fiind existenţa prin sine, înseamnă atotputernicie liberă, ca să folosim un pleonasm, deci în stare să facă reale prin proprie voinţă alte existenţe inferioare chiar din nimic. Dar ea înseamnă şi iubire, ca o alta din valorile cele mai înalte, care poate fi şi ea un motiv pentru crearea altor existenţe din nimic prin atotputernicie. Lipsa de iubire echivalează cu o îngustime, pe cînd iubirea e generozitatea îndreptată de la unul spre altul, de care nu poate fi lipsită existenţa plenară, prin sine. Cu cît este o existenţă mai înaltă, cu atît implică însuşiri mai înalte. În Filocalia rom., vol. XI, Părintele Varsanufie vorbeşte de înălţarea în trepte spre Dumnezeu, a celor ce fac voia Lui: „Precum sînt multe oştiri rînduite unele deasupra altora, aşa sînt multe locaşuri la Tatăl luminilor, aşezate unele deasupra altora" (P. 36).

De aceea, existenţa supremă înseamnă atotputernicie şi iubire desăvîrşită, în care sînt posibile toate

bunătăţile şi revărsarea lor în alte existenţe create, de toate gradele.

Existenţa supremă şi fără de început nu poate să nu fie şi o existenţă iubitoare în ea însăşi. Şi ca lumină, ca sens suprem este izvorul tuturor luminilor, al tuturor sensurilor. Căci aceasta arată depăşirea îngustimii egoiste. În unica existenţă plenară, ea înseamnă, deci, o orientare contra îngustimii egoiste în ea însăşi. Ea înseamnă orientarea unuia spre altul, fără să iasă din ea însăşi. Ea înseamnă că în aceeaşi unitate sînt două sau trei Persoane, care tind una spre alta în unitatea lor. Cea mai mare iubire este cea mai mare unitate între două sau trei Persoane. Existenţa supremă , fără de început, nu poate fi lipsită de iubirea între două sau trei Persoane, rămînînd sau afirmîndu-se, şi prin aceasta, în unitatea ei. Şi toate cele ce sînt, nu pot fi fără să fie deasupra tuturor o existenţă atotputernică şi iubitoare, liberă.

Dar e de precizat că iubirea desăvîrşită în Dumnezeu este între trei Persoane, pentru că o iubire care se închide între doi pune o margine a lor, rămîne indiferentă faţă de cel de al treilea, producînd chiar gelozie între cei doi, cînd unul din ei se interesează şi de un al treilea. Dimpotrivă, cînd un al treilea se bucură cu mine de cel de-al doilea al meu, bucuria mea pentru cel de-al doilea e sporită. De aceea, în suprema şi unica existenţă supremă fără de început, dragostea desăvîrşită se realizează în trei, întărind totodată unitatea între ei şi evidenţiind nemărginirea lor.

În Dumnezeu este un Tată care naşte din veci un Fiu pe care-L iubeşte şi de care este iubit şi purcede un Duh Sfînt, spre a Se odihni ca iubire luminătoare a Lui peste Fiul, făcînd să se simtă bucuria Tatălui de Fiul şi a Fiului de Tatăl.

Fiinţa cea una a existenţei supreme, fiind o atotputernicie şi o iubire liberă, nu e luată în posesie ca obiect întreg sau împărţit de cele trei Persoane, atotputernice şi iubitoare libere, ci este ea însăşi, cu toată atotputernicia şi iubirea ei liberă, în fiecare dintre cele trei Persoane.

Această mişcare iubitoare, a unicei fiinţe între cele trei Persoane ale Sfintei Treimi în unica Lor fiinţă, a descris-o Sfîntul Maxim Mărturisitorul astfel: „Una şi aceeaşi este Unitate şi Treime. Aceeaşi, întreagă unitate după fiinţă şi întreagă Treime după ipostasuri. Căci dumnezeirea este Tată, Fiu şi Duh Sfînt şi dumnezeirea este în Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt. Aceeaşi e întreagă în întreg Tatăl şi Tatăl e întreg în Aceeaşi întreagă. Şi Aceeaşi e întreagă în întreg Fiul; şi Fiul e întreg în Aceeaşi întreagă. Şi Aceeaşi întreagă e în întreg Duhul Sfînt; Şi Duhul Sfînt e întreg în Aceeaşi întreagă. Întreagă e Tată şi în Tatăl întreg; şi întreg Tatăl e ea întreagă. Şi Aceeaşi întreagă e întreg Fiul; şi întreg Fiul este în ea întreagă şi ea întreagă în El. Şi Aceeaşi întreagă este întreg Duhul Sfînt şi în întreg Duhul; şi întreg Duhul Sfînt este ea întreagă şi întreg Duhul Sfînt este în Aceasta întreagă conştiinţă ci Tatăl este întreg în întreg Fiul şi în întreg Duhul Sfînt în chip desăvîrşit; şi întreg este Fiul în întreg Tatăl şi în întreg Duhul Sfînt în chip desăvîrşit; şi în-

treg este Duhul Sfînt în întreg Tatăl şi în întreg Fiul, în chip desăvîrşit" (A doua sută a Capetelor gnostice; Filoc. rom., vol. II, p. 165-166).

Încercînd o explicare a acestui text, socotim că el ne spune că Tatăl, avînd fiinţa întreagă a dumnezeirii împreună cu Fiul şi cu Duhul Sfînt, trăindu-se ca Tată, trăieşte totodată pe Fiul în Sine, căci chiar un tată omenesc nu se poate trăi ca tată, fără să trăiască în sine şi pe fiul său. Dar nici Fiul nu se poate trăi numai ca Fiu fără să trăiască şi pe Tatăl în Sine, sau fără să trăiască şi simţirile Tatălui în Sine, într-un fel oarecare ca ale Sale şi totuşi ca altele decît ca cele ale Sale ca Fiu. În Sfînta Treime Tatăl, purcezînd pe Duhul Sfînt, ca pe Cel ce are să se odihnească peste Fiul, nu poate să nu trăiască şi pe Duhul Sfînt, ca pe Cel ce se odihneşte peste Fiul. Şi nici Duhul Sfînt, purcezînd din Tatăl şi odihnindu-se peste Fiul, nu poate să nu trăiască în Sine şi pe Tatăl, din care purcede şi pe Fiul, în care se odihneşte. Dar şi Fiul, avînd pe Duhul ce purcede din Tatăl şi se odihneşte peste Sine, nu poate să nu trăiască în Sine şi pe Duhul Sfînt, ce se odihneşte în Sine şi pe Tatăl, care-L purcede pe Duhul, spre a se odihni peste Sine.

Dacă persoanele omeneşti, înrudite sau în relaţie iubitoare, se trăiesc una pe alta, cu atît mai mult are loc aceasta în Dumnezeu. Dacă ei nu pot fi aşa cum sînt şi nu mă pot înţelege fără cel ce mă iubeşte şi pe care îl iubesc, precum nici el nu poate fi aşa cum este, şi nu se poate înţelege fără mine, cu atît mai mult nu pot fi, ceea ce sînt în mod special şi nu se pot înţelege una fără alta Persoanele dumnezeieşti. Dacă eu

sînt luminat în întregime prin altul şi altul prin mine, cu atît mai mult are loc acesta în Dumnezeu. Dumnezeu este înţeles în întregime ca Tată, pentru că are un Fiu şi Fiul este înţeles în întregime ca Fiu prin Tatăl. Şi amîndoi sînt înţeleşi în întregime uniţi în Duhul Sfînt, precum Duhul Sfînt este înţeles în întregime, ca atare, avînd în Sine uniţi întregi, dar neconfundaţi, pe Tatăl şi pe Fiul.

Dar pe de altă parte, întrucît în text se spune şi că dumnezeirea se află întreagă în fiecare Persoană, fără să le confunde, el ne arată că dumnezeirea nu poate fi înţeleasă în nici un fel ca avînd în Sine ceva ce o deosebeşte, ca atare, de modul ei de a fi în cele trei Persoane. Ea nu există decît, pe de o parte, ca una, pe de alta, ca neaflîndu-se decît în cele trei Persoane deosebite şi avînd în ea ceea ce le arată pe ele ca deosebite. Unitatea lor nu se opune distincţiei, căci această distincţie e ceea ce şi uneşte fără să confunde aceste Persoane. Deci, nu se poate cugeta fiinţa ca neavînd în ea pe Tatăl care naşte, pe Fiul care se naşte şi pe Duhul Sfînt care purcede din Tatăl spre a se odihni în Fiul. Nu se poate cugeta fiinţa cea una ca neavînd în ea aceste fapte în mod liber, sau ca aducînd în ea cele trei Persoane, fără aceste mişcări distincte, ca într-o esenţă unitară obiectivă, oarecum pasivă. „Căci dumnezeirea e Tatăl, Fiul şi Duhul Sfînt şi dumnezeirea este în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfînt".

E de accentuat că lumina spirituală nu este decît acolo unde fiinţa îşi are existenţa concretă, conştientă de sine şi, cu atît mai mult, unde această conştiinţă concretă e în comunicare cu altă conştiinţă concretă

în sine. Conştiinţa de sine îşi are o subzistenţă concretă în fiinţa pe care o are comună cu subzistenţele concrete ale aceleiaşi fiinţe. Această subzistenţă susţine în ea conştiinţa că nu va înceta în veci. Conştiinţa acestei subzistenţe veşnice, în comunicare cu alte conştiinţe, îi dă sensul deplin sau caracterul de lumină.

Şi acest caracter de lumină îl au Persoanele sau Ipostasurile dumnezeieşti din veşnicie, de la ele însele, iar persoanele omeneşti create – de cînd sînt aduse la existenţă, pentru că ele sînt conştiente de valorile incluse în fiinţa lor. Şi valorile lor au acest caracter prin faptul de a se comunica între Ipostasuri sau Persoane. Este inclusă în fiinţa divină bunătatea, iubirea, cunoaşterea, puterea nemărginită. Dar ele sînt valori ce se comunică de la o Persoană la alta şi pentru aceasta au la bază conştiinţa despre ele. Unde nu sînt Persoane sau Ipostasuri necreate sau create, nu poate fi comunicare de valori, deci nu sînt valori peste tot.

Fără Persoane n-ar fi comunicare de iubire, deci nu s-ar vădi iubirea fiinţei dumnezeieşti, sau peste tot n-ar fi. Şi de ar fi existentă în general, fără valorile ce şi le comunică persoanele între ele şi care le dă o bucurie, ar mai avea un sens şi în ce ar consta unitatea la care contribuie şi ele cu conştiinţa şi voinţa lor?

Sfîntul Maxim Mărturisitorul, afirmînd condiţia personală a valorilor spirituale, spune că harul îndumnezeitor al lui Dumnezeu este necreat şi pururea existent în Dumnezeu, şi pe acesta îl numeşte lumină nenăscută şi enipostatică (subzistentă în ipostas), arătîndu-se celor vrednici (Ambigua; P. G. 91, 1141 B).

Persoana e lumină chiar prin faptul că se comunică altei persoane şi voieşte să se comunice aceleia în veci. E lumină prin faptul că e cineva conştient care vrea să se comunice altuia conştient.

Şi pentru că o existenţă, în care nu e comunicare conştientă a cuiva către altcineva, e fără sens, trebuie să fie o existenţă fără început, sau din veci, în care este o astfel de comunicare sau lumină. Iar dacă Persoanele existenţei supreme nu se pot cugeta în unitatea lor de fiinţă, menţinîndu-se neconfundate, ele nu se pot cugeta nici cunoscîndu-se deplin, fără să se iubească. Iubirea desăvîrşită, care le uneşte în baza unităţii de fiinţă, le face să se cunoască desăvîrşit sau viceversa.

Dumnezeirea prezentă întreagă în fiecare Persoană în mod nedespărţit, cu însuşirile celor Trei Persoane, care, pe de o parte, le distinge, pe de alta, le uneşte, e afirmată şi în prologul Sfintei Evanghelii după Ioan, prin cuvintele: „La început era Cuvîntul şi Cuvîntul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvîntul" (Io. 1, 1). Cuvîntul era înainte de orice timp Fiul, dar, în calitate de Cuvînt, El trebuie să fie o Persoană cuvîntătoare, provenind din altă Persoană, ceea ce presupune şi o a treia Persoană. Căci Cuvîntul se spune de cineva către Altcineva.

Dumnezeu, ca existenţă supremă şi fără de început, nu poate fi decît o existenţă personală, deci conştientă şi iubitoare. Dar existenţa personală şi iubitoare completă nu poate să nu fie între trei Persoane, într-o deplină unitate. Aceasta este o înălţime necesară de la care se poate realiza o pogorîre spre

trepte nedeplin satisfăcătoare: dialog imperfect între noi despre sau către al treilea, sau obiecte pasive despre care se poate vorbi. Dar de la aceste trepte inferioare, de existenţă nedeplină, nu se poate realiza o înălţare la o treaptă de existenţă supremă, dorită de treptele conştiente inferioare. Iubirea desăvîrşită între cele trei Persoane ale existenţei supreme implică în ea cunoaşterea desăvîrşită între ele, deci a fiinţei lor nemărginite. E o cunoaştere care, pentru treptele inferioare de existenţă conştientă, rămîne pururea nedeplină, dar totodată şi o aspiraţie eternă. Pentru această existenţă rămîne neîncetat nu numai cognoscibilă, ci şi o taină.

Această iubire desăvîrşită în Trei sau între Trei este suprema Lumină sau izvorul a toată lumina sau sensul a toată existenţa.

O lume de obiecte pasive, inconştiente, supuse în mod neliber unor legi, socotite suprema realitate, este lipsită în ea însăşi de lumină, sau de sens, o lume inexplicabilă în privinţa originii şi scopului. O lume de persoane omeneşti, care-şi vorbesc mînate de o iubire nedeplină, sau chiar de duşmănie, iarăşi nu poate fi decît o lumină parţială, stăpînită pînă la urmă tot de întunericul lumii compuse din obiecte.

Lumina deplină, care nu poate fi decît o Lumină fără de început, nu poate fi decît existenţa unei fiinţe fără de început, a unei iubiri comunicative între trei Persoane.

Lumina desăvîrşită, care explică şi dăruieşte lumină creatoare şi întregitoare a tuturor gradelor de

existenţă, nu poate fi decît existenţa supremă sau dumnezeiască în trei Persoane sau în trei străluciri.

Cunoaşterea de Sine prin cele trei Persoane a acestei existenţe supreme, odată ce e cunoaşterea nemărginită a unor Subiecte care sînt şi ele nemărginite, e o cunoaştere care prin nemărginirea ei, cuprinde deodată în ea Lumina şi Taina. Ele văd Taina lor nemărginită ca Lumină şi Lumina ca Taină nemărginită.

Calist, Patriarhul Constantinopolei din secolul al XIV-lea, descrie cum, de această Lumină a Sfintei Treimi, identică cu dragostea desăvîrşită între cele trei Persoane, se împărtăşeşte şi mintea credinciosului care se înalţă în iubirea de Dumnezeu prin viaţa morală şi prin rugăciunea neîncetată către El, cînd s-a ridicat prin darul Duhului Sfînt la vederea luminii mai presus de lume, la cea din jurul lumii şi la cea din sine însăşi. „Cînd mintea se află în această unitate treimică, vede cum cele Trei centre ale iubirii dumnezeieşti... o umplu de lumină. Drept urmare, întoarce şi ea în Duh, în chip desăvîrşit, puterea iubitoare a sufletului spre Dumnezeu şi o mişcă pe aceasta, pe cît se poate, spre dragostea dumnezeiască şi începe de acum să iubească pe Dumnezeu, precum se cuvine. Şi urcă, şi înaintează în iubire, şi se alipeşte de ea... Şi se sîrguieşte, cu ajutorul harului, să afle chipul în care ar putea să se lărgească şi să desăvîrşească dragostea de Dumnezeu în sine. Atunci Dumnezeu şi mintea se fac în chip minunat un Duh. Căci Dumnezeu este, prin primire, în chip duhovnicesc, în minte şi mintea, prin intrare, în Dumnezeu. Şi vede limpede ceea ce a spus Pavel: „Iar cel ce se

lipeşte de Domnul se face un Duh cu El" (I Cor. 6, 17). Acum Dumnezeu se face minţii lumină şi dragoste şi mintea se veseleşte în Dumnezeu, bucurîndu-se de iluminarea unică a îndoitei lumini, umplîndu-se de pace şi odihnindu-se cu uimire de Hristos, precum se cuvine (Capete despre rugăciune, Filoc. vol. VIII, p. 284). „Atunci mintea a ajuns cu totul simplă, nesfîrşită şi nehotărnicită, în starea fără chip şi fără formă" (Op. c. p. 283).

În această lumină identică cu iubirea se uneşte mintea nu numai cu Dumnezeu prin Hristos, ci şi cu toţi şi cu toate.

19 Persoana umană, lumină şi taină în unire cu Sfînta Treime în Hristos cel înviat

E propriu firii omului ca el să fie conştient de un sens al ei şi să comunice printr-o persoană altor persoane gîndirea ei conştientă, mereu nouă, despre acest sens. Ea răspîndeşte astfel lumină sau e o lumină ce se comunică fără sfîrşit, mereu îmbogăţită, altor persoane. Aceasta înseamnă că fiecare persoană, nu numai comunică lumină, ci şi primeşte lumină. Şi nu primeşte lumină numai de la alte persoane conştiente, ci şi de la existenţele impersonale, care o răspîndesc în mod inconştient şi involuntar. Mai bine zis descoperă ea o lumină în ele.

Persoana umană este, astfel, un răspînditor de lumină şi căutător şi primitor de lumină. Ea răspîndeşte lumina şi aspiră după tot mai multă lumină. Lumina pe care o primeşte conştient de la alte persoane şi lucruri o răspîndeşte conştient altor persoane.

Dar căutarea şi primirea continuă a luminii şi comunicarea ei nesfîrşită arată că şi persoana e, în acelaşi timp, o taină nesfîrşită, care se vrea cunoscută de ea însăşi şi să facă cunoscută tot mai mult taina ei. Din toate părţile îi vine lumina şi, deci, în toate părţile o caută, dar o şi răspîndeşte în toate părţile în

mod conştient ca lumină proprie, adaptată persoanei sale. Aceasta înseamnă că este prin ea însăşi lumină şi căutătoare de lumină la nesfîrşit, dar de aceea şi o taină. Vrea să se lumineze pe ea însăşi şi să lumineze toate prin ea, ca lumină.

Toate sînt destinate să fie lumină pentru ea, ca adunînd lumina lor în lumina sa, ca să răspîndească lumina sa şi a lor, ca lumină pentru toţi, fără să înceteze vreodată această lucrare.

Prin aceasta rămîne mereu o taină luminoasă şi căutătoare de lumină, ce vrea să lumineze şi să se lumineze la nesfîrşit.

Ea se arată comunicată de lumină prin cuvînt, prin faptă, prin zîmbet, prin faţă, chiar prin prezenţă; şi căutătoare de lumină, mai ales prin auzul urechilor şi prin privirea şi reflecţia ochilor. Înţelesurile din ochi fac faţa întreagă grăitoare. Omul întreg se arată o existenţă dialogică şi, în acest scop, şi reflexivă. Şi amîndouă aceste însuşiri îl arată ca fiind lumină şi taină fără sfîrşit.

Animalul nu este numai necuvîntător, ci şi nezîmbitor şi nereflexiv. Ochii lui nu reflectă şi nu comunică nici un înţeles. El nu e o făptură conştientă, o lumină conştientă. În animal individul, de aceea, e mai puţin important spiritual; în el predomină natura.

Fapta, zîmbetul, cuvîntul, reflexia care se realizează prin persoană şi în fiecare persoană au o notă proprie. Dar ele ţin în acelaşi timp de natura omului. Natura lui însăşi are un caracter dialogic. Ea se bucură, se întristează, trăieşte concret în persoane. Filosoful român Constantin Noica a vorbit de o „deve-

nire întru fiinţă". Dar fiinţa nu se îmbogăţeşte decît prin dialogul interpersonal.

Atît în comunicativitatea conştientă, cît şi în reflexiunea sa, persoana demonstrează o calitate de mişcare nesfîrşită în lumină şi taină. Şi nu putem cugeta că în aceasta s-ar manifesta o mişcare ce-i este impusă de o forţă iraţională. Omul are o sete infinită de lumină şi sentimentul că e o taină nesfîrşită. Animalul nu ştie de o astfel de sete a infinitului. El este mulţumit cu ceea ce are în clipa prezentă.

De aceea trebuie să fie un infinit conştient care întreţine în om această sete. Omul însuşi nu are însă infinitul în mod separat în sine, ci i se oferă spre căutare ca o lumină şi ca o taină actual infinită, care a imprimat în om setea după ea; şi i se arată înconjurîndu-l din toate părţile, chemîndu-l prin toate, fără ca acestea să fie ele înseşi acest infinit.

Dacă persoana are aspiraţia conştientă spre lumină şi spre comunicativitatea ei, iar, de aceea, are în ea şi taina nesfîrşită, trebuie să existe o existenţă supremă care are de fapt în ea lumina şi taina infinite şi nu are nevoie de altele pentru a înainta în infinitatea luminii şi a tainei. Această existenţă are în sine sau prin sine viaţa conştientă infinită, fără început şi fără sfîrşit, cum a accentuat Sfîntul Chiril din Alexandria.

Şi numai în legătură cu ea poate avea persoana umană aspiraţia spre lumină infinită şi putinţa de a înainta în taina infinită.

Şi toate se arată participante în mod conştient sau inconştient la această lumină şi taină infinită prin ea însăşi, fără să fie ele înseşi această lumină şi taină

infinită. Şi de aceea persoana umană nu se mulţumeşte cu lumina şi taina lor, sau cu hrana ce o dau ele luminii şi tainei sale. Ea caută prin ele şi dincolo de ele lumina şi taina infinită, lumina şi taina prin sine.

Scriptura ne spune că Dumnezeu cel fără de început, voind să facă o lume cu început, a spus: „Să se facă lumină şi s-a făcut lumină" (Gen. 1, 5). Lumina care a început, n-a putut veni decît de la El. A venit ca lumină creată din puterea luminii Lui necreate, sau fără de început, căci toate cele create au fost create cu un sens. Iar sensul lor este să confirme şi să îmbogăţească sensul creat cel mai înalt al existenţei umane, arătîndu-i că toate sînt de la Dumnezeu pentru a o convinge despre existenţa Lui, care să-i asigure legătura conştientă cu El şi, deci, propria existenţă veşnică prin această legătură. Toate cele din univers sînt o unitate armonioasă uimitoare, iar, prin aceasta, dependente una de alta, şi un întreg care nu poate fi de la sine, ci dependent de o putere şi o minte independentă şi minunat de înţeleaptă. De aceea, în alt loc Scriptura spune: „Înţelepciunea Ta şi-a zidit sie-şi casă" (Pildele lui Solomon 9, 1). Adică Dumnezeu ca lumină a creat lumea ca o casă potrivită pentru a locui El Însuşi ca Creator atotînţelept în ea, dîndu-i un sens. Acelaşi lucru este afirmat de Psalm: „Tu ai făcut toate lucrurile Tale cu înţelepciune" (Ps. 104, 24). Cel ce a putut face toate cu astfel de înţelepciune, nu poate să nu fie conştient, deci personal. Sensul ce-l dă înţelepciunea creatoare existenţei umane constă în faptul că ea este asigurată de o durere conştientă veşnică şi de o stăpînire peste toate. Aceasta se spune tot în Pilde, prin cuvîntul:

„Lăsaţi neînţelepciunea şi veţi fi vii, ca în veac să împărăţiţi şi să căutaţi înţelepciunea, ca să trăiţi şi să vă îndreptaţi mintea întru cunoştinţă" (Pilde 9, 6). Înţelepciunea pusă de Dumnezeu în toate, pentru a întări pe om prin aflarea sensului existenţei lui, nu i se impune omului cu sila, ci vrea să fie primită prin libertatea lui. Lumina se cere iubită, iar iubirea implică libertatea celui ce o primeşte. Deci Cel ce dă lumina este şi El Persoană iubitoare. Şi numai iubirea dă sens mulţumitor sau lumină adevărată celui iubit. Căci numai iubirea arată că preţuieşte pe cel luminat şi vrea să şi-l facă partener veşnic. Fiindcă cel ce luminează pe altul prin comunicare, e firesc să nu o facă aceasta decît pentru că doreşte o comunicare iubitoare cu acela. Numai cel ce mă iubeşte cu adevărat dă sens existenţei mele, umplînd existenţa mea de bucurie deplină. Şi Cel ce e luminat şi înţelept prin Sine, adică din veci şi pînă în veci, e firesc să vrea să aibă cu cel creat, căruia i se comunică din iubire, o astfel de comuniune pentru veci.

Dar voind să realizeze o anumită unire cu cel luminat, Dumnezeu Care luminează trebuie să aibă El Însuşi în Sine o anumită unire prin iubire. De aceea voieşte să înfăptuiască şi între cei luminaţi o unire prin iubire, printr-un fel de comunicare reciprocă între ei a ceea ce li se comunică de la El.

Această unire prin iubire o are ca Treime de Persoane într-o unitate de fiinţă. Prin aceasta se arată că iubirea şi, deci, unirea deplină în iubire este între Trei. Acest fapt se reflectă şi în opera Lui creată, în mai multe feluri. Prima formă a acestei uniri iubitoare între Trei în creaţiune este cea între bărbat, femeie

şi copii. Bărbatul nu este omul întreg fără femeie şi nici femeia fără bărbat. Cei doi sînt în acelaşi timp unul. „Vorbind de doi, Dumnezeu vorbeşte de unul singur", notează Sfîntul Ioan Gură de Aur (P. G. 62, 135). Dacă ar fi numai doi separaţi, omenirea nu s-ar putea prelungi. Deci se poate adăuga că cei doi sînt unul. Iar teologul rus Paul Evdokimov zice: „Se poate spune că aceste două aspecte (masculin şi feminin) ale omului sînt în aşa măsură inseparabile în iubirea lui Dumnezeu, că o făptură umană luată izolat şi considerată în sine nu e deplin om" (Sacrament de l'amour, p. 162).

Dar dacă cei doi sînt făcuţi pentru al treilea, se poate spune că în realitate cei trei sînt una.

Dar unitatea între cei trei se arată şi în faptul că eu şi tu nu vorbim niciodată fără să ne simţim legaţi cu un al treilea. Al treilea e cel ce ne uneşte sau întăreşte iubirea între mine şi tine. Dacă nu ne unim în iubirea faţă de al treilea sau dacă al treilea nu întăreşte iubirea mea faţă de al doilea, iubirea noastră nu e deplină. În aceasta se arată responsabilitatea celor doi faţă de al treilea, sau a celui de al treilea pentru iubirea între alţi doi.

Dar înaintea cui sînt responsabili, în sensul maxim, unul faţă de altul, sau cei doi faţă de un al treilea, dacă nu înaintea unui for suprem conştient, adică a lui Dumnezeu? Dumnezeu întemeiază ca al Treilea suprem toată responsabilitatea.

Pe al Treilea, ca Creator, Îl află omul şi privind lumea, ca dar al Lui.

Peste tot dăm de al treilea, întărind unitatea între doi. Între Trei este şi unitate supremă. Şi această Tre-

ime supremă a creat cele trei feluri de unităţi între creaturi. Unde nu e un al treilea şi, în ultimă instanţă, al Treilea ca for suprem, nu există nici o unitate mulţumitoare în lumea creată.

Dacă bărbatul şi femeia nu sînt uniţi cu copiii prin responsabilitatea comună faţa de ei, iubirea între ei slăbeşte. Dar responsabilitatea de a avea şi a creşte copii slăbeşte unde slăbeşte legătura cu al Treilea suprem şi legătura între ei decade într-o simplă plăcere trecătoare şi fără sens. La fel dacă un eu şi un tu uman nu trăiesc o responsabilitate faţa de al treilea, ca un grup mai mare format din mai multe persoane, legătura celor doi slăbeşte şi ea, nefiind susţinută de acel grup şi, deci, îşi pierde sensul deplin. Dar această responsabilitate faţă de grupul mai mare îşi găseşte puterea numai în sentimentul că ea este impusă de voinţa unui Creator comun, care are un plan cu tot grupul (naţional, social). Căci cele trei forme ale persoanelor (eu, tu, el) umane, fiind mărginite, ele trebuie să fie multiple, nu cîte una, ca în Dumnezeu, în care ele sînt infinite. Şi mai e de observat că unirea între bărbat, soţie şi copii se spiritualizează spre unirea dintre eu, tu şi el în general, deşi amintirea acestei uniri speciale de pe pămînt lasă totuşi o pecete vie pe persoanele lor în veşnicie.

În sfîrşit, dacă persoana umană vede în lumea, de care e legată, un Creator care i-a dăruit-o spre a-L cunoaşte pe El şi a înainta spiritual spre El, nu mai vede un sens etern în legătura sa şi a lumii. Şi persoana sărăceşte în lumina ce o poate comunica, sau cade în moartea spirituală.

Un al Treilea suprem dă sens tuturor legăturilor dintre persoanele umane şi dintre ele şi lume. Persoanele se îmbogăţesc şi sporesc iubirea lor prin lume, dacă în orice legătură duală cu cele create gîndul la al Treilea suprem aduce în ele un sens, o origine explicabilă şi o folosire a lor, spre creşterea spirituală şi spre un sens sporit al omului. Eu şi tu sporim spiritual numai cugetînd la responsabilitatea noastră faţă de un al Treilea suprem. Dar şi legătura între mine şi Dumnezeu întăreşte şi legătura cu semenul meu, ca individ şi grup.

Toate cele create arată în legătura lor că nu pot fi decît de la El şi spre El.

Numai aşa se arată toate avînd un rost şi avîndu-şi originea într-un al Treilea care le-a adus la fiinţă gîndind la un rost al lor. Aşa se arată că toate sînt făcute cu rostul de a spori spiritual în iubire datorată iubirii existente în Creatorul lor.

Aceasta e lumina dată creaţiei de Cel ce este lumina lumii prin sine. Ea arată valoarea dată celor creaţi de Creatorul de valoare infinită prin sine.

Dar mai sînt de adăugat la cele spuse următoarele, pentru o mai deplină precizare a lor:

Persoana umană îşi caută lumina şi taina în Dumnezeu şi sporeşte continuu în ele prin comunicare şi reflexie iubitoare la Dumnezeu, pentru că este ea însăşi o lumină şi o taină virtuală, o lumină şi o taină, menite să sporească veşnic în Dumnezeu.

De aceea s-a făcut şi Fiul lui Dumnezeu om, sau şi-a unit în Persoana Sa firea omenească cu cea dumnezeiască, ca persoana omenească să sporească în lumina şi taina sa în legătură cu Iisus Hristos, care

ne-a făcut posibilă unirea cu Sine ca Dumnezeu prin umanitatea Sa. Această sporire a persoanei umane în lumină şi taină, prin legătura cu Hristos, face un salt uriaş la trecerea celor credincioşi în viaţa viitoare. Aceasta ni s-a dovedit prin arătarea în lumină, lîngă Hristos, pe Tabor, a lui Moise şi Ilie, cel dintîi arătîndu-ne că această lumină atît de puternică o primeşte cel ce a slujit cuvîntul dumnezeiesc pe pămînt în aşa fel că el nu se mai cunoaşte ca cel ce a murit cu trupul, iar al doilea că prin aceeaşi slujire a fost luat în carul de foc cu trupul la cer. În acest sens a interpretat Sfîntul Grigorie Palama comunicarea luminii lui Hristos, ca izvorul dumnezeiesc al luminii lui Moise şi Ilie.

Dacă bunătatea se arată ca lumină pe faţa omului, cum n-ar fi cei ce au crezut în Hristos ca lumină a bunătăţii, întreg luminaţi în viaţa viitoare?

Dar în Hristos cel înviat nu se vor uni numai persoanele umane în lumină, ci tot spaţiul va fi luminat de El. Căci dacă Hristos îi face pe toţi cei ce au crezut în El apropiaţi nu numai de El ci şi între ei, avîndu-L pe El la mijloc, cum n-ar fi El în viaţa viitoare în maximă apropiere de fiecare persoană umană care a crezut în El şi cum nu i-ar apropia pe toţi cei luminaţi de El şi între ei?

Dar numai iubirea Îl face pe Hristos să fie aproape de fiecare persoană umană ca lumină.

O arvună a acestei stări de depăşire sau de copleşire a spaţiului cu trupul luminat a arătat Hristos, după învierea Sa, Apostolilor. Fără să devină omniprezent prin fire, trupul lui Hristos se arată în diferite locuri, fără să străbată spaţiul ca înainte de înviere. El depă-

şeşte spiritual, sau prin Duhul Sfînt, ca izvor nemijlocit al energiilor dumnezeieşti necreate în întregime, distanţele spirituale, ca lumina ce face şi materia trupului întreg lumină, nu numai în baza faptului că materia e în fond lumină, ci şi prin înduhovnicirea culminantă a trupului Lui. Această lumină pentru noi, cei de acum, Îi acoperea trupul, dar fără să-l anuleze, ci făcînd să se arate prin voinţă, cînd voia şi unde voia. El intra şi ieşea prin uşile încuiate şi „se afla împreună cu ucenicii Săi totdeauna, nu venind, ci mai degrabă arătîndu-se cînd voia" (Sfîntul Grigorie Palama, Cuvînt la Înălţarea Domnului; P. G. 151, col. 286 C). Faptul că înainte de înălţare era cu ucenicii Săi oriunde, iar după înălţare El se sălăşluieşte cu trupul (prin Euharistie) în oricare din cei ce cred în El, este altceva decît o extindere în tot spaţiul trupului Său, sau o ubicuitate spaţială. Este o prezenţă de adîncime şi de înălţare spirituală, care se poate face sensibilă în diferite grade de intensitate, după gradul puterii de sesizare spirituală sau de credinţă a celui ce, primind Duhul Sfînt, I se deschide şi, prin aceasta, Îl „vede" şi Îl simte în sine. Această prezenţă este simţită, de cei ce cred în El, chiar şi în alţii, şi uneori şi în jurul lor.

E o prezenţă printr-o şi într-o lumină care, în acelaşi timp, Îl şi acoperă sensibil. Dar în viaţa viitoare, dată fiind deplina pnevmatizare a celor ce-L simt, nu-L mai acoperă, ci Îl fac sesizabil într-o lumină asemenea celei de pe Tabor.

O posibilitate a naturii create de a fi depăşită ca interval spaţial prin prezenţa Lui se arată şi în faptul, descoperit de tehnica modernă, de a face arătat la distanţă chipul celor din lume şi auzit zgomotul lucruri-

lor sau glasul oamenilor. Această tehnică a descoperit că natura creată nu e o natură statică, ci are în ea o forţă capabilă să transmită prin lumină, la distanţă, imaginea şi sunetul lucrurilor şi persoanelor sau să le ajute să străbată, prin mişcarea lor, foarte repede distanţele.

Dar Duhul dumnezeiesc, lucrător după învierea lui Hristos din trupul Lui cu putere în cei ce cred, nu aduce direct sau, prin lucrare, numai chipul lui Hristos, ci şi pe El Însuşi. Mai precis vorbind, Duhul Sfînt ne ridică pe noi înşine mai presus de spaţiu în unirea cu Hristos, după ce a realizat aceasta şi în unirea Lui cu Tatăl. Şi din comuniunea între Hristos ca om cu Tatăl şi cu noi, întărită în noi prin jertfa Lui, noi ne înălţăm şi la comuniunea maximă cu semenii credincioşi. Iar aceasta se petrece cu efect maxim în viaţa viitoare a noastră şi, îndeosebi, după învierea de obşte. Toţi cei ce au crezut în El în viaţa pămîntească, Îl vor avea pe Hristos Însuşi ca la Schimbarea la Faţă de pe Tabor, în mod sesizabil, dar spiritual lîngă ei şi se vor avea pe ei înşişi întreolaltă.

Prima venire a Duhului lui Hristos cel înviat ca om, de către oameni avînd loc în Botez, acesta se numea în Biserica primară „luminare" (fotismos).

Despre lumina pe care o primesc cei puternic credincioşi de la Hristos, primindu-L pe El Însuşi, prin Duhul cel Sfînt care li se dă din El, spune Patriarhul Calist din Constantinopol (secolul al XIV-lea): „Tu, Doamne, dă-mi darul Tău şi Duhul Tău ca băutură. Căci acesta este fără îndoială Duh şi lumină. De aceea şi zic ai Tăi că cei ce poartă Duhul, poartă lumina. Astfel, cînd se va arăta în mine lumina mai presus de fire în chip negrăit, voi şti cu adevărat că Tu eşti

cu mine, ca veşmînt al meu spre viaţa cea sfîntă şi fericită" (Gal. 3, 27). „Iar aceştia au îmbrăcat şi pe Tatăl. Şi astfel s-au făcut în chip vădit case şi locaşuri şi biserici ale dumnezeirii celei în trei străluciri" (Capete despre rugăciune, cap. 42, Filocalia rom., vol. VIII, p. 297).

Lumina dumnezeiască în care vor fi îmbrăcaţi cei ce au crezut în Hristos, în mod deplin în viaţa viitoare, este iubirea, sensul, fericirea deplinei comuniuni a tuturor cu Sfînta Treime şi între ei. Dar lumina în care vor fi îmbrăcaţi, măreşte nu numai comuniunea între ei, ci şi taina lor, odată ce au în ei Sfînta Treime Însăşi, lumina şi taina infinită. Şi trebuie precizat că între lumina şi taina persoanelor, devenite locaşuri ale Sfintei Treimi, nu e o opoziţie, cum nu e nici între lumina şi taina Persoanelor divine. Lumina însăşi este în ele o taină, prin adîncirea ei nesfîrşită şi taina însăşi e lumină nesfîrşită.

Efectul iubirii Sale faţă de noi ni l-a arătat Hristos în învierea Sa, care ne va face parte şi nouă de înviere. De aceea, chiar prin moarte, noi trecem nu în întunericul nefiinţei, ci în lumina deplină a vieţii veşnice. Aceasta o exprimă creştinii aprinzînd lumina la decedarea unui om. Aceasta o exprimă toate slujbele bisericeşti ce se fac în ambianţa lumînărilor. Toţi sîntem lumină prin învierea lui Hristos, toţi trăim în nădejdea că vom fi lumini nesfîrşite în unire cu Hristos Cel înviat.

20 Schimbarea la faţă a lui Hristos pe Tabor, dovada anticipată despre lumina Sfintei Treimi, se va iradia din trupul Său înviat şi al tuturor celor ce-şi vor arăta credinţa prin faptele lor

Sfîntul Ioan Evanghelistul prezintă scopul întrupării Fiului lui Dumnezeu, umplerea de lumină, prin trupul Său înviat, a tuturor celor ce vor vedea în El şi vor imita faptele Lui de iubire a lui Dumnezeu şi a semenilor. De aceea cei ce nu-L vor primi, vor rămîne în întuneric sau în lipsa de bucurie a comuniunii veşnice cu Dumnezeu şi cu semenii şi, deci, în lipsa de sens a vieţii. În aceasta constă judecata sau osînda celor ce nu-L vor primi. Numai credinţa că Dumnezeu are un Fiu, deci că în El este o iubire, şi pe Fiul Său iubit Îl face om în veci, ca să arate şi oamenilor iubirea Sa în veci, poate da, de fapt, o bucurie şi un sens vieţii oamenilor.

Lumina Treimii, care e proprie şi Fiului lui Dumnezeu, se va arăta şi prin trupul ce-L va lua, prin cuvintele şi faptele Lui iubitoare, dar se va arăta deplin în trupul Lui după înviere. Iar din trupul Lui se va răspîndi în cei ce vor crede în El şi vor face fapte, asemenea Lui, în viaţa pămîntească, dar deplin în trupul de după învierea lor. Dacă trupul poate fi me-

diu, prin care se răspîndesc cuvinte înţelepte şi se săvîrşesc fapte bune, e firesc să poată fi şi un mediu văzut al luminii spirituale, iar din el să iradieze această lumină şi în universul cu care este legat, deşi această arătare a luminii spirituale prin materie e o mare taină.

Taina cea mare stă în faptul că Dumnezeu a adus la existenţă şi persoanele create de o fiinţă comună îmbrăcate în trup, deci subiecte conştiente de valorile fiinţei lor şi ale universului material, pe care le trăieşte fiecare altfel şi le comunică una alteia, întărind şi cu voinţa unitatea lor de fiinţă şi împărţind modul de sesizare şi de actualizare a valorilor fiinţei umane şi ale universului. Iar în Hristos ele devin şi subiecte active ale valorilor fiinţei divine, pentru îmbogăţirea spre care le-a creat Dumnezeu cel din Treime.

Sfîntul Ioan Evanghelistul înfăţişează acest scop al întrupării Fiului lui Dumnezeu, sau umplerea de lumină a celor ce vor crede în El şi vor săvîrşi faptele Lui şi osîndirea la întuneric a celor ce nu vor face aceasta, spunînd: „Cel ce crede în El nu este judecat, iar cel ce nu va crede, a fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Celui Unuia Născut, Fiul lui Dumnezeu. Iar judecata este aceasta, că Lumina a venit în lume şi oamenii au iubit întunericul. Căci faptele lor sînt rele. Că oricine face fapte rele, urăşte lumina şi nu vine la lumină, pentru ca faptele Lui să nu se vădească. Dar cel care lucrează adevărul, vine la Lumină, ca să se arate că sînt săvîrşite în Dumnezeu" (Io. 3, 18-21). Avem în aceste cuvinte o explicare a motivelor pentru care faptele bune sînt luminoase, iar

cele rele întunecă pe om. Cele bune aduc pe om în Lumina lui Hristos, iar cele rele îl ţin în întuneric. Aceste motive sînt două: primul este că faptele rele închid pe om în egoismul lui îngust, oprindu-l de la înţelegerea largă şi adîncă a altora şi a lui Dumnezeu cel iubitor, izvorul fără de început al existenţei; dimpotrivă, faptele bune, fiind îndreptate spre Dumnezeu cel iubitor şi spre semeni, lărgesc vederea iubitoare la nesfîrşit. Căci faptele bune fac pe om comunicativ, deschis, transparent. Interiorul lui se vede. El se deschide cu o căldură celorlalţi. Are în sine căldura iubirii nesfîrşite a lui Hristos, căci comunică şi cu El. Trupul nu mai închide pe om, ci-i face sufletul văzut, comunicativ. Prin bine, spiritul face materia trupului transparentă, în primul rînd, în Hristos şi apoi şi în cei ce cred în El. Dar, în general, spiritul omenesc se face transparent prin materie şi prin anumite organizări comunicative ce le aduce în ea. Însă Dumnezeu pune în întreaga materie a universului o organizare care îl face de folos omului, dar şi în stare să arate cît de minunată şi de iubitoare este înţelepciunea lui Dumnezeu. Materia e făcută de Dumnezeu în stare să primească şi să comunice o raţionalitate plină de folos în ea. Prin aceasta se arată că nu numai spiritul omenesc poate lucra şi vedea prin ea, ci prin ea se poate vedea şi poate lucra, în primul rînd, Dumnezeu. Aşa se poate cunoaşte şi lucra adevărul şi prin ea. Iar al doilea motiv, identic în fond cu primul, este că faptele bune „lucrează adevărul", adică actualizează spre bucurie adevărul legăturii ce există între omul ce săvîrşeşte aceste fapte bune şi

semenii săi şi arată adevărul lui Dumnezeu cel iubitor. Căci acesta este adevărul: armonia între cele create şi unirea lor cu Dumnezeu prin iubirea Lui. Cel ce săvîrşeşte binele vede acest adevăr şi o afirmă. Şi legătura cu această adevărată existenţă a iubirii îi aduce bucurie.

Această vedere a armoniei dintre toate şi dintre ele şi Dumnezeu cel iubitor, comuniunea deplină cu toţi şi cu Fiul lui Dumnezeu făcut om, se va arăta ca lumină desăvîrşită în viaţa viitoare.

Dar să spunem cîteva cuvinte şi despre „Schimbarea la faţă", îndeosebi:

1. Schimbarea la faţă a lui Hristos pe Tabor, le dădea Apostolilor dovada anticipată a învierii şi dumnezeirii Sale şi a mîntuirii tuturor celor ce vor crede în El, spre a le confirma mărturia lor dată Lui prin Petru la Cezareea lui Filipi, că El este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, confirmare cu atît mai necesară, cu cît, după acea mărturisire a lui Petru, Hristos le vorbise despre moartea ce-o va avea de suportat, dar din care va învia, ceea ce le produsese Apostolilor o sminteală de natură să le slăbească mărturia dată despre dumnezeirea Sa. Hristos le arată astfel că între dumnezeirea Sa şi jertfa Sa ca om pentru oameni nu e o contrazicere, ci că tocmai prin această jertfă se va arăta mărirea iubirii Sale dumnezeieşti. Cu cît e mai înalt Dumnezeu, cu atît e în stare de o mai mare smerire din iubire pentru oameni.

Necontrazicerea între mărirea Sa dumnezeiască şi smerirea Sa prin întrupare şi jertfa ca om, o arată Hristos şi în faptul strălucirii ce o va da umanităţii Sale prin această smerire, care a mers pînă la jertfă.

Umanitatea Lui va deveni, prin jertfă, mediu al luminii dumnezeieşti, strălucitoare, prin faţa Lui, ca soarele, iar, prin veşmintele Lui, ca zăpada. E o lumină care, deşi se arată prin faţa omenească materială, are totuşi un caracter spiritual, aşa cum se arată lumina bunătăţii pe faţa omului şi cu deosebire în nimbul sfinţilor.

2. Hristos le arată astfel Apostolilor că S-a coborît şi se va înălţa prin jertfă nu numai pentru Sine ca om, ci pentru noi, în faptul că lîngă El apar şi Moise şi Ilie, care au crezut în întruparea şi jertfa Lui ca om, înainte de împlinirea lor, ceea ce înseamnă că a făcut aceasta şi pentru cei ce vor crede în viitor în El. În acest scop, Moise şi Ilie li se arată celor trei Apostoli, vorbind cu Hristos despre sfîrşitul Lui, adică despre moartea şi învierea Lui, care ele îi vor aduce Lui ca om strălucirea asemenea Soarelui. Se arată prin aceasta atît faptul că din El ca Dumnezeu iese lumina, prin umanitatea Lui, şi nu din ei, cît şi faptul că lumina Lui nu e contrazicere cu jertfa Lui, ca a Celui ce-şi arată iubirea care a mers pînă la jertfă. Dar prin aceasta se arată că relaţia noastră viitoare cu suprema lumină a bunătăţii va fi şi o comunicare dialogică prin trup, deci trupurile noastre vor vieţui şi ele în legătură cu trupul Lui şi într-o comunicare tainică cu El prin trupul Lui. Şi aceasta arată că va fi o convorbire reală a noastră cu El. Pe lîngă aceasta ea arată că va avea loc o transfigurare, sau o îndumnezeire a întregului cosmos, deci şi a celui material.

3. Dar Apostolii aud şi glasul Tatălui răsunînd dintr-un nor: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultaţi!". Prin aceasta Tatăl Îl arată pe

Hristos chiar ca Fiu iubit al Său, deci şi Dumnezeu şi om, deci şi pe ei, făcuţi prin întrupare, fraţi ai Lui, şi fii ai Săi ca Tată.

4. Pe Tabor ni se arată astfel descoperit Fiul lui Dumnezeu Însuşi, deci ca Cel ce a luat faţa de om pentru veci. Ni se arată suprema apropiere a lui Dumnezeu de noi. Prin aceasta şi Tatăl ni se arată apropiat.

Dacă în revelaţia din Vechiul Testament glasul lui Dumnezeu se auzea din întuneric, iar chiar pe faţa lui Moise, care era ridicat la auzul ei, stătea un văl de întuneric, acum Fiul lui Dumnezeu Însuşi se arată în lumină pentru toţi cei ce cred, reflectîndu-se în lumina de pe faţa lor, căci iubirea arătată mie de altul, trezeşte în mine iubire. Deci chiar şi de pe faţa lui Moise se înlătură întunericul, căci, prin Vechiul Testament, Fiul lui Dumnezeu se pregăteşte doar să vină ca om între oameni, nu vine de fapt ca atare. Nici Tatăl nu ne vorbeşte direct, ci numai prin prooroci.

Hristos cel înviat ca om le umple toate de lumină, căci peste toate se prelungeşte lumina Lui, reflectată în cei pe care îi iubeşte şi cu care Fiul lui Dumnezeu a intrat în relaţie directă ca Dumnezeu făcut om. Fiul lui Dumnezeu e văzut acum direct de oameni şi-i bucură pe toţi cu comuniunea Lui. Dar în aceasta vor intra ei deplin în viaţa viitoare. El „va veni să se proslăvească întru sfinţii Săi şi să fie privit cu uimire de către toţi cei ce au crezut, pentru că mărturia noastră către voi a aflat crezămînt" (II Tes. 1, 10).

5. De bucuria sau comuniunea acestei iubiri directe nu se vor sătura în veci cei ce pleacă din această viaţă cu credinţa în Hristos. Aceasta o spune Petru,

propunînd lui Hristos să facă trei colibe în care să vadă neîncetat pe Hristos şi pe sfinţii din jurul Lui şi de care se vor împărtăşi şi credincioşii încă vii.

Lumina comuniunii cu Hristos e nesfîrşită ca şi bucuria ce o procură. E o mistică nesfîrşită a luminii. Deşi e văzută, este inepuizabilă în bucuria şi eterna noutate ce-o dăruieşte celor ce o văd. Această înaintare nesfîrşită în lumina iubirii lui Hristos o trăieşte şi cel ce, prin rugăciunea neîncetată, ajunge să-L vadă pe El strălucind din inima Sa, unită cu cerul. Mistica ortodoxă este o mistică sau o taină a luminii, nu a întunericului. În întuneric nu se poate înainta. În toate slujbele ortodoxe se vorbeşte de lumină şi în conţinutul darurilor mijlocite de ele se înaintează la nesfîrşit.

6. Lumina care va iradia din Hristos în veacul viitor, umplîndu-i pe toţi de lumină sau făcîndu-i pe toţi lumină, nu va anula trupurile, dar lumina, în care se văd, face să nu se mai simtă spaţiul. Hristos se vede, şi trupurile sfinţilor se văd, dar nu se mai văd aflîndu-se distanţate. Lumina învinge spaţiul fără să desfiinţeze persoanele ce se comunică prin lumină. În viaţa viitoare vom simţi pe Hristos în fiecare om, desăvîrşind această simţire a Lui în viaţa de pe pămînt. Dacă cei ce au făcut bine altora au văzut pe Hristos prezent în ei, luminîndu-se prin aceasta (Mt. 25, 40), în viaţa viitoare Îl vor vedea cu totul clar, în lumina Lui, pe Hristos, pe cînd cei ce nu au făcut bine altora, fiindcă n-au văzut pe Hristos în ei, trăind în întuneric, vor cădea în întunericul total în viaţa viitoare. Dar cel ce s-a rugat aici mult lui Hristos văzîndu-L pe El

în sine, cum Îl văd isihaştrii luminînd din inima lor, Îl va vedea în sine deplin cu sine în viaţa viitoare în plină lumină.

Dar Hristos nu s-a mulţumit să convingă pe ucenicii Săi numai prin învăţătura că El a depăşit legea inexplicabilă a închiderii oamenilor prin naştere şi moarte într-o viaţă redusă la cea din lumea aceasta, ci le-a arătat şi în mod vizibil că este Persoana dumnezeiască a umanităţii pentru a o duce şi pe aceasta în eternitate, deci în lumina sensului deplin.

Poate de aceea, Sfîntul Maxim Mărturisitorul numeşte lumina în care a apărut Hristos pe Tabor „simbol prin care a descoperit dumnezeirea mai presus de minte, aducînd pe ucenici la adevărata înţelegere a Scripturii, iar veşmîntul Său alb ca zăpada, simbol al celui ce poartă puterea Raţiunii creatoare" şi mîntuitoare (Ambigua, trad. rom. de Pr. Prof. D. Stăniloae, Buc., 1980, p. 125-126).

Acestea se cuprind şi se vor cuprinde în lumina lui Hristos, arătată pe Tabor, ca anticipare a luminii în care va fi văzut în viaţa viitoare.

21 Adormirea Maicii Domnului şi înălţarea ei la cer e o altă lumină dată omenirii de Iisus Hristos

Am menţionat că naşterea Fiului lui Dumnezeu ca om din Fecioară a ridicat umanitatea la unirea maximă cu Dumnezeu şi a dat morţii, primită de El, caracter mîntuitor, întrucît nu a suportat-o pentru păcatul Lui, deci din necesitate şi, deci, a putut-o învinge. Prin naşterea din Fecioară, Hristos S-a arătat că e Persoană dumnezeiască ce-şi asumă firea omenească şi prin această calitate se ridică deasupra legii generale a naşterii oamenilor din unirea între bărbat şi femeie şi poate învinge legea morţii definitive. Iar prin unitatea de natură cu oamenii, să-i poată scăpa şi pe ei de moartea definitivă. Prin aceasta a adus cea mai însemnată lumină în existenţa omenirii supusă nonsensului prin suportarea unei legi care, în acest caz, ar fi inexplicabilă în originea şi în sensul ei.

Raţiunea cere ca o astfel de lege să aibă un autor conştient superior ei, care, deci, poate scăpa de sub puterea ei cînd socoteşte că vrea să dea vieţii oamenilor un sens, prin venirea Sa ca om veşnic între ei, pentru ca şi ei să scape de ea prin unirea voită cu El.

De aceea o negare a naşterii lui Hristos din Fecioară însemnînd necesitatea supunerii Lui sub o lege care îi este superioară, nu-L poate arăta avînd pu-

terea să scape de ea şi în moartea definitivă cu trupul, impusă de ea în mod general, prin naşterea membrilor ei pentru o moarte definitivă. Dar puterea Fiului lui Dumnezeu s-a arătat nu numai în naşterea Lui mai presus de fire din Fecioară şi, ca urmare, în biruirea morţii, primită cu voia, ci şi în faptul că nu lasă trupul Maicii Lui, din care s-a format trupul Lui, să se corupă în mormînt, ci îl învie şi-l înalţă la cer unde este şi El. Era firesc ca trupul ei, din care s-a format apoi trupul Lui în stare să învingă moartea, să primească şi el puterea aceasta, dar nu din puterea ei, ci din puterea Fiului lui Dumnezeu care a lucrat în ea, formîndu-şi trupul Lui. Prin aceasta ni s-a dat asigurarea că nu numai trupul lui Hristos, ca trup al Persoanei dumnezeieşti, va învia, ci şi trupurile persoanelor noastre omeneşti, avînd ca asigurare spre aceasta învierea trupului Maicii Lui, cu care s-a unit cît mai mult. Maica Domnului este, şi în această privinţă, puntea de legătură între Fiul lui Dumnezeu născut şi înviat ca om şi între oameni.

Iar că Maica Domnului nu învie şi nu se înalţă prin ea, se arată în faptul că ea nu se arată cu trupul ei înviat şi nici în actul înălţării, şi aceasta nu se putea arăta astfel nici în lucrarea văzută a lui Hristos cel înviat şi înălţat lîngă ea. Actul învierii şi înălţării ei s-a săvîrşit prin Fiul ei înviat şi înălţat în chip nevăzut.

Strînsa legătură dintre El şi ea se arată şi prin aceasta o legătură de taină. Apostolii au constatat doar cînd, ridicînd piatra de pe mormîntul ei a treia zi, la cererea lui Toma, care a venit cu întîrziere, să o vadă, că trupul ei nu mai era în mormînt.

În icoanele Bisericii, acest fapt este exprimat prin faptul că Hristos e arătat lîngă trupul adormit al Maicii Sale, ţinînd în braţe sufletul ei în chipul unui copil. Nu îngerii buni sau răi iau sufletul ei, ca la ceilalţi oameni, ci Hristos Însuşi, Fiul ei. Şi în aceasta se arată legătura directă între Maica Domnului şi Fiul lui Dumnezeu care s-a născut din ea ca om.

În „Sinaxarul" din Minei se spune că îngerii zburau înaintea ei, purtată de Domnul, şi au strigat şi la înălţarea ei, cum au strigat şi la înălţarea Domnului, cetelor de mai sus: „Deschideţi porţile voastre, să treacă Maica Împăratului tuturor". Ea va fi în veci mai cinstită decît Serafimii şi mai mărită decît Heruvimii, aflîndu-se nemijlocit lîngă Fiul ei făcut om şi ridicat pe tronul dumnezeiesc, la dreapta Tatălui, ca să se facă tuturor oamenilor dăruitor al slavei Lui, prin comuniunea cu El şi prin participarea la toate bunătăţile Lui.

Avem astfel în cer nu numai pe Fiul lui Dumnezeu făcut om, ca să trimită puterea Sa celor ce cred în El, ca să se ridice între îngeri la slava primită ca om de El, ci şi pe Maica Lui, ca o făptură dintre noi, dar unită în mod deosebit cu El, rugîndu-se şi Ea pentru noi. De aceea ne rugăm nu numai lui Hristos, ci şi Ei, să se roage pentru noi şi, încrezători în rugăciunile ei, îi spunem:

„Bucură-te ceea ce stai înaintea scaunului Dumnezeului Tău şi te rogi pentru noi.

Bucură-te mijlocitoarea între Dumnezeu şi om, care ne izbăveşti pe noi de nevoi".

Hristos ne-a dat, prin acestea, asigurarea că nu numai El a înviat ca om, fiind Fiul lui Dumnezeu, ci şi noi, oamenii simpli, din puterea Lui.

22 Biserica, rugul aprins de focul lui Hristos şi sfeşnic călăuzitor spre veşnica Împărăţie a lui Dumnezeu

După ce Hristos a înviat şi s-a înălţat şi a şezut de-a dreapta Tatălui, nu rămîne despărţit de noi, ci vine prin Duhul Sfînt în credincioşii uniţi în El şi lucrează în ei cu focul iubirii de Dumnezeu şi de oameni, conducîndu-i spre Împărăţia Sfintei Treimi sau spre veşnica comuniune a lor cu El. El nu se află în credincioşii izolaţi sau despărţiţi prin păreri deosebite despre El. Căci a venit să ne facă să depăşim păcatul mîndriei egoiste şi să ne unim în El, adică în aceeaşi credinţă în El, care nu e decît Unul şi Acelaşi; sau în El ca Adevărul, sau ca Fiul lui Dumnezeu făcut om, putînd cuprinde ca stare în El pe toţi şi toate. Căci Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om ca să adune în Dumnezeu toată creaţia Lui, nu s-o dezbine.

Biserica este, de aceea, unirea celor ce cred în Hristos Cel Unul şi adevărat.

Adunîndu-se ca Biserică cei ce cred în Acelaşi Hristos, ei se sfinţesc din umanitatea sfinţită a lui Hristos. Se sfinţesc prin Tainele ei în care se unesc cu El, primind harul, sau lucrarea Lui necreată. Iisus Hristos se roagă, de aceea, către Tatăl, zicînd: „Precum M-ai trimis pe Mine în lume, şi Eu i-am trimis pe

ei în lume. Pentru ei Mă sfinţesc pe Mine Însumi, ca şi ei să fie sfinţiţi întru adevăr. Dar nu numai pentru aceştia Mă rog, ci şi pentru cei ce vor crede în Mine prin cuvîntul lor, ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia să fie în Noi una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis" (Ioan 17, 18-21). Toţi trebuie să rămînă uniţi în El, pentru că El este Adevărul cel unul, din care se răspîndeşte iubirea unificatoare. Cei ce nu iubesc unitatea în Hristos, arată chiar prin aceasta că nu sînt în Adevăr, sau în Hristos cel adevărat, că nu au ieşit din rai şi nu s-au unit cu cel bun.

Lumina Bisericii constă în unitatea pe care Fiul lui Dumnezeu a venit s-o restabilească între oameni şi El, după pilda şi din puterea Sfintei Treimi. În aceasta constă slava primită de Fiul lui Dumnezeu ca om de la Tatăl, ca, precum El este unit ca om cu Tatăl, să-i facă şi pe ei una cu Tatăl ca fii ai Lui. Cei dezbinaţi arată că nu mai sînt fraţi în Hristos şi fii ai Tatălui. Ei nu mai au slava de fii ai Tatălui. În acest sens continuă Hristos cuvîntul de mai sus: „Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una sîntem" (Io. 17, 22). Căci dacă El, Cel făcut om, este una cu Tatăl şi iubit de El, dar se şi sălăşluieşte în ei, evident că şi ei vor fi uniţi cu El şi iubiţi de Tatăl „ca ei să fie în chip desăvîrşit una" (Io. 17, 23).

Dar Biserica este un rug, compus din lumînările aprinse, reprezentante ale credincioşilor, nu numai cînd se fac rugăciunile obşteşti cu credincioşii adunaţi împreună (la Sfînta Liturghie şi la celelalte sluj-

be), ci e un rug întins în toţi membrii, chiar cînd se roagă în particular, prin faptul că ţin învăţătura cea unică şi adevărată despre Hristos şi împlinesc poruncile Lui, cu conştiinţa că aparţin Bisericii, fiind încălziţi de acelaşi Duh al lui Hristos, primit prin Tainele Bisericii, deci avînd pe acelaşi Hristos în ei. Căci ea nu e numai un grup de oameni ce repetă învăţăturile lui Hristos din Evanghelie, ci un cor alcătuit de toţi credincioşii care primesc pe Hristos prin Tainele ei. Este Evanghelia venită prin Hristos Însuşi în ei în Taine. Toţi sînt, astfel, ramuri ale aceluiaşi rug, ramuri aprinse de iubirea aceluiaşi Hristos, sau a Duhului Său, primit prin taine. Căci Hristos Însuşi a spus că va fi în aceia care se botează în numele Sfintei Treimi, născîndu-se din nou din Duhul Lui cel Sfînt (Matei 28, 19; Ioan 3, 5), şi se hrănesc cu trupul şi sîngele Lui în Sfînta Împărtăşanie (Matei 26, 26-27), putînd astfel ţine învăţătura predată de El Apostolilor şi propovăduită pînă la sfîrşitul veacului de urmaşii Apostolilor, care au primit acelaşi Duh de învăţători prin hirotonisirea succesivă de la Apostoli şi urmaşii lor, potrivit cu spusa Sfîntului Apostol Pavel către episcopi şi preoţi: „Luaţi aminte de voi şi de toată turma întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîştigat-o cu însuşi sîngele Lui" (Fapte 20, 28).

Biserica este Împărăţia duhovnicească cea una sfîntă, apostolică şi universală (Basileia, de unde vine şi termenul românesc: Biserica), în care este mereu prezent cu puterea Lui Împăratul Hristos, încălzind şi

luminînd pe toţi membrii ei ca pe un rug şi ca pe un candelabru alcătuit din credincioşii uniţi, fără să se confunde, ca nişte ramuri sau ca nişte lumînări de acelaşi foc sau de aceeaşi lumină a iubirii lui Hristos şi faţă de Hristos.

Rugul aprins, văzut de Moise, reprezintă şi pe Maica Domnului şi pe orice sfînt plin de focul dragostei lui Hristos. Dar rugul întreg atotcuprinzător, este Biserica în care focul iubirii îi uneşte, nu numai ca persoane singulare cu Hristos, prin iubire, ci şi pe toate persoanele care cred în Hristos şi întreolaltă.

23 Lumina dumnezeiască în descrierea Sfîntului Simeon Noul Teolog

Cea mai stăruitoare prezentare a lui Hristos, ca lumină sau ca izvor de lumină, venit în cei ce se curăţesc de patimile egoismului şi se deschid lui Hristos, a făcut-o Sfîntul Simeon în „Imnele dragostei dumnezeieşti". Toate au drept conţinut tema luminii, în care se arată iubirea lui Hristos pe care şi-o însuşeşte omul credincios. De aceea ele s-ar numi şi „Imnele luminii dumnezeieşti".

Dăm unele texte referitoare la bogăţia de sensuri văzute de el în lumina lui Hristos:

De la Dumnezeu ne vine lumina sau înţelegerea lui Dumnezeu ca izvorul vieţii, spune întîi Sfîntul Simeon. El nu e obiectul pasiv în înţelegerea Lui de către noi. El este originea luminii, pentru că este Creatorul conştient şi liber al existenţei noastre şi a lumii. Şi existenţa însăşi este o lumină, făcută pentru om ca să o cunoască şi să-l cunoască pe El. El e lumina supremă, nu e luminat de altul.

„El luminează, nu e luminat, se arată luminînd, nu primeşte lumina...
Cum deci ar primi slava de la mine, umilitul?
Căci e cu totul fără lipsuri, Ziditorul tuturor".

„În lumina lui Dumnezeu dată nouă se cuprind toate bunătăţile.
Toate vin printr-o hotărîre a puterii Lui".
(Imn 1 în „Studii de teologie dogmatică ortodoxă", 1991, p. 331).

De aceea în lumina ce ne vine de la Dumnezeu neîncetat şi tot mai mare este marea taină a necuprinderii ei în cuvinte. Lumina sau înţelegerea şi taina nu-şi sînt opuse. Cu cît este lumina mai adîncă, mai bogată în înţelesurile ei, cu atît este mai mare taina ei. Taina nu e una cu întunericul, ca în gîndirea teologică şi filosofică occidentală, ci e una cu lumina:
„De aceea limba mea nu are cuvinte,
şi mintea mea priveşte cele săvîrşite, dar nu le explică" (Imn, Op. cit., p. cit.).
Prin toate trebuie să vedem lumina Creatorului, ca o mare taină. Cine, din acest motiv, moare spunînd că Dumnezeu există, murind, ca un om înţelept va vedea acest adevăr.
Iar lumina de acolo va fi o taină şi mai necuprinsă decît cea văzută cît sîntem pe pămînt.
Hristos voieşte ca, plecînd de aici, drepţii:

„Să lumineze cum a luminat Dumnezeul Meu înviind
mai mult decît razele soarelui acesta văzut.
Prin aceasta vor sta lîngă Cel ce i-a slăvit pe ei
şi vor rămîne uimiţi de îmbelşugarea slavei
şi într-o neîncetată creştere a strălucirii dumnezeieşti.
Căci nu va fi sfîrşit al înaintării lor în veci.
Pentru că statornicia creşterii spre ţinta fără sfîrşit
va consta în cuprinderea necuprinsului

şi-i va sătura Cel de care nu se poate nimeni sătura.
Plinătatea Lui şi slava luminii
va consta în înaintarea într-un abis şi într-un început fără sfîrşit.
[...]
Spune-mi, cum vor ajunge la sfîrşitul nesfîrşitului lui?
Nici sfinţii ce petrec aici în timp,
nici ceï ce s-au mutat acolo în Dumnezeu
nu pot avea în ei o astfel de înţelegere.
Ei sînt acoperiţi de lumina sfintei slave
şi sînt luminaţi şi luminează".
(Imn 1, p. 336-71).

În mod neînţeles cei ce cad din Dumnezeu sînt cu sufletul departe de El, le lipseşte simţirea pentru El:

„Fără îndoială vor fi şi ei înlăuntrul Totului,
dar în afară de lumina dumnezeiască şi de Dumnezeu".
Căci precum orbii nu văd soarele strălucind, deşi sînt luminaţi de el, „fiind despărţiţi prin simţire şi prin vedere de el",

„aşa este lumina dumnezeiască a Treimii în toate,
dar păcătoşii sînt închişi în mijlocul întunericului,
întrucît nu văd şi nu au deloc simţirea dumnezeiască".
(Imn cit., p. 336).

Sfîntul Simeon spune lui Hristos, cu credinţă hotărîtă, că, prin unirea cu trupul şi cu sîngele lui Hristos, tot trupul i-a devenit mădular strălucitor al Lui:

„Căci odată ce acest trup întinat şi stricăcios
s-a unit cu trupul Tău neprihănit
şi sîngele meu s-a amestecat cu sîngele Tău,
ştiu că m-am unit şi cu dumnezeirea Ta
şi m-am făcut trupul Tău prea curat,
mădular strălucitor, mădular cu adevărat sfînt,
mădular străveziu şi strălucitor".
(Imn 2, p. 228).

E de observat că în toate Imnele Sfîntului Simeon se trăieşte într-un dialog cu Hristos, întrebîndu-l uneori despre taina vreunei lucrări a Lui, alteori despre motivul pentru care nu simte lucrarea lui Dumnezeu în sine, alteori cerînd explicaţii ale diferitelor stări ale sale, sau lucruri ale lumii. Dialogul acesta ni-l arată pe Sfîntul Simeon trăind pe Dumnezeu ca Persoană, dar mai ales pe Hristos aproape. În aceasta se arată credinţa lui puternică. Cel slăbit în credinţă tinde spre gîndirea aşa zisului dumnezeu într-o esenţă, ca obiect pasiv al gîndirii sale.

Astfel în Imnul 6, Sfîntul Simeon întreabă pe Hristos:

„O, iubire care ne îndumnezeieşti,
[...]
Tu eşti Dumnezeu; uimitor lucru şi greu de aflat este acesta.
Cum nimiceşti stricăciunea?
Cum faci dumnezei pe oameni?
Cum faci întunericul lumină?".
(Imn 6, Op. c. p. 349).

Unde domneşte stricăciunea şi moartea e întuneric, e lipsă de sens. Acolo nu e lumină. Cel mai mult ne luminează Hristos sensul existenţei, cînd ne face să ne simţim fii ai lui Dumnezeu împreună cu Sine, Fiul Unuia Născut al Lui, întrupat pentru veci ca om. Iubirea ce ne-o arată El în felul acesta, umple inima noastră de lumină, ne aprinde şi pe noi de focul iubirii Sale. Pe drept cuvînt, Sfîntul Simeon întreabă pe Hristos, cum izbuteşte să o facă aceasta:

„Cum faci pe muritori nestricăcioşi?
Cum biruieşti noaptea?
Cum luminezi inima?
Cum ne faci fii ai lui Dumnezeu?
Cum ne arzi cu dorul Tău?".
(Imn 6, Op. c. p. 353).

Toate acestea sînt forme ale luminii ce ne vine din Hristos, din unirea cu El.

În Imnul 9-10, Sfîntul Simeon vede luminarea, condiţionată de curăţirea de patimi. Dar repetă iarăşi că mereu se simte la începutul ei:

„Pe cît mă curăţesc, pe atît mă şi luminez, eu nevrednicul...
Dar oricît mi se va arăta Duhul care mă cunoaşte,
mi se pare totdeauna că sînt la începutul curăţirii şi vederii".
(Op. c. p. 354).

În Imnul 11, descrie cum i s-a arătat Dumnezeu ca lui Pavel şi Ştefan, chiar în timpul nopţii, ca lumină:

„Chiar în noaptea însăşi şi în întunericul însuşi
văd pe Hristos deschizîndu-mi în chip înfricoşător cerurile
împreună cu Tatăl şi cu Duhul, lumină întreit sfîntă,
una din cei Trei şi Trei în Una".

Darul acestei vederi îl are de la Duhul Sfînt, care se arată celor ce văd „ca lumină din lumină". Dar prin Duhul vede pe Fiul şi, văzînd pe Fiul, vede pe Tatăl. Lumina se arată ca Persoană. Dar totuşi unirea celor trei Persoane le arată ca o unică lumină. Din iubirea lor iradiază o unică lumină, dar o lumină care nu-i reduce la Unul. Dar lumina aceasta e totuşi neapropiată şi totuşi copleşitoare. Ea-l uimeşte, zice, şi-l umple de frică:

„deşi nu văd decît o picătură din adîncimea ei fără fund".

Dar totuşi ea-l „ameţeşte" şi-l face să se teamă să nu se topească, de va vedea din ea mai mult. Şi, dîndu-şi seama că şi-a ieşit din sine, plin de această teamă, se întoarce iarăşi în noaptea simţirilor pămînteşti. Şi se acoperă în trupul acesta, ascunzîndu-se în el de frica de a nu fi ars de focul acelei lumini (Op. c. p. 362)".

Se vede în descrierea acestui extaz iarăşi cum, pentru Sfîntul Simeon, taina vederii lui Dumnezeu nu se produce în întuneric, ca în teologia şi filosofia occidentală, ci în lumină, într-o lumină copleşitoare. În vederea ei nu se simte caracterul personal al lui Dumnezeu, ci, mai bine zis, taina iubirii tripersonale.

În această înaintare nesfîrşită în iubirea lui Dumnezeu va consta bucuria vederii luminii dumnezeieşti în viaţa viitoare. Ea va avea loc într-o copleşire a trupului, deşi va fi cu trupul înviat.

Imnele Sfîntului Simeon sînt documentul cel mai accentuat al misticii ortodoxe, care e simţirea iubirii nesfîrşite a lui Hristos ca Fiu al Tatălui şi Frate al nostru, simţire ce o susţine în noi prin Duhul Său cel Sfînt. E mistica relaţiei fericite cu Dumnezeu cel personal, care îşi revarsă dragostea către noi ca lumină. În orice caz, trăirea relaţiei cu Dumnezeu îmi aduce faptul pozitiv al bucuriei de un sens al existenţei mele. În aceasta e exprimată cel mai bine lumina. În orice caz, nu putem să considerăm pe Dumnezeu în Sine ca întuneric şi nu ca lumină, dacă din El vin la existenţă toate. Numai golului i se potriveşte termenul de întuneric. Existenţei i se potriveşte termenul de lumină. Cu atît mai mult Celui ce este cauza a toată existenţa I se potriveşte numele de lumină. Dumnezeu, ca existenţă prin Sine, e lumina absolută. Chiar dacă ea este mai presus de cuprinderea noastră, totuşi ceva ne vine din ea, din caracterul ei de lumină. Cele ce îşi au fiinţa din existenţa absolută nu pot să nu coboare la forme şi nivele ale perceperii a ceva din puterea existenţei sau din lumina ei.

În Imnul 12, Sfîntul Simeon explică unitatea luminii celor trei Persoane ale Sfintei Treimi cu pilda unităţii vederii celor doi ochi ai persoanei omeneşti. În fiecare din cele trei Persoane se vede unica iubire a lor. Văzînd deci lumina, sau trăind iubirea lui Dum-

nezeu, simt venind la mine o iubire care nu mă închide în mine.

„Cele trei mi se arată ca o unică faţă.
Doi ochi frumoşi sînt umpluţi de o unică lumină.
Căci fără persoană (faţă), spune-mi, cum ar vedea ochii?
Dar nici de persoana (faţa) fără ochi nu se poate vorbi".
(Imn 12, p. 264).

Dumnezeu, fiind iubire, nu trezeşte numai dorul nostru după El, ci vine şi El la noi sau trimite pe Fiul iubit al Lui, cu chip de om, ca să-L iubească în acest chip şi să ne iubească şi pe noi. Dar chiar în chipul de om, ca Dumnezeu, rămîne nepătruns, deşi vine în noi:

„Dar cel ce şi-a unit ceea ce i s-a dat lui de Duhul dumnezeiesc,
s-a făcut în chipul dumnezeiesc, avînd pe Hristos în piept,
pe Hristos cel necuprins şi singur cu adevărat neapropiat tuturor făpturilor.
[...]
Dar, o, fire neprihănită, fiinţă ascunsă,
iubire de oameni necunoscută celor mai mulţi oameni,
milă nevăzută de cei ce vieţuiesc fără minte...
lumină simplă şi fără chip, întru totul necompusă...
Cum Te-ai făcut văzută de mine, cum Te-ai făcut cunoscută celor din întuneric?

Cum Te-ai făcut ţinută în mîinile Sfintei Tale Maici?
[...]
Cum se arată lumina pe care nu o are lumea?
[...]
Cum, fiind în mijlocul chiliei mele,
văd pe Cel ce e în afara lumii, căruia Îi şi vorbesc
[...]
şi, unit cu El, depăşesc cerurile
[...]
şi unde e trupul atunci, nu ştiu.
[...]
Ştiu că Cel ce e despărţit de toată zidirea,
mă ia înlăuntrul Lui şi mă ascunde ca pe fratele Lui
şi mă aflu în afara întregii lumi
şi eu, cel muritor şi mic în lume,
privesc în mine întreg pe Făcătorul lumii".
(Imn 13, p. 370-373).

În iubirea Celui Necuprins, pe care o poate face simţită altuia, fie el cît de mic, este taina întîlnirii persoanelor conştiente. Ele se simt unite fără să se anuleze. Pătrund una în alta în mod conştient, dar îşi rămîn necuprinse, cea dumnezeiască - pentru infinitatea ei, cea omenească - pentru libertatea şi conştiinţa ce i s-a dat şi care sînt respectate de Creatorul lor, care le-a făcut după chipul Său. Lumina necreată se face trăită de lumina creată. Se unesc şi se bucură una de alta. Cu deosebire se întîlneşte Hristos ca Persoană, ca neapropiată şi ca om apropiat cu omul, fiind atît accesibil, cît şi inaccesibil omului. Omul trăieşte pe Hristos apropiat chiar ca Dumnezeu prin fi-

rea Lui omenească, dar şi neapropiat deplin nici ca om, pentru identitatea Lui personală cu Dumnezeu. Într-un fel, chiar persoanele simplu umane se pătrund şi nu se cuprind.

În alt imn, Sfîntul spune cum, plîngînd, după ce Hristos încetează de a i se arăta, Acesta plin de milă i Se arată iarăşi în plină lumină şi aceasta în repetate rînduri:

„Tînguindu-mă şi plîngînd
mă luminează întreg.
[...]
Apoi iarăşi Te-ai ascuns de mine
şi pe urmă iarăşi m-ai înconjurat cu raze
[...]
arătîndu-Te tot mai strălucitor, fulgerînd tot mai luminos".

Chiar din persoană se răspîndeşte o rază de lumină, mai ales către persoana iubită. Depinde însă şi de deschiderea celei din urmă la iubirea celei dintîi. Dar ce strălucitoare nu poate fi lumina iubirii lui Hristos îndreptată spre cel ce crede cu adevărat în El. Dar El Îşi arată lumina iubirii prin coborîre la cel iubit. Însă cît de mare trebuie să fie El ca lumină în Sine Însuşi, sau în relaţie cu Tatăl?

De aceea Sfîntul Simeon strigă:

„Slavă nemăsuratei Tale pogorîri la noi, Mîntuitorule,
Slavă milei, slavă puterii tale,
umpli întreg toate, fiind întreg în afara tuturor".

Dar numai credincioşii Îl văd coborît ca lumină:
„Iar toţi necredincioşii, arătîndu-Te Tu,
au rămas orbi, lumină a lumii".
(Imn 15, p. 379-381).

Hristos e lumină obiectivă, ca Dumnezeu, dar cel ce, subiectiv, nu I se deschide, nu-L vede.

„Însă pe cei ce-i luminează, îi faci să iasă din cele văzute".

Cînd iubeşti, chiar un om, nu-l mai vezi decît pe el. Cu atît mai mult cînd cineva, fiind în Hristos, Îl iubeşte cu căldură, nu-L mai vede decît pe El. Nu mai vede cele din jurul său.

„Ne scoţi şi ne urci în întregime în lumina Ta".

Şi precum cel iubit, de răspunde iubirii, se face asemenea celui ce-l iubeşte, cu atît mai mult omul, luminat de Hristos, e făcut ca El, însă prin har, nu prin fiinţă. Fiind deplin de Hristos, trăieşte dumnezeirea Lui.

„Şi ne faci din muritori, nemuritori,
şi, rămînînd ceea ce sîntem, ne facem prin harul Tău,
fii asemenea Ţie, dumnezei ce văd pe Dumnezeu".

Trăind în lumina lui Dumnezeu, scăpăm de moarte şi uităm de ea; devenim şi ne simţim dumnezei, purtători ai lucrării dumnezeieşti. Uniţi în Persoana

lui Hristos, prezenţi în mădularele trupului Său, se face prezent ca Persoană unică în fiecare din cei credincioşi şi aceştia sînt şi se simt mădulare ale Lui.

„Iar eu, nevrednicul, sînt mîna şi piciorul lui Hristos.
Mişc mîna şi Hristos întreg e mîna mea.
Mişc piciorul şi, iată, străluceşte ca Acela.
[...]
Şi vom deveni toţi împreună dumnezei prin Dumnezeu".
(Imn 15, Op. c. p. 382-385).

Dumnezeu este:

„Lumina spirituală, care nu e văzută de nimeni...
Dar mai dorită şi mai poftită decît toată lumea".

Şi cînd nu mi se face văzut,

„cugetarea mea se usucă".

O cugetare, care nu se întîlneşte cu Dumnezeu cel personal, care-mi explică toate şi-mi arată o iubire nesfîrşită, e o cugetare care ne plictiseşte prin monotonia ei, care nu dă de nici o căldură. Şi omul, care nu se poate împăca cu această situaţie, Îl caută plîngînd pe Dumnezeu cel iubit şi iubitor la nesfîrşit.

„Atunci deschizînd cerurile, Ziditorul s-a aplecat
şi mi-a dăruit slava negrăită şi minunată.
[...]

Strălucind înlăuntrul ticăloasei mele inimi,
Învăluindu-mă din toate părţile de strălucire
şi luminînd toate mădularele mele cu razele Lui".

Plînsul durerii de a nu-L avea pe Hristos cel iubit e forma celui mai mare dor al Lui. Dar chiar în acest dor de El se simte o prezenţă a Lui. Însă prezenţa Lui ca Persoană mi-o face mai clară, făcîndu-mă să-I simt răspunsul iubitor printr-o înfăţişare iubitoare.

„Şi pătrunzîndu-mă întreg, mă îmbrăţişează întreg
şi mă umple de iubirea şi de frumuseţea Lui".

Această iubire o simt ca o mare dulceaţă, dar şi ca lumina care mă umple de lumina sensului deplin şi de fericire nemărginită viaţa mea.

„Şi mă umplu de dulceaţa dumnezeirii.
Mă împărtăşesc de lumină, particip la slavă".

Această fericire se reflectă ca o frumuseţe spirituală, ca o lumină impunătoare şi ca lumina feţei lui Hristos cel iubit. Cei ce se iubesc, se fac asemănători, reflectînd lumina aceleiaşi iubiri, slava aceleiaşi fericiri.

Această slavă:

„Îmi luminează faţa ca a celui iubit
şi toate mădularele mele se fac purtătoare de lumină.
Devin atunci mai frumos ca cei frumoşi,
mai bogat decît cei bogaţi...

Sînt mai puternic şi mai mare decît împăraţii...
şi mai cinstit decît toate cele ce se văd...
şi decît cerul şi toate cele din cer,
avînd în mine pe Ziditorul tuturor".
(Imn 16, Op. c. p. 383-390).

Dumnezeirea se reflectă pe faţa celor luminaţi de Hristos ca şi pe faţa Lui.

În Imnul 17, Sfîntul Simeon arată cum, din pomul fricii, se iveşte floarea mai presus de fire a iubirii, care se desparte de pomul care a prilejuit ivirea ei. Ca atare, iubirea ridică şi mintea omului mai presus de fire sau de lume. Propriu zis ea este lumină dumnezeiască, este necreată. Avem aici anticipată învăţătura Sfîntului Grigorie Palama despre energia necreată:

„Iubirea e Duhul dumnezeiesc,
lumina atotfăcătoare şi luminătoare,
Ea nu e din lume,
nici creatură. Căci e necreată
şi ca atare, în afara tuturor celor create.
E necreatul din mijlocul celor create".

Iubirea nu poate fi decît de la Dumnezeu, deci e necreată. Dar ea se coboară atît de mult chiar spre cele create, că se face şi creată, fără să înceteze a fi necreată; mai bine zis, se face lucrare a subiectului creat, făcîndu-l pe acesta necreat, dar putîndu-se numi, în calitatea de lucrare a Subiectului creat, şi ea creată. Dar necreatul se face creat în sensul că Persoana necreată a Creatorului se face şi Persoană a firii şi lucrării create.

„Înţelege, fiule, cele ce-ţi spun!
Iubirea e despărţită (de cele create).
Fiindcă necreatul niciodată nu primeşte să se facă creat.
Dar dacă voieşte, poate să se facă şi aceasta.
De fapt, Cuvîntul, fiind prin fire necreat,
s-a făcut în chip negrăit creat
[...]
Şi arătîndu-se prin amîndouă lucrările şi voinţele,
dar nefiind creatură,
[...]
Cuvîntul se face văzut ca creatură,
unit cu firea asumată".
(Op. c. p. 396-397).

Şi fiind în afară de creaturi, Necreatul este lucrător ca iubire prin toate. Căci unde este iubirea Lui, este El Însuşi ca Persoană. Cel ce crede, Îl simte pe Hristos aşa cum este de fapt: foc şi nor şi lumină. Sfîntul Simeon spune despre Sine:

„Şed în chilie, noaptea sau ziua,
dar împreună cu mine se află în mod nearătat şi necunoscut iubirea.
Fiind El în afară de toate făpturile,
este totodată împreună cu toate.
Este foc, este şi strălucire,
se face şi nor al luminii
[...]
Ca foc, încălzeşte sufletul
şi aprinde inima mea
şi iubirea Creatorului

îmi înflăcărează sufletul,
mă învăluie întreagă ca o flacără purtătoare de lumină".
(Imn cit., p. 398).

Numirile de foc, de lumină, date iubirii dumnezeieşti exprimă lucrarea spirituală a iubirii lui Dumnezeu, Îl exprimă pe Dumnezeu Însuşi, ca Cel ce încălzeşte sufletul cu iubirea Lui şi luminează mintea cu sensul dat vieţii omului.

Dar nu rămîne permanent în sufletul sfîntului, ci uneori mintea acestuia, întorcîndu-se după un timp spre cele create, lumina iubirii dumnezeieşti se retrage. Dar dorind-o iarăşi cu durere, iubirea Lui se arată iarăşi „în mijlocul inimii ca un luminător, ca un disc al soarelui".

Şi venind ea, spune Sfîntul Simeon:

„M-a unit cu cele nevăzute
şi mi-a dăruit să văd
pe Cel necreat şi să mă bucur de El...
Aceasta pentru că am fost unit cu Cel necreat,
cu Cel nestricăcios şi fără început.
Căci aceasta o face iubirea".

Iubirea nu poate fi despărţită de persoana celui ce iubeşte. Iubirea e prezenţa Lui în cel iubit. Iar iubirea nemărginită, atotfericitoare, nu poate fi decît a Persoanei lui Dumnezeu. De aceea, unde e simţită ea, e prezent Dumnezeu. Uneori nu e iubirea aceasta, este întuneric, este nemulţumire. Numai iubirea nemărginită a Persoanei lui Hristos aduce bucuria adevăratei mîntuiri, a deplinei lumini.

„De ne vom despărţi de lumină, cum vom scăpa de întuneric?"

Lumina deplină a lui Hristos ne face să simţim toate bunătăţile Împărăţiei lui Dumnezeu, toată mîngîierea, deplina mîntuire.

„Odată căzuţi din Împărăţia dumnezeiască,
cum vom putea afla, Mîntuitorule,
altă mîntuire, altă mîngîiere?"
(Imn. cit., p. 400-402)

Lumina adevărată este iubirea. Au şi celelalte virtuţi o anumită lumină în ele, ca atenţii felurite spre alţii. Dar fără iubire, ele sînt ca un trup fără cap. De aceea, cel fără iubire va auzi de la Judecătorul suprem: „Nu te ştiu pe tine" (Mt. 25, 12). Fără iubire e ceva mort în virtuţi.

„Prima împărătească şi doamnă
a tuturor virtuţilor
este cu adevărat iubirea.
Ea e capul şi veşmîntul şi slava.
Iar trupul fără cap
e mort şi fără suflare.
Deci virtuţile fără iubire
sînt veştede şi nefolositoare.
Şi e gol de slava dumnezeiască
cel ce nu are iubirea.
Chiar de are toate virtuţile,
se înfăţişează gol"
(Imn 17, Op. c., p. 403).

Iar iubirea a adus-o pe pămînt Creatorul. Căci luînd suflet şi trup, „ne-a dat prin ele duhul dumnezeiesc, care este iubirea" (Imn. cit., Op. c., p. 404).

Dacă n-ar fi Duhul Sfînt, n-ar fi în Dumnezeu iubirea. Căci în Duhul se uneşte Tatăl cu Fiul. Şi Duhul iubirii L-a dat faţă de Tatăl, L-a prelungit Fiul şi în umanitatea asumată. Şi prin ea vine în toţi cei ce se unesc cu Fiul prin credinţă, devenind şi ei fii ai Tatălui. Fără Duhul Sfînt, n-ar veni, deci, nici în oameni iubirea. Numai în Duhul ne facem şi noi fii iubitori ai Tatălui, sau fraţi cu Fiul. Fiecare Persoană din Sfînta Treime are importanţa Ei în iubirea dumnezeiască. Nu este iubire fără persoane. Şi iubirea reală se activează chiar în umanitate, între trei persoane: eu şi tu se unesc cu adevărat, iubind împreună un el.

Dar iubirea deplină, deci Duhul, ni-L comunică Fiul, mergînd pentru noi pînă la cruce. Şi deci şi noi primim pe Duhul, renunţînd deplin la noi înşine şi luînd pe umeri crucea iubirii. De aceea, toate se sfinţesc în slujbele bisericeşti prin cruce şi prin chemarea Duhului Sfînt. Numai acolo este lumina deplină (arătată prin lumînare), sau e prezent Hristos.

„De voieşti şi doreşti să iei Duhul dumnezeiesc,
crede desăvîrşit în Dumnezeu
şi renunţă la tine.
Şi ridică pe umeri, fără şovăială, crucea.
Atunci, te vei face părtaş,
murind prin intenţie, ţie,
vieţii nemuritoare"
(Ibidem, p. 404).

Hristos nu ne cere altceva, decît să ne însuşim iubirea Lui, făcînd-o iubire proprie. Astfel, cel dintîi care a intrat în rai cu El, a fost tîlharul de-a dreapta, care nu i-a putut da nimic altceva, decît mărturisirea credinţei lui, cînd toţi Îl batjocoreau. Dar această mărturisire era mai de preţ decît orice preţ material ar da cineva pentru a fi mîntuit.

Duhul Sfînt primit de la Hristos este Împărăţia cerurilor, primit ca un grăunte de muştar în grădina inimii, care creşte ca un copac pînă la cer. Cel ce nu ia aici acest grăunte nu-l mai poate lua în viaţa de după moarte. Numai timpul de acum este cel al faptelor de iubire. Cel viitor este cel al încoronării. Cel ce pleacă de aici fără să fi dezvoltat această arvună nu va avea în viaţa viitoare pe Hristos decît ca Judecător (Imn. c., Op. c., p. 410-411).

Lumina primită de aici se va arăta în toată claritatea la Judecata de Apoi. Iar dacă nu e primită aici, sau nu e cultivată cît sîntem pe pămînt, întunericul, sau falsa lumină în care se arată că rămîn unii, se va arăta iarăşi întreagă şi tuturor la aceeaşi judecată.

În Imnul 18, Sfîntul Simeon face deosebire între lumina lui Hristos şi cunoaşterea Lui. Deci Îi spune:

„Toate ale tale sînt neînţelese.
[...]
Că exişti, cunoaştem şi lumina Ta o vedem,
dar cine eşti şi în ce fel, nu ştie nimeni"
(Op. c., p. 412).

Lumina lui Hristos e totodată taină. E taina iubirii Lui, pe care o cunoaştem în darul ei, dar n-o putem

cuprinde în nemărginirea ei. N-o cunoaştem, pentru că e darul Persoanei lui Hristos şi persoana ca izvorul conştient al iubirii nesfîrşite, trăită dar neînţeleasă:

Paradoxul este, însă, că cunoaştem această iubire ca: „nemărginită, negrăită, în nimic încăpută".

De aceea, ea e atît lumina văzută, cît şi: „lumina neapropiată".

E neapropiată, fiind lumină sau iubire a Persoanei lui Hristos, care e, pe de o parte, plină de frumuseţe prin iubirea ei, pe de altă parte, de o frumuseţe necuprinsă, indefinită, cum e de altfel faţa oricărei persoane iubite şi iubitoare.

„Şi cunoaştem (în lumina Ta) faţa Ta mai frumoasă decît toate".

Vederea luminii dumnezeieşti e o relaţie personală cu Hristos, aşa cum vederea luminii oricărei persoane omeneşti, care ne iubeşte şi pe care o iubim, e o relaţie cu persoana ei, care nu termină în a ne arăta lumina ei.

Faţa luminată a lui Hristos e „soare nepătruns", „stea luminătoare", dar totuşi necuprinsă. Lumina sau iubirea se arată că e persoană, chiar în faptul că iradiază din faţa persoanei. Şi numai persoana are faţă. Şi numai faţa persoanei răspîndeşte lumină. Dar lumina supremă o răspîndeşte faţa lui Hristos, ca faţă iubitoare a lui Dumnezeu. Aceasta, pentru că în faţă sînt ochii care privesc cu iubire la cel iubit.

„Ea (faţa sau lumina ei) arătîndu-se strălucitor, depărtează lumea

şi aduce uitarea tuturor lucrurilor urîte ale vieţii
şi dăruieşte putere celor ce ostenesc pentru bine
şi nu lasă pe om să se mînie sau să se tulbure".

Aceasta, pentru că lumina răspîndită de pe faţa cuiva, dar îndeosebi a lui Hristos, este una cu iubirea, cu bunătatea, îndemnînd la iubire, la fapte bune, unite cu bucuria, ceea ce face faţa celui ce priveşte lumina unui om iubitor, dar mai ales a lui Hristos, să reflecteze lumina. Lumina, ca bunătate sau ca iubire arătată de o persoană altei persoane, cînd ultima i se deschide, i se face proprie şi acesteia, aşa cum raza soarelui, ajungînd prin raza lui un perete, se reflectă cu lumina şi căldura lui pe acel perete. Lumina feţei lui Hristos:

„E desfătare şi bucurie, blîndeţe şi pace,
milă fără margine, abis de înduioşare,
nevăzutul văzut, neîncăputul încăput"
(Op. c., p. 413).

În lumina iubirii se trăieşte taina infinităţii celui ce iubeşte şi de cel iubit. Se trăieşte taina valorilor infinite ale persoanei umane, unite cu Persoana Cuvîntului întrupat.Aceasta e mistica ortodoxă a luminii. E taina persoanei unită cu Persoana. Căci numai aşa e persoană întreagă. Persoana fără persoană şi mai ales fără Persoana Fiului lui Dumnezeu, persoana umană, e bolnavă, boleşte de moarte.

Cînd n-are pe Dumnezeu întrupat, omul plînge, căutîndu-L, dar cînd e stăpînit de patimi, se încăpăţînează să creadă că îşi este suficient lui. Cînd Îl caută

plîngînd, Dumnezeu cel întrupat Îşi arată lumina feţei. Căci aceasta „ţine de compătimirea şi mila lui nemărginită" (Op. c., p. 414).

Cînd sîntem în mare suferinţă şi plîngem, îmi vine în ajutor:

„Şi-mi luminează mintea cu o lumină foarte dulce...
Şi se face o flacără mare, care atinge cerurile".

Dar cînd mă încred prea mult în cunoaşterea ei, ea zboară de la mine. De aceea,

„ea îndeamnă la tăcere şi la ura a toată slava,
învăţînd smerenia care poate toate".
(Op. c., p. 415).

„Îmi vorbeşte, mă priveşte şi o privesc.
Este în inima mea dar este şi în cer.
Îmi porunceşte să am milă de toţi din lume...
Nici de moarte nu mă tem, căci am trecut peste ea.
Nu mai ştiu de necaz, deşi toţi mă supără.
Plăcerile sînt amărăciuni, fug de toate patimile
şi văd necontenit lumina, ziua şi noaptea
[...]
Şi mă fac o mare lumină"
(Op. c., p. 416).

Lumina care vine de la Hristos e un conţinut al tuturor bunătăţilor, nu e o simplă vedenie.

Cînd vine Hristos în el ca un rug aprins, Sfîntul Simeon intră în el fără să se ardă. Slugile diavolului

caută să-l împiedice de la unirea cu Hristos. Dar Sfîntul Simeon zice:

„Iar eu, culcat, rîdeam şi mă înarmam cu rugăciunea
şi-i respingeam pe toţi cu semnul crucii".

Gîndul la crucea lui Hristos, ca semn al iubirii Lui nemărginite, şi rugăciunile sfinţilor îl ajută să-L vadă pe Hristos ca lumină şi să se facă el însuşi lumină. Cel ce, biruind patimile, primeşte pe Hristos ca lumină, se face şi el lumină, iradiind din el lumina şi bunătatea către alţii.

Sfîntul se uimeşte de Hristos că nu-l mîntuieşte numai, ci şi umple sufletul lui murdar de „strălucire" şi-l face „lumină neprihănită", ba face „strălucitoare" şi mîinile pătate cu „petele păcatului", şi buzele le face „sfinte din necurate" şi gura spurcată i-o face părtaşă de trupul Lui. Se miră, cum rămîne „nears de prezenţa Lui?".

În imnul 20, Sfîntul Simeon spune lui Hristos, primindu-L în Sfînta Împărtăşanie: „Tu subţiezi grosimea răutăţii mele şi aşa mă faci lumină pe mine, cel întunecat. Mă scalzi în lumina nemuririi" (Op. c., p. 429). Numai nemurirea este un sens al vieţii omeneşti. „Tu, Hristoase, zice Sfîntul, ale cărui bogăţii spirituale nu le poate descrie omul de-ar avea zeci de mii de limbi,

aprinzi în mine marea flacără a iubirii dumnezeieşti
Şi aduci în mine focul dorului de Dumnezeu".

Lumina dumnezeiască e foc al iubirii, care-l aprinde şi pe om de iubirea lui, luminîndu-l şi încălzindu-l (Ibid., p. 436).

În Imnul 21, Sfîntul Simeon spune lui Hristos:

„Ai strălucit, Te-ai arătat ca lumină a slavei,
lumină neapropiată a fiinţei Tale, Mîntuitorule,
şi ai luminat sufletul întunecat,
mai bine zis care s-a făcut întuneric din pricina păcatului,
ca unul ce şi-a pierdut frumuseţea naturală.
Căci l-ai ridicat din iadul în care zăcea
şi i-ai dat să vadă lumina zilei dumnezeieşti
şi să se facă el însuşi lumină, o, mare minune!"
(Imn 21, Op. c., p. 437)

Lumina neapropiată a fiinţei dumnezeieşti ni se face apropiată de Hristos prin firea omenească asumată. Căci în aceasta ne face simţită iubirea dumnezeiască. Şi umple şi sufletul nostru de lumină. Mai bine zis, ne readuce sufletul la starea în care a fost creat, în comuniune cu Dumnezeu, din care a căzut prin păcatul nesocotirii lui Dumnezeu, închizîndu-se în iadul lipsei de sens al vieţii sale, în iadul întunericului. Hristos, făcîndu-Se om, a ridicat omenescul în ziua nesfîrşită a vieţii luminată de sens şi de fericirea comuniunii iubitoare cu Dumnezeu. Mulţumind lui Hristos pentru aceasta, Sfîntul Simeon Îi spune:

„Iar primind să rămîi la el
şi binevoind să rămînă el în Tine,
ai făcut asemenea Ţie pe cel stricăcios,

l-ai făcut dumnezeu, Dumnezeule, Cel ce subzişti prin fire"
(Ibidem, p. 438).

Dar aceasta o face cu cei smeriţi, nu cu cei ce se laudă cu cunoaşterea celor lumeşti. Aceasta îi depărtează de El. Crezînd că, ştiind cele ale lumii acesteia, ştiu totul, de fapt nici întocmirea ei minunată nu o cunosc. Căci în acest caz, ar cunoaşte şi pe Creatorul.

Despre marea taină a lumii însăşi, vorbeşte Sfîntul Simeon şi în Imnul 22. Dar o vede astfel numai în Hristos. Cu atît mai mult este deci El o taină necuprinsă. Hristos îi spune Sfîntului:

„Crede că sînt cu totul lumina fără formă,
cu neputinţă de cercetat, apropiată în chip neapropiat".

Fiind iubirea nemărginită, numai prin iubire Îl poate simţi omul pe Hristos, ca foc şi ca lumină. Căci nu poţi simţi iubirea cuiva dacă n-ai şi tu iubire. Dar iubirea cu care primeşte omul iubirea lui Hristos nu poate veni decît tot de la El. Hristos îmi dă prin cuvînt iubirea cu care primesc iubirea Lui:

„Şi foc şi rază Mă face iubirea lor.
Căci cînd se aprinde în tine jarul iubirii,
atunci şi Eu, văzînd rîvna inimii tale,
Mă aflu unit cu el şi aduc lumina
şi Mă arăt ca foc, Eu care am produs focul prin cuvînt"
(Imn 22, Op, c., p. 460)

Cînd cuvîntul lui Hristos trezeşte în mine plînsul pocăinţei, atunci Duhul Lui Se uneşte cu apa lacrimei mele şi-mi spală murdăria sufletului. Dar cînd acest plîns mă face smerit, Duhul lui Hristos unit cu smerenia se face blîndeţe. Iar cînd acest plîns caută mai multă credinţă, Duhul unit cu el se numeşte rîvnă. Tot Duhul lui Hristos se face în cel ce plînge după pace şi (fericire) bucurie (Imn cit., Op. c., p. 461).

Cele spirituale se unesc în om cu cele materiale. Lucrarea dumnezeiască se uneşte atît de mult cu cea omenească, încît devin una. Dar totuşi, omul se simte în această lucrare din el şi pe sine şi simte şi pe Duhul lui Hristos. Persoana umană se uneşte în lucrare cu Persoana Duhului lui Hristos, dar nu pierde nici una. Hristos este ca Creator în toate, dar şi deosebit de toate (Imn 23, Op. c., p. 463).

Dar este în mod deosebit cu vieţuitoarea înrudită cu El. „Această vieţuitoare este înrudită cu El ca minte şi cu Înţelepciunea,
şi ca un cuvînt cu Cuvîntul, deşi e creată,
are o părtăşie cu Creatorul,
ca una ce este după chipul
şi asemănarea focului.
Aceasta e vieţuitoarea raţională între cele neraţionale...
fiind în centrul creaturilor,
e singura care cunoaşte pe Dumnezeu"
(Imn 23, Op. c., p. 464-465)

În imnul 24, Sfîntul Simeon Îi mulţumeşte lui Hristos că a coborît la el, trecînd peste toate puterile dimprejurul lui:

„Ai coborît acolo unde eram eu
şi luminînd îndată ai alungat întunericul
[...]
m-ai cucerit cu frumuseţea Ta şi m-ai rănit cu iubirea,
m-ai preschimbat întreg.
Şi am văzut faţa Ta şi m-am înfricoşat"
(Imn 24, Op. c., p. 485)

Cel ce se întîlneşte cu Hristos se cunoaşte prin smerenie.

„Căci prin El are smerenia,
mai bine zis, El este smerenia"
(Ibid. p. 488)

Toate virtuţile, toate valorile, au ca subiect persoana, iar ca izvor, Persoana lui Hristos. Ce-ar fi existenţa fără persoane şi, în ultimă analiză, fără Persoanele divine? Iar Persoanele Se văd prin feţe. De aceea se numesc Persoane divine şi Feţe. Mă încălzeşte, mă luminează o faţă, nu un lucru. Fără feţe, toate sînt pustii, reci, fără sens. În faţă e adevărata frumuseţe. Cele trei Persoane dumnezeieşti se unesc într-o singură faţă, care se numeşte Duh (Imn 23, Op. c., p. 485).

Iar în faţa omenească a lui Hristos se vede Duhul Lui şi al Tatălui. E o lumină văzută şi material, dar e lumina spirituală a iubirii între cele trei Persoane ale Sfintei Treimi. În faţă se văd persoanele ce se iubesc, dar nu se confundă. Iar lumina acestei iubiri de pe o faţă dă frumuseţe acelei feţe.

Cu importanţa feţei dumnezeieşti începe Sfîntul Simeon Imnul 25:

„Cum voi descrie, Stăpîne, faţa Ta dumnezeiască?
Cum voi exprima arătarea negrăită a frumuseţii Tale?".
(Imn 25, Op. c., p. 489).

Sfîntul Simeon Îi spune lui Iisus că i S-a arătat deodată „de sus cu mult mai luminos ca soarele. Şi-ai strălucit din ceruri pînă în inima mea". Prin mijlocul tuturor ca printr-un întuneric „trecea din ceruri pînă la mine un stîlp luminos, tăind tot văzduhul" (Op. c., p. 489). Sfîntul trăieşte în această lumină mila lui Hristos:

„Varsă-Ţi marea Ta milă peste mine, Cuvinte!
O, beţie a luminii! O, mişcări ale focului!
O, pătrunderi ale flăcării, în mine, nevrednicul,
produse de Tine şi de slava Ta.
Slava aceasta văzută ştiu şi spun că e Duhul Tău"
(Imn. cit., Op. c., p. 490).

Venind Duhul lui Hristos în om ca lumină, ca iubire, în această lumină sau iubire Se vede Hristos Însuşi. Duhul e lumina feţei lui Hristos, care purcede din Tatăl şi se odihneşte în Fiul. În Hristos, care a luat faţă omenească, se vede astfel lumina iubirii dintre Persoanele Sfintei Treimi, îndreptată spre oameni. De aceea, Sfîntul Simeon Îi mulţumeşte lui Hristos:

„Ţie închinîndu-mă, Îţi mulţumesc că m-ai învrednicit
[...]

Îţi mulţumesc, că şezînd eu în întuneric,
mi Te-ai descoperit Tu Însuţi, luminat,
m-ai învrednicit să văd
lumina feţei Tale...
Astfel, sînt în lumină, aflîndu-mă în mijlocul luminii,
dar şi în mijlocul întunericului".
(Imn 25, Op. c., p. 490).

Dar vede lumina lui Hristos, pentru că a fost făcut frate al lui Hristos.

„Ca om ştiu că nu văd nimic din cele dumnezeieşti,
dar prin înfiere am fost făcut Dumnezeu"
(Imn cit., Op. c., p. 498)

Sfîntul Simeon cere să vadă şi în viaţa viitoare pe Hristos plin de aceeaşi privire iubitoare. Lumina lui Hristos e atenţia Lui arătată prin privire. În special în ochi se vede lumina iubirii. Şi Hristos, păstrînd în veci trupul, lumina iubirii Lui îl învăluie şi pe el şi e îndreptată şi spre cei iubiţi. Materia trupului e copleşită de spiritul plin de dumnezeire, dar nu e desfiinţată.

„Că precum m-ai învrednicit să Te văd acum, Mîntuitorule,
aşa dăruieşte-mi şi după moarte să te văd,
nu spun cît, Milostive, ci plin de aceeaşi bunăvoinţă şi iubire.
De mila privirii Tale, cu care mă priveşti şi acum,
să mă umpli de bucuria şi dulceaţa dumnezeiască".
(Op. c., p. 492)

Mîinile lui Hristos sînt copleşite de lumină, lucrînd nevăzut prin mîinile Sfîntului:

„Învredniceşte-mă să predau mîinilor Tale sufletul meu,
precum mă aflu şi acum, în mîna Ta, Mîntuitorule,
şi aşa să umblu neobosit în lumina Ta,
pe calea poruncilor Tale"
(Ibidem).

Numai cel ce crede, zice Sfîntul Simeon, că trupul şi sîngele Său nu mai sînt în grosimea pămîntească, s-au făcut foc nesesizabil, se împărtăşeşte cu adevărat de ele, numai aceluia ele îi strălucesc învăluite în lumina dumnezeiască. Cel ce cugetă la ele trupeşte, fără să le simtă ca mijloace ale luminii dumnezeieşti, e mort ca un animal ce nu-şi dă seama de înţelesul celor între care se află (Imn 26, Op. c., p. 496-497).

De ne vom elibera de alipirea pătimaşă la cele lumeşti, de-L vom striga cu dor, „Dumnezeu ne va arăta lumina Lui strălucitoare". Acesta ajunge în intimitatea lui Dumnezeu şi-L vede faţă către faţă" (Imn 27, Op. c., p. 502-503).

În Imnul 28, Sfîntul Simeon cere să fie lăsat „să moară înaintea lui Dumnezeu" faţă de toate celelalte. Nu mai vrea să vadă „lumina lumii acesteia". „Căci atunci văd pe cel ce este cu adevărat lumina şi Creatorul a toată lumina; văd izvorul a tot binele, văd cauza tuturor". Nu mai vrea să privească „lumina întunecată a lumii", cugetînd că nu mai este vreo altă lumină. Numai în lumina unui Creator fără început şi

veşnic poate căpăta şi lumea un înţeles, se poate lumina şi ea (Op. c., p. 504-505). Numai murind lumii acesteia, cunoscută ca unica realitate, Sfîntul ştie că nu va muri de fapt. Căci moare lumii acesteia, pentru că s-a unit cu Cel fără de moarte (Op. c., p. 505).

Lumina adevărată este în Treimea iubirii şi vieţii fără de început. Ei îi cere Sfîntul:

„Miluieşte-mă, îndură-Te de mine, necăjitul".
(Imn 28, Op. c., p. 508).

Mila lui Dumnezeu este căldura şi lumina noastră, sau lumina Lui o simţim ca înţeles al vieţii noastre, ca iubire care ne încălzeşte. Căci, chiar dacă o altă persoană umană mă încălzeşte cu iubirea ei şi-mi dă oarecare sens al vieţii, desigur, numai iubirea nesfîrşită şi atotslăvită a lui Hristos, făcut om pentru veci, dă iubire pentru noi, dă sens deplin şi căldură deplină vieţii noastre personale.

„Dar înduioşează-Te cu milă de mine
şi aprinde, Hristoase al meu, căldura inimii mele".
(Imn cit., ibidem).

Hristos nu aşteaptă să-L iubim noi întîi, ca să ne iubească. Ci El are iniţiativa iubirii şi ne dă şi nouă puterea să răspundem iubirii Lui. Trebuie să fie undeva o iniţiativă neplictisită şi nedescurajată a iubirii. Ea ne actualizează ca persoane vii prin iubirea ei. Iubirea Lui stăruitoare reuşeşte să înduioşeze pe unii pînă la lacrimi.

„Căci căldura naşte foc, iar focul iarăşi căldură
şi din amîndouă se aprinde flacăra, izvorul lacrimilor".
(Ibidem).

Focul iubirii dumnezeieşti a lui Hristos preface iarba sau tufişul firii create a Sfîntului în lumină, dar nu o mistuie:

„Şi rămînînd iarbă, se preface în lumină,
Tu, lumină, Te uneşti neconfundat cu iarba
şi iarba se face lumină, prefăcută în chip neschimbat".
(Imn 28, Op. c., p. 510).

Hristos cel neîncăput vine întreg în fiecare şi Se face văzut în toate mădularele trupului fiecăruia, mîngîind şi pe alţii.

„Fiind neîncăput în toate, Te faci cu adevărat mic
şi Te faci văzut în mîinile mele şi pe buzele mele
ca un sîn luminos şi ca o dulceaţă.
Dă-mi slava Ta negrăită, lumina feţei Tale,
ca să mă satur şi s-o pot transmite şi tuturor celorlalţi.
Dar nu va avea omul nici un folos
din aceasta, de nu va trece prin moarte şi nu va fi cu Hristos în veci".
(Ibidem).

În Imnul 29, Sfîntul se minunează cum poate intra Hristos, arătîndu-Se ca lumină, în chilia lui:

„Faptul că vii înlăuntrul meu
întreg, deodată, şi străluceşti
şi Te arăţi ca lumină,
ca luna în plină lumină,
îmi este de neînţeles, Dumnezeul meu".
(Op. c. p. 512).

Dar nu rămîne mult, ci dispare iarăşi. Iar Sfîntul, plîngînd de plecarea lui Hristos, Acesta i Se arată iarăşi:

„Şi iarăşi zbura, şi iarăşi Îl urmăream.
Şi aşa, plecînd El şi venind,
ascunzîndu-Se şi arătîndu-Se
[...]
nu încetam să alerg,
nu-L socoteam un amăgitor
[...]
Mă umpleam cu lacrimi
şi întrebam cu lacrimi
pe toţi care L-au văzut vreodată...
Pe prooroci, pe Apostoli şi părinţi.
Şi după ce mi-au spus aceştia,
am alergat cu toată puterea
şi n-am mai dormit deloc...
Ca urmare, văzînd El dorul meu,
mi S-a arătat în oarecare măsură
şi văzîndu-L, L-am urmărit".
(Op. c., p. 515).

Mereu se întreabă Sfîntul Simeon cum locuieşte Dumnezeu pretutindeni în toţi, dar în mod deosebit

în sfinţi. Şi cum îşi face din aceştia un cort conştient? Sfinţii duc la capăt posibilitatea dată oamenilor prin creaţie, de a trăi conştient legătura cu Dumnezeu. Continuu remarcă multele paradoxuri ale legăturii lui Dumnezeu cu creatura: e pretutindeni şi totuşi sesizat numai de unii, e necuprins în întregime şi totuşi sesizabil de unii întreg, e spiritual şi totuşi „străluceşte în inima de carne" şi se face văzut ca lumină. Nimeni nu poate explica aceste paradoxuri. Numai Duhul Îl face simţit pe Dumnezeu, ca altfel decît toate cele mărginite şi trecătoare ale lumii. Numai în Duhul Se vede Dumnezeu ca lumină sau ca sensul adevărat al vieţii mele în legătură cu alţii. Precum întîi e văzută de ochi lumina, apoi în lumină toate, aşa e şi Dumnezeu văzut întîi ca lumină şi apoi în lumina Lui sînt văzute toate, în înţelesul şi rostul lor.

„Căci precum orbul, de va vedea,
vede întîi lumina, apoi şi toată creaţia,
cea în lumină - o, minune! -
aşa şi cel luminat în suflet
de Duhul dumnezeiesc
ajunge întîi părtaş de lumină
[...]
Apoi în El le vede toate,
mai bine zis pe toate cîte le porunceşte".
(Imn 29, Op. c., p. 516-517).

Le vede pe toate ca la lumina unui sfeşnic şi le spune şi altora, dar nu atît prin cuvinte, cît prin fapte (Ibid., p. 518).

Focul, pe care a venit Hristos să-l arunce pe pămînt e necuprins, nematerial, fără început, nemuritor. E aruncat în sufletele care au dobîndit credinţa şi faptele. În ele aduce focul ca într-o candelă plină de untdelemn. Şi luminează ca pe o casă tot sufletul şi tot trupul şi toate gîndurile şi simţirile lor. Iar lumina se răspîndeşte şi către alţii (Imnul 30, Op. c., p. 520-521). Untdelemnul virtuţilor e procurat de om. Dar focul vine din afara creaţiei. „Se lasă cuprins într-un mod necuprins, într-o unire negrăită şi necircumscrisă" (Op. c., p. 536). E lumină trăită şi taină necuprinsă şi inexprimabilă. Focul dumnezeiesc „se uneşte în mod fiinţial cu fiinţa sufletului", dar fără să se confunde cu el.

„Şi fără să pot, spun cum
cele două se fac una,
sufletul cu Ziditorul,
Care ţine toată zidirea în palma Lui".
(Ibid. p. 527).

Sufletul se simte ca loc din care lucrează Dumnezeu, dar în acelaşi timp îşi simte micimea lui şi întunericul, ce-i este propriu prin fiinţă. Se simte înconjurat de cele lumeşti ca de un iad (Op. c. p. 528). Aceasta îl face să se roage fierbinte lui Dumnezeu ca să nu fie părăsit de lumina Lui (p. 529). Cerînd aceasta şi cu plîns şi cu mare teamă, Sfîntul poate spune:

„Mă sărută neîncetat,
pe mine cel slăbit de orice putere

şi cade pe grumazul meu.
Mă ridică pe umerii Săi,
mă scoate din iad,
într-o lume de nedescris
şi mă duce spre o lumină mare
şi mi-a dăruit o viaţă nemuritoare.
Şi m-a îmbrăcat într-un veşmînt
nematerial şi luminos...
toate altfel decît cele de aici.
M-a făcut pe mine de neatins
şi de asemenea nevăzut,
unit cu cele nevăzute".
(Imn cit., p. 532).

Aceasta o trăieşte Sfîntul ca o stare a sufletului ridicat din trup. Dar apoi Hristos îl coboară iarăşi în trup, înconjurat de întuneric şi în relaţii cu cei stăpîniţi de cele lumeşti.

Plîngînd iarăşi de dorul lui Hristos, Acesta coboară iarăşi la el. Şi Sfîntul poate spune:

„L-am văzut iarăşi pe El, venit deodată
şi unit în chip tainic cu mine, în chip neamestecat
ca focul cu fierul
şi ca lumina cu sticla,
m-a făcut pe mine ca focul
şi m-a arătat pe mine ca lumina".
(Op. c., p. 535).

Sfîntul Simeon se socoteşte atît de unit cu Hristos, că se socoteşte şi pe sine îndoit, sau dumnezeu şi om,

cum e Hristos. Aceasta pentru că Hristos e într-un fel Subiectul lucrărilor Sale şi el – subiectul lucrărilor lui Hristos. Dar păstrează, pe lîngă conştiinţa de eu deosebit, şi faptul că Hristos e Dumnezeu şi om prin fire, pe cînd el e om prin fire şi dumnezeu prin har, că de la Hristos îi vine tot ce e dumnezeiesc, nu are această calitate în sine ca Hristos. Deşi toate organele sale trupeşti, ca şi mintea şi simţirea lui, au devenit ale lui Hristos şi lucrările lui Hristos au devenit ale sale, Sfîntul nu se laudă prin aceasta, căci această unire a venit prin Hristos, nu a produs-o el. Această unire i-a venit prin Taine (Op. c., p. 536). Sfîntul Simeon spune în mod mai dezvoltat ceea ce spusese Sfîntul Apostol Pavel: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" (Gal. 2, 20):

„Dumnezeu, Cel îndoit după fire,
fiind unul după ipostas,
m-a făcut şi pe mine îndoit".
Dar făcîndu-mă îndoit, observă deosebirea:
„Sînt om prin fire, dar dumnezeu prin har...
Unirea dobîndită de mine prin Acela,
o numesc pe cea venită sensibil prin Taine".
(Op. c., p. 536).

„Observă taina!
Sufletul şi trupul
sînt una în două firi.
Deci acestea, care sînt una în două,
împărtăşindu-se de Hristos
şi bînd sîngele Lui,

unindu-se cu amîndouă firile Dumnezeului meu,
se fac Dumnezeu prin împărtăşire
şi primesc acelaşi nume".
„Căci fierul aprins se vede ca focul «şi dacă se vede astfel, se şi numeşte astfel»".
(Op. c., p. 538).

Marea taină a unităţii dintre suflet şi trup face posibilă şi taina negrăit mai mare între dumnezeirea lui Hristos şi unitatea sufletului şi a trupului. Căci şi în Hristos este, pe lîngă unirea dintre suflet şi trupul omenesc, şi unirea între firea dumnezeiască şi cea omenească. Aceste două mari taine sînt opera lui Dumnezeu, ca să realizeze taina unirii între ele, fără să le confunde; ca să realizeze taina unirii între toate.

Sfîntul Simeon, încercînd o oarecare explicare a unirii între materie şi spirit şi între Dumnezeu şi om, se foloseşte şi aici, ca de o pildă, dar şi ca de un temei, de capacitatea pietrei şi fierului de a deveni fierbinţi şi luminoase prin bătaie. Însă, de sînt bătute continuu, ies din ele scîntei pentru toţi, fiind făcute de Dumnezeu astfel, ca să se scoată prin bătaie din ele scîntei, ce pot lumina şi aprinde o materie rece. Aşa a făcut şi omul, ca, prin stăruinţa în pocăinţă şi în gîndirea la Dumnezeu, să se unească cu El şi să lumineze şi să aprindă pe mulţi din jurul lui (Op. c., p. 538).

Materia e făcută pentru a se face mediu al sufletului şi om întreg ca unitate, mediu al lucrării dumnezeieşti. Dumnezeu le-a creat pe toate într-o unitate şi în capacitatea de a spori în unitatea dintre ele şi cu Dumnezeu. Pentru această unitate a tuturor în El, se

face şi El om. Toate se luminează astfel în Dumnezeu, sau în toate îşi arată rostul de a se face mediu al luminii dumnezeieşti. Ca urmare, Sfîntul Simeon sfătuieşte pe cititor:

„Ascultă cu grijă, fiule!
Să-ţi fie sufletul şi trupul foc
în loc de piatră şi fier,
iar mintea, din stîlp al patimilor,
să se facă stîlp al faptelor virtuţilor".
„Atunci raza dumnezeiască aprinde inima
şi o luminează şi curăţeşte mintea
şi o ridică la înălţime.
Şi o uneşte cu lumina dumnezeiască".
Iar aprinzîndu-se inima de focul iubirii dumnezeieşti, aceasta „va uni creatul cu Creatorul".
„Şi dacă te-ai unit cu lumina,
ea îţi va descoperi toate".
(Op. cit., p. 540).

În Imnul 31, Sfîntul Simeon Îl numeşte pe Dumnezeu cel în Treime „forma fără chip, dar atotfrumoasă":

„Tu întuneci cu frumuseţea Ta toată vederea,
Tu, Cel frumos, care eşti
mai presus de vederea tuturor".
(Op. c., pg. 541).

Foloseşte aici un nou paradox: Dumnezeu e frumos, dar mai presus de orice chip. Le face pe toate întunecate cu frumuseţea Lui. E o frumuseţe spiri-

tuală, mai presus de orice frumuseţe definită, mărginită. S-ar părea că avem aici o mistică a întunericului. Dar existenţa, care întunecă toate, e o lumină mai presus de toate luminile definite. E lumina nemărginită. E înţelesul mai presus de toate înţelesurile, cuprinzător al tuturor înţelesurilor.Te atrage într-o lumină fără margini. Dumnezeu Se face cunoscut numai prin lucrările Lui arătate în cele ce prind formă, El Însuşi fiind subiectul lor, mai presus de ele. Se simte în aceste lucrări ca Subiect, dar nu se poate defini, fiind mai presus de ele.

„Oamenii Te cunosc prin razele ce vin de la Tine în casa sufletului lor, dar nu Te cuprind, cum cuprind Soarele din care vin aceste raze; căci Soarele rămîne mai presus de toate cele luminate de El. Căci Dumnezeu, ca Soare al tuturor, nu Se mişcă spre unele sau altele, fiindcă este prin razele Lui în toate".

Sfîntul Simeon continuă şi în acest Imn să-şi exprime neputinţa înţelegerii cum Dumnezeu a unit în mod neamesteat cele contrare ale creaţiunii: materia cu mintea; cum mintea exprimă prin materie cele cunoscute de ea şi, trăind în trup, primeşte lucrarea lui Dumnezeu şi face din trup un mediu al lucrării Lui (Op. c., p. 547).

În Imnul 32, Sfîntul Simeon spune că cei ce nu văd minunile lui Dumnezeu,

„Sînt în lume morţi înainte de moarte
şi închişi în iadul cel mai de jos înainte de plecarea de aici...
Necunoscînd pe Dumnezeu, nu cunosc nici lumea".
(Op. c., p. 549).

De fapt, cine cunoaşte cu adevărat lumea? „Cel ce o priveşte duhovniceşte prin Duhul dumnezeiesc este luminat în mod tainic şi condus totodată de El" (Op. c., p. 550). Deci Dumnezeu şi lumea se cunosc împreună. Căci nu se cunoaşte lumea cu adevărat, de unde este şi cu ce scop şi sens, fără Duhul lui Dumnezeu. Cel ce nu cunoaşte pe Dumnezeu, nu cunoaşte nici lumea. Pentru cel, căruia Dumnezeu îi este acoperit de întuneric, este acoperită şi lumea de întuneric, Acela este în iadul întunericului total. Dar pentru cel ce cunoaşte pe Dumnezeu, totul este lumină. Lumina lui Dumnezeu umple toate de lumină. Ceilalţi trăiesc în lume ca într-o mişcare de umbre. Cînd cred că le apucă, le pierd. Ei nu cunosc nimic în mod real!

„Cum ar putea fi luminaţi aceştia cît de puţin de lumina cunoştinţei", odată ce sînt morţi în mijlocul tuturor? (Ibid. 550-551).

Acestora le cere să-şi spele prin pocăinţă „ochii spirituali ai inimii", ca să vadă „strălucind în lume lumina" (Op. c., p. 551). De aceea a venit Cuvîntul în lume, ca să umple de lumina Lui lumea însăşi. Cei ce se unesc cu El văd prin lumina Lui luminate toate (Ibid.).

Din lume înţeleg în oarecare măsură atotputernicia şi înţelepciunea lui Dumnezeu, iar, cunoscînd pe Dumnezeu, înţeleg rostul şi ţinta minunată a lumii.

În Imnul 33, Sfîntul Simeon declară că lumina omului nu constă din faptele virtuoase, ci ele sînt numai cele ce se pot împărtăşi de lumina dumnezeiască, ca un sfeşnic. Numai împărtăşindu-se de lumina dumnezeiască, se vor numi şi virtuţile lumină.

„Îngrăşîndu-se sufletul de virtuţi,
se aprinde întreg de lumină, în măsura în care se va putea vedea
şi atunci virtuţile luminate, ca unele
ce se vor împărtăşi de lumina dumnezeiască,
se vor numi şi ele lumină,
mai bine zis vor fi şi ele lumina amestecată cu lumina
şi vor învălui în lumină sufletul întreg şi trupul".
(Op. c., p. 557).

În Imnul 34, Sfîntul Simeon arată efectul unirii lui Dumnezeu cel întrupat cu firea creată. Cîtă vreme, înainte de întrupare, era deosebit de făpturi, prin întrupare se uneşte cu ele: necreatul cu cele create, nestricăciosul cu cele stricăcioase, lumina cu cele din întuneric:

„Cel nevăzut e cu totul deosebit de cele văzute
şi Cel ce le-a creat, de făpturile Lui
şi Cel nestricăcios de cele stricăcioase
şi lumina de întuneric.
Dar cînd S-a pogorît Dumnezeu, s-a făcut îmbinarea acestora".
(Op. c., p. 558).

Dar ca să se producă aceasta, a fost de trebuinţă o pogorîre a celui necreat, dintîi la cele din urmă, nefăcîndu-Se întru totul ca cele din urmă, nici desfiinţîndu-le pe cele din urmă. A luat firea creată, dar de bunăvoie, a luat pătimirile ei ireproşabile şi capacita-

tea morţii, fără să fie supus din necesitate lor, ci, ca scăpînd firea asumată de ele, să scape, prin biruirea lor în Sine, prin înviere, şi firea noastră de eterna supunere sub ele. Spre deosebire de Aftarodocheţi, care afirmă că Dumnezeu-Cuvîntul n-a luat nici pătimirile şi moartea noastră, Părinţii au învăţat că a luat de bunăvoie firea noastră reală cu putinţa pătimirii şi a morţii şi le-a suportat pe acestea, ca să le învingă prin tăria răbdărilor nepăcătoase şi să ne dea tuturor puterea să ne opunem patimilor noastre păcătoase, cu răbdarea patimilor fără de păcat şi să înviem la învierea de obşte (V. Voloudaki - **O hristos antropon epeikina**, Atena, 1990).

Prin aceasta ne-a adus Dumnezeu-Cuvîntul lumina sau sensul vieţii. Nu trăim ca să murim, ci ca să ne pregătim pentru viaţa de obşte, ajungînd la nestricăciune şi la nemurire. Dacă n-am şti de aceasta, dacă n-am fi luminaţi de Hristos prin învierea Lui şi prin lucrarea Lui în noi, am rămîne morţi. Trebuie să o simţim aceasta.

„Iar dacă ai spune că aceasta se face, în chip neştiut,
unirea ar fi a morţilor, şi nu a Vieţii cu cei vii.
Dar dacă Dumnezeu Creatorul făpturilor, coboară la creatură
şi Se uneşte cu ea şi creatura se face ca Creatorul,
ea priveşte simţirea vederii adevărate a faptului
că ea, ca făptură, s-a unit în chip negrăit cu Creatorul".
„Fără aceasta n-ar mai fi nici înviere, nici judecata viitoare de obşte".
(Op. c., p. 259).

Totul ar fi fără sens. Deci însăşi trebuinţa raţională a unui sens al existenţei ne cere credinţa în Hristos, Cuvîntul întrupat şi înviat.

Putinţa de a nu crede în aceasta arată că, prin păcatul lui Adam, am devenit stricacioşi nu numai cu trupul, ci şi cu sufletul, „fiind stăpîniţi de stricăciunea morţii spirituale a sufletului" (Ibid., p. 559), pe care Hristos n-a avut-o.

„Dacă deci Cel nestricat se uneşte cu mine, stricatul,
sau mă va preface şi mă va face nestricat,
sau se va preface nestricatul în stricăciune".
(Ibid., p. 560).

Dar lucrul din urmă nu poate avea loc. În acest sens, Hristos făcindu-Se om, nu se face stricăciune cu sufletul. E ceea ce remarcă V. Voloudaki (Op. c.).

„Dar dacă mă fac eu întreg nestricat, din stricat,
prin alipirea de Cel nestricat,
cum nu vom simţi aceasta,
cum nu mă voi vedea...
devenit ceea ce nu eram?"

„Sileşte-te să te împărtăşeşti de nestricăciune înainte de moarte".

„Sileşte-te să-L vezi strălucind în sufletul tău înainte de moarte.
Altfel te vei duce în moartea veşnică".

„Precum aici, aşa şi acolo, numai El este lumina,
Hristos cel înviat
ne luminează prin duhul Său, asigurîndu-ne viaţa fără sfîrşit".

Dacă s-a întrupat şi a înviat Hristos, nu se poate să nu lumineze prin aceasta, de sensul vieţii lor, pe cei ce cred:

„Iar pe cei ce spun că se împărtăşesc de lumina lui Hristos în mod nesimţitor,
noi îi numim morţi, lipsiţi de viaţă".
(Ibid., p. 562).

Ei îşi întorc privirea de la Mine, spune Hristos:
„Şi de aceea nu văd lumina feţei Mele".
Oare îi pot mîntui pe aceştia fără voia lor? Dar binele, făcut fără voie, nu e bine. Aceştia se osîndesc pe ei înşişi la întuneric, deşi le-am îmbiat lumina Mea (Op. c., p. 563).
Este o explicare a iadului prin refuzul liber al luminii lui Dumnezeu de către unii.
Despre aceeaşi coborîre a Celui necreat la creatură şi arătare a Lui ca lumină , ca şi despre socotirea ei ca imposibilă de către unii, vorbeşte Sfîntul Simeon şi în imnul 35. Întîi se adresează lui Dumnezeu-Cuvîntul:

„Priveşte de sus, Dumnezeul meu,
şi binevoieşte a Te arăta,
şi a Te întreţine cu mine, sărmanul:
Descoperă-mi lumina Ta,
deschide-mi lumina Ta,
deschide-mi cerurile,
sau mai bine zis deschide-mi mintea
şi intră şi acum înlăuntrul meu".
(Op. c., p. 564).

Iar Iisus îi răspunde că El vrea să Se arate tuturor, dar nu Se arată celor ce nu voiesc să-L vadă.

În Imnul 36, Sfîntul Simeon Îi aduce mulţumiri Fiului lui Dumnezeu, spunîndu-I: „Te-ai făcut om mic, fără schimbare şi fără nici un păcat, ca, pătimind pe nedrept, Tu, Cel nepătimitor, de la cei nedrepţi, să-mi aduci nepătimirea mie, celui osîndit" (Op. c., p. 567). Şi-a însuşit cu voia pătimirea suferinţelor, cel care n-avea patimile păcătoase, ca, răbdîndu-le, să-i dea şi omului putere să le rabde şi, astfel, să scape de pătimirile păcătoase. Există o legătură între unele şi altele. Omul cade, prin voinţa de a scăpa de pătimirile suferinţei, în patimile păcătoase. Hristos, răbdîndu-le pe primele, n-a căzut în cele de al doilea, dînd şi omului putere să le învingă pe acestea prin răbdarea primelor. Şi numai prin scăparea de patimile păcătoase învinge omul egoismul şi vede pe Dumnezeu. Sfîntul Simeon mulţumeşte lui Hristos prin această pătimire împreună cu El a pătimirilor fără de păcat, că a scăpat şi el de patimile păcătoase şi s-a unit cu Hristos în lumina slavei Lui.

„Dar ce lucru mare se întîmplă şi cu mine, dacă pătimesc şi eu
cele ce le-ai pătimit Tu, Stăpîne, fiinţă fără de păcat...
E un lucru mare, cu adevărat mai presus de toată slava,
să mă fac părtaş de slava Ta negrăită".
(Op. c., p. 570).

Aceeaşi mulţumire o aduce Sfîntul lui Hristos în Imnul 37, că, scăpîndu-l de patimile plăcerii şi ajutîndu-l să rabde pe cele ale durerii,

„a făcut să strălucească lumina Lui în întunericul propriu".

În Imnul 39, identifică lumina cu iubirea faţă de Mîntuitorul. Căci aceasta i-L descoperă ca Cel ce-l mîntuieşte de non-sensul unei existenţe închise prin patimi în lumea materială:

„Iar dragostea faţă de Tine, Mîntuitorule, e lumină.
De aceea răsărind în sufletele iubitoare de Dumnezeu,
îndată aduce în ele ziua nepătimirii, Dumnezeul meu.
Căci pofta patimilor e cu adevărat întuneric".
(Op. c., p. 568).

De aceea cere lui Hristos să-i acopere lumina arătării Lui.

„Dar, o Soare al soarelui şi al lumii,
Creatorule al tuturor stelelor şi a toată cealaltă lumină,
ascunde-mă în afara acestora,
ca să nu văd în lumina Ta lumea, nici cele din lume,
sau, chiar văzînd-o, să fiu ca şi cum n-aş vedea.
Căci atunci, mintea se scufundă în lumina Ta, şi devine strălucitoare şi se face asemenea slavei Tale".
(Op. c., p. 580).

Mintea devine strălucitoare ca Hristos, pentru că nu mai e despărţită de el, ci prin ea lucrează, iradiază, cugetă Hristos, deşi Sfîntul ştie şi de sine, deşi el simte, avînd mintea lui Hristos ca mintea sa (Op. c., p. 581).

„Şi cel ce s-a învrednicit să se facă astfel se uimeşte de mintea Ta
Şi se învredniceşte să aibă mintea Ta
şi se face una cu Tine în mod nedespărţit.
Şi atunci, cum nu vede toate şi înainte toate
în mod nepătimitor?
Cum va pofti, cel ce a devenit dumnezeu
vreun lucru trecător şi stricăcios?".
(Op. c., p. 581).

Cel ridicat la această unire cu Hristos nu este dumnezeu după har, ca un subiect independent, ci ca unul în care lucrează Hristos, dar care se foloseşte şi el de puterile lui Hristos. Simte pe Hristos ca Subiect lucrător în sine, dar se simte şi pe sine ca cel care se bucură de lucrarea lui Hristos în sine şi ca cel ce lucrează prin puterile lui Hristos.

Nimeni nu poate descrie subtilitatea unirii tainice, neconfundate, a persoanelor în iubire, chiar cînd e vorba doar de persoane omeneşti. Ele îşi par una şi totuşi fiecare simte, pe de altă parte, atît pe cealaltă, cît şi pe sine. O simte parcă numai pe aceea, dar se simte fericită în această uitare de sine, în faptul de a trăi numai pe celălalt în sine. Dar a se simţi fericită, înseamnă a şti că este. Aceasta e unirea mistică reală. Şi ea nu poate avea loc decît între persoane. Nu e o

topire a persoanelor într-o esenţă. Aceasta ar fi o mistică a topirii persoanelor în întuneric.

Toate cele create rămîn, dar Sfîntul, deşi se află în chilia lui, e ridicat de Hristos „dincolo de toate". De această ridicare se face vrednic, după ce a renunţat el însuşi la toate cele de jos, „strîngînd crucea cu putere" şi răbdînd toate necazurile, iertînd toate duşmăniile şi rugîndu-se pentru toţi vrăjmaşii lui (Imn 40, Op. c., p. 582-585).

În imnul 41, Hristos îi cere Sfîntului ca, odată ce i S-a arătat ca lumină, făcîndu-l prunc al lui, să lupte cu ispitele vrăjmaşului,pentru a creşte în vederea luminii Lui. Căci ce bucurie mai mare poate avea omul, zice Hristos, decît „a vorbi cu Mine ca un prieten, cu un prieten?". Atunci faptele lui nu mai sînt ca ale robilor, „ci ca ale prietenilor şi cunoscuţilor şi fiilor mei". Îi cere, de asemenea, să sfătuiască şi pe alţii să-L iubească pe El, Fiul Tatălui venit în lume să mîntuiască pe oameni. Aceste fapte Îl bucură pe El. Cel ce lasă pe altul spre pieire, „va fi osîndit el însuşi ca un ucigaş" (Op. c. p. 594).

În Imnul 42, Sfîntul Simeon se roagă lui Hristos:
„Să-mi dăruieşti, Mîntuitorule, mila Ta şi atunci
cînd sufletul meu va ieşi din trup
şi să biruiesc numai cu suflarea mea
pe toţi potrivnicii ce se vor aduna în jurul meu,
ca să pot trece nevătămat, apărat de lumina Duhului Tău...
ca să stau înaintea scaunului Tău de judecată.
Căci, cine ar îndrăzni să se arate înaintea Ta,

dacă nu e îmbrăcat cu harul Tău
şi nu e luminat de el"?
(Op. c. p. 601).

„Omul, ca simplă creatură stricăcioasă, nu poate vedea slava lui Dumnezeu" (Op. c. p. 600).

„Cum vom putea, fiind doar viermi şi cenuşă,
să privim pe Fiul strălucitor al lui Dumnezeu?"

Cei ce n-au luptat prin trup cu patimile manifestate prin trup, au rămas întipăriţi de ele şi le vor avea întipărite şi în trupul înviat în viaţa nesupusă putinţelor de schimbare prin trup. Deci trebuie să ne fi îmbrăcat de aici în lumina lui Dumnezeu, ca să putem vedea pe Judecătorul în lumina copleşitoare. Ni s-a dat să înţelegem aceasta prin faptul că numai trei Apostoli au fost duşi pe Tabor, ca să vadă pe Hristos în lumină.

Deci, la Judecată, cei de-a stînga nu vor vedea pe Hristos în lumina mîngîietoare, ci într-o lumină ameninţătoare.

„Cei ce nu vor avea încă de aici lumina în ei...
Cum se vor uni atunci cu El, sau în ce mod?
Iar cei uniţi cu El de aici
vor fi uniţi cu Dumnezeu şi atunci în chip tainic şi adevărat".
(Op. c. p. 601).

Cum se vor uni cei plecaţi de aici în duşmănie faţă de Hristos, cu trupul Lui deplin copleşit de lumi-

nă, făcîndu-se deplin mădulare ale Lui? Cum vor intra în camera Lui de nuntă, în unicul palat al Împărăţiei Lui? Aceia nu se vor bucura de veşnica odihnă, pentru că „locul de odihnă este singur Dumnezeu" (Op. c. p. 602-603). Nu vor avea ca odihnă pe Dumnezeu Cel în care vor avea toate, pentru că nu L-au avut nici aici, frămîntaţi de tot felul de pofte pentru lucruri trecătoare.

În Imnul 44, Sfîntul Simeon defineşte chipul dumnezeiesc al omului. El este o unitate ce are în sine suflet, minte şi cuvînt, cum e Sfînta Treime, o fiinţă în trei Persoane. Din minte se naşte cuvîntul şi amîndouă sînt unite în suflet sau în simţire, cum naşte Tatăl pe Fiul şi sînt uniţi în Duhul Sfînt. Omul se va înţelege ca atare, numai de se va curăţi de patimi. Dar şi atunci se va cunoaşte ca atare numai primind pe Duhul, „care străluceşte în lumina negrăită". Şi se va face asemenea Sfintei Treimi, de va iubi chiar pe vrăjmaşii lui. Atunci Duhul:

„Te va lumina şi te va umple de strălucire
şi din stricăcios te va face nestricăcios".

Nestricăciunea va porni de la suflet, ca la înviere să se întindă şi asupra trupului (Op. c. p. 612-614).

Dar Duhul e primit prin credinţă. Cel ce nu primeşte Duhul rămîne mort, deşi i se pare că e viu.

„Iar morţii între ei nu se văd niciodată" (Op. c. p. 615). Nu-şi văd valoarea reală, nu-şi comunică viaţa, pentru că nu au viaţa din Dumnezeu, nici nu au bogăţia, ce-o pot primi numai din Dumnezeu,

„Căci trăiesc şi privesc
şi aud animalele
şi cugetă ca cei fără de minte
în simţirea lor nesimţită,
în viaţa lor moartă".
(Op. c., p. 615-616).

Cel ce nu cunoaşte decît lumea aceasta, deci nu cunoaşte pe Dumnezeu ca Cel ce dă viaţă personală nesfîrşită, e mort încă de cînd trăieşte pe pămînt. E mort, nevăzînd nici un sens în viaţă. El nu pricepe de fapt nimic din lume. Nu le poate explica cele din lume, de unde şi pentru ce există. Acesta, deşi pare că vede şi aude şi cugetă, e orb şi surd şi lipsit de înţelegere.

Cei ce provin din Adam, cel căzut în păcat, sînt morţi, cei născuţi din Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, prin Duhul Lui sînt vii, căci cei născuţi din Dumnezeu sînt „dumnezei după har şi toţi fii ai Celui Prea Înalt" (Op. c. p. 617). Cel dintîi e din pămînt şi al Doilea S-a pogorît din cer (I Cor. 15, 4). Cel dintîi a pricinuit oamenilor moartea, cel de al Doilea „a adus credincioşilor lumina, viaţa şi nestricăciunea". Căci li Se dăruieşte El Însuşi ca atare (Op. c., p. 617). Cine are viaţa şi nestricăciunea din Dumnezeu cel nemuritor, are şi lumina sau sensul vieţii. Şi acestea sînt Hristos Însuşi, Dumnezeu făcut om, în comuniune cu oamenii care-L primesc prin credinţă. Prin aceasta se luminează şi ei şi trăiesc în lumină. Cei ce devin nestricăcioşi, deci nemuritori şi, prin aceasta, luminaţi, sînt cereşti, ca şi Fiul care S-a făcut om, rămînînd şi în această calitate ceresc. Hristos,

omul ceresc, adunînd în Sine pe cei ce cred în El, „Ii Se face ca o cristelniță dumnezeiască atotluminoasă". Cel ce se botează, sau se naște din nou, se naște din Hristos și rămîne în Hristos-Dumnezeu cel nemuritor, în Hristos-lumina tuturor. Unindu-se cu Hristos, nu Se preschimbă El după ei, ci El îi preschimbă pe ei:

„Precum focul nu se împărtășește
de negreala fierului,
ca să comunice aceluia
toate însușirile lui,
așa și dumnezeiescul Duh,
fiind nestricăcios și nemuritor,
dă nestricăciunea și nemurirea.
Și fiind lumină nespusă,
îi face lumină pe toți
în care Se sălășluiește
și fiind Viață,
dă tuturor acelora viață".
(Op. c., p. 620).

Numai Viața nemărginită e lumină nemărginită. Numai în viața nemărginită e sensul deplin și, deci, și conștiința omului. Numai din Cel ce este acestea prin fire pot veni acestea și în cei creați, deci dependenți în toate de Cel ce este Viața și Lumina prin Sine.

Sfîntul Simeon a spus adeseori, în Imnele dinainte, că cei ce nu văd pe Dumnezeu ca lumină sînt orbi. În Imnul 45 declară că aceștia sînt chiar mai răi ca orbii. Întîi cere lui Dumnezeu:

„O, Dumnezeul meu, iubitor şi închinător, Făcătorul meu,
fă să-mi strălucească mai mult lumina,
ca să-mi umple inima de bucurie
[...]
Fă să strălucească sufletul meu în lumina Ta,
căci lumina Ta, Dumnezeul meu, eşti Tu".
(Op. c., p. 622).

Numai o persoană e lumină. Căci e conştiinţa de sine şi de cele ce o înconjoară. Numai o persoană îmi este conştientă de sine şi atentă la mine şi, prin aceasta, îmi sporeşte bucuria şi sensul vieţii. Dar lumina deplină a tuturor nu poate fi decît Dumnezeu ca Persoană, şi nu ca o Persoană singulară, ci ca o comuniune de Persoane, ce-Şi fac reciproc bucurie. Lumină nemărginită îşi sînt trei Persoane, nici separate, nici confundate. În acest Unul întreit, în această nemărginită iubire, „e tot binele". De aceea I se dau nenumărate numiri: lumină, pace, bucurie, viaţă, hrană şi băutură, cort, răsărit, înviere, odihnă, foc, izvor de viaţă, pîine şi vin (Op. c. p. 623).

Acest Unul întreit a adus toate la existenţă.

Dar eu, netrebnicul, spune Sfîntul Simeon, nu văd aceasta. De aceea:

„M-am dezbrăcat de veşmîntul luminat al dumnezeirii".

Însă cel ce zice că e cu neputinţă de a vedea lumina lui Hristos tăgăduieşte toate Scripturile, tăgăduieşte cuvintele lui Hristos Însuşi. „Cei ce nu Te ve-

dem sîntem cei răi. Sîntem morţi şi orbi". Hristos fiind toate bunătăţile, cei ce nu văd lumina Lui sînt lipsiţi de toate bunătăţile.

„Te rog deci, Stăpîne, primeşte-mă
ca pe vameşul şi ca pe desfrînata, chiar dacă nu plîng ca ea.
Căci eşti izvor de milă, rîu de compătimire,
fîntînă de bunătate".
(Op. c., p. 626-627).

Legătura între nepătimire şi lumina trăită de el o afirmă Sfîntul Simeon şi în Imnul 46:

„Era o nepătimire ce-mi sădea plăcerea negrăită...
a întîlnirii, a unirii cu Dumnezeu,
de care, împărtăşindu-mă, mă făceam nepătimitor,
înecat de plăcere, arzînd de dorul ei.
Căci împărtăşindu-mă de lumină, m-am făcut lumină,
mai presus de orice patimă, de orice răutate,
fiindcă nu se uneşte patima cu lumina nepătimirii".
(Op. c. p. 629).

Lumina fiind una cu iubirea dumnezeiască şi cu totalitatea bunătăţilor, nu are în ea nici o nelinişte, nici o grijă, nici o patimă egoistă. În Dumnezeu, ca lumină, Sfîntul are toate. Lumina dumnezeiască nu e o simplă cunoaştere teoretică, ci simţirea de a avea totul. E seninătate şi bucurie, pace şi blîndeţe, smerenie şi îndelungă răbdare, lumina milei şi a faptelor bune. „De aici multa mîngîiere a lacrimilor în fiecare

zi, de aici bucuria în inima mea, care ţîşnea ca un izvor ce curgea neîncetat, ca un pîrîu de miere şi băutură a veseliei".

E cunoscută seninătatea şi bucuria sfinţilor de către oricine. În toţi şi în toate, care nu li se închid, văd pe Dumnezeu care li se dăruieşte împreună cu ei. Lumina e plinătatea comuniunii şi a bucuriei.

În Imnul 47, Sfîntul Simeon spune că Duhul lui Dumnezeu vine în cel ce-L primeşte ca „pomul vieţii", care face sufletul acestuia „un rai atotstrălucitor,

împodobit cu toate plantele
şi cu toţi pomii frumoşi şi cu roduri diferite,
îmbogăţit cu flori de tot felul şi cu crini binemirositori.
Acestea sînt smerenia, bucuria şi pacea,
blîndeţea, compătimirea, plînsul, ploaia de lacrimi
care luminează tuturor celor din rai".
(Op. c., p. 630).

Acestea sînt forma omenească ce-o lua lumina dumnezeiască în om, după ce a luat această formă în Fiul lui Dumnezeu cel întrupat.

Sfîntul continuă să spună lui Hristos:

„Tu eşti paharul care îmi varsă undele Tale
şi-mi dăruieşti cu îmbelşugare cuvintele cunoaşterii Tale".
(Ibidem).

Hristos ne ajută prin cuvintele Lui să ştim că El este aşa cum voieşte să fim şi noi. Dar numai comu-

nicîndu-ne totodată Duhului Lui, putem împlini ceea ce ne spune, făcîndu-ne asemenea Lui. Că o astfel de lumină cere Sfîntul lui Hristos să i se dăruiască.

„Tu ne-ai arătat lumina slavei Tale neprihănite.
Dă-mi-o pe aceasta şi acum, fără întrerupere, Mîntuitorule
[...]
Şi aprinde în mine focul iubirii Tale".
(Op. c., p. 631).

În imnul 48, Sfîntul descrie ridicarea de către Hristos la vederea Lui în lumină şi iarăşi părăsirea lui deasă în întunericul celor lumeşti, stricăcioase şi trecătoare (Op. c., p. 633-634).

De aceea, în Imnul 49, Sfîntul cere lui Hristos să-l ridice odată definitiv în lumina feţei Lui:

„După ce m-ai învrednicit să stau înaintea feţei Tale,
să nu mă arunci iarăşi, să nu ascunzi iarăşi lumina feţei Tale,
ca să mă acopere întunericul".
(Op. c., 640).

„Arată-mi lumina, pe care văzînd-o cel ce o vede, nu ştie,
Dumnezeule, de e afară de trup,
sau împreună cu trupul".
(II Cor, 12, 3).

Cerem, zice Sfîntul, ca atunci să Te avem neîncetat, ca pîinea care s-a coborît din cer chiar şi atunci:

„Cînd vom pleca şi ne vom face călătoria spre Tine,
s-o avem soaţă de călătorie
şi împreună cu ea
să-Ţi fim aduşi Ţie, Mîntuitorule.
Şi ca la judecata cea înfricoşătoare,
să acopere păcatele noastre, Stăpîne,
şi să ni se facă veşmînt strălucitor
şi slavă şi cunună în vecii vecilor".
(Op. c., p. 643-644).

În Imnul 50, se roagă să Se vadă Hristos la judecata din urmă pe Sine Însuşi în noi, proiectat prin razele iubirii Sale şi devenit lucrător în noi, prin voinţa noastră de a ne însuşi lucrarea Lui.

Hristos i Se arată Sfîntului ca lumină în chip felurit. Uneori:

„Acesta luminează mai întîi în mine ca un sfeşnic,
mai bine zis Se arată în ceruri,
dar Se vede nemicşorat mai presus de ceruri,
însă în mod neclar şi în chip nevăzut".
„Dar cînd cer cu stăruinţă să-mi strălucească,
sau mi Se arată limpede acolo sus,
sau Se arată deodată întreg înlăuntrul meu,
ca o lumină rotundă, senină şi dumnezeiască,
fără formă, fără chip, într-o formă fără formă".

Atunci simt caracterul personal al luminii în care mi Se arată, auzind-o vorbindu-mi direct:

„Făcîndu-se văzută şi grăind către mine acestea:
Pentru ce Mă cauţi acolo, socotind că locuiesc acolo?
Pentru ce cugeţi că sînt pe pămînt?”.

Atunci Sfîntul îşi dă seama că despre Hristos, ca Dumnezeu, nu se poate spune nimic în mod spaţial: el este în toate, dar mai presus de toate; şi Se face simţit sfinţilor prin simţirea lor. Uneori intră într-o legătură atît de personală cu el, că-l dă „să l-o sărute mîna care le susţine pe toate”. Dar Ziditorul o retrage iarăşi, făcîndu-l să o caute cu şi mai mult dor, uitînd cu totul de simţurile sale prin care se află în legătură cu lumea. Simte mîna lui Hristos, ca una prin care i se dăruiesc toate bunătăţile. O simte ca lumină şi putere, dar ca o putere imaterială. La nici un mistic nu se găsesc asemenea descrieri ale puterii atrăgătoare a lui Hristos, simţite ca mînă.

„Dacă o doresc pe ea şi pe Dăruitorul ei, dacă dispreţuiesc toate şi o aleg pe ea şi am închis toate simţurile mele: ochii, urechile, nasul, gura şi buzele,
am murit pentru toate
şi n-am căutat decît mîna lui Dumnezeu,
iar El, văzîndu-mă că am făcut aşa,
mi-a atins pe ascuns mîna, m-a prins
şi m-a condus prin mijlocul întunericului,
iar eu simţind aceasta, l-am urmat cu bucurie”.

Dar mîna lui Hristos nu-l duce numai după El, ci i se arată şi ca o lumină, mai bine zis ca o cunună luminoasă pusă pe capul lui:

„Am primit din mîna lui Dumnezeu o cunună dumnezeiască,
mai bine zis, o, minune, în loc de cunună,
însăşi mîna Stăpînului tuturor,
care se vede strălucindu-mi în chip nematerial...
Ea mi se întindea ca un sîn
şi mi se îmbia cu îmbelşugare ca unui fiu al lui Dumnezeu,
spre a mă alăpta cu laptele nestricăciunii
[...]
Ea mi s-a făcut şi paharul băuturii dumnezeieşti
şi al undei nemuritoare".
(Imn 50, Op. c., p. 644-648).

Numai aşa se face cineva, din mort, viu. Pentru că oamenii au devenit ca nişte fii morţi şi ca atare nu cunosc pe Dumnezeu, care i-a creat, ca Tatăl lor. Fiul Lui după fiinţă s-a făcut şi unul din fiii Lui creaţi, ca să-i aducă la viaţă ca fii ai Tatălui ceresc pe toţi care voiesc (Op. c., p. 649):

„De S-a făcut Fiu al Omului cu adevărat,
te face pe tine fiu al lui Dumnezeu".
(Ibidem).

Celor ce afirmă că au fost făcuţi fii ai lui Dumnezeu, dar nu o simt aceasta şi nu au o conştiinţă clară despre ea, Sfîntul Simeon le spune.

„Dacă Dumnezeu-Cuvîntul S-a făcut om în mod inconştient,

pot socoti că pot să devin şi eu dumnezeu în mod inconştient.
Dar dacă Dumnezeu S-a făcut om întreg
în mod conştient, prin faptă şi la vedere,
trebuie să cuget că eu m-am făcut şi eu
întreg dumnezeu prin comuniunea cu Dumnezeu
în simţire şi cunoştinţă, nu prin fiinţă, ci prin împărtăşire".
(Ibidem).

Dar precum Hristos, făcut om, nu Se vedea ca Dumnezeu de către mulţime, aşa nu pot fi văzuţi aici sfinţii, îndumnezeiţi „în transparenţa" lor, de cei ce se bazează numai pe credinţa fără fapte, căci numai prin acestea îi curăţă de zgura încăpăţînării pentru cele bune supuse de egoismul păcatelor (Op. c., p. 650-651). De aceea zice Sfîntul:

„De voieşti să devii dumnezeu nu în cuvînt,
nu în aparenţă, nu cu închipuirea,
nu numai prin credinţa lipsită de fapte,
ci cu trăirea, în realitate şi prin vederea spirituală,
lucrează cele ce ţi le porunceşte Mîntuitorul
şi pe care El Însuşi le-a suportat pentru tine.
Şi atunci vei vedea lumina atotstrălucitoare
arătîndu-se în văzduhul cu totul înălţat al sufletului,
şi va străluci şi trupul tău odată cu sufletul".
(Op. c., p. 651-652).

Altfel, omul va fi închis în veci într-un vas (iad) nemuritor,

„lipsit de toate bunătăţile şi de lumina însăşi".
(Op. c., p. 652).

Lipsa de lumină a celor din iad e lipsa oricărei bunătăţi: a iubirii, a prieteniei, a înţelegerii. Această stare începe încă de aici. Sufletul lui se află aici „ca într-un butoi", neprivind spre nimeni cu adevărat şi neprimind vreo lumină reală înlăuntru, lipsit de orice bucurie (Op. c., p. 653). Numai în lumina lui Hristos se văd şi se trăiesc real bunătăţile celorlalţi, umplîndu-mă de bucurie. Căci din sufletele lor se îndreaptă spre mine lumina sau iubirea lui Hristos.

Cei din iad vor fi lipsiţi chiar de bucuriile superficiale şi trecătoare ale trupului. Deşi vor învia şi ei cu trupul, sufletul lor va fi închis în trupul înviat la fel ca într-un butoi:

„Sufletele care se despart de trupuri,
la viitoarea înviere a morţilor,
vor afla fiecare dintre ele, după vrednicie,
un acoperămînt plin de lumină sau de întuneric.
Cele curate, care s-au împărtăşit aici de lumină
şi şi-au aprins candelele lor,
vor fi în lumina neînserată.
Iar cele care au ochii inimii orbi,
cum vor vedea lumina dumnezeiască?".
(Op. c., p. 653).

Dar trupurile sfinţilor, deşi la moarte se strică şi ele,
„Se vor scula, cum s-a semănat:
grîu curat, grîu sfinţit,

vase sfinte ale Sfîntului Duh".
(Ibidem).

„Se vor scula pline de slavă,
luminînd, fulgerînd, ca lumina dumnezeiască".
„Iar trupurile păcătoşilor vor învia la rîndul lor,
cum s-au semănat ele în pămînt,
înnoroioase, rău mirositoare, putregăioase,
vase murdare, foarte întunecoase,
cele care prin faptele întunericului au fost unelte ale tuturor relelor...
Vor învia şi ele nemuritoare
şi spirituale, dar asemănătoare întunericului...
Vor învia însă şi ele nemuritoare".
(Op. c., p. 654).

Trupurile lor vor fi „spirituale", nu ca lipsite de materialitate, ci ca unite cu un spirit înrăit, pătimaş, diavolesc. Prin faţa lor se va vedea toată întunecimea egoismului de care s-au pecetluit posesorii lor:

„Şi sufletele nenorocite, unite cu acestea,
fiind şi ele întunecate şi necurate,
vor fi şi ele asemenea diavolului,
ca unele ce au imitat faptele aceluia,
şi cu acela vor fi aruncate în focul nestins".
(Op. c., p. 654).

Iar sfinţii „vor fi ridicaţi pe aripile virtuţilor în întîmpinarea Stăpînului, mai aproape sau mai departe de El" (Op. c., p. 655). Acestea vor fi locaşurile

diferite ale drepţilor. Cu cît vor fi devenit mai drepţi, mai buni, cu atît se vor simţi mai neîmpovăraţi de conştiinţă, cu atît se vor apropia mai mult de Hristos, cel mai presus de toate. Cu cît lumina lor, egală cu bunătatea, va avea mai mult din lumina lui Hristos, se mîntuiesc, bucurîndu-se de o fericire a comuniunii cu El, pe măsura luminării de către El.

În mod direct identifică Sfîntul Simeon lumina izvorîtoare din Hristos cu viaţa lui. Iar întrucît viaţa Lui s-a arătat nesupusă morţii în starea Lui de înviere, vede iradiind lumina în mod deplin din starea Lui înviată: Iar şi cel ce vede lumina însuşindu-şi-o, primeşte raiul. Dar viaţa deplină o primeşte cel ce vede pe Hristos înviat.

„Învăluindu-mă lumina Ta, îmi dă viaţă, Hristoase al meu.
Căci vederea ei e viaţă şi înviere".

Lumina lui Hristos cel înviat alungă boala, necazul, orice întristare. Căci toate sînt slăbiri ale vieţii, deci şi ale luminii.

„De-mi străluceşte lumina Ta, ea alungă toate" slăbiciunile amintite.

Ea aduce odihna de toate şi bucuria. Dar lumina lui Hristos cel înviat o aduce Duhul Lui cel Sfînt (Op. c., p. 655).

Lumina lui Hristos alungă întunericul slăbiciunilor, patimilor, întristărilor:

„Văd cum numai prin strălucirea luminii Tale
şi prin arătarea Ta

ai alungat toată întristarea.
Şi, unindu-Te cu mine în chip tainic,
m-ai reaşezat deodată în chip tainic în cer,
unde nu este întristare, nici suspin".
(op. c., p. 657).

Mama care i-a hrănit trupeşte pe isrsaeliţi era doar simbolul trupului Domnului, care ne dă viaţa veşnică. Iar trecerea lor prin Marea Roşie a fost un simbol al trecerii prin greutăţile vieţii pămînteşti la viaţa cerească, sau din întuneric la lumină şi de pe pămînt la cer (Op. c., p. 659).

Dar acestea din urmă nu se săvîrşesc ca acelea, numai printr-o lucrare a lui Dumnezeu, ci prin prezenţa Fiului lui Dumnezeu, Cel întrupat în noi prin Duhul cel de o fiinţă cu El. Numai în cei uniţi prin Botez şi Sfînta Împărtăşanie cu Hristos Se arată El ca lumină, dacă folosesc puterea Lui pentru a se ridica din patimile ce-i atrag spre lume. Mistica ortodoxă nu este numai o mistică a luminii, ci şi o mistică hrănită de Sfintele Taine.

În Imnul 52, Sfîntul Simeon împacă afirmaţiile aparent contradictorii ale Sfîntului Apostol Pavel, că Dumnezeu locuieşte în „lumina neapropiată" (I. Tim. 6, 16), cu cea că „Dumnezeu a zis să strălucească lumina înlăuntrul meu" (II Cor. 4, 6), referind-o pe ultima la Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. „Cel mai presus de fiinţă şi necreat a luat trup şi mi S-a arătat creat, îndumnezeindu-mă". Ca urmare, „eu devenind dumnezeu prin înfiere, văd pe Dumnezeu cel prin fire". Deci, cei îndumnezeiţi prin faptele credinţei „locuiesc în Cel cu totul neapropiat" (Op. c., p. 663-

664). Aşa te schimbă Hristos, „din care străluceşte slava dumnezeirii", făcîndu-te întreg lumină. Deci „eşti amîndouă: dumnezeu prin înfiere, iar prin fire întreg om" (Ibidem).

În Imnul 53, într-o cerere adresată lui Hristos, Sfîntul Simeon Îl roagă să i Se arate iarăşi în lumină, după ce S-a ascuns:

„Precum eşti în convorbire negrăită cu Tatăl,
aşa şi cu cei pe care îi vei naşte
prin Duhul tău cel Sfînt şi îi vei face fii ai Tăi,
sau mai bine zis fraţi ai Tăi
şi fii ai lui Dumnezeu, ai Tatălui Tău".
(Op. c., p. 670).

La acestea, Hristos îi răspunde: „Pentru ce-Mi spui, fără să gîndeşti, că-Mi ascund faţa Mea? Am făcut pe om să vadă cu ochii sensibili lumea creată, iar cu mintea să Mă vadă pe Mine, cu îngerii şi să se întreţină cu Mine în fiecare clipă. Dar despărţindu-se de Mine, nu M-a mai văzut. Dar M-am făcut chiar om, ca să Mă vadă. Dar nevrînd să Mă vadă, spune în chip mincinos că Eu M-am ascuns. Dar dacă n-aş vrea să fiu văzut, pentru ce M-am arătat în trup?" (Op. c., p. 672).

După păcatul lui Adam, oamenii s-au făcut cu sufletul orbit şi nevăzător de Dumnezeu, deci morţi spiritual. Ca atare, au căzut în iad şi în stricăciune. De aceea, „M-am făcut asemenea oamenilor în toate", ca să fiu văzut de ei. „Deci Eu strălucesc cu adevărat, dar tu nu Mă vezi" (Op. c., p. 674-675).

Urmaşii lui Adam, căzînd cu trupul în stricăciune, n-au suferit aceasta ca o pedeapsă de nereparat. Căci

dacă le-ar fi rămas trupul păcătos nestricăcios, ar fi rămas cu trupul păcătos incoruptibil şi nemuritor, n-ar mai fi putut fi adus la o înnoire prin înviere (Op. c., p. 678).

Deci prin pedeapsa stricării şi a morţii li s-a făcut „o binefacere" (Op. c., p. 677). „Moartea e încetarea păcatelor", e izbăvirea de toate relele vieţii, iar celor ce au vieţuit bine, le e pricinuitoare de bucurie veşnică şi „de lumină neînserată". Dar chiar înainte de moartea trupului, Fiul lui Dumnezeu luînd trup, le aduce putinţa de a se face prin El buni în trup, căci a vărsat Duhul peste viaţa lor în trup (Op. c., p. 677).

„Ce-ar putea face făptura fără Dumnezeu?", se întreabă Sfîntul Simeon în Imnul 54.

Toate darurile prin care face omul ceva bun le are de la Dumnezeu. Cine ar fi împărţit oamenilor daruri atît de variate, prin care ei se ajută unul pe altul, dacă nu un Dumnezeu care îi vrea pe toţi într-o armonie? Dacă din lenevie nu folosesc aceste daruri, „voi fi aruncat din faţa Creatorului". Sau mi-am făcut darurile unelte murdare ale diavolului. De aceea, luînd trup Însuşi Fiul lui Dumnezeu, ne-a dat putere să lucrăm prin ele cele bune, pregătind învierea lui, ca mediu de arătare a sufletului luminat de virtuţile cîştigate prin el.

În Imnul 55, Sfîntul Simeon cere lui Hristos să nu-l lipsească de bucuria vederii feţei Lui nici în veacul de acum, nici în cel viitor.

„Fiindcă Tu eşti, Dumnezeul meu,
şi le dăruieşti celor ce Te văd, tot binele.

Căci nu priveşti numai Tu pe cei ce s-au curăţit prin pocăinţă,
dar le dai şi lor puterea să Te vadă,
nu cu închipuirea şi cu gîndul minţii,
ci în adevărul existenţei dumnezeieşti".
(Op. c., p. 685).

Le dai această putere nu numai prin Botez, ci şi prin pocăinţa de după Botez şi prin mărturisirea în faţa duhovnicului:

„Şi după aceea, M-am arătat ţie cu iubire de oameni în lumină.
Apoi M-am făcut un nor mic, în chip de foc,
aşezîndu-Mă deasupra capului tău
şi ţi-am dăruit ţie vederea acestei arătări,
topind grosimea trupului şi întunericul capului".
(Op. c., p. 687).

Dar lumina ce i s-a dat Sfîntului în jur a pătruns mai mult în el, după multe lacrimi de pocăinţă, care au spălat patimile întipărite în el.

„După ce te-am făcut astfel, lumina pe care o vedeai atunci
zburînd în jurul tău şi înconjurîndu-te,
a intrat întreagă înlăuntrul tău...
Dar această lumină nu poate rămîne dacă nu Mă slujeşti prin toate faptele".
(Op. c., p. 687).

Şi Sfîntul Simeon îşi încheie Imnele cu Imnul 58, în care vorbeşte luminii lui Hristos, în care va fi tot poporul binecredincios, care s-a lăsat învăţat de episcopi şi preoţi într-o fericită comuniune (Op. c., p. 694-705).

Atunci toţi cei din Împărăţia luminii vor înţelege în mod deplin pe Dumnezeu şi pe toţi şi toate, în chip satisfăcător, căci toţi le vor cunoaşte pe toate, dar se vor adînci veşnic în taina dumnezeiască nesfîrşită, ce stă la temelia lor. Toate le vor fi tuturor lumină şi în lumină, dar o lumină şi într-o lumină în care nu vor înceta să înainteze.

Cuprins